

A MADÁREMBER

MAI
PORTUGÁL
ELBESZÉLŐK

A MADÁREMBER
MAI PORTUGÁL ELBESZÉLŐK

Válogatta, a bevezetőt és a jegyzeteket írta

PROF. ERNESTO RODRIGUES

a liszaboni egyetem tanára

FORDÍTOTTA

Csaba Márta, Kerekes Judit,

Jambok Judit, Lukács Laura,

Szelényi Zsolt, Székely Ervin,

Tóth Tímea

Sorozatszerkesztő

PÁL FERENC

A MADÁREMBER

MAI
PORTUGÁL
ELBESZÉLŐK

*A kötetben szereplő elbeszélések eredeti címét és
megjelenési helyét
az életrajzi jegyzetekben közöljük*

*A fordításokat az eredetivel egybevetette és
szerkesztette*

LUKÁCS LAURA és PÁL FERENC

Hungarian translation

© Csaba Márta, Kerekes Judit, Jambok Judit, Lukács Laura
Szelényi Zsolt, Székely Ervin, Tóth Tímea, 2000-ben

KÖNYVÜNK FORDÍTÁSÁT A
PORTUGÁL KÖNYV- ÉS KÖNYVTÁRINTÉZET
TÁMOGATTA

MINISTÉRIO DA CULTURA

INSTITUTO PORTUGUÊS DO
LIVRO E DAS BIBLIOTECAS

A TRADUÇÃO DESTA ANTOLOGIA
FOI APOIADA PELO
INSTITUTO PORTUGUÊS
DO LIVRO E DAS BIBLIOTECAS

Tartalom

- ERNESTO RODRIGUES *Elöljáróban* 5
- MÁRIO DIONÍSIO: *A harc folytatódik, mondják*
(Székely Ervin fordítása) 7
- MARIA ONDINA BRAGA: *A madárember*
(Csaba Márta fordítása) 25
- JÚLIO CONRADO: *A metró népe*
(Székely Ervin fordítása) 31
- MANUEL ALEGRE: *A kő*
(Székely Ervin fordítása) 51
- ANTÓNIO TORRADO: *Volt egyszer egy...*
(Szelényi Zsolt fordítása) 55
- JOSÉ MARTINS GARCIA: *Szűnni nem akaró illeték*
(Székely Ervin fordítása) 60
- MARIA DE SANTA CRUZ: *Légy*
(Csaba Márta fordítása) 70
- A. M. PIRES CABRAL: *A treff bubi*
(Székely Ervin fordítása) 79
- ORLANDO NEVES: *Egy lisszaboni csibész emlékiratai*
(Lukács Laura fordítása) 96
- MÁRIO DE CARVALHO:
A Gago Coutinho sugárúti hallatlan ütközet
(Székely Ervin fordítása) 105

JOSÉ VIALE MOUTINHO: *Utolsó pillantás a fák között*
(Lukács Laura fordítása) 113

JOSÉ MANUEL MENDES: *Fenyegető tűz*
(Székely Ervin fordítása) 120

SILVA CARVALHO: *10. jelenet*
(Székely Ervin fordítása) 123

JOÃO DE MELO: *Egy boldog vég kilátásai*
(Székely Ervin fordítása) 148

JAIME ROCHA: *Justino utolsó rokona*
(Szelényi Zsolt fordítása) 161

HÉLIA CORREIA: *Epeira*
(Kerekes Judit fordítása) 165

ANA MARGARIDA FALCÃO: *A fehérből szőtt asszony*
(Csaba Márta fordítása) 168

VERGÍLIO ALBERTO VIEIRA: *A tűzhajó*
(Székely Ervin fordítása) 173

FERNANDO CABRAL MARTINS:
zsenge évek

(Szelényi Zsolt fordítása) 176

the end

(Szelényi Zsolt fordítása) 177

a medence

(Jambok Judit fordítása) 178

egy üres pohárban repültek a jégkockák
(Tóth Tímea fordítása) 179

az elveszett kézirat

(Szelényi Zsolt fordítása) 180

JOSÉ JORGE LETRIA: *A mélabús törpe*
(Székely Ervin fordítása) 183

FRANCISCO JOSÉ VIEGAS: *Levélváltás*
(Székely Ervin fordítása) 187

Életrajzi jegyzetek 201

Elöljáróban

A MODERN PORTUGÁL ELBESZÉLÉS első próbálkozásai a nemzeti történelemből és az írók személyes élményeiből merítenek. Így születtek meg 1838-tól fogva Alexandre Herculano vagy Rebelo da Silva történelmi elbeszélései – ezt a hagyományt José Rodrigues Miguéis, Jorge de Sena, Mário Dionísio folytatja a XX. században – de ugyanakkor megjelent az egyéni élet benyomásaiból táplálkozó rövid elbeszélő műfaj is, amely csaknem mindig a tárca műfaji jellegzetességeit hordozta António Pedro-nál, Lopes de Mendonça-nál, Júlio César Machado-nál, Ramalho Ortigão-nál, Eduardo Barros Lobo-nál, Rodrigo Paganino-nál, Bento Moreno-nál, Pedro Ivo-nál és Abel Botelho-nál, hogy csak néhány nevet soroljunk fel. A négy utolsó írónál az elbeszélés regionális színezetet kap, amely Camilo Castelo Branco és Júlio Dinis, az Alentejo-t lefestő Fialho de Almeida műveiben, leginkább pedig Trindade Coelho trás-os-montes-i *Os Meus Amores* ('Szerelmeim, 1890) c. művében van jelen. Ennek az irányzatnak jeles XX. századi folytatói, Miguel Torga vagy João Araújo Correia; de idővel minden tájegység megtalálja a maga íróját: az Azorszigetek Vitorino Nemésio-t, a Felső Beira vidéke pedig Aquilino Ribeiro-t. A kötetünkben szereplő mintegy húsz szerző közül csak a Bragança-ból származó António Manuel Pires Cabral őrzi ezt a regionális szemléletet, Orlando Neves viszont csaknem kizárólag a lisszaboni alsó néprétegek szótárakban még meg sem jelenő portugálságát építi bele írásaiba.

Az ezernyolcszázas évek harmadik irányzata Poe és Hoffmann nyomdokain indul el, és 1865-től fogva a fantasztikumba és a képzelet birodalmába kirándul: Teófilo Braga, Álvaro do Carvalhal, de leginkább Eça de Queirós

méltó utódja Mário de Carvalho, akin valamennyire Melville, Salgari és az ezeröttszáz évek portugál krónikáinak a hatása is érződik. Hasonló José Jorge Letria indíttatása is, akinél némi borgesi felhangokat is érzünk; Jaime Rocha fekete humora vagy António Torrado lapidáris rövidsége Mário Henrique Leiria műveit idézi fel, illetve Torrado esetében Örkény István nyilvánosan elismert hatásáról is beszélhetünk. José Martins Garcia már jó ideje keményen bírálja az álszent embereket és az értelmetlen intézményeket, Maria de Santa Cruz pedig a bennünket körülvevő dolgok hitvány állapotáról tudósít történeteiben: a legyek változnak, de a trágya ugyanaz marad.

Francisco José Viegas bűnügyi történettel próbálkozik, amelynek portugál irodalmi előképe A sintrai országút titka (1870), ez a négykezes bűnügyi regény. Ezzel az elbeszélés-móddal más – antológiánkba bele nem foglalt – szerzők is megpróbálkoznak, de legtöbbjük egy esemény nem ritkán olyan elmosódó, szürrealisztikus vagy lírai leírását választja, amelyben érződnek az elbeszélő költői gyökerei. Mindenesetre különös, hogy az antológiánkba foglalt huszonegy szerzőből – Mário Dionísio az egyetlen, aki már nem él – csak Mário de Carvalho nem kacérkodott a versírás műzsájával.

A költők és elbeszélők földjén (akik mind regényírónak készülnek) évente még több tucatnyian pályáznak a Camilo Castelo Branco Elbeszélői Díjra, amelyet a Portugál Írók Szövetsége ad át, de különböző okok miatt csak ezeket a szerzőket választottuk ki. Közülük néhánynak a műveit már lefordították magyarra. Válogatásunkban az az alapelv érvényesült, hogy 1980 után megjelent szövegeket választunk ki, s így az olvasó a portugál kispróza utóbbi húsz évről kapjon átfogó képet.

Ernesto Rodrigues

MÁRIO DIONÍSIO
A harc folytatódik, mondják

Bizony, életem legnagyobb marhasága lett volna. Az ám. Hogy mégse követtem el, az annak köszönhető, hogy van odafönn valami szakállas vagy éppenséggel borotvált képű alak, aki vigyáz ránk. Meg annak is, hogy bizonyos helyzetekben mindig megőrzöm az éleslátásomat és a hidegvéremet. Ez a színtiszta igazság.

Én ott voltam. Amikor kiderült, miről van szó. Ott voltam, és mint mindenkit, engem is fejbe kólintott. Ki a fene számított rá? Ki hitte volna, hogy bekövetkezhet ilyesmi?

Úgy viselkedtünk, mint az eszementek, azonnal eltorlasztoltuk a bejáratot, és ami papír a kezünk ügyébe került, azt mind elégettük: vastag és vékony dossziékat, különálló lapokat, leveleket, mindenféle kartotékot. Csuda nagy máglya volt. Úgy látszott, a kéménykürtők nem is fogják bírni szusszal. És nemcsak a kémények alatt égettünk. Vesszen a ház, kit érdekel. Minden emeleten felborogatott, törött bútorok maradtak utánunk, szállongó, égett papírfoszlányok, füst. Nekem valami azt súgta, hogy már túlzásba is vesszük. Vagy hogy az egész egy hatalmas félreértés. Persze, nyomban el is hessegettem a kételyeimet. És nem álltam ott karba tett kézzel. Talán egyike voltam azoknak, akik a legtöbb bizonyítékot semmisítették meg ilyen a rövid idő alatt. Végig higgadtan. Pedig az utcán és a környéken nagy volt a földindulás.

Mintha az egész Chiado egyetlen kiáltás lett volna. De hát mi volt az? Hogy történhetett meg? Odabent is sokan kiabáltak, káromkodtak megállás nélkül. A kurva anyját volt a legszebb, amit hallani lehetett. Téptem, égettem, és közben folyton azt kiabáltam azoknak az állatoknak, hogy ne veszítsék el a fejüket, úgyis eljönnek értünk, és megmentenek. Aztán meghallottam a lövéseket. Hoppá!

Mégiscsak meleg a helyzet. Én ostoba! Nem esett le rögtön, hogy a mieink csinálják. A mieink lövöldöztek az ablakból, a kutyákra, mivel egész falka ugatott minket, és egyre közelebbről. Azt hiszem pisztollyal sikerült kettőt-hármat kilőni, na, sokra nem mentünk vele! Azok a lövések talán csak még jobban felbőszítették a csőcseléket, amely amúgy is komiszul fel volt tüzelve. Attól a tömegtől kitelt volna, hogy betör az épületbe, vagy felgyújtja az egészet, velünk együtt. Persze lehet, hogy a lövések, éppen ellenkezőleg, inkább megtorpanásra készítették volna őket. De csak a gépfegyver. Mérlegelni azonban nem volt idő, hogy mi felelne meg a leginkább. Mindegy, ha eltaláljuk őket, az jó. Minél többet, annál jobb. Mindezt úgy gondoltam végig, hogy közben egy pillanatra sem álltam meg. Kazal-szám szórtuk a papírt a lángokba, és minden zugot átkutattunk, ahol veszélyes iratok lehettek, de sokra mégsem mentünk vele, mert valószínűleg maradt belőlük bőven. És amikor megérkezett a parancs, hogy óvatosan, egyesével, a hátsó kijáraton át hagyjuk el az épületet, mert lent az utcán még tiszta volt a levegő, nem úgy, mint odafent a téren, ahol tombolt a söpredék, de bármikor megindulhatott és körülfohghatta a házat, hihetetlen, hogy még nem tették meg!, nos, akkor én a legelsők között iszkoltam el a sülyyedő hajóról. Fürge láb és hidegvér, ez a menekülés titka. Bevágtam magam az egyik odalent parkoló kocsiba, amelynek a kulcsai éppen nálam voltak, mivel még az előző nap azzal mentem Caxiasba egy fickóért, hogy bevigyem a szokásos csevegésre, azzal illa berek, máris bottal üthették a nyomomat. Keresztülhajtottam a városon, lehetőleg olyan utcákat választva, ahol kisebb volt a mozgás, de így is állandóan ordítózó, zászlót lengető hőbörgőkbe botlottam, hogy a mennykő csapna beléjük. Amint megpillantottam egy ilyen csoportot, vigyorgó pofát vágtam, dudáltam, mint aki odavan a boldogságtól, összeszorított öklömet jó magasra kidugtam az ablakból, és lassítás nélkül, csikorogva kanyarodtam, s már mentem is tovább. Csak akkor áll-

tam meg, amikor már alaposan felmértem a terepet, beleszagoltam minden mellékutcába, és akkor is egy viszonylag csöndes negyedben, valahol a város szélén, mert mindenki úgylis a belváros és a karmelita templom felé vonult, egy komám házánál, aki mézsfehér képpel fogadott: „Szarban vagyunk!”

– Hát, alighanem – mondtam.

És bezártam a kocsiját.

Később tudtam meg, hogy néhányan azok közül, akik velem együtt ott voltak a székházban a balhé idején, csúnyán pórul jártak. Vagy, mert elkéstek, vagy, mert valami tébolyodott ötletük támadt. Még akkora marhaságot! Hogy ők majd kísérelnek a forrongó, őrzöngő emberek közé, hátha nem ismerik fel őket, aztán szépen hazasomfordálnak, a barmok. Méghogy haza! Még hogy nem ismerik fel őket! Tényleg nem voltak maguknál. Az egyiküket nekiszorították a falnak, letépték róla minden ruhát, utána lefényképezték pőrén, cipőjére csúszott gatyával, felemelt kézzel, és ezt a képet jelentették meg az összes lapban. Ő volt a Sllickirály. Mások a tetőn át próbáltak menekülni, egyik házról a másikra ugrálva, miközben a tömeg odalent ordított és mutogatott rájuk: „PIDE-s! Államvédelmis!” Még szerencse, hogy csak kajabáltak, és nem lőttek. És amikor a végén mégiscsak elcsípték őket, megúszták néhány taslival, mert hőzöngésnél többre nem tellett az üldözőktől, akik aztán át is adták őket a katonáknak, vagyis megmenekültek. A legdörzsöltebbek persze azok voltak, akik még mielőtt rájuk terelődött volna a figyelem, egyszerre csak kinyújtott karral mutogatni kezdtek, valahová a távolba, és torkuk szakadtából, nagy meggyőződéssel ordították, hogy: „PIDE-s! Államvédelmis!” És amikor az áradat meglódult a mutatott irányba, hogy üldözőbe vegye az ismeretlen ellenséget, akkor olyan szépen olajra léptek, hogy még nézni is öröm volt.

Mindjárt mondtam a komámnak, aki csak egyszerű besúgó volt, hogy bárcsak a bőrében lehetnék:

– Most az a legfontosabb, hogy észnél legyünk. A legelső az lesz, hogy eltüntetjük ezt a szart.

Az autóra céloztam. – Van benzined?

Persze nem volt neki. – Legalább egy gumicsöved, egy darabka tömlőd csak van? Meg valami edény?

Az volt. Elvittem a kocsit a legközelebbi térre, minél távolabb a háztól, annál jobb, ugye mondanom sem kell, hogy miért, lecsavartam a tanksapkát, vigyázva megszív-
tam a benzint, és amennyit csak tudtam, átsorgattam a vödörbe, aztán meglocsoltam vele az autót, és messziről égő gyufát hajítottam rá.

Elképesztő, milyen gyorsan lángra kap egy ilyen tragacs, pattogva ég, hosszú lángnyelveket növeszt, aztán összevissza görbül minden alkotórésze. Kész népünnepély! De én sajnáltam. És persze dühített, kegyetlenül dühített. Tíz-ezer sem volt benne, bőven futhatott volna még, előtte állt az élet, és én is jó hasznát vehettem volna. De veszélyes lett volna megtartani. De még milyen veszélyes!

A robbanás és az első lángnyelvek, aztán a sistergő pattogás előcsalta az embereket, látni és hallani akarták, mi az, mindenfelé kinyíltak az ablakok meg az ajtók, és máris jókora csődület támadt, úgy látszik, mégsem ment mindenki a belvárosba. Csupa rendszerető ember, aki szóról szóra betartotta a rádióban elhangzó utasításokat: mindenki maradjon otthon, őrizze meg a nyugalma, uraljuk a helyzetet, el kell kerülni a vérontást. Azok a gazemberek, miután megcsinálták Angolában azt a sok disznóságot, most egyszerűen angyallá változtak. Akkor még nem tudtam, kik ők tulajdonképpen. De annak a monoklis kaka-dunak benne volt a keze, és még szerencse, mint később kiderült, mert komoly katonaeMBER volt, nem adott lovat a kíváncsiskodók alá.

Miközben az olvadó autót bámulták körülöttem, mindenki szerette volna tudni, hogy mi történt. Hogy tudom-e. Belém bújt az ördög, és azt mondtam, hogy nem láttam semmit, nem tudok semmit, de közben ravaszul

éreztettem, hogy akár én is tehettem, most ugyanis a nép parancsol. A nép tett igazságot.

– Azoké a szemeteké volt az autó. Na, de ennek többé nem veszik hasznát.

Telitalalat volt. A falca rögtön tapsolni kezdett, és mámorosan skandálta: „Éljen a győzhetetlen népi egység”, „éljen a győzhetetlen népi egység”. És azon kaptam magam, hogy ott állok köztük, és velük együtt énekelem: „Grândola napsütötte fő-ö-öld-je, a testvériség hazá-á-ja...”

Jó darabig lézengtem céltalanul, a nem éppen rózsás kilátásokat fürkészsze. Úgy festett, hogy a kommunisták tényleg átveszik az irányítást. Ettől tartottam a legjobban, mert akkor nekem lőttek. Amilyen szervezettek, amilyen elszántak, hisz hányszor láttam őket kihallgatásokon, éreztem tömény gyűlöletüket, s tapasztaltam, hogy minden verést kiállnak, s ha már összeestek a földön, akkor se köptek soha, a végsőkig ellenálltak, hát ezek bizony kiirtanak minket, mint a patkányokat, mind egy szálig.

De hát az embert élteni a remény. Meg az is egy kicsit, amire az élet tanította. Hacsak nem teljesen hülye. Ha van szeme, és meg tudja őrizni a hidegvérét. Mindenhol ott voltak. Nagyszerű. A kormányban, abban a nyüves parlamentben, a gyárakban, az iskolákban, az utcákon, a kávéházakban, úgy elleptek mindent, mint a hangyák. Ráadásul ekkor mindenki kommunista akart lenni, csatlakozni akart a KP-hez, arra hivatkozva, hogy mindig is a KP-hez húzott, vagy legalább azt hangoztatta, hogy támogatta a pártot, és nemcsak pénzzel, a legsötétebb diktatúra alatt, ahogy ők mondták. Állást akartak, jobb megélhetést. Azok, akik valamilyen okból, de legtöbbször bezariságból, eltávolodtak a mozgalomtól, most ismét felbukkantak, mert volt, ami volt, spongyát rá, az élet megy tovább. Viszont az már szöget ütött a fejembe, hogy Marcelo és Tomás milyen játszva jutott ki a Carmo-ból, megerősített őrizet mellett, páncélozott kocsiban vonulva át a feldühödött tömeg sorai között,

majd egyenest Madeira szigetére, előkelő és kényelmes száműzetésbe, amiért magam is mit nem adnék. A mozgalom felhívása ellenére sokadalom lepte el a Carmo teret, az emberek fürtökben lógtak a fákon és a harcokcsik tetején, közéletünk hangosbeszélőt szorongató nagyjai mellett, és mindenki ordított, ahogy a torkán kifért. Lincshangulat volt. A menekülőknak azonban a hajuk szála sem görbült, és mindjárt jó messzire röpültek. Kevesen tudták, hogy ez milyen jó jel.

Úgyhogy, amikor az őrnagy, aki hosszú ideig a főnököm volt, végre szerét ejtette, hogy beszéljünk, azt mondta: „Lépj le, amíg nem késő, tessék, itt van annyi dohány, amennyi elég lesz, én is lelécelek”, akkor én azt feleltem, legnagyobb megrökönyödésére és nem kis bosszúságára, mert persze őt sem árt ismerni: „Hálás köszönetem, őrnagy úr, de én inkább megnéznem, mi sül ki ebből.” Mire ő, aki végképp nem volt hozzászokva, hogy ne engedelmesskedjenek neki: „Micsoda? Hát nem látod? Mégis, mire vársz?” „Meglátjuk, őrnagy úr, meglátjuk. Az élet csupa meglepetés. De azért köszönöm, őrnagy úr, sosem fogom elfelejteni. Ha bármikor szüksége van rám, mindig rendelkezésére állok.”

El is ment, vagyis marhaságot csinált. Hallottam, hogy később, amikor megígérték, hogy nem esik bántódása, hazajött, csak akkor már az összes zsiros állás foglalt volt. Lógathatja a lábát. Újra beilleszkedett, no hiszen. De mihez kezd vele?

Mert más volt, ami a rádióból meg a tévéből ömlött, a felhevült szónoklatok, dalolás, hurrák, zászlólengetés, felvonulás a Sugárúton, nagygyűlések a Palota téren meg a Parlamentnél – ez büzlött nekem leginkább – és más, nagyon más, ami a csürhe háta mögött folyt, az egyezkedés a kulisszák mögött, és némely viselt dolgok, amelyeknek nem volt üdvös napfényre kerülni. Nem beszélve a különféle érdekeltségekről, összefonódásokról, kétségbeesett erőfeszítésekről, hogy felszínen tartsák, ami már réges-rég

elsüllyedt, a földbirtokosokról és a tőlük elrabolt rengeteg földről, hogy művelik-e vagy sem, az más lapra tartozik, kinek mi köze hozzá!, mindenki azt csinál a magáéval, amit akar!, no és az államosított nagyvállalatok, a pártok közötti hadiállapot, s hogy külföldre szöktek a potenciális befektetők, vagyonokat mentve ki magukkal? Nem beszélve a nagyhatalmakról, főleg Amerikáról, ugyebár, mert Amerikára gondoltam a legtöbbit, hogy csak nem hagyja ebek harmincadjára a nemzet származás maradványát, mert ha nincs is egyebe a nemzetnek, Istentől kapott földrajzi fekvése még megvan. Igen, az még ért valamit. És voltak apró jelek, amelyekre nagyon figyeltem. Egy nagyokos politikus például azt állította egyik beszédében, hogy a nemzetőrség katonái és a Szocialista Párt tagjai éppúgy a nép fiai, mint bárki más, és ebben nagyon igaza volt. És mindjárt jött utána egy másik beszéd, nehogy lemaradjon az előző mögött, ugyanazzal a hízelgő dumával. Amikor pedig már a vállalkozók jogos érdekeiről szajkóztak, merthogy ravaszul „vállalkozók”-ra keresztelték át őket, már repesett a lelkem. Helyben vagyunk. A dolog már sínen volt.

Mert élt bennem a meggyőződés. Hogy ez az egész maszlag a népről, a népakaratról, a nép uralmáról és más badarságokról, nem több porhintésnél. Jó szöveg az illegális sajtóban, amely már nem illegális, nagyszerűen lehet kiabálni mindezt a tiltakozó tüntetéseken, melyek azóta takaros, rendezett felvonulássá szelídültek, de ezt a maszlagot elhízott fickók üvöltik hangosító berendezéssel felszerelt kocsikból, na, jó kis tiltakozás, mondhatom!

Carmona halálakor még gyerek voltam; akkor történt, amit most elmesélek. Egy hölgy vonult a Sugárúton, sárga blúzban, rettentő elegánsan. Olyan sárga volt az a blúz, mintha ki lett volna világítva belülről. Egy munkás jött vele szembe, egy igazi munkás, karján gyászszalaggal, és felháborodva megjegyezte: „Nézd csak, a szajha, mit magára nem aggat egy ilyen napon!” A nő lesütötte a szemét és sietni kezdett, látszott, hogy legszívesebben a föld alá sülly-

lyedne. Jót mulattam, mert a jelenetnek számos tanúja volt, de senki sem avatkozott közbe, még mukkanni se mert. Tisztességes nő persze nem hall és nem lát, ez rendszerben is van. Csakhogy másról volt itt szó. Mert, ugye, mindenki rühellte az elhunytat. Mindenki ellene volt. Záporoztak a róla szóló viccek. Meg ha majd választások lesznek, szóval a szokásos duma. És erre mit lát az ember? Az egész városban csakis fekete nyakkendőket lát. Persze a köztisztviselők főnökei kötelezővé tették a beosztottaknak. Ó, igen? És akkor mi a helyzet a magáncégeknél, a kávéházakban, a buszokon? Hát a nyugdíjasok? Ki rendelte el, hogy a nyugdíjasok fekete nyakkendőt kössenek?

Még világosabb lett a képlet később, azon a napon, amikor az Öreg lefordult a székről, és gyakorlatilag kampec volt neki. Lázasan telefonáltak az emberek, jól hallottam, mivel sokukat lehallgattuk, mentek a jókívánságok oda-vissza, folyt a pezsgő, hallottam jól, mindenki tele volt tervekkel, mindenki reménykedett, az egész kóceráj. De senki se mozdult. És mégis ellene volt az ország, mindenki. És hogy ha majd választások lesznek, újra a szokásos szöveg. Az ország ellene volt, most mégis csak várt, hogy mi fog kisülni ebből. A nagyokosok voltak leginkább betojva, mutatták a példát. Csak a hülye tagadja. Teltek a napok és semmi, mindenki várt, de már könnyebben lélegzett, és csak lesett, éberebben, mint valaha. Mindenki kussolt, csak titokban konspiráltak, és várták, hogy majd csak lesz valami; a napok éveeknek tűntek. Végre aztán jött az a csirkefogó, „családiás beszélgetés” és más jópofaságok közepette elfoglalta a székét, és szemlátomást sikert aratott – persze nem nálunk –, aztán egyik sületlenség a másikat érte, még a Pufit is visszahívta S. Tomérról, mondja meg valaki, hogy ugyan minek!, és akkor bizony már volt mitől tartani, mert mindenki pofára esett, na. Ha a népnek annyira elege volt, ha annyira torkig volt a nép, akkor miért nem használta ki az alkalmat, amikor az Öreget megütötte a guta? Ideje lett volna rá. És miért üdvözölte boldogan a

„tavasz”-t, amelyet a csirkefogó hirdetett? Szépséges kis „tavasz”! Ha akkoriban nem túrték volna kiválóan a korlátozásokat és a cenzúrát a polgárok, akkor az egész sokkal hamarabb bekövetkezett volna.

Várjuk ki, mi történik: ez volt a rögeszmém. Csak, mert néhány gátlástalan katona ügyes puccsot hajtott végre, s még vér se folyt, mert ezek a meglepetésre építettek mindent, ezek a hivatásos katonák, akik nem akartak háborút, ilyet se ettem még, és mert utat nyitottak mindennek, ami baloldal volt, meg ami csak balos, nos, ebből még nem következik az – gondoltam én, áldott legyen az anyám, aki szült –, hogy dolgok ennyiben is maradnak.

És sokszor eszembe jutott az az eset, amikor egy kollégát helyettesítettem késő éjszaka, s egy fogolyra kellett ügyelnem, nem hagyhattam leülni, és a falnak vagy az asztalnak sem támaszkodhatott, és a fickó akkor már jó néhány órája állt, megdagadt a lába, a szeme vérekes, mint aki már nem bírja tovább, de bírta az ebadta, én meg egyszerre csak azt mondom neki: „Rosszul teszik maguk, hogy ennyire haragszanak ránk, és nem akarnak beszélni. Csökönyösek. De ha egyszer történik valami, még szükségük lehet ránk, biztosra veszem, és kíváncsi vagyok, hogy akkor majd mit csinálnak.” A fickó persze nem felelt. Lehet, hogy nem is hallotta. Akkor persze gyűlölt, hogy ne gyűlölt volna, mert közben lapozgattam az újságot, lábam az íróasztal tetején, és egy pillanatra sem tévesztettem szem elől, nehogy valami szabálytalanság történjék. Amíg én ott vagyok, nem támaszkodik semminek, ha fene fenét eszik, akkor sem. Beszéljen. Ha nem akar beszélni, az ő baja.

Ma már talán emlékszik rá, hogy mit mondtam neki. Ami engem illet, nem felejtettem el sem a képét, sem a nevét. Nap mint nap látom az újságban, azok között forgolódik, akik most parancsolnak, és folyton csépel a szót, akár a többiek. A fickók politikája másból sem áll, mint szócséplésből. Mind egy kaptafára. Én meg csak várok.

Ez után a helyes kis forradalom után, amit ők szekfűsnek hívnak, vagy pontosabban, ez után az aljas árulás után, amikor ingyen elvesztegették a gyarmatokat, és mindenki úgy táncolt, ahogy mindenféle, állítólag jó családból való szakállas hóhányó füttyült, nekem az volt a legnehezebb, hogy valami biztonságos helyet találjak magamnak, eltekintve attól, hogy állandóan a fejem fölött lebegett a lebukás veszélye. Éles szem és fürge láb. Csak most értékelem igazán, hogy mi mindenen mehettek át a mozgalmiak az illegalitásban, ráadásul úgy, hogy az egyik a legkiválóbb rendőrség járt a nyomukban, megtetézve a soraikba beférkőzött besúgók seregével. De megnézném őket az én helyemben, amikor nincs szervezet az ember mögött, és szüntelenül azt kell figyelnie, mikor ismerik fel, és teszik hűvösre, ki tudja miért és mennyi időre. Mert ha az ember már a fegyház udvarán tornázik vagy focizik, megnézheti magát. Kész nyaralás. Csakhogy én a sasok nemzetségéből származom, és mindig is messzebbre tekintettem.

A jó idők már eljártak. Szót sem érdemelnek. Jó idők, szép idők. Nincs ahhoz fogható, mint amikor mások állnak előttünk betojva, s rettegnek tőlünk, mert jól tudják, hogy mindenféle következmény nélkül, bármikor kicsinálhatjuk őket. Micsoda élvezetes pillanatok! Mint a Camões Gimnázium egyik tantermében, az 5. évfolyam írásbeli vizsgáján. A tanár padról padra jár, aláírja a lapot, amelyen majd dolgozunk, és mindenkitől elkéri a személyijét. Akkor, ott, ő volt a rendőr. Előre élveztem a helyzetet, fel sem pillantva a papírról. Amikor a fickó meglátta, mi a foglalkozásom, mert akkoriban az ilyesmit beírták a személyibe, valószínűleg megállt benne az ütő. Másodosztályú ügynök, Nemzetközi és Államvédelmi Rendőrség. Parancsoljon, fiatalember. Amúgy elég nagy bajban voltam a tétellel. De annak ellenére, hogy szerintem jobb lett volna, ha nem tudják az emberről, mi a foglalkozása, pokoli örömet éreztem, mert el tudtam képzelni, mi járhat a tanár fejében: ez az alak egész évben hozzám járt, esti tagozat, dolgozók

iskolája, vajon miket mondhattam?, lehet, hogy észrevett rajtam valamit? A fickó nem is álmodta, hogy a kartotékja már többször is a kezemben volt. Diák korában sok hülyeséget csinált, de aztán megjött az esze, mintha két külön ember volna. Sohasem volt benne a mozgalomban, mégis szerepelt a gyanús elemek listáján. Még egy ember, aki felismerhet. Hacsak fel nem dobta a talpát. Már akkor is elég trotli volt.

Mindennél fontosabb, hogy az ember ne veszítse el a hidegvérét. Álld a sarat, Isten is megsegít.

Egy délután, amikor címet akartam változtatni, mert az óvatosság sohasem árt, felkerestem egy bizonyos Dona Aurélia-t, aki egy ház ötödik emeletén lakott, és évekkal azelőtt szállásadó volt, még hozzá Marita-val együtt, aki nemrég lépett le Spanyolországba, naná, hogy búcsú nélkül. Akkor véletlenül egy kis szolgálati pénz ragadt a kezemhez, a főnökömet éppen akkor helyezték át, és előállt az a cifra helyzet, hogy a PIDE énutánam nyomozott. Mi mindenen kell átmennie az embernek! A kistündér is nyakig benne volt a dologban, úgyhogy mellém csapódott, mert persze szüksége volt védelemre. És hát nekem se kevésbé; jó volt hát így, diszkrétén, fapofával, fene nagy kusolásban. De azért lapátra tettek volna, ha nincs egy keresztapám jó magas beosztásban, ugyanaz, aki bevitt a rendőrségre is, eleinte mint egyszerű besúgót, aztán onnan kúsztam mindig magasabbra. „Te gazember, miket művelsz itt nekem?” De végül sikerült elsimítania a dolgot. Rendes fickó volt.

Addig hol itt, hol ott éjszakáztam, egy darabig éppen abban a bizonyos ötödik emeleti szobában, Dona Auréliánál, ahol az egyik ajtó a lépcsőházra nyílik, a másik a folyosóra, és van egy a hátsó lépcsőre is, három kijárat egyszerre, hát ott turbékoltunk a Marita-val reggeltől estig. Pedig csak az utolsó napokban nyúltunk egymáshoz, és csak azért, hogy jobban teljen az idő, és inkább az ő kedvéért, mert nekem, hála istennek, bármikor volt kivel hancúroz-

nom. Csak az volt a baj, hogy Dona Aurélia idegeskedni kezdett, mert sem éjjel, sem nappal nem látott kimozdulni, aztán egyszer-kétszer egy barátom is meglátogatott minket, és túl illedelmesen viselkedett, és túl halkán cseve- résztünk. Aurélia asszony azt hitte rólunk, hogy illegalitás- ba kényszerült házaspár vagyunk, a barátunk pedig ösz- szekötő, és ettől úgy remegett már, mint a nyárfalevél, és célozgatni kezdett rá, hogy szüksége volna a szobára. De azért nem tette ki a szűrünket. Amikor azután köszönés nélkül olajra léptünk, akkor feltűnt neki, hogy hát hol van- nak a csomagok?, a fiókokban még egy koszos zsebkeendő se maradt, ráadásul beállított két titkosrendőr, fényképün- ket lobogtatva, véletlenül nem ismeri őket, asszonyom, vagy legalább az egyiket?, akkor fogta fel, hogy mibe ke- veredett, meg hogy sokkal kevésbé volt veszedelmes, mint gondolta. „Ne féljen, asszonyom. Ők is a rendőrséghez tar- toznak, mint mi. Pénzügyi kérdések miatt keressük őket. Nincs különösebb jelentősége, jó estét.”

Nos, hát ezen az ajtón kopogok be, és már biztos talajt érzek a lábam alatt, maga Dona Aurélia nyit ajtót, én pedig sokkal nagyobb rémületet látok a szemében, mint annak idején, amikor illegális kommunistának hitt. A néember! Hogy pillanatnyilag éppen nincs szabad szobája. Karját keresztbe fonja, arca elutasító. A háta mögött, a fogas alati kisasztalkán megláttam a telefont. Biztosra vettem, hogy ugyanarra gondolunk. Azonban nem volt hozzá mersze, csak becsukta az ajtót. Ugyanolyan sietve, ahogy én is rohantam lefelé a lépcsőn, átkozva magam óvatlanságomért. Ostoba vén tyúk, bizonyára már akkor is ellenünk volt. Már csak ez hiányzott. Csak azért nem telefonált azon nyomban, mert tartott tőle, hogy a torkának esem. Nem csak rémület volt az arcán, hanem más is; jó szemem van hozzá. Ő is azok közé tartozik, akik megadnának minden pénzt, ha ott láthatnának minket a Sugárút egy lámpavasán lógva vagy felkoncolva. Legszívesebben minden csontját összetörném, fűjnának csak más szelek.

De csak nyugi, öregem, csak nyugalom. A hallgatag többség még nem mozdult meg, de hamarosan színre lép.

Végeredményben mi rosszat tettem én, amit mások ne tettek volna meg? Öltém én embert? Öltém bizony. De milyen körülmények között? Egy földszintes házat rohamoztunk meg, hátul kis konyhakertek csatlakoztak hozzá, és a jómadár megpróbált lelépni, kiugrott az ablakon, én meg utána, már meg is ragadtam a grabancát, amikor belém rúgott, éppen ott, hát, csillagokat láttam, de még sikerült előkapnom a pisztolyomat, durr-durr, ott is maradt kiterítve, ki volt a hibás?

Amikor már teljes volt a reménytelenség, és magam is kezdtem elcsüggedni, ráadásul pedig jött egy átkozott május elseje, no, az már tényleg hátborzongató volt, éppen akkor, amikor már mindent feketén láttam, és hol volt már a hidegvér, hol a nyugalom, váratlanul kiderült az ég.

Hála Istennek! Hála Istennek! Jární kezdtem a kiskocsmákat, lazán, félelem nélkül, ahová a nép jár, és mindjárt üdvözöltem is a már bent ülőket: „Szép jónapot, elvtársak. Hogy s mint vagyunk?” Meghívattam magam egy-egy pálinkára. Amit persze azért én fizettem, néha pedig nemcsak a magamét. De közben már újra dolgozgattam. A fene se tudja hogyan, de rám találtak. Lehet, hogy a pofámra volt írva?

Északi településeken segédkeztem néhány tűzesetnél, ahol a vörösök székházai égtek le, de sosem feledkeztem meg róla, hogy jó előre gondoskodjak szemtanúkról, akik szükség esetén a szemük világára! megesküsznek, hogy ekkor meg ekkor Portimão-ban vagy Beja-ban vagy Montijo-ban láttak engem.

Tiszta munka volt, és volt jövője. Nem sokkal később egy illető az egyik pártból, méghozzá az egyik legnagyobból, felkért bizonyos biztonsági munkára. Ejha! Törtem a fejemet, hogy ez azért nem túlzás-e. Lehet, hogy mindent elrontok vele. Elhatároztam, hogy őszinte leszek. Nyílt lapokkal fogok játszani. Ezért aztán, még mielőtt közöltem

volna a feltételeimet: „Tudja, uram, én azelőtt...” – Ez az úr azonban nem járt a fellegek között. Nem hagyta, hogy folytassam. „Jól van, jól van. Emiatt ne izgasd magad.”

Mondhatom, és nem hazudok, hogy azon a napon, abban az órában kezdődött el számomra újból a teljes élet, és mindjárt kamatokkal. Édes Szűz Máriám, csodát tettél! Kész szerencse, hogy nem pattantam meg, ahogy az őrnagyom akarta, persze a legjobb szándékkal, ki mondta volna, hogy nem? De ha most megjelenne itt, rám bizony nem számíthatna.

Egyre inkább otthon éreztem magam. Azoktól, akik elpuoltak idegenbe, Brazíliába, összecsomagolva a háztartást, a családot, az ékszert, és most könyvekben, újságcikkekben hazudoznak összevissza, hogy milyen hűségesek voltak Salazar professzorhoz, egyszerűen hányingert kapok. És nekem ne jöjjenek azzal, hogy „szegények, ezt nem láthatták előre!” Micsoda bátorság! Micsoda hitvány tisztesség! Pfu!

Milyen más a magamfajta. Akik maradtak. Akik képesek voltak külalakot cserélni álszemérem nélkül, és most nagyobb demokraták, mint bárki más. Ügyesek, a mindenit! Hogy vették az akadályokat, milyen ügyesen terelték a maguk malmára a vizet, méghozzá a legtermészetesebb módon, úgy, hogy az emberek még tapsoltak is hozzá. Szabadság? Hát legyen szabadság. De akkor mindenkinek. Pórázra azokkal, akik csak egyeseknek akarják a szabadságot, mert nagyon is jól tudjuk, kik ők. Hát a főnökök, gazdák csak azért, mert főnökök voltak, már nem is portugálok? És a földbirtokosok sem portugálok? És a gyárosok sem jó portugálok? És mi, mindenféle rendőrök, akik annyit tetünk Portugália védelméért, nem vagyunk olyan portugálok, mint a többiek?

„Értelmiségi” dolgokról azonban ne halljak, erre megint köpnöm kell, nem állhatom a szájalós fajtájukat. Ezek a papa kedvencei adták nekünk a legtöbb munkát, elvetemültebb árulói a saját osztályuknak, mint Júdás. Ha egy vidékit kellett begyűjteni, az maga volt a gyönyörűség. Jó ala-

posan megdolgoztuk, s ha úgy hozta a szükség, akkor egyszerűen kinyírtuk, nem firtatta senki. Hanem ezek az istenverte értelmiségiek, ha hűvösre tettünk egyet, a többiek odakint máris vonítani kezdtek, aláírást gyűjtöttek, annyi volt a név, hogy csuda, tiszta idegbaj lett volna ellenőrizni az összeset, utánaézni, hogy szerepelnek-e a nyilvántartásban, s ha igen, akkor elővenni a dossziéjukat, ha nem, akkor nyitni nekik egyet, és rájuk állítani valakit. Több értelme lett volna felgöngyölni a hálózatukat, vagy valamivel többet megtudni róla, de pizok munka volt az is, sose járt nagy eredménnyel. Sokan csak azért írtak alá, mert szégyellték volna azt mondani, hogy nem. Legfeljebb annyit tehattünk, hogy kizártuk őket valamilyen pályázatról vagy kirúgattuk őket az állásukból, és hasonlók. S ez még rosszabb volt. Mert csak annál hangosabban ugattak.

Néhány teljesen felesleges liberalizáció okozta a katasztrófát, akkoriban, amikor még maga szó is többé-kevésbé gyanúsan csengett. Én még ismertem azokat az időket, amikor gond nélkül síttrre vágtak egy jómadarat, és kész. Hónapokkal vagy évekkkel később hazament, ha ugyan hazament, és mindenki kussolt. Megtehettük, hogy a pimaszabbját kivágtuk az ablakon, hívtuk a mentőt, hogy vigyék el, vagy elküldtük a Tarrafalba, ha letöltötte a büntetését, vagy ott helyben kinyírtuk. Hogy baleset volt, vagy kijátszotta az örök éberségét és felakasztotta magát. Senki sem jött, hogy kivizsgálja, hogy kellemetlenkedjen. Azután előálltak avval a sok a maszlaggal az emberi jogokról, meg hogy a törvényt be kell tartani, vagy legalább úgy kell tenni, mintha betartanánk, a külföld miatt, hogy mit szól majd a külföld, hát le van szarva. Mintha a külföld ide akart volna jönni, hogy leharapja a fejünket. Az eredmény nem váratott magára sokáig. Alighogy bevágtunk egy ürgét a síttrre, már az első kihallgatás előtt a nyakunkon volt az egész családja, sivalkodtak, hogy hova vittük, hogy ruhát akarnak vinni neki, rendes ételt, kényes extrákat. És nem keverhettél le neki még időben egy jó kis frászt, mert oda-

fentről megüzenték, hogy vigyázat, ismert ember, vagy ismert ember rokona, kerülni kell a túlkapásokat.

Tessék, itt az eredménye. Úgy megszapordtak, mint a gomba. Mert nekem aztán senki se jöjjön mindenféle süket dumával. Ez a Fidel-szakállas, hosszú hajú csürhe, a farmerba préselt vagy feneküket mutogató bakfisok, ők hemzsegnék most az utcákon, és ordítják, hogy „a harc folytatódik, a harc folytatódik”, elborítják plakátokkal a falakat, összemocskolnak mindent, igen, ők azok a drágalátos értelmiségiek, akik munkásosztálynak álcázva szónokolnak. A munkásosztály! Ehhez azért pofa kell. Miniszterek is lettek belőlük, akik nyakkendő nélkül vettek részt a saját beiktatási szertartásukon, csak hogy lássa az ország, most már minden a miénk. Én meg csikorgatom a fogamat. Beterelném őket az arénába, ahogy mát valaki javasolta, és G-3-assal kilyuggatnám őket. Csak az a különbség, hogy az a valaki soha nem merte volna megtenni, én viszont egy percet sem haboznék.

A legrosszabbon azonban már túl vagyunk. És ezt nem szabad elfelejteni. A gyapjas üstökűek és a hátsójukat mutogató fruskák ideje lassan lejár. A legtöbbben már ott ülnek a közhivatalokban meg a magáncégeknél, újra nyakkendőt hordanak, mosdanak és borbélyhoz járnak. Azokkal pedig, akik még mindig a politikával bajlódnak, feltéve, hogy nem hivatásszerűen teszik, nagyszerűen ki lehet jönni, mert legfeljebb hosszú cikkeket, esetleg könyveket írnak, és megjelennek minden kerekasztal-beszélgetésen, amelyektől mindenki elálmosodik. A légynek sem ártanak. Hadd szórakozzanak.

Ma már felelős beosztást töltök be egy export-import cégnél. Személyesen irányítok, nagyon tapintatosan, bizonyos rendészeti szolgáltatásokat. A PIDE híres Felszámolási és Leszerelési Bizottsága már nincs többé. Múltba tűnt dicsőség!

Ezt adják össze. Amikor vagy három éve beléptem a céghez, hát ki az első, akibe belebotlok? Nos, a Slicckirály. Az,

akit levetkőztettek az utcán, lefényképezték pucéron, és így került be a lapokba. Kolléga a régi szép időkből. Egy pillanatra belém állt a frász. Mintha kísértetet láttam volna.

Lehet, hogy már nincs veszély. Azt hiszem, nincs. Mindenesetre, a biztonság okáért félrehúzódtam vele egy sarokba, és figyelmeztettem:

– Idehallgass. Te nem ismeresz engem, érted? Sohasem láttál.

Kezdett volna gúnyosan vigyorogni. Az arcára fagyasztottam a vigyort: – Sosem láttál, és én sem láttalak soha. Jó, ha erről nem feledkezel meg. Nem nagy kunszt egy akkori lapot keríteni. Nem tudom, értesz-e.

Slicckirály jó színben volt, szépen ki volt gömbölyödve. Mosolygott, és vállat vont. Hogy ha én így akarom, akkor így lesz. Habár nincs sok értelme. Már lezárult az egész. Hogy aki ezt az állást szerezte neki, az nagyon jól tudja, ki volt ő azelőtt.

– Nem érdekel, világos? Nekem megvan rá az okom. Mi nem ismertük egymást.

Ha a szolgálat úgy hozza, továbbra is köszönünk egymásnak, jó napot, jó estét. De nem lenne rossz kitalálni, hogyan lehetne örökre elhallgattatni. Majd meglátjuk még.

Mert ha egyre néptelenebb gyűléseken ordítják is, hogy a „harc folytatódik!, a harc folytatódik!”, az én harcomra ez tényleg igaz, s én nem engedhetek meg magamnak semmi lazaságot.

Sokat gondolok erre, és azt hiszem, semmi sem lesz már olyan, mint régen volt. Ez a bosszantó. De az én demokratáimnak igazuk van. Meg kell értenem, hogy mit csinálnak, de nem szabad összefüggésbe hoznom azzal, amit mondanak. Mindenesetre, éberség.

És ha jobban megnézzük a dolgokat, lehet, hogy ez a szekfűs káprázat csak lidércnyomás volt. Szükséges lidércnyomás. Abban az időben, amelyet ők fasizmusnak hívnak – „vesszen a fasizmus!”, „soha többé fasizmust!” – nekem mindenem megvolt. Nagylábon él – így mondták a szom-

szédaim jeges mosollyal, míg én szemmel tartottam őket. Pedig az az igazság, hogy sohasem volt saját kocsim. Sem lakásom.

És itt száradjak el, ha ennyiben hagyom. Várjuk csak ki az idejét.

Székely Ervin fordítása

MARIA ONDINA BRAGA

A madárember

Az angol férfi Szingapúr és Ceylon között szállt föl a hajóra; régi, lassú teherhajó volt ez, legénysége szinte kizárólag kínaiakból állt. Mi utasok öten voltunk: egy indiai pap, aki esténként a legbámulatósabb bűvészműtátrányokkal szórakoztatott, amit műkedvelőtől valaha is láttam, egy ceyloni házaspár és magas, nádszálvékony lányuk, az angol férfi meg én.

A középkorú, inkább alacsony, ám kisportolt testalkatú angol a Kókusz- és Karácsony-szigetektől jött, egy vászonzsák és egy doboz volt az összes poggyásza, amiről valaki azt híresztelte, hogy mélytengeri vadászeszközöket rejt. Búvárkellékeket, persze. Lekezelően bánt a pakisztáni hajóskapitánnyal – aki a Palk-szoros és Colombo között évekig igazgyönggyel üzletelt –, és úgy tűnt, valamennyi tengerészt ismeri.

Aztán másnap reggel, alighogy a hajóablakon megcsillant a nap, erőteljes kopogtatást hallottam. Sarojini volt az, a fiatal ceyloni lány:

– Jöjjön gyorsan, Mr. Green lemerül!

Szinte még félálomban, alig találtam meg a szoknyámat, és kissé elkéstem, így amikor kihajoltam a korláton, már ott úszott az Indiai-óceán kék végtelenjében. Sarojini édesanyja hálóingben volt. Mr. Green úgy szelte a vizet, mint egy hal, de semmilyen felszerelést nem használt, és fél óra múlva, csillogón és lihegve, egy delfin akrobata ugrásával tért vissza a fedélzetre. Sarojini szomorúan súgta a fülembe: „Úgy hiszem, csak éjjel merül le...”

A kamraszerű ebédlőben, ahol csupán egyetlen asztal állt az utasok és a parancsnok rendelkezésére, egyenesen Mr. Greenhez fordultam:

– Mélytengeri vadászattal foglalkozik, ugye?

Meglepődve nézett rám:

– Én? Én csak fürdök a tengerben, ez minden.

Sót és borsot szórt lágy tojására, és csészéjébe jó fekete teát töltött, amely olyan erős volt, mint a kávé. Elmosolyodott. Nem, semmi nem kötötte a tenger állatvilágához, ő a madarakat szerette. Szűkszávú férfi volt, Sarojini és én tisztelettudóan lestük minden szavát. Akkor és a későbbiekben aztán mindent megtudtunk: feltételezésünkkel ellentétben Mr. Green nem a tengermély kizsákmányolója, hanem egy egyszerű ceyloni teaültetvényes volt, különös kedvteléssel: a madarak életét kutatta. Még aznap délután egy filmfelvevő gépet állított föl a fedélzeten, és nagy távcsövet fogott a kezébe. A távcsőbe én és Sarojini is beledéztünk. Hogy mit láttunk? Egy fehéres fejet félig lecsukódó kerek szemmel, és két, a háton keresztbe fekvő hosszú szárnyat. Albatrosz? Mr. Green elmagyarázta: „Nem éppen albatrosz, de abból a családból való. Ez egy olyan faj, amely az évnek ebben a szakában benépesíti a meleg tengereket. Több egymást követő napon keresztül kísér egy-egy hajót anélkül, hogy pihenne, képes a hullámok taraján vagy akár a levegőben is bóbiskolni, sós vizet iszik, s hogy ne fáradjon el, a légáramlatokra simul, a szél röpíti tova.” Malaysia szigetein efféle madarak egész rajával találkozott, amelyek úgy röfögtek, mint a disznók. És láttunk több jégmadarat, sirályt és kormos ollóscsőrű madarat.

Ha a madarokról beszélt, Mr. Green nem fukarkodott a szóval. Megvallotta, hogy ismeretei főként a szárazföldi madarakra terjednek ki. Ceylonban reggeltől estig látszóval a kezében járta be a birtokot, s még az erdőt is. Tisztában volt a madarak minden udvarlási és párválasztási szokásával, ismerte a madártojások színét, a fészkek formáját, a madarak táplálkozási módját, ismerte éneküket, csicsergésüket, tudta a tollváltások és a költözések idejét, és ismerte az ellenséggel vívott heves küzdelmeiket.

Egyébként a parancsnoktól tudtuk meg, hogy Mr. Green nős, s a felesége minden nap arra készül, hogy elválik tőle

rögeszmés madárszeretete miatt. A férfi soha nem ment be a városba, nem járt a brit klubba, a klub által szervezett ünnepeken sem jelent meg. S ami még rosszabb: a birtokot rábízta a személyzetre, akik arcátlanul meglopták – az ültetvény egyre kevesebb hasznot hajtott.

Mr. Green feleségét akkor ismertük meg, amikor hajónk Colombo kikötőjébe ért. Az elegáns, büszkeséget sugárzó hölgy, amikor a férjétől meghallotta, hogy Sarojinit és engem is érdekelnek a madarak, megvonta a vállát, és meghívott minket ebédre. Az ebéd végeztével pedig, alighogy Mrs. Green sziesztázni tért, mi hárman csöndesen fölke-rekedtünk, hogy a meglátogassuk a lápvidéken élő kócsa-gok és szent íbiszek fészkeit, meghallgassuk a hangjukat, megnézzük, amint nyújtott nyakkal repülnek. A bóbítás fejű háрпиákat, amelyek olyan vadak voltak, hogy még maj-mot is ettek, Mr. Green „szárnyas farkasoknak” nevezte. Volt ott páva, aranyfácán, japán kakas. És megannyi színes, fülbemászóan daloló madárka, a legkülönfélébb formájú, ügyesen megépített hordó-, torony-, alagútalakú fészkek-ben. Kalitkába zárt madarat Mr. Green nem tartott.

Hány éve is történt mindez? Ázsiában utazgattam akko-riban, ahol minden lépésnél csupa külön emberbe botlot-tam. Két évvel később még kaptam hírt Mr. Greentől, Ceylonból. Utána semmi. Hogy is ne lepődtem volna meg tavaly karácsonykor, amikor egy nagy, sárga szemű baglyot ábrázoló színes lenyomatot kaptam. Mr. Green küldte, és meghívott, hogy látogassam meg a Skót Felföldön, ahol „európai madarak szép egyedeit” nézhetem meg. Elfogad-tam a meghívását. Szeptemberre. A Highlands egy domb-jának tetején, a legközelebbi városkától többmér földnyi tá-volságra lakott Mr. Green, és bár bajusza és haja fehérebb lett, épp oly egészségesnek látszott, és épp oly szenvedé-lyesen rajongott a madarakért, mint valaha. Ezek közül né-hányan vele laktak, a szabadságtól bódultan, kedvükre jár-tak ki-be, felszálltak székének háttámlájára, fecserésztek, csiripeltek, trilláztak. Az egykori teaültetvényes egyedül élt,

főzött, takarított, megvarrta szakadt nadrágját, és hogy még inkább a természetben érezze magát, nem elégedett meg azzal, hogy mindenütt lombos fákat nevelt, hanem a nappali szobát is mohával és sziklával díszítette.

Egy hetet töltöttem nála, és eközben nem volt elegendő merszem, hogy a feleségéről kérdezősködjek. De az utolsó este, amikor a kandalló előtt teáztunk, – köröttünk gerlek, szajkók, szarkák zajongtak – Mr. Green beszélni kezdett róla:

– May ott lakik, ahol mindig is szívesen élt: Londonban. Semmiben nem szenved hiányt, irigylésre méltó a jövedelme.

Körülbelül tíz évvel azelőtt, az ültetvény egyszer May kiabálására virradt: „Azonnal el akarok innen menni egy civilizált helyre, vissza akarok térni a hazámba! Megfulladok! Megtébolyodok!”

– Az egyik bokája kificamodott, s akkor már egy hónapja nem járt a városban. El volt keseredve, Istenem milyen nagyon el volt keseredve! Sírt, kancsókat és tányérokat vágott a földhöz, kereken kimondta, hogy én vagyok a hóhéra, hogy miattam töltötte száműzetésben életének azt a szakaszát, amelyik a legszebb lehetett volna.

Akkor reggel szakadt az eső. A gyöngytyúkók és társaik a védőtető alá húzódtak, s a feleségem, aki a botjára támaszkodva, tébolyultan járkált a házban fel s alá, megparancsolta, hogy az összes szárnyasnak tekerjék ki a nyakát. Odaveszett a teljesen fehér japán kakas is, amelynek farka a négy méter magas kakasülő tetejéről a földet súrolta. Valóságos vérfürdő volt.

A szakadó eső ellenére, Mr. Green még aznap Colombóba utazott, hogy hirdetés útján vevőt találjon az ültetvényre. A rákövetkező héten May elutazott Ceylonból.

Egy lilás színezetű kismadár szállt a térdére. Mr. Green elmerengett: Vajon rossz férj volt? Nem, nem férjnek volt rossz, hanem társnak volt csapnivaló. Kettőjük között a viszályt a társaság, vagyis az előkelők társasága váltotta ki.

May szerette a nagyvilági összejöveteleket, a vacsorákat, az ünnepeket, és ő, akinek ezek a rendezvények ellenére voltak, soha sem kísértte el a feleségét. Az előkelő társaság! Ugyan mi is az az előkelő társaság? Olyan férfiak és nők csoportja, akiknek csupán egy szándéka van: a szerzés. Akárhogy is, de szerezni kell: hírnevet, vagyont, kitüntetések. Ó, John Green azonban úgy született, hogy nem volt meg benne az ilyesmihez elengedhetetlen bátorság, és mindebben nem is talált semmi érdemet. „Balfácán” volt, ahogy May szokta volt nevezni, „a brit birodalom hős gyarmatosítóinak elfajzott ivadéka...” Annyi bizonyos, hogy amikor apjától megörökölte az ültetvényt – a gyarmat egyik legnagyobb ültetvényét – olyannyira fellelkesült, hogy valamiféle szövetkezetet képzelt el, amely a dolgozókkal kötött barátságon alapulna. Alig valamivel korábban nősült meg, és May elborzadva tiltakozott: hogy mit? Micsoda utópia ez! Ezekkel a vademberekkel, ezekkel az írástudatlanokkal? Különben is, amelyik földnek nincs gazdája, annak törvénye sincs! Csak fehér ember, és korlátlan hatalmú úr lehet a gazda. Maynek részben igaza volt. Abban az időben, a függetlenség előtt, az angol birtokok mindenben felülmúlták a ceyloni birtokokat. Honfitársai kétségtelenül jól gazdálkodtak. Belőle pedig teljességgel hiányzott minden olyan tulajdonság, amely révén vezetővé válhatott volna... Milyen szépek is a teacserjék! Kamaszkorában szívesen be-besegített a tealevelek szedésébe, megkereste a legfényesebb és legnagyobb leveleket, lecsipkedte a friss hajtásokat, a növény különlegességét, amit a legelvezetesebb rágcsálni. És olvasott. Sportolt. Most pedig mindenből kötelesség lett és komoly dolog. Már nem kószálhatott el céltalanul kora hajnalban, hogy majd csak este térjen haza. Merre megy? Mit kíván? Mi történik? Az intézők órá figyeltek, az utasítását várták. Otthon a felesége a házigazda teendőire figyelmeztette. Lassanként a világ legboldogtalanabb emberének kezdte érezni magát. Így bízott apránként egyre többet a gazdatisztre. És így távolo-

dott el fokozatosan a barátaitól és Maytól, s keresett menedéket a természet ölében.

– A madarakkal kezdtem el foglalkozni, de ugyanígy a kövekkel vagy az ősléymaradványokkal is foglalkozhattam volna. Azt hiszem, csodálatos képességük, a repülés fogott meg, az hogy képesek meghódítani az eget... Eleinte a tyúkfélék egyáltalán nem érdekeltek, csakis a fenséges megjelenésű, szélesen szárnyaló madarak foglalkoztattak. Minden figyelmemet a kányák kötötték le és a szürkesas, amely Ceylon-szigetén tölti a telet, és úgy sziszeg, mint a kigyó. – Szünetet tartott. Belepiszkált a tűzbe. – Bizonyos szempontból sajnálom, hogy May ennyire megfáradtan vált el tőlem. Korábban kellett volna különválnunk. May nagyvilági dáma, én pedig szerzetes vagyok. És milyen szép volt, ó igen, igazán szép: az esküvőnkön az ültetvényen dolgozók, akik táncal és énekszóval fogadták, saját bennszülött nyelvükön az „istennő” nevet adták neki. – Megrázta a fejét. – Szegény emberek, ő olyan istenség, amely sosem volt kegyes hozzájuk.

Későre járt. Mr. Green megtömte a pipáját. Teljes volt a nyugalom, amit csak időnként zavart meg a tűz pattogása, és egy-egy szárnyrezenés. Közben pedig, Mr. Green bőbeszédűségétől meglepődve, egyre inkább azt vettem észre, hogy mennyire hasonlít egy madárhoz. Apró ugrásokkal közlekedett; a teát úgy kortyolgatta, hogy közben a feje föl-le járt; s az angoloktól elvárható viselkedéssel ellentétben, beszélgetés közben széttárta karját, mintha szárnyait suhogtatná; és apró, a sarkánál pirosva forduló szemével szelíden pislogott, mint egy galamb.

Csaba Márta fordítása

JÚLIO CONRADO
A metró népe

Leopoldo, az író, a szokásosnál egy órával korábban kelt, kitérte a szoba ablakát, és érezte, ahogy orrlyukait betölti a szelíd tavaszi virágillat. A tiszta, felhőtlen égbolton még ott hunyorogtak az utolsó csillagok. A felkelő nap tündöklő ragyogást ígért. A búcsúzó szürkéskék, hajnali árnyalatok teret engedtek a keletről felderengő, rózsaszín világosság-nak, amely csalhatatlan jel volt. Fenséges nap kezdetét hirdette.

Leopoldo teleszívta mellkasát, meggyőződött róla, hogy Cidália alszik, majd az ablakot félig nyitva hagyva, átment a szomszéd szobába, ahol legújabb bálványának, García Márqueznek a könyve, a *Szerelem a kolera idején* várta, vagyis az utolsó húsz oldal, amely tegnap estéről megmaradt, hogy ma reggel falja fel. Önfeledt figyelemmel kísérte Florentino Ariza utolsó erőfeszítéseit, amelyekkel a hős igyekezett átkelni a viszonzatlan szerelem sivatagán, és csak a váratlan végkifejletnél torpant meg, döbbent elragadtatással. „Micsoda nagyszerű könyv, micsoda író”, gondolta a pamlagba süppedve, pizsamásan, és belesajdult a szíve, hogy ő sohasem lesz képes eljutni a tökély hasonló fokára.

– Döbbenetes – mondta még fennhangon, amitől Cidália mocomogni kezdett az ágyban.

– Hová készülsz ilyen korán? – kérdezte a felesége parancsolón a másik szobából.

– Sehová – válaszolta ingerülten Leopoldo. – Olvasok.

– Már pihenni sem hagyod az embert – dohogott az aszszony.

Leopoldo forrt a méregtől. Egy nap még megkapja a magáét ez a bestia. Csak előbb ő valósítsa meg önmagát. Cidália-ból kiveszett minden belátás attól a pillanattól fogva, hogy ő, erőteljes rábeszélés hatására, hajlandó volt élni

a közhivatalnokoknak járó nyugdíjas karkedvezményel – vagyis ahogy oldalbordája rosszmájúan megfogalmazta, a munkanélküliséget választotta, csak ehhez a hó végén biztos segély tartozik. Leopoldo maga is számolgotott: ha elmúlik ötven, föl kell majd vennie a versenyt a *robot*-okkal, a LEFI-kkel (a LEndületes FIatalokkal), a számítógépekkel, az újabb és újabb termékekkel, az új normatívák patkányfogóival, az egységes vámrendszerrel, Európával – a fenébe, a nyakunkon Európa –, és abban az Európában mindaz, ami az államnak addig veszteséges volt, egyszeriben nyereséges lesz, úgyhogy elérkezettnek látta az időt, hogy függönyt bocsásson közalkalmazotti pályájára. Voltaképpen mindig is azt tartotta magáról, hogy író, aki csak vendégszerpel mint közhivatalnok. Jobb lesz neki magának, jobb Cidália-nak és a kultúrának is, ha nem hagyja ott a csalétket, a *bonus*-t, a szolgálati idejéből leszámítható öt évet, melyet máris az „írás”-nak szentelhet.

Egyetlen fia már nős és tőlük külön él, lakása, kocsija ki van fizetve, a bankban megtakarított pénze van, Leopoldo tehát úgy vélte, most valóra válthatja öröktől fogva dédelgetett álmát: íróvá lehet teljes munkaidőben, és eloszthatja a hétvégi író töredékes, hiányos, kezdetleges képét, amely az irodalmi körökben élt róla, noha némi ismertségre azért szert tett, hála annak a nagy példányszámú reggeli lapnak, amelyik vendégszeretően helyet adott társadalmi krónikáinak, a „Halló, Világ” című vasárnapi mellékletében. Az ürügyek, az időhiány, a lélekölő munka feszültsége stb., amelyekkel igazolta, hogy miért is nem ír nagyobb lélegzetű művet, immár nem lesznek érvényesek, és Leopoldo készen állt rá, hogy élete megmaradt puszkaporát nagy vállalkozása érdekében sütögesse el. Cidália viszont nem tudott megbékélni vele. Szégyenkezett, amiért egy olyan férfi mellett él, aki fiatalon lemondott a küzdelemről, különösen pedig azért, mert barátnői szemében nem lehetett többé az „osztályvezető” felesége, következőképp dicstelenül megszakadtak azok a karácsonyi, újévi és hús-

véti ajándékhegyek is, amelyek addig egész évre feltöltötték a kamráját. A „Halló, Világ”-tól csordogáló jelentéktelen tiszteletdíj csak tovább rontotta az asszony kedélyét és fokozta kiábrándultságát egy olyan ember, illetve munka iránt, amelyet rosszabbul fizetnek, mint egy bejárónót. Leopoldo mindenestre elhatározta, hogy túrni fogja az otthoni viszályokat. Széltében-hosszában hangoztatta magáról, hogy főállású író, bármit jelentsen is e foglalkozás, hozzáteve, hogy egyelőre persze még hiányzik a nagy mű, amely megfelelő helyet vív majd ki ezen (Portugáliában) oly trükkös pálya berkeiben. Megszállottan igyekezett úgy beosztani az idejét, hogy az teljes egészében választott hivatását szolgálja, jóllehet bizonyos regények, mint mondjuk, a *Szerellem a kolera idején*, reménytelenül lelombozták, mert be kellett látnia, milyen hatalmas erőfeszítést kíván, ha az ember fel akar kapaszkodni az elbeszélői művészet csúcspontjaira. Ám érezte, erősebben, mint valaha, hogyan fortyog a láva abban a tűzhányóban, amelyet ő is, mint minden író, magában hordoz. Parancsoló szükségét érezte, hogy próbát tegyen. És ezt fogja tenni, szemben Cidáliával, a szánakozó barátokkal, a múlt idővel, mindennel.

Megkezdte a napi tisztálkodás szertartását: begyújtotta a bojleret, és levetkőzött, úgy lépett a fürdőszobába, ahol azután odakészítette a keze ügyébe a szappant, a borotvakrémot, a zsilettet, a fogpasztát és a fogkefét, majd gyorsan beállította a keverőcsapot, a lehető legkellemesebb keveréket állítva elő a kétféle hőmérsékletű vízből; beugrott a fürdőkádba, és állva nyitotta meg a zuhanyt, de a virágmintás, műanyag függönyt is összehúzta, nehogy a gyilkos permetek eláztassák a bolyhos fürdőszoba-szőnyeget és rajta a rénszarvast, Cidália szeme fényét. Fél órával később, amikor felesége még mélyen aludt, üdén, illatosan és emelkedett lélekkel távozott otthonról, hogy élvezze a bódító tavaszi reggelt, mint aki a pokolból szabadult, és most indul, hogy meghódítsa a paradicsomot. Előre tudta, hogy kemény munkanap vár rá, mert szándéka szerint újabb fes-

tői kifejezéseket akart megörökíteni – a napi termést es-ténként magnószalagra rögzítette –, különleges eseteket feljegyezni, példás helyzeteket papírra vetni, s ezeknek mind-mind az a közös sorsa, hogy könyvbe foglalja őket, ahogy már három hónapja teszi, helyesebben, a legelső nap óta, amikor végleg megszabadult a hivatalnokélet minden nyűgétől.

Leopoldo elvből autóval bonyolította le a kiruccanásait. Mindig vagy majdnem mindig peremvidékeken élt, dolgozott, szeretett, és ábrándult ki. Nemrég a rádióban a „periférikus ember”-ről papolt valami értelmiségi, és ő elmosolyodott: róla beszélt az illető – pedig nem is tudta. Hivatala és lakása egyaránt főváros környéki településeken volt. Maga a nagyváros borzongató félelmekkel töltötte el azáltal, amit érzékelt belőle: jobb pillanataiban kalitkának képzelte, a rosszabbakban börtönnek, a legrosszabbakban vágóhídnak. Csak végső esetben ment be a fővárosba – sürgős kezelésre, futballmeccsre, vagy hasonlóan lehangoló okokból (a focit nem találta lehangolónak, de ő maga általában rossz hangulatban érkezett a meccsre; ha otthon állt a bál, akkor a foci volt a menedék, és a mélabú alkalmat adott neki, hogy a játékvezető kíméletlen ócsárlásával kellőképpen megkönnyebbüljön). Egyszer ha Lisszabonba ment, akkor módszeresen autót használt, dacolva a közlekedési dugókkal, a lehetetlen parkolási helyzettel és a könnyű kezű „amatőrökkel”, akik fényes napvilágnál, hihetetlen büntetlenség mellett emelték el az autórádiókat. Hogy szállhatna buszra is? Metróra? Meg sem fordult a fejében. Különben is, ez státus és gőg kérdése. Cidália pedig élete végéig nem bocsátaná meg.

Leopoldo ennél fogva a gondolatát sem tudta elviselni, hogy fővárosi kirándulásaihoz bármi egyebet vegyen igénybe, mint a kocsiját, amíg rá nem kényszerült, hogy mégis így tegyen. Kéthetes kötelező továbbképzésen kellett részt vennie, adócsalási témában, éppen akkor, amikor *Ford*-ja hosszan időzött a szervizben, így rákényszerült, hogy csöp-

pet sem vágyott, rossz hírű utazásokra adja a fejét, amelyek a helyi érdekű vasúttal kezdődtek, és néhány megállónyi autóbuszút után a metró végződtek. Próbálkozott még a taxival is, csak hogy oly sokat volt kénytelen vesztegelni a feltorlódott járművek között, hogy az áhított kényelem és az időmegtakarítás reménye köddé foszlott a hosszas várakozásban. E két hét alatt azonban felfedezte magának azt a mozgalmas, veszedelmes és elbűvölő világot, amilyen például a metróé csúcsidőben. Ha osztályvezetői minősége névtelenül szertefoszlott is az egyszerű és kiszolgáltatott tömegben, amely különösebb zúgolódás nélkül hagyta, hogy vagonokba zsúfolva, nyájként szállítsák, titkos írói énjé megérezte a helyzetben rejlő elbeszélői tartalékokat, amelyeket messzemenően kiaknázhathat, ha egyszer módja lesz alaposan megismerni ezt a különös világot. A metró bizonyára tömegével hord magában elbeszélésre méltó történeteket.

Leopoldo, az író (engedtessek meg itt egy röpke kitérő irodalomesztétikai beállítottságára), meggyőződéses ellenfele volt mindazoknak, akik azt hangoztatták, hogy a történetnek semmire sem kell kilyukadnia, s életutak, sorsok, pályák leírt vagy párbeszédés megjelenítésére szorítkoztak. Ő ezzel szemben azt vallotta, hogy a történetek ösvényeket tárnak fel, ravaszul, gonoszul és szakértelemmel hatolnak be rejtett, távoli zugokba, amelyeket átítat a fény, a színek, a napsugár és az élet más ünnepélyes jeleinek hiánya. Felfogása szerint egyre többet kell *mesélni*, mert az emberiségnek szüksége van a könyvoldalakon nyomtatott betűvel megőrzött emlékezetre, mely még hozzáférhető a vágatató idő, a társadalmi megrázkódtatások ellenére, s ez utóbbiakat kritikus szemmel kell kiválasztani, elemzőn szétzedni, majd újra összerakni, és akkor korunk emberének nemcsak tudást, hanem élvezetet is nyújtanak. Felháborította, ha a történet felelt érte, hogy előre tudhatók a titkok – rosszul foltozott hálónak tartotta az ilyet, amely látni engedni a hegesedésre váró sebeket, és amely ezentúl mindig

lyukas lesz, mert senki sem próbálja befoltozni rajta a hasadást. Semmilyen tekintetben nem értett egyet azokkal, akik a nyitott mű és más effélék hívei voltak. Készülő regényében oldalról oldalra kívánta felépíteni azokat a kereteket, amelyekbe majd emberi történeteket illeszt – eseteket, véletleneket, a túlélésért folytatott hétköznapi küzdelmeket. Mindez, amit úgymond tapasztalatilag szűrt ki a valóságból, akkor világlott föl Leopoldo lelkében, amikor a *Szerelem a kolera idején*-t olvasta. Mi bizonyítja ékeesebben, hogy a helyes úton jár, mint az a káprázatos siker, amellyel García Márquez regényét világszerte fogadták?

Attól fogva, hogy elnyerte „szabadságát a hivataltól”, minden áldott nap valamilyen tömegközlekedési járművel bement Lisszabonba: bérletet váltott, megállapított magának egy „munkaidő”-t, amely megegyezett a „csúcsforgalmi” órákkal, és teljes gőzzel nekivágott a feladatnak. A cél az a regény volt, amelynek már címet is választott: *A metró népe*. Cidália előtt magától értetődően hallgatott ezekről az „alkotói utakról”, ahogy magában nevezte őket. Egyébként felesége olyan közönnyel viseltetett az iránt, amit ő csinált, hogy némi manipulációra is mód nyílt. Cidália halványan sejtette, hogy távozásainak lehet valami köze az íráshoz, de ez nem vette el az álmát, és nem lohasztotta a megvetését sem.

Kezdetben az „újdonság” varázsa belengte a valóságot. A metró szinte megigézte Leopoldo-t az állomásokon mosolygó plakátjaival (*Utazzék a Kék Napokon*, mondta az egyik égszínkép derengésben, emlékeztetve a Közlekedési Vállalat különleges jegyeire, amelyek éppenséggel a legszürkébb napokra is eshettek – de hát kit érdekel, ha odalent, a föld alatti városban, a kék csak egy gondolat, egy lélekállapot, egyszerűen egy szerencsés szín); szűkösségével, amely egymást követő nyugodt igazgatók becsvágyhiányát dicsérte; és kisebbségi komplexusával: mivel nem volt több peron, a kocsik belsejébe, az ajtók fölé nyomtatott, hivatalos nyomvonalakon azoknak az állomá-

soknak a nevét is feltüntették, amelyeket még át sem adtak (*Kadétiskola, Egyetemi Város, Laranjeiras és Alto dos Moínhos*). Csak ahogy teltek a napok, úgy nyílt ki a szeme mindinkább, s vette észre a vakondokélet minden mocskát a dolgozó emberek szédült napi forgatagában: a sebeikből, hiányzó végtagjaikból, veleszületett fogyatékoságokból tőkét kovácsoló kéregetőket, akik kihasználták, hogy a portugáloknak a vérükben van az alamizsnaosztás; a „bőrön át” való testi érintkezés amatőr gyakorlóit; a zsebeseket, akik oszthatatlan, háromfős csoportokban, gátlástalanul garázdálkodtak – ők alkották a föld alatti metró földalatti világát. Eleinte élvezettel figyelte a zsebtolvajok technikáját (egy tucatnyi utazás után már jó néhányat felismert közülük), munka közben és a szorult pillanatokban. A mérénylet főszereplője, mindig a legügyesebb, derékszögben behajlított karjára kiskabátot vagy pulóvert borított, hogy annak leple alatt manipuláljon. Az ekképpen rejtőző szorgos kéz tapogatózva keresgélt az áldozat nadrág- vagy kabátzsebei körül, miközben a két „szabad” cinkos nagyokat taszított a szerencsétlen emberen. Ha az áldozat még idejében megérezte, mi készül ellene, és rászólt valamelyikükre, akkor a három sötét alak egyszerre háborodott fel, hogy tisztességes embereket gyanúsítgat – az eljárás eredménye mindig az lett, hogy a panaszos szégyenült meg. A többi utas elbizonytalanodott, tekintve a hangos méltatlankodást, és ez hozzájárult, hogy a zűrzavar mindaddig tartson, amíg a szerelvény be nem ért a következő állomásra. Akkor a három csirkefogó kiszállt a kocsiból, de a kijárat felé menet, szélesen hadonászva és útszéli trágárságok kíséretében még tovább játszották a három áldozat szerepét. Ha a dolog számukra kedvezően alakult, akkor szétváltak, és azonnal elillantak a tetthelyről, ahol kevéssel később felhangzottak a sirámok. Bájos volt ez a *lator*-folklor.

Leopoldo, az író, három hónap alatt alig néhány tucatt kifejezést írt össze magának, melyet zaklaktást szenvedett nőktől, zokogó áldozatoktól hallott, s kéregetők némely el-

képesztő mondókájával egészített ki, de ő maga is igen csekélynek találta az eredményt, tekintve, hogy bár sok ezren használják a tömegközlekedés e föld alatti eszközét, a feljegyzett megnyilvánulások nem voltak egyebek, mint példák a szűk és primitív nyelvhasználatra, úgy, ahogy néhány tolvaj vagy hajléktalan vagy felháborodott áldozat szájából elhangzott. Ebben az esetben helyénvaló lett volna csöndes többségről beszélni. És az a szegényes korlátoltság, amelyet e nyelvezet sugallt, s hogy kihallgatott alanyai jóvoltából egy lépéssel sem került közelebb egy másik, ismeretlen világhoz, melynek boldogtalan, fásult, megtört részesei éppoly szürkék voltak, mint az alagút fala, ahol naponta rótták keserves útjukat, nos, mindez most először ejtette gondolkodóba Leopoldo-t, hogy érdemes-e egyáltalán folytatni ezt a kezdetben annyi reménnyel kecsegtető, ma pedig oly sovány eredménnyel szolgáló kísérletet. Hiába távozott hazuról tettvágytól égve, egy felejtethetlen regény friss élményével, a tavasz vágyat ébresztett benne, hogy a csipkés tengerhabokat, a puha homokdűnéket, a visszaverődő napfény tündöklését nézze, ne pedig ezt az élőhalott csüggedést, a körülötte tülekedő melabús tömeget. Egész egyszerűen egy kék napra vágyott. Noha nem töltötte az egész napot a metróban (a déli órákban beült egy kávézóba a *Sete Rios* állomás közelében, ahol feljegyzéseket készített, elfogyasztotta szokásos, sörrel bőven meglocsolt hot-dogját, és ha elkapta az ihlet, akkor néhány bekezdést írt is a készülő műből), *főfoglalkozású író*-hoz méltó „profizmusa” nem engedte, hogy a város apró felszíni csodáira fecsérje a figyelmét. De most, hogy már régen teljesítette a reggeli penzumot, és jócskán benne járt a délutánban, s közel volt a munkanap végi „áradat”, maga is meglepődött, milyen egyszerű egyenességgel teszi fel magának a kérdést, miközben a *Rossio*-n ácsorogva az *Entrecampos* felé tartó szerelvényt várja, nos, hogy érdemes-e folytatnia ezt az életet. A metróban már nem volt semmi titokzatos. A *tanulmányút* nem vezetett semmilyen kápráza-

tos, biztató vagy megrázó felismeréshez. Az a kevés esemény, amelyben része volt, végeredményben másokkal esett meg, ő mindössze hívatlan nézőként jelent meg, a szereplők pedig sem a tapsára, sem a pfujolására nem voltak kíváncsiak. Bizony sovány eredmények ezek egy kalandra szánt embernek. Szinte ösztönösen mormolta el magában a kérdést, amelyet a szerelemhajó kapitánya tett fel Florentino Arizának:

– „*És mit gondolsz, meddig fogunk még így föl-alá hajókázni ezen a kurva folyón?*”

– Éppen ma estig – válaszolta Leopoldo önmagának is váratlanul, mert valóban kész volt rá, hogy hazatérjen és megírjon mindent, amit ezekben a hónapokban látott és hallott.

– De ha már itt vagyok, utazok még egy utolsót. Aztán kész – helyesbített.

Be is szállt az *Entrecampos* felé induló szerelvénybe, hogy a néhány másodperccel azelőtt hozott döntés értelmében járjon el. Olyan szerencséje volt, hogy éppen megüresedett egy hely, úgyhogy le is ült az egyébként rokkantak számára fenntartott ülésre. A következő állomáson azonban, amikor látta, hogy beszáll egy mozgássérült férfi, és bonyolult művégtagja segítségével drámai mozgásba kezd, mindjárt kötelességtudón felpattant a helyéről, hogy a rokkant ember elfoglalhassa a szóban forgó ülést. Az viszont nem kért belőle. Hogy nem akar leülni, hogy nagyon jól elvan így, állva is, és hogy legyen kedves (ő, Leopoldo), és ne aggódjék miatta, majd ha pihenésre lesz szüksége, akkor nyugodt lehet, úgyis követelni fogja a jogait, betéve ismeri őket, ugyanis be vannak vésve az agyába, szóval nem! Leopoldo váltig erősködött, hogy az ülőhely amazzal illeti meg – mert mire valók azok a matricák is az ablakon, azok a fehér alapon vörössel nyomott matricák, amelyek a törvény erejével védik a mozgássérülteket, a terhes anyákat és a karon ülő gyermekekkel utazókat – utastársa ezek közé tartozik, és különben is, őt fenyegetné, hogy ott ül, miközben egy sze-

rencsétlenebb ember, akit megvert az élet, bizonytalanul imbolyog mellette. Még rágondolni is rossz. A nyomorék azt válaszolta, hogy nagyon köszöni, s nem szeretne keletlenkedni, sőt nagyon is méltányolja az „úr” végtelen jóságát, és mindinkább *crescendo* hangon kérte, hogy az isten szerelmére, felejtse már el, mert neki kifejezetten jólesik, ismétli, jólesik állva utazni. Ám Leopoldo csak fújta és fújta a magáét.

Az író hajthatatlansága láttán a rokkant férfi finoman meglóbálta a művégtagját, kinyújtotta a nyakát, és háromnapos borostával borított állát előretolva sziszegte, jótevője füléhez egészen közel, hogy egyedül ő hallja, míg haragos fintorral rángott a szája:

– Ül már le, te seggfej. Nem veszed észre, hogy eltolod az üzletemet?

Leopoldo-nak leesett az álla. Amikor „magához tért”, vissza akart ülni, hogy nyugodtan élvezhesse hatalmas döbbenetét, ám egy mogorva öregasszony megelőzte. A testi fogyatékos nekivágott az ülések közti átjárónak, és szívet tépő siránkozással nyitott utat magának a kerges szívű emberek között, esdekelve hozzájuk, hogy némi adománnyal könnyítsenek lelkiismeretükön. Egy szempillantás alatt máréknyi aprópénzt szedett össze, éppen annyit, amennyivel a bűnös adakozók megszabadulni véltek néhány bűntől. A rokkant közben kartondobozt halászott elő zsíros felöltője zsebéből, amelyben az egymáshoz koccanó érmék csörgése különös kísérőzenévé olvadt össze – mintegy kiegészítve a mozgásban lévő vonat zakatolását, melynek érzelmi tartalmához úgy járult hozzá, mint egy hirtelen működésbe hozott, lelkiismeret-ébresztő vészjel. A *Rotunda* megállóban a nyomorék úgy döntött, hogy átszáll a következő kocsiába. Az elsővel már megvolt, lapozzunk. Ez volt az a pillanat, amikor egy kőszívű ifjú lator, aki végig a szeme sarkából leste, és nem véletlenül járt szorosan a nyomában, megpróbálta saját zsebébe átcsempészni a nyomorék pénzt,

persze nem a fémpénzeket, hanem az ötezres bankókkal megtömött tárcát, amely eléggé feltűnően duzzadt kabátja belső zsebében. Amikor a nyomorék észrevette, hogy meglopták, a peronra lépve éktelen kiáltozásban tört ki:

– Fogják meg, tolvaj! Fogják meg, tolvaj! Ajajj, meglopják a szegény nyomorékot! Segítség, emberek! Jaj nekem, ott viszik a szegény nyomorék összekuporgatott garasait! Ó az! Ó az ott! – mutatott a menekülő suhanc után. Amikor az látta, hogy rajtakapták, elhajította a tárcát és eltűnt.

A szerelvény lassan elindult. Leopoldo még látta az ablakból, ahogy önkéntesek csoportja szedegeti buzgón a *Rotunda* peronján szétszóródott ötezreseket. Persze a nyomorék szigorú felügyelete mellett. Az író máris nyereségnek könyvelte el a napot, talán éppen mert az utolsó volt. Nem is sejtette, hogy számára az „utazás” nem fog ilyen hamar véget érni...

A valóságban több bonyodalom és zűrzavar volt még hátra. A *Rotunda*-nál csak kissé megkésve tudott beözönlenni a szokásos tömeg, mert kisebb felfordulás keletkezett az iménti jelenet után. Leopoldo most mozdulatlanságra kárhoztatva utazott, „nekiprélődve” egy ragyogó fiatal nőnek, aki nem volt sem alacsony, sem magas, hanem éppen számára ideális, befújva dezodorról, „amely soha nem hagy cserben”, az álomszép arcban lángoló, barna szemek, szabályos orr, és a haja fekete, melyet úgy fogott össze, mint Audrey Hepburn az ötvenes években, no és a szája, akár egy rózsabimbó, amely oly közel volt a nyugalmazott hivatalnok írói állkapcsához, hogy az legszívesebben beleharapott volna. Jobboldalt, neki háttal, meghatározhatatlan jellegű, kopasz alak falazta be; balfelől és hátul két középkorú nő petyhüdt idomait érezte. Összeolvadó leheletek, ruhán átütő izzadságszag, mosdatlan hónaljak kipárolgása keveredett a lány illatával, amely nemcsak a tévében reklámozott dezodortól volt olyan vonzó, hanem intenzív fiatalsága üdeségétől is. A testük egymáshoz simult, és egyszerre ringott a vonat gyorsuló ritmusára, összeve-

gyült a leheletük, és mintha táncos mulatsággá alakult volna át az utazás, ahová az író az utolsó pillanatban meghívtát kapott. A lány megadta magát a sorsnak, Leopoldo pedig a mozdulatlanság mellett döntött, nehogy egy meggondolatlan mozdulat visszavonhatatlanul elrontsa a tökéletes pillanatot. Váratlanul azt érezte, hogy az ágyékát birizgálják. Ez ám a meglepő utazás! Szemébe nézett a ragyogó nőcskének: lehet, hogy egy osztályon felüli prostituált? Ezzel a megjelenéssel elképzelhetetlen, hogy közönséges örömlány legyen. Csakhogy mit keres egy luxus kéjné a metrón? Ez már valóban hihetetlenek, szurrealistának, fantasztikusnak tetszett. Lehet persze, hogy nem is prostituált, hanem csupán egy sodródó nimfomániás a senkiföldjén, ott, ahol az egyik szerelmeskedés véget ért, és még nem kezdődött el a másik. E józan okfejtés alatt, a kitartó dörzsölgetés hatására, egyre jobban duzzadt Leopoldo vesszője.

A lány rózsabimbó-száját ingerült *ciccegés* hagyta el, első jeleként annak, hogy a mérges indulat megtörheti a hallgatóságos csönd-egyezményt. Az író úgy találta, ez a fajta „üzenet” sehogy sem illik az alatt folyó mesterkedéshez, kissé perverz az egész. „Játszod az eszed, cicuskám” – gondolta. Ekkor azonban a lányon volt a sor, most ő vetett vadállati pillantást Leopoldo-ra, arcán riadt felháborodással, feszülten, s szinte tapintható volt, hogy szorongó hallgatása bármely pillanatban tiltakozássá, hangos panasszá, szitkok özönévé alakulhat át. Fémes tekintetében figyelmeztető jelet, a botrányos lelepleződés veszélyét látta meg a külvárosi ember. És valami nagy-nagy riadalom lett úrrá rajta. Voltaképpen kivel van dolga? Egy örülttel? Egy szörnyeteggel? Egy angyalarcú, perverz bestiával? Alighanem, mert odalent nem szünetelt a ritmikus tapogatás. Ó, ezek a szelíd, szép szokások, e nemes városi mámorok! Most, hogy úgy látta, a csinibaba akár hangoskodni is képes, Leopoldo rádöbrent, bár maga sem értette az egészet,

hogy menthetetlenül ráhúzzák a vizes lepedőt, ha a nő bepanaszolja zaklatásért. Ki hinné el neki, hogy a bestia előbb jól megdolgozta a hímtagját, s csak utána játszott a az összefogdosott áldozat szerepét?

Picoas, a következő állomás végre fényt derített mindenre. Ketten-hárman furakodni kezdtek az ajtó felé. A lány kihasználta az alkalmat, hogy változtasson a helyzetén, és valamelyest elhúzódjék Leopoldo-tól, miközben egy szörnyű *huh!* szakadt ki belőle, amitől a férfi a fülcimpájáig elvörösödött. Ekkor állapította meg halálra váltan, hogy nem a robbanásveszélyes széplány simogatta az ágyékát, és még kevésbé a két ernyed, aszexuális, ötvenes nő, aki mellette állt. A „cirógatások” mestere egyedül a kopasz lehetett, aki háttal állva is olyan ügyesen manipulált, hogy kezét a lány öle és az ő (Leopoldo) illedelmes pisilője közé csúsztatva mindkettőnek jusson a jóból. Az írónak megint eszébe jutott a szerelem-hajó kapitánya, most azonban haragos indulattal. Acélkemény arccal mondta volna is már a kopasz felé fordulva, hogy „meddig fogunk még így föl-alá hajókézni ezen a kur...”, amikor a másik, megszimatozva a veszélyt, abban a szent pillanatban, amikor a *Picoas* állomáson az ajtók automatikusan kinyíltak, hirtelen a leszállókhoz csapódott, majd hátrafordult, rámosolygott Leopoldo-ra, és jelentőségteljesen kacsintott. A címzett most láthatta, hogy kövérkés, húsos férfi a kopasz, és azt is, ahogy az ajkai összecücsörödnek, alul, felül megvastagodnak, egyszóval jelképes csókot formálnak. A *főfoglalkozású író* szerette volna porba sújtani tekintetével, de a fajtalan fickó többet nem fordult vissza, sietve s jókedvűen távozott.

Leopoldo-t arra készítette a melléfogása, hogy megszégyenülten elhúzódjon a ragyogó nőtől. Ameddig még mellette állt, kínosan kerülte a tekintetét. Láta magát, ahogyan a lány vélekedhet róla, lám, egy jelentéktelen vizesnyolcas, egy nulla, ő, a tisztességes osztályvezető, felelős ember, aki már éppen elég öreg hozzá, hogy legyen esze,

sőt már nagypapa lehetne, és tessék, ilyen képtelen marhaságokba keveredik! Ettől olyan komiszul érezte magát, hogy megpróbált a *tetthelyről* az ajtó felé húzódni. A leszállás, úgy látta, keserves lesz, ráadásul a szerelvénynek éppen ezen a részén, ahol a legtöbb disznóság történik. Úgy vélte, most már minimális a hátralévő út kockázata; a *Saldanha* tértől az *Entrecampos*-ig csak egy ugrás, a legrosszabbon bizonyára már túl van, a végállomáson szépen felmegy a felszínre, autóbuszra száll, és irány haza, vagy sétál egy kiadósat, amúgy sem árt átgondolni a történeteket, mivel a „terepgyakorlatok” e fázisával úgyis lezárja „tömegközlekedési” kísérleteit. A *Saldanha*-n a beszállók és a kiszállók aránya az előbbieknél kedvezett, és az összelapított utasok beletörődően készültek fel az út befejező szakaszára.

És folytatódott az utazás, míg Leopoldo-t valósággal az ajtóhoz préselte a tömeg. Egyszerre csak érezte, hogy idegen kezek matatnak zakója zsebei körül. Sikerült erőlködve megtennie egy negyed fordulatot, s így egy fiatal, magas és szemlátomást fejlett izomzatú egyénnel találta magát szemben. Az egyén, észrevéve, hogy figyelik, biztonságba helyezte a kezét, és elmélyülten tanulmányozni kezdte a kocsii homorú plafonját, mintha a krémszínű festékrétegen valami bámulni való is lett volna. Leopoldo fejvesztve reagált. Éppen fordítva, mint ahogy a megfigyelés három dolgos hónapja során felgyűlt tapasztalatok intették volna, úgy reagált, nyilván azért is, hogy az iménti gyászos eseményektől megingott lelki békéjét helyre billentse. De amikor így reagált, az élete is elkezdett visszafelé peregni. Az út, amelyet annyiszor megtett, egyszer s mindenkorra, immár visszamenőlegesen is belevésődött az emlékezetébe, akár földbe az ércben dús télér.

– Hallgasson csak ide – mondta Leopoldo –, észrevettem ám, hogy a zsebemben matat.

A tapogatózó ifjú arcára mérhetetlenül döbbszent kifejezés ült ki.

– Hogy én, főnök? – méltatlankodott a siheder, mintha Leopoldo a világegyetem legsúlyosabb rágalmaival illette volna. – Tuti, hogy összetéveszt valakivel. Ne csacsiskodjon, főnök...

– Maga volt az, bizony hogy maga – erősködött Leopoldo. – Határozottan éreztem. Vagy hülyének néz?

– Főnök, maga kezdi átlépni azt a bizonyos határt, vegye már észre. Ha kényelmesen akar utazni, mér’ nem jár taxival. Mit kötekedik itt azzal, aki csak megy a dolga után, ahogy szokott? Szálljon már le...

Leopoldo magán kívül volt. Próbálta segítségül hívni a többi utast, de mindhiába: szemlátomást féltek, vagy vártak még a felelősségteljes állásfoglalással, mert ott mocorgott a fejükben, hogy az ilyen fickók sosem működnek egyedül. Az író hangos szónoklattal célozta meg a hallgatóságot:

– Láttak már ilyen pofátlan alakot, hogy csak úgy belenyúl a zsebembe, és pofátlanul le akarja nyúlni a tárcámat?

– Én, pofátlan? – kérdezte a megvádolt legény vérig sértve. – Gondolja meg, főnök, hogy miket beszél. Szálljon már le rólam. Ha be nem fogja mindjárt, olyan bunyó lesz itt, hogy egyből visszaszívja nekem az összes hazugságot, amiket itt összeóbégat... Ezt én mondom, apafej. José Carapau a szavát adja rá... – és José Carapau hanghordozása nem hagyott kétséget afelől, hogy pontosan úgy fog történni minden, ahogy mondta.

A frissen nyugdíjazott hivatalnok érezte, hogy meginog. Odahaza, a külvárosban, még emlékeznének tollvonásai hatalmára, és nem mernének ujjat húzni vele. De itt, egy frászt. Amikor elhangzott, hogy „José Carapau a szavát adja rá”, akkor néhány utas kajánul elvigyorodott. Leopoldo attól félt, hogy elszigetelődik. Végére ki sem rabolták. Már megtapogatta a zsebet, a tárca a helyén volt. A metró fékezni kezdett, ahogy közeledett a *Campo Pequeno* állomáshoz, és a közeli megállás gondviselészerű érzéssel töltötte el az írot, mintha mentőövet dobtak volna utána.

– Bizony, öregem – erőltette a dolgot a fölényét érző suhanc. – Az a maga szerencséje, hogy itt van dolgom, a *Campo Pequeno*-n, ráadásul iszonyúan sietek. Máskülönben a végállomásig cseverésznénk. Mert tudja, öregem, igazán kíváncsi lennék rá, hogy mit vett a fejébe, minék sérteget összevissza becsületes embereket. Szerencséje van, öregem. Itt a *Campo Pequeno*. Maradjunk ennyiben, öregem. Most az egyszer. De vigyázzon, nehogy olyannal akadjon össze, aki nem siet ennyire, mert az olyan derekasan átrendezi a maga képét, hogy a felesége önagsága se ismer majd rá otthon. Mert vannak ám ilyenek, akik élnek-halnak egy kis balhéért. *Bye-bye*, öreg haver.

A hamuszürke, halálra vált Leopoldo csak akkor merte kinyitni a száját, amikor a csirkefogó végképp elhagyta a helyszínt. Méltatlankodva kelt ki magából az elnéző közhangulat ellen, amely csak lovat ad a tolvajok alá, és szerette volna tudni, vajon hol van ilyenkor a rendőrség, amikor a legnagyobb szükség lenne rá, és meddig fogja még túrni Lisszabon népe ezt a gátlástalan fosztogatást. Indulatosan hangoztatta, hogy neki bizony nincs ínyére a dolgok jelenlegi állása, és ezúttal – végre-valahára! – kedvező visszhangra talált néhány utastárs részéről is, akik korábban inkább óvatosan hallgattak. A *főfoglalkozású író* már nem találta olyan festőinek a *latrok* folklórját, mint az első időkben, és ennek keserűen hangot is adott. Mindenki egyetértett, igen, fel kell számolni végre a patkányfészkeket, habár eléggé bágyadt volt a helyeslés, mintha valami végzettségűség bénította volna az utasokat. Mindeközben ösztönösen megtapogatták a zsebeiket, mert meg akartak győződni róla, hogy nem éppen őket fosztották-e ki abban a perpatvarban. Akkor egy munkás külsejű férfi elordította magát:

– Kiraboltak!

Tetőtől talpig végigtapogatta magát, azután még egyszer, hajlongott, tekergett az önvizsgálat gyötrelmében – eredménytelenül. A pénztárcája eltűnt. Noha mozdulni se igen

lehetett – igaz, a *Campo Pequeno* után kissé szellősebb lett a tömeg –, sikerült egy parányi tisztást nyitnia maga körül utastársai önkéntes és megértő közreműködésével, mert reménykedett, hátha csak leesett a tárca. A földön azonban semmiféle pénztárca nem volt. A munkás folyvást sopánkodott:

– Gazemberek! Engem lopnak meg, aki megszakadok a munkában. A kurva anyjukat!

A metró utolsó szakasza következett. Leopoldo már nem figyelt a munkás drámájára, és az áldozat hangja is egyre távolabbról szólt. Két vagy három percen belül végre kijut a felszínre, ahol a „kék nap” maradéka várja. Nagyokat lélegzik majd, magába szívja a növények illatát, a régi épületek homlokzatát nézegeti, elgyönyörködik a csinos nőkben, ahogy ringó csípővel sétálnak, nézi a fagyaltot majszoló gyerekeket, az esti lapokat kínáló rikkancsokat, a feketébe öltözött cigányokat, akik bagóért árulják a csempe-szett *Lacoste* pólókat. Mielőtt felszállna az autóbuszra, még végigböngészi az újdonságokat az *Apolo 70* könyvesbolt kirakatában, felhajt egy jó hideg sört, bekap mellé egy töltött *croissant*-t, és sétálgat kicsit, hogy lerázza a kábulat-ságot, felejtson, lazítson, és levetkezze a lelkéről a „vakon-dok”-bánatot, amely egy időközben értelmét veszített kísérlet során rakódott rá. Csakhogy a munkás képtelen volt abbahagyni annak a kísértetnek a szidalmazását, aki elszedte tőle élére rakott filléreit, és így Leopoldo néhány percig kénytelen volt felfüggeszteni a közeljövőről való me-rengést. Nem tudott teljesen függetlenedni a történetektől. Megtapogatta zakója zsebét, és érezte benne a tárca tö-megét. Ám hogy egészen nyugodt legyen, továbbment: be-nyúlt a zsebébe – és ki tudja, miért, elő is húzta a tárcát, hogy megnézzé. Óriási döbbenettel állapította meg, hogy a tárca nem az *övé*. A tárca valaki *másé* volt! Kapkodó moz-dulatokkal próbálta visszagyömöszölni az ócska, műbőr tárcát oda, ahonnan előhúzta. Ez végzetes hiba volt! A munkás, aki magánkívül volt ugyan, de éberén figyelte,

hogy mi történik körülötte, észrevette Leopoldo mesterkedését, és egy pillanatig sem habozott:

– Adja csak szépen vissza a pénztárcámat, maga mocskos disznó! Érkezzünk csak meg az *Entrecampos*-ra, garantálom, hogy egy lépést se tágít mellőlem, amíg meg nem érkezik a rendőrség. Hogy mer maga itt erkölcsről papolni, mi, kisapám?

Az *Entrecampos* végállomáson a munkás dühétől felkorbácsolt népharag valóságos tömeghisztériává fajult Leopoldo ellen. Az ex-osztályvezető akárhogy hangoztatta ártatlanságát, mondván, hogy ha bűnös, akkor nem lett volna hülye még a tett helyszínén elővenni a lopott „szajré”-t, mindhiába érvelt: mivel elővette, majd megpróbálta eldugni a tárcát, senki sem hitt neki. Az imént oly hallgatólag, kedélybeteg emberek most teleszívták a mellkasukat, és nagy hangon, hadonászva ordítottak, válogatás nélkül zúdítva a fejére a szidalmakat. A gazember, még a tetejébe jól is van öltözve, jól táplált, jól fésült, a beszédje meg egyenesen választékos, maga a megtestesült ördög. Amikor aztán a munkás kérésére és a vonatvezető közbenjárására megjötték a rendőrök, Leopoldo úgy hitte, végre megmenekült, hiszen a legkevésbé sem számított rá, hogy a rend egyik óre majd durván karon ragadja, és felszólítja, hogy mutassa meg az iratait. Pedig ez történt.

– Hogy akarja, biztos úr, hogy megmutassam az irataimat, amikor egy utolsó zsebmetsző elcserélte a tárcámat ennek az embernek a tárcájával? Szörnyű tévedés áldozata vagyok, tőrbe csáltak – panaszkodott a *főfoglalkozású író*, és már teljesen össze volt zavarodva.

A rendőr szakértő pillantást vetett rá, és csak ennyit mondott:

– Hát persze, értelek. Nyomás, irány az őrszoba.

Leopoldo soha életében nem járt őrszobán. Tucatszám ebédelt vagy vacsorázott rendőrtisztekkel, számtalan ismerősnek intézte el a közlekedési bírságot, néhány barátját

pedig egyenest a rabomobilból szedette ki, amikor egy diszkóban, valami rettentő bunyó után begyűjtötték őket, és bármi el tudott érni a külvárosi rendőröknél, mégsem járt soha őrszobán. Ha ügyosztálya biztonságáért kellett tennie valamit, telefonon, munkaebéd vagy vacsora keretében, esetleg küldönc útján intézkedett. Az ő saját, személyes lapja azonban tiszta volt, és erre mindig büszkén gondolt. Most meg ott állt, megalázva egy ülő közrendőr előtt, akinek az egyenruháján se paroli, se rangjelzés (legalább rangjelzése lenne), és aki egy őskori *Smith Coroná*-n pötyögtetve készült felvenni a jegyzőkönyvet; e lidérces élményeket egyhamar nem lesz képes kiheverni.

A szomszédos, szemlátomást ablaktalan irodában (vallatószoza?), tárt ajtók mellett egy másik rendőr gyűrte fel a ingujját, és az erős fényű asztali lámpát igazgatta, bizonyára azért, hogy így „segítsen” a soros kihallgatásnál, mint a filmekben, s mindezt valamiféle ünnepélyes szertartásossággal, úgy, hogy ő, a frissen bezállított alany is észrevegye az előkészületeket. A *Smith Corona* kezelője kérdéseket tett fel:

- Teljes neve?
- Leopoldo Francisco Novo.
- Kora?
- Ötvenegy.
- Foglalkozása?
- Író.

A következő kérdés a vallatósobából érkezett:

- Mit állít az ipse, hogy micsoda?
- Író – válaszolta a *Smith Coroná*-s, nagy nehezen visszafojtva a kuncogást.

A kíváncsi rendőr előjött a szobából, odalépett Leopoldo-hoz, tetőtől talpig végigmérte, és hitetlenkedő fejcsoválással mondta:

- Hogy micsoda figurák vannak!

A két rendőrből kirobbant a röhögés.

– Író – csúfolódott tovább az egyik, szinte fetrengve gyönyörűségében.

A főfoglalkozású író megremegett. Felkészült a lehető legrosszabb eshetőségre. Az jutott eszébe, hogy mit szól majd Cidália, ha megtudja.

Székely Ervin fordítása

MANUEL ALEGRE

A kő

Volt egyszer ember, aki egy követ keresett. Nem akart semmi mást, csak azt egy követ. Tudta, hogy valahol van egy kő, rajta valamilyen név vagy szám. Ki tudja, hogy az Isten vagy az Ördög róttá-e rá. Ez a kő a minden vagy a semmi, talán az élet, talán a halál. Az ember gazdag volt, megtehetette hát, hogy keres. Kitanulta a régészetet, expedíciókat szerelt fel, előadásokat, ásatásokat, kutatásokat szervezett. Elment Egyiptomba, Líbiába, Marokkóba. Kutatott Tuniszbán, Karthágó romjai között. Ellátogatott a titokzatos Keresztény asszony sírjához Algír mellett. Alaposan körülnézett a tipasai romok között, római városokat látogatott végig a sivatagban. Olykor folyók medrében kutatott. És kövek között, amelyeket a visszahúzódó hullámok görgetnek. Hegyekre hágott a sasok szemével, és volt vakondok a föld alatt.

Megszámlálhatatlanul sok napot töltött a British Museumban és a Louvre-ban, a megszállottak szenvedélyével nézegette a nagy hódításokból származó köveket. Elutazott Dél-Amerikába, és bejárta az inkák, a maják, az aztékok templomait. Hallott a Dighton-kőről, amely, mielőtt még múzeumba került volna, felfedte Miguel Corte Real fegyvereit, a portugál hajóséit, aki talán minden európainál korábban jutott el Amerikába. És dobogó szívvel rohant, hogy megnézzze. De nem látott rajta sem nevet, sem számot.

Ez azonban nem szegte kedvét. Tudta, hogy létezik egy kő. Valahol, valami titokzatos helyen ott van a kő, rajta pedig a jel. Ezért kereste. Talán ez az egyetlen igazság: az ember keres egy követ, amit nem talál. Talán a keresés a kő maga. Talán ott van benne magában, csak nem tud róla. Kereste, annyi szent.

Lehetett akkora, mint a piramisok, lehetett homokszem a sivatagban. Vagy heverhetett hegyek ormán. Vagy lapulhatott a tenger mélyén. Valahol ott van egy kő. Mély és megingathatatlan meggyőződése volt ez. S hogy sorsa a keresés.

Egy napon a párizsi Rodin Múzeumban látott egy szobrot, egy előredőlő ember törzsét, merő lendület volt, erő, mozgás. Az volt a címe: „A gyalogló férfi”. Azt hitte, megtalálta. Azután rájött, hogy az még nem a kő. Mégis beleborzongott. Az a törzs lehet, hogy ő maga. Lehet, hogy aki kutat, mindig otthagya valamit magából az úton, amíg ilyen nem lesz. Ki tudja, nem kopik-e el végül, s nem marad más belőle, mint tulajdon készítése, amellyel egy követ keres, amely nincs sehol.

Egyszer azután a fülébe jutott a híre annak a kőnek, amelyet Albuquerque építtetett be Malacca erődjének a falába. Nevek sorakoztak rajta, azoké a katonáké, akik kitüntették magukat a város bevételénél. A portugálok azonban hajba kaptak azon, hogy kinek a nevét vessék előbb, kiét utóbb, ezért Albuquerque megparancsolta, hogy fordítva helyezék be a követ, s maradjon rejtve örökre. És a kő másik oldalára latinul ezt vésette: *Lapidem quem reprovaverunt edificantes* (A kő, amelyet az alapítók ítélték kárhozatra.)

Izgalom töltötte el az embert, aki egy követ keresett. Sok történetet meséltek már neki mindenféle egyéb kövekről. Ehhez fogható azonban még soha. A szíve hevesen kalapált, és maga sem tudta, miért, bizonyos volt benne, hogy ez az a kő, amelyet keres. Minden könyvet elolvasott Liszszabon könyvtáraiban Afonso de Albuquerque életéről. Tudósokat faggatott, múzeumokban kószált, régi metszetekeket vett filmre, ellátogatott a nagy és titokzatos hódító síremlékéhez. És amint tehette, útra kelt Malaccába.

Vitt magával segítőt eleget, minden szükséges műszert, köztük a legkorszerűbb és a legérzékenyebb elektronikus eszközöket, amelyek sugaraikkal képesek behatolni a kőbe és elolvasni a túlsó oldalát.

Alighogy kezében volt az engedély, máris belefogott a kutatásba. Nem volt könnyű feladat. Az erőd kapuja még állt. Sokkal több azonban nem maradt belőle. Hol találja meg a követ? Lehet, hogy újra fel kell dűlni érte egész Malaccát. Még egyszer átnézte a régi metszeteket, és arra a következtetésre jutott, hogy a kő ott lesz valahol a főkapu környékén, merthogy az eredeti szándék az volt, hogy a hódítók nevét hirdesse, s csak azután illesztették be megfordítva.

Akkor a remény nagyobbat lobbant benne, mint bármikor, és tovább kereste a latin feliratot.

Itt-ott talált egy nyílvezzővel átlótt szívet, egy női nevet. Olykor a körvonalak csaknem teljesen elmosódtak már, épp csak sejteni lehetett, hogy egykor valamilyen portugál nevet véstek oda törrel. Hanem a latin felirat nem került elő. Mit sem segítettek az érzékeny műszerek.

Az ember egészen nekikeseredett már, amikor egy nagyon öreg férfi, akinek felkeltette kíváncsiságát ez az állhatatos és módszeres kutatás, odament egy délután a csoporthoz, és megkérdezte, mit keresnek.

– A nevem Faria, és portugálok leszármazottja vagyok – mondta, miután elmagyarázták neki, hogy mi után kutatnak. – Tudom, hogy hol van az a kő.

És botjával a kapu keresztgerendájára mutatott, amely alatt maguk is álltak.

– Lehetetlen.

– Ott van – mondta az öreg sejtelmes mosollyal.

Lassan beesteledett, és már szinte semmit sem láttak. Az öreg hasztalan gyözködte őket, hogy várják meg a másnapot. Lámpákat hoztak, fényszórókat a filmezéshez és azt a készüléket, amelynek sugarai áthatoltak a kövön.

– Ott van – mondta az öreg.

Ám senki sem látta.

Már koromsötét volt, amikor a csoport legfiatalabb tagja egyszer csak felkiáltott, hogy megtalálta. Az ember sebesen felkapaszkodott egy létrára, és nagy nehezen kiböngészte

azt az egyetlen szót, amely a talán Afonso de Albuquerque parancsára vésetett feliratból megmaradt. Ez a szó az volt, hogy *lapidem*. Az ember sírt és nevetett, soha még ilyen meggyőződéssel nem érezte, hogy azt a követ találta meg, amelyet egész életében keresett.

Nem lehetett kiemelni a követ. Minden szögéből lefényképezte. Mindenféle eszközzel próbálta elolvasni. De csak a *lapidem* szó látszott.

– Ez az a kő – mondta az ember –, ez az a kő, amely a kő nevet viseli. Hanem amit én keresek, az a visszáján található.

Eljött a reggel, és visszamentek a szállodába. Az ember belenézett a tükörbe, és azt tapasztalta, hogy nem látszik. Azazhogy: szemből nézett bele, és hátulról látta magát.

Akkor megértette, hogy a keresett kővel is ugyanez a helyzet. Megértette, hogy minden dolog egyszerre önmaga és önmagának az ellentéte is, mint ahogy minden embernek van eleje és visszája. Melyik oldal az igazi? Talán a visszája és a jobb oldala. És talán csak az a sajátja igazán, amit keres, és sohasem lát meg.

Az ember, aki egy követ keresett, rájött, hogy a kő másik oldalát sohasem láthatja meg, önmagát pedig csak hátulról fogja látni. Megtalálta a kő egyik arcát, a tulajdon arcát pedig elvesztette. Soha nem találja már meg sem a nevet, sem a számot. Feltárult azonban a keresés értelme: mindig azok vagyunk, amik már nem vagyunk. És minden név egy olyan kő hátoldalára van felvésve, amelyet a feledés felé fordítottak.

Székelly Ervin fordítása

ANTÓNIO TORRADO
Volt egyszer egy...

2

Volt egyszer egy vonal. Nem látszott nagy vonalnak, de a radírgumi tartott tőle.

Egy aprócska vonal is hatalmas vonallá nőhet, ha nem törlik ki idejében. Ekképpen vélekedett a radírgumi.

Elszánta hát magát a cselekvésre, miközben a vonal egyre nőtt. Már-már nyilvánvaló vonal lett belőle.

A radírgumi elkezdte kitörölni őt az egyik végéről indulva, ám a vonal nőni kezdett a másik végén. Fárasztó egy munka, gondolta a radírgumi. Hiábavaló küszködés, gondolhatta volna a radírgumi, ha tovább viszi a gondolatmenetet. Észrevette, hogy erőfeszítéseivel arányosan zsugorodik. Végül teljesen elfogyott.

A vonal kisebb lett, a koporsót kísérő többi radírgumi egymást vigasztalta. Ám érezhető volt, hogy nyugtalanok.

8

Volt egyszer egy vízhulla. Amikor abban az elhanyagolt állapotában kisodródott a partra, mint aki keveset vagy éppenséggel semmit sem ad a külsejére, meglehetősen bűzlött ahhoz, hogy észre lehessen venni, nem mostanában fúlt a tengerbe.

Az őrmester, aki csempészetre vagy még ennél is súlyosabb törvénysértésre gyanakodott, felszólította:

– Igazolja magát!

Ez elől úgy tért ki, hogy külföldinek tettette magát, érthetetlen nyelvet beszélő fürdőzőnek, akinek a tekintete elvész a messzi felhőkben.

– Honnan jött? – tudakolta az őrmester.

Egy, a hullámmás által kihangsúlyozott bizonytalan mozdulat a távolba mutatott, a látóhatár irányába, vagy azon túlra, a világ másik felére.

– Velem kell jönnie a kapitányságra. Gyerünk – mondta neki az őrmester.

Talán félelemből, bár ez ellentmond a látszatnak, a vízihulla egy hullámtól ösztönözve szökésre utaló mozdulatot tett. Az őrmester feltartóztatta.

– Ha nem jön jószántából, majd jön kényszerből.

És megkísérelte kivonszolni a partra.

Lehangoló kép. A vízihulla kidülledt szemére homok tapadt. Szája haragos tiltakozást fejezett ki, és egész testével ellenszegült, amennyire csak tudott. Igyekezett elnehezedni, a lehető legnehezebbé válni.

Ilyen ellenállás közepette az őrmester úgy ítélte meg, hogy kénytelen egy füttyentéssel segítségül hívni az altisztet, aki a szikláról, egy távcsövön át követte figyelemmel az eseményeket. Amíg oda nem ért a nedves homokfövenyre, feljegyzéseket készített a jegyzőkönyvhöz, miközben fél szemmel a vízihullát figyelte, sokatmondó, hűvös távolságtartással.

– Ez is a makacs fajtából való – figyelmeztette az őrmester az altisztet. Két karjánál fogva vonszolták a fövenyen fölfelé. Még szerencse, hogy abban az órában nem voltak fürdőzők, ellenkező esetben az engedetlenségéről szóló tanúvallomások még inkább megnehezítették volna a vízihulla helyzetét.

Az, hogy valaki a hatóság kezére kerül, és ilyen szembe-tűnő módon ellenkezik, nem valami fenséges látvány.

Volt egyszer egy csendélet, amely mégsem volt egészen csendes. A kosárban lévő almák egyikének a belsejét egy kukac puhította, keresztül-kasul járva járatokat vájt belé, és összerágta a gyümölcs húsát. Tette mindezt teljesen egyedül.

„A festő, aki természet után festi ezt a csendéletet, ártalmatlannak látszik. Az almák felszínére összpontosít. Kezéssel is megelégszik. Én tovább megyek.”

Valójában nagyon megfontolt kukac volt. Annyit tanulmányozta az alma belsejét, hogy gyomorrontást kapott. Ahhoz, hogy megkönnyebbüljön, egész a héjig el kellett jönnie. Erről egy rothadásfolt árulkodott.

A festő figyelmét nem kerülte el ez a természet pusztulására utaló első jel. Hagyta, hadd terjedjen a folt. Egy megfertőzött, a rothadástól pusztuló, megfonnyadt almának a megfestésével a festő nem várt sikert ért el.

Talán igazságos lenne megosztani sikerét a kutakodó és kitartó kukaccal. Nem osztotta meg. Van ez így néha.

Volt egyszer egy lány, aki megkérdezte a szamaraktól, az összes számártól, amellyel csak találkozott, hogy nem gonosz tündérek és egyéb lények által elvarázsolt hercegek-e.

A szamarak nem feleltek. A legyekről kába állatok nem sok ügyet vetettek a lány szapora csókjaira. Munkára termett, tisztességes szamarak voltak, hiányzott belőlük az ábrándozás és a képzelőerő.

Ám egyszer egy herceg, aki éppen arra járt, meghallotta, amint fáradhatatlan kérdezősködése közben a lány egy öreg, elgyengült számárhoz beszélt, aki minden kétséget kizáróan teherhordó számár volt, utolsó példánya a megálázott és önérzetükben megsértett szamarak nemzedéké-

nek. Látta, amint a lány lábujjhegyre ágaskodva megcsókolta a visszataszító szamarat.

– Ekkora hit jutalmat érdemel – mondta a herceg.

Előbújt rejtkehelyéről, ahová behúzódott, és rátért az útra, hogy találkozzon a lánnyal.

A herceg nagyon szép volt. A szeme csillogott az örömtől, mikor csókot kért a lánytól, és elmagyarázta, hogy az kétszeresen is kijár neki, mivel hercegi rangjának megfelelő összes kiváltsággal bír. Miközben ezt mondta, a herceg hanghordozásával és mozdulataival is kifejezte szertelen büszkeségét, hogy ő élete végéig herceg marad.

A lány, bár nem hitt az oly ellentmondásosan viselkedő ismeretlen szavainak, beadta a derekát. Annyi, de annyi csókot eltékozolt már...

Megcsókolta tehát, szűzies ártatlansággal és némi félelemmel, amit korábban sosem érzett.

Megcsókolta a herceget, a herceg pedig számárrá változott.

Abban a pillanatban, mintha csak varázslat folytán történné, az összes számár, akit a lány annak előtte megcsókolt, szép és örömtől csillogó szemű herceggé változott.

52

Volt egyszer egy papírhajó, mely nekivágott a tengernek. De az első hullám összetörte a papírhajót, amely így visszavért a partra. A homokfövenyen siralmasan szétterült papírhajótól bármit is kérdezni olyan kegyetlenség volna, amelyre nincs bocsánat. Mégis megrohanták:

– Hogy érzi magát a kaland után?

A csalódottságtól és a megalázó vereségtől lesújtott hajó hanyagul elmosolyodott. Afféle papírmosoly volt:

– Lerí rólam, hogy mit érzek. Ennél egyértelműbben nem fogalmazhatok.

58

A riporter, a kérészeletű szerencsétlenségekről szóló cikkek írója azonban nem tágított:

– Tulajdonítja-e valami rendkívüli tényezőnek a hajótörést?

– A gyakorlat hiányának csupán. Leírhatja azt is, hogy hiányzik belőlem az elhivatottság.

Az újságíró nem érte be ennyivel:

– Az elhivatottság? Nos, ha így áll a dolog, mi szeretne lenni, ha újra kezdhetné?

A papírhajó, illetve az, ami megmaradt belőle, finoman kitért a további faggatás elől. Kihasználva egy hullámot, mely a homokos partról csapódott vissza, eltávolodott az újságírótól. Az újságíró azonban cipőjét eláztatva szaladt utána:

– Még nem válaszolt... Kérem, mi szeretne lenni, ha újra kezdhetné?

Az elgyengült hajó a távolból felelt:

– Papírrepülő. Természetesen.

Szelényi Zsolt fordítása

JOSÉ MARTINS GARCIA
Szűnni nem akaró illeték

Ó-Neszenekedben (*írja íjf. Kellafenének*) a hisztérikus életvitel gyakorta olyan arányokat öltött, hogy az idegi depresszió általánossá vált. Bizonyos állampolgároknál – kevesekben – tudatosult a betegség, és mindenféle kuruzslóknál kerestek írt bajukra, majd változatos gyógymódoknak vetették alá magukat, mint amilyen a ráolvasás (a szinte reménytelen esetekre), a belső meditáció (ugyanarra), a tiltott ajzószeres (előrehaladott mániákusoknak) és a kemény drogok (katatón örülteknek). Más állampolgároknál – sokakban – nem is tudatosult depressziós állapotuk. Állandó abúlia hatalmasodott el rajtuk, és amikor a kulturális sajtó megszólaltatta őket, akkor kijelentették, hogy akarathianyuk velük született. A depresszió áldozatainak zömét azonban olyan egyének alkották, akik tartózkodtak a szélsőséges megnyilvánulásoktól, tisztában voltak bajjukkal, és beletörődtek, hogy együtt kell élniük vele.

Ebbe az utolsó csoportba sorolható futólagos barátom (futólagosnak azért nevezem, mert már nem él társasági életet), Aristides, az egykor szkeptikus és jó kedélyű filozófus, aki a szűnni nem akaró illeték martaléka lett – elveszítvén *ipso facto* a jó kedélyét és a szkepszisét is, merthogy a kór, amelyben szenvedett, már jó ideje szétfeszítette a szkepszis kereteit, és őt magát pedig a katatoniát környékező apátiába juttatta.

A filozófus Aristides nem a szó klasszikus értelmében volt cinikus, az anyagi javak megvetésében ugyanakkor Dio-genész tanításának a vezérfonalát követte. Ha hordót mégsem választott hajlékául, az annak a közismert körülménynek tudható be, hogy a hordóáratat szemérmetlenül felverte a feketepiac, amióta fölmerült annak a lehetősége, hogy esetleg megoldást jelentenének a lakásgondokra. A

filozófus Aristides egy átlagos bérű komfortos tákolmányban éldegélt, ahonnan a háziúr állandóan – de mindhiába – ki akarta túrni. (Az a haszonleső tulajdonos ugyanis motelt akart csinálni belőle.) Aristides a legritkább esetben vesztegette idejét hétköznapi apróságokra. A kor, a technokraták kora sem tartotta becsben a filozófusokat, különösen nem a szkeptikusokat – ezeket a megátalkodott ünneprontókat, akik nem képesek lelkesedni a számítógépes csodákért, sem az információs forradalom szülte boldogságesszményért.

Szegény Aristides az ötvenhez közeledett, amikor a társadalompolitikai kérdések iránt oly fogékony filozófus Anacleto nyakon csípte, és addig duruzsolt neki bizonyos állampolgári kötelezettségekről, beilleszkedésről, részvételről, szocializációról és államosításról, míg végre szavát vehette a szkeptikusnak, hogy közreműködésével támogatni fogja folyóiratát, a *Summa Filosoficá*-t, Anacleto ugyanis kétségbeesetten szemlélte, hogy a hitvány pénz igézetében miként dezertálnak sorra legközelebbi munkatársai. A mai idők nem kedveznek az igazi humanizmusnak – érvelt Anacleto. A szépségszisz viszont, ha figyelembe vesszük az újonnan felkapaszkodottak materializmusát, akkor igenis tehet és kötelessége is, hogy tegyen valamit az új szcientizmus, a harsány pozitivizmus e közönséges formájának a leleplezéséért – folytatta Anacleto. Az a földhözragadt, neopozitivistá, barbár banda a kultúra minden frontján támad, és nem akar sem többet, sem kevesebbet, mint hogy erkölcsileg és anyagilag lehetetlenné tegye a *Summa Filosoficá*-t, az üdvözítő és cselekvő humanizmus utolsó bástyáját – vont le a végső következtetést Anacleto.

Aristides, miután szép szóval kérve, okos szóval pedig oktattva lett, ígéretet tett rá, hogy írni fog egy kritikai recenziót. Az értékelő bírálat tárgya, egy kétes eredetű kollektív alkotás, amely *A neo-neofilozófia a paradigmák temetése tükrében* címet viselte, és körülbelül ezer oldalra rúgott. A szerencsétlen szkeptikus filozófus már az első fejezet olvasása-

kor tájékozni kezdett az ordító fordítói melléfogások, a terminológiai zagyvaság, az elgondolás képtelensége és a soha nem látott mennyiségű sajtóhiba miatt... Összegezve: elképzelhető bár, hogy azok a gondolkodók mondani is akartak valamit, ám neszenekedre lefordítva neszenekedebbekké váltak, mint a helybéliek.

Közben az az átkozott ígért egyre emésztette Aristides agyát!... Miért kellett neki mindjárt a szavát adnia!... És éppen Anacleto-nak!... Úgy érezte, kelepcébe esett. Ráadásul pedig még okolni sem tud senkit, hogy olyan hiszékenyen lépre ment. És nyeldekelve próbálta átrágni magát azon a prózán, miközben mindent elkövetett, hogy fellebbentse róla a förtelmes fordítás fátylát. És az adott szó szentségétől vezérelve, három hónap múltán kiizzadt magából két sovány flekket a legóvatosabb észrevételekkel, skolasztikus egyensúlyt teremtve az igen és a nem közt, ahogy birokra kelt benne az egyfelől és a másfelől, a vemhes és a nem vemhes, hogy végre diadalmaskodják a *talán*. Félbehajtotta a két lapot, pár szóban üdvözölte Anacleto-t, és, miután munkáját „fércműnek” könyvelte el, feladta postán. Akkor még nem sejtette, hogy saját szörnyű ítéletét írta alá.

Anacleto viszonzta az üdvözetet, és még „forró jókívánságait” is mellékelte. Egy hónapra rá Aristides megkapta a *Summa Filosofica* legújabb számát, ahol apró betűvel szedett írása egy hasábot sem töltött meg a kritikai rovatban. „Ez még egyszer elő nem fordul!” – morgolódott a filozófus, nem gyanítva, hogy sorsa már végérvényesen meg van pecsételve.

Elközelgett azután a naptári esztendő vége. Aristides nem kis riadalmára egyszer csak írásos felszólítást kapott, amit a *Summa Filosofica* főkönyvelője, egy bizonyos João Calhau írt alá, hogy sürgősen kéri adófizetői kártyájának a fénymásolatát, abból a célból, hogy kifizethessenek neki kettőezer-ötvenhárom escudo-t és negyven centavo-t, ami a megjelent recenzióért megilleti.

Aristides egy hosszú évtized alatt egyetlen sort sem publikált. Társadalmi kapcsolatok híján és sajátos filozófusi figyelmetlenségének következtében sejtelve sem volt róla, mit jelent az, hogy „adófizetői kártya”. Miután mélyebben elgondolkodott saját esetén és a különös szintagmán, arra az általános következtetésre jutott, hogy a neszeneked nyelvhasználatban elharapóztak a jövevényszavak. Az *adófizetői* alighanem valamilyen, az angol *contributor* szó fordításán és átvételén alapul, a jelentése pedig „közreműködő” – és Aristides csapdába lépett, amikor „közreműködő”-je lett a *Summa Filosofica*-nak... mert úgy látszik, hogy legújabbban az újságok vagy a folyóiratok közreműködőinek kötelessége beszerezni azt a kártyát, amelyet a demokráciára hivatkozva bizonyára egy új cenzúra rendelt el, vagy valamilyen értelmiségi szakszervezet... Az ég szakadna rá! Diadalt ül a bürokrácia! Mennyi csapást zúdít még a nyakába az a két nyamvadt oldalnyi ostoba szöveg!

Aristides úgy döntött, hogy elfelejti az ügyet, bár egy héten keresztül nem tudott szabadulni az *újfajta* szólásszabadsággal kapcsolatos nyugtalanító előérzeteitől. Ki akar-nak fizetni neki egy szánalmas összeget, és ezen a címen háborítják a nyugalma, sárba tapossák az anyanyelvet, vagy ki tudja, arra akarják rábírní, hogy belépjen valami irodalmi egyesületbe, amely gondolatformáló igénnyel lép fel, s bizonyára a többszörösét hajtja be tagjaitól, mint amekkora egy recenziós díj összege. Egyszerűen felháborító!

Szegény, szegényebb, legszegényebb Aristides! Karácsony előestéjén újabb felszólítás várta attól a bizonyos João Calhautól. Hogy *haladéktalanul* rendezze a kettőezerötvenhárom escudo és negyven centavo kérdését. Hogy a *Summa Filosofica* kényes a jó hírnevére, és nem hajlandó tartozni senkinek. Hogy Aristides hallgatása és közönye károsan befolyásolja az intézmény szabályos működését, amikor törvényes kötelezettségének igyekszik eleget tenni, hogy a szükséges dokumentumok birtokában lezárja az idei

számlákat. Hogy Aristides ne csak az adókártyájának fénymásolatát juttassa el hozzájuk, hanem a szabályosan kitöltött kék színű átvételi elismervényt is. „Vagyishogy – háborgott Aristides – már be sem érik azzal a rohadt kártyával!... Az átvételi elismervény legyen kék. Már a fehéren fekete nem is jó. A szar kell nekik kék alapon. Tisztára megőrültek!”

Egy héttel Újév napja után, Aristidest újabb zaklatás érte a nyavalyás recenzió miatt. Ezúttal maga Anacleto dorgálta meg szelíden, s felhívta rá a figyelmét, hogy nemtörődömségével „elemi állampolgári kötelességét tagadja meg”. Ám késznek mutatkozott arra, hogy „elsimítsa” az „anomáliát”, és kijárjon neki egy személyes meghallgattatást, amikor Aristidesnek legjobban megfelel. Figyelmességéből még João Calhau panaszainak fénymásolatát is mellékelte. A könyvelés buzgó feje három gépelt oldalon át fejtegette vádjait. Emlékeztetett a saját megingathatatlan tisztességére, példás módszerességére, a papírok áttekinthetőségére. Aggályait baljóslatú jelzőkkel dramatizálta, bíróságot emelgetett, büntetést, gyalázatot. Ujjal mutatott Aristidesre, aki, ha „tudatosan bizonyára nem is, mégiscsak szabotörje egy jó nevű intézménynek”.

Anacleto és Aristides párbeszéde mind csökönyösebb és kilátástalanabb lett. A *Summa Filosofica* igazgatója sehogyszem értette a filozófus Aristides értetlenségét az adókártya tárgyában. Miután már nyakig elmerültek az ellentétes álláspontokon megmerevedett eszmeharc zavaros vizében, és már a kölcsönös sértegetés küszöbén álltak, belátták, hogy a további vitában kicsúszik kezükből az utolsó mentődeszka is. Anacleto a maga színes papírhalmoktól roskadozó íróasztala mögül, más orvosság nem lévén, magára vállalta, hogy megszerzi felhők közt járó munkatársának az adókártyát. A bőrfotelben szemlátomást feszengő Aristides megkérdezte, hogy azzal a dolog lezárul-e végre. „Nem, Isten báránya, már hogy zárulna le! Hát az átvételi elismervény?... Az átvételi elismervényt ki fogja aláírni?”...

Eltelt egy hónap, amikor szegény Aristidest bombaként érte João Calhau újabb, ezúttal esdeklő hangú, írásos meghívója. A töpörödött főkönyvelő hosszan rázogatta kezét, s ezer köszönetet rebegett nyakatekert szálemalejkumok és az örömujjongás számos megnyilvánulása közepette. A hatvanas évei körül járó, félig kopasz, rövidlátó, karót nyelt és ápolt külsejű emberke íróasztalok sarkába verte magát, székeket borogatott és papírhegyeket sodort a földre abbéli igyekezetében, hogy a toprongyos filozófust egy karosszékbe terelje. A keserves győzelem miatt kissé elcsigázva végre felmutatott egy sárgás színű, téglalap alakú kartont, a híres-nevezetes adókártyát, amely doktor Anacleto „végtelen jóságának köszönhetően” jutott a kezébe. Most pedig, miután fénymásolatot készítettett róla, átadja jogos tulajdonosának ezt a „nélkülözhetetlen dokumentumot”.

Aristides elképedve fedezte fel saját nevét egy kilencjegyű számsor alatt. Kilenc – ami azt jelentette, hogy az egyesülethez tartozó közreműködők (vagy együttműködők?) számát százazrekben mérik. Hát ami azt illeti, a neszenekek népszerűség szédítő iramban szaporodik... hacsak nem valamilyen nemzetközi szervezetről van szó. Ha jobban belegondol, akkor a közreműködők sokasága egy világ-szervezetre is elegendő. Nyomasztó számolásaiból João Calhau szüntelen repkedése zökkentette ki, aki lelkesen csacsogott neki arról, milyen szép az igazi átlátható könyvelés, amelyben már csak egy kék átvételi elismervény hiányának a picinyke, homályos foltját kell eloszlatni. Mire Aristides megvallotta, hogy halvány fogalma sincs róla, mi az a kék átvételi elismervény. A másik keserű kétségbeesése kimondatlan jeleként mindkét kezével a fejéhez kapott. Hiányzik a kék átvételi elismervény, a megoldás egyetlen záloga, akkor hát mégsem jutottak előbbre az ügyben.

Aristides akkor kijelentette, hogy lemond arról a nevetéses összegről, ami már annyi kellemetlenséget okozott neki. Ha jobban utánagondol, kinek volna szüksége kétezerezhány escudo-ra a megélhetéshez. Sok éven át sem-

mit sem publikált... és mégsem halt éhen. Különben is, amikor megírta azt a kis recenziót, eszébe sem jutott a pénz. Még csak az sem, hogy a folyóirat ilyen semmiségért egyáltalán fizetni szokott.

A fejtegetés legutolsó pontját João Calhau súlyos, személyes sértésként értékelte. Arca megmerevedett, megizgatta nyakkendője csomóját, majd kidüllesztette mellét, hogy elismételje elveit a tökéletes átláthatóságról és a többi. Nem fogadja el a lemondást, azt már nem!

Aristides sikeres kísérletet tett rá, hogy saját türelmének határait kitágítsa, és felvetette az adományozás ötletét – még ha méltatlanul alacsony is az összeg egy jótékonyági intézménynek. João Calhau, már indulatosan, azzal vágott vissza, hogy a gazdasági fellendülés jelen helyzetében az ilyesfajta intézményeknek nincs létjogosultságuk. Aristides ekkor vesztette el a fejét, és kérdezte üvöltve: „Jogom van rá, hogy ne fogadjam el a pénzt, vagy nincs?”

Nem volt.

A João Calhau előtt tett lemondó nyilatkozat képtelenségéről Aristides újabb levélben olvashatott, amit az igazgató Anacleto írt alá, amikor a langyos tavaszi szelek hatására a tél már engedett szorításából. Csak szegény filozófus tengeribetegsége nem enyhült, valahányszor úgy érezte, hogy egy kritikai recenzió „vétsége” miatt torpedóval lőnek rá. Valaha oly üdvösen tiszta szellemében lassan teret nyert a bürokrácia világméretű összesküvéséből fakadó fenyegetettség érzése.

Anacleto, az állítólagos humanista, már régóta egy ropant összeesküvés aprócska játékszerének érezte magát. Hiába fecsért el fél tucat oldalt, hogy felépítse a maga szilárd érvrendszerét, az egész kártyavárként omlott az össze. Aristidesnek, mint minden felelősségtudó állampolgárnak, feltétlenül be kell szerezni a kék átvételi elismervénytömböt. Nem háríthatja el az őt jog szerint megillető összeget, mert ezzel nemcsak a demokrácia szabályos működését zavarja, hanem lejárhatja az értelmiségiek igazságos

harcát, amelyet a méltóbb körülményekért és a megbecsülésért vívnak. Amikor valamennyien sikraszállnak az alkotómunka méltányos díjazásáért, amikor valamennyien felépnek a szellemet – a szabadság zálogát – ért minden támadással szemben, amikor valamennyien támogatásért, ösztöndíjért, pártfogásért, mecenatúráért folyamodnak, amikor valamennyien azt hangoztatják, hogy a szellemi munka nem alávalóbb a kétkezínél – akkor jön ő, Aristides, a maga arisztokratikus göggyével, és újabb tápot ad annak az ősi (és hamis!) lenézésnek, amely a földi javak hívei részéről érik őket. És így tovább... Tudja meg azonban Aristides, hogy ő, Anacleto, önfeláldozóan és merő osztályöntudatból, hivatalos úton rendelt egy kék átvételi elismervénytömböt, csak hogy a felelőtlen filozófust kiségitse szorultságából. Régi barátságukra hivatkozva várja hát a rakoncátlan alak látogatását...

Aristides, akit a végsőkig felingerelt ez a – filozófushoz méltatlan – zagyva okoskodás, azzal a feltett szándékkal rontott volna be hozzá, hogy eszébe idézi az alapvető etikai normákat. Szózatot készült intézni ahhoz a degenerált-hoz... ám João Calhau karjaiba futott.

Az a nyomorult átvételi elismervény nem kék volt, hanem sárga. Amikor érdeklődött az eltérés okáról, s hogy netán törvénybe foglalták-e, hogy a színeknek ezen túl más lesz a nevük, João Calhau felsőbbbségesen elmosolyodott, és kijelentette, hogy ezen a világon minden a közmegegyezés kérdése.

A narancsos színben játszó kis téglalap Aristides szemében tökéletesen ki volt töltve. Amikor João Calhau megkönnyebbült sóhajjal kérte a kedvezményezettet, hogy töltené ki, a filozófust szédülés fogta el és megdörzsölte a szemét, mint aki nem hiszi, hogy ébren van. Vízszintesen és függőlegesen és helyenként átlósan is gyakorlatilag kisilabizálhatatlan bolhabetűk sorakoztak az alattomos téglalap felületén. – Ez a rovat a kifizetés jogcímének van fenntartva – figyelmeztetett João Calhau, és lerágott körmű ujját

egy kipontozott sorra bökte, amelyet már csaknem elnyeltek a kabbalisztikus karakterek. – És hogy férne ide az az én jogcímem? – szerette volna tudni Aristides. – Szorítsa bele valahogy – vetette oda a másik. – És mit szorítsak bele? – értetlenkedett a filozófus. – Azt, hogy szerzői jogdíj – világosította fel a könyvelő. A fásult Aristides beleszorította, „szerzői jog”. João Calhau, nyilvánvaló együttérzésből, felajánlotta: – Írja alá. A többit majd kitöltöm én. Van némi gyakorlatom az efféle dolgokban.”

Egy hónappal az eset után – amikor már a tavasz ontotta illatát – Aristidest ismét fejbe kólintotta João Calhau egy értesítése. Szerencsétlenség történt! Borzalmas balfogás! A „szerzői jogdíj” kifejezés ugyanis hátrányosan fogja érinteni a nyilatkozót. Égbekiáltó igazságtalanság. Ebből a szerény összegből is képesek levonni 30 %-ot, pedig ha a kifizetés jogcíme rovatba azt írta volna, hogy „egyéb önálló szellemi munkából származó jövedelem”, akkor a levonás mindössze 15 % lett volna. Számos bocsánatkérés és mentegőzés kíséretében João Calhau kérte, hogy küldje el neki a megfelelően kitöltött kék átvételi elismervényt, hogy megsemmisíthessék a régít.

Aristides első indulatában darabokra akarta tépni azt a trágár papírt, és minden más papírt is, amit még a jövő tartogatott. Azután eszébe jutottak doktor Anacleto idegőrlő üzenetei, és inkább elővette szakadozott aktatáskájából a gyűlöletes narancssárga tömböt, és macskakaparással beírta, hogy „egyéb önálló szellemi munkából származó jövedelem”, aztán aláírta. Már nem tudott mit kezdeni a lelki egység sokszor tárgyalt kérdésével. Egy narancssárga színű kék átvételi elismervényt látott kitöltve a kitöltés előtt, tarka átvételi elismervények petéit olvashatatlan recenziókon. Amikor a nyár derekán kapott egy csekket ezerkettszázhetvenhat escudo-ról és húsz centavo-ról, tiszteletdíjaként annak a sekélyes, mérgektől áztatott írásának, amelyet a Sátán valamely folyóiratában publikált évszázadokkal azelőtt, nem vesződött azzal, hogy kiszámolja a különbsé-

get, csak halványan érezte, hogy egy keveset lecsíptek abból a másik kevésből.

Amikor az ősz elején levelet kapott kézhez egy bizonyos Manuel Calhautól, az undor és a közöny vegyes érzésével nyitotta ki. Azt közölték vele, hogy miután a *Summa Filosofica* könyvelésének vezetését alulírott vette át, az átláthatóság érdekében halaszthatatlanná vált a kiadások revíziója. Ez úton kéri a tisztelt címzettet, hogy szíveskedjék kitölteni a mellékelt átvételi elismervényt. A mellékelt átvételi elismervény fehér volt és gépelt megjegyzések tarkították. Szerepelt rajta egy nettó összeg bizonyos recenzíoval összefüggésben: ezerkettőszázhetvenhat escudo és húsz centavo, *mínusz* harminc százalék hivatkozással a szerzői jogdíjakra, mely összeget Aristidesnek kötelessége visszajuttatni az új főkönyvelőnek, azaz háromszáznyolcvankét escudo-t és nyolcvanhat centavo-t. Továbbá a filozófus köteles a be nem fizetett összegről szóló átvételi elismervényt hivatalos aláírásával és szabályos bélyegzőjével hitelesíteni.

Aristides katatoniába zuhant. Látták, hogy valahová északra utazott, ahol barlangokon és vadállatokon kívül semmi nincsen. Minden jel szerint ezek voltak utolsó feljegyzései, amelyeket ceruzával csomagolópapírra jegyzett le:

„A lét van. A nem-lét nincs. A lét azonban immár nem-lét. Én vagyok, és nem vagyok. Én vagyok a lét és a nem-lét. Én se lét, se nem-lét nem vagyok. Létem a lét és létem a nem-lét. Ha létem a nem-lét, akkor nem vagyok.”

Székely Ervin fordítása

MARIA DE SANTA CRUZ
Légy

A légy külső felépítése:

Csápok
Összetett szemek
Gyűrűk
Ivarhólyag
6 láb
Faroknyúlvány
Stb.

Belső felépítése:

Használjon röntgent.
És mikroszkópot, a tanácsos boncolás után.

Egy álmatlanul töltött éjszaka után Légy asszonyság a nő párnáján ébredt, női hangulatban. Nagyon testesnek, szörnyűségesen hosszúnak és szokatlanul éhesnek érezte magát.

Ám különösebben nem csodálkozott, mert a meglepetést ő mindedig csupán mint ijedtséget és gyors, vele szinte egyidejű védekezést tapasztalta meg.

Megvakarta már nem létező kitinpáncélját, amelyet puhának és napbarnítottnak talált, olajosan selymesnek, akár az asszony bőrét, azét, aki előző este gyötrődve, szenvedőn feküdt ugyanabban az ágyban. A Légy is elaludt, azon az egy szem pattanáson trónolva, amely egész nap kínozza a nő havonta egyszer tisztátalanná váló bőrét.

Első ásítása közben földidézte vagy éppenséggel kigondolta annak a kínainak a történetét, aki nem tudja, hogy egy magát pillangónak megálmodott császár-e ő, vagy egy magát császárnak álmodó pillangó. A Sűrűjébe.

Jobbnak látta, ha nem dönti el.

Fájlalta viszont, hogy ezentúl csak előre nézhet, összetett szemének megsokszorozott távlatai nélkül. Forgatta szemgolyóit, mégis mindig ugyanazt látta.

A hálószobát, amelynek ismerte a legrejtettebb zugait is, a legfrissebb foltokat, a legbensőségesebb nyomokat, amelyekre élvezettel szállt rá. A függöny redőjét, ahol el lehetett bújni, s mögötte a kényszerű menekülésnek gátat vető, csalóka ablaküveget, a sárgás tavat az ágy alatti edényben, a folyékony maradékot a kávécsésze alján, az ottfelgett kanálra tapadt kocsonyás csöppecskét, a kis terítő csipkéjére hullott cukorszemcsét vagy morzsát, a fehéres ragacsot az éjjel türelmetlenül ledobott fehérneműn.

E tárház egyszerű, közömbös rendetlenségnek tetszett most neki, amely illett a házaspár szokványos reggeléhez. A férj, az újgazdag Olcsótány Talány úr, megelégedve a legyet vagy az asszonyt, már pirkadatkor elment otthonról. Talán egy bordélyház előtt tölti a hajnalt szorongva, mintha kedvese ablakát fürkészné. Felesége, a megsebzett Felícia most kezdett ocsúdni a kábult ásítózásból.

Az új állapot másik nagy újdonsága: nyújtózkodás közben fejedelmi módon elterpeszkedhet. És nem kell szüntelenül kockáztatnia az életét, ha egy milligramm táplálékot kíván szippantani.

Aztán kedve támadt újra s egyidejűleg léggé lenni, levetkőzve az emberi lét hátrányait, követve s figyelve önmagát, amint a mennyezet magasságában röpdös, aztán hirtelen zümmög, a saját füle mögött döngicsél, miközben mindhiába kapkod önmaga után, mégis hozzáér, sőt, megsérti az egyik szárnyát, majd újból jelen van a szerelmeskedésnél, de ezúttal zuhanórepülésben, ingerlőn követelve a figyelmet. Azután megrázza a szárnyát, és a lepedő makulátlan fehérségére elhelyezi látogatása fekete nyomát. Kedve lett volna pörögve kicselezni önmagát, míg a Nő, aki szintén ő volt, s jól ismerte a légy mesterkedéseit, szörnyűséges ujjai közé nem szorítja, csöppet sem iszonyodva kemény, mégis mozgékony testétől, és szét nem roppantja, újdön-

sággként tapasztalva meg savanykás ízét légytől szűz ízelembimbóival.

Zümmögni akart, de füttyszó jött ki belőle, előretolt állkapocccsal, fújva hessentette el a békésen pihenő rovar, miközben új, női bőre beleborzongott; légy-émlékezetével szemlélte furcsa testét, és légyszerűtlennek érezte magát, mint aki e zsibbasztóan óriás létben nemcsak visszataszító, hanem odavan fürge, pontos mozgása is. Haszontalan lény.

Teljes és hirtelen átváltozás. Ötödik lába viszkedett, a hatodik pedig fáj. Jóllehet már nem voltak meg, a csonkítás tényén még nem tette túl magát. Lábai helyett nagyobb emlékezőtehetségre és pszichére tett szert. Most, hogy nem szenved hiányt semmiben, megengedheti magának a luxust, hogy pszichiáterhez járjon, és mániái legyenek. Az üldözési mániáról azonban lemond.

Ha legalább báb vagy pillangó kelt volna ki a lárvából!

Vagy ha megszerezte volna a szitakötő könnyedségét, a tücsök elátkozott énekét, vagy a fekete özvegy férjeit, sorban egymás után!

Azonban csupán nő lett, nem csodálkozhatott a korlátain.

Az élőködés hasznos, ha úgynevezett kártékony fajokat pusztít – szólt hozzá egy hang, amelyet Ciripelő Lelkiismeretnek nevezhetnének. Kártékony valamennyi, az övétől különböző faj.

Ügyesen állt fel, mintha átrepülné a szobát. Mégis úgy tetszett, a padló ki akar szaladni a lába alól.

Hiányzik a négy elveszített lábam – gondolta, miközben megpróbálta széles csípővé alakult gyűrűit megsimogatni.

A gondolkodás már-már különös tevékenység, széles ívű, kusza szárnyalás.

Sohasem fogja megszokni, hangzott az Orákulum.

Megfeküdte a gyomrát az a kissé romlott Alma.

Vagy inkább másnapos a rovarirtótól, mellyel lepermetezték, amikor eljött számára a külön bejártatú utolsó ítélet napja.

Még legyecske vagy, de nővé leszel, az illet meg, amit teszel – szolt hozzá a komor isteni hang.

Mégis ott volt. Állt a két árva lábán. Egyik láb a másik után, s kéjes örömmel látta, hogy egyre közelebb jut ahhoz a lakrészhez, ahol legszívesebben szokott időzni.

A Nő úgy nyitotta ki az ajtót, majd a csapokat, mintha egész életében ezeket a mozdulatokat gyakorolta volna.

Soha nem fürdött vízben. Igazán ritkán kockáztatta meg a tejfürdőt is, amelybe néhai anyja belefúladt. A bárpulton, vagy a pohár alján az erősen férfiszagú, piciny sörpocsolyák egészen összezavarták. Mindig is jobban szeretett elüldögélni más, még természetesen meleg folyadékokban vagy nedvekben, amelyeket testek bocsátottak ki, olyan testek, mint ez, mely most oly meglepő módon öleli körül még mindig légy-lényegű lelkét.

Teleengedte a kádat, és hajdani rágószervével megkóstolta a vizet, de se íze, se bűze nem volt. Az íztelenség undort váltott ki belőle, de azért bátran bevizezte a lábát, leöblítette az ölet, és jól megnedvesítette a haját, amely a korábbi pihés test szinte minden szőrszálát egy helyen gyűjtötte össze.

Újból belekóstolt a vízbe, amely az egyelőre még irányíthatatlan záróizmok tökéletlen működése miatt sárgásra színeződött, és az ismerős savanykás ízt érezve megkönnyebbülten sóhajtott fel.

Gyakorlatlan ujjaival végigtapogatta magán a bujaság kilenc kútját, amelyeket teljes mélységükig sosem fedezhetett fel, csak már élettelen, kevésbé őrzött, kiszáradt testeken.

A nedvdús csábítás mind a kilenc, jól elkülönülő üregébe belenyúlt. Átlátszó, sós cseppek várták a két szemben, a két fülben sárgás viasz, a két orrjárat fényűző váladék-lakomát kínált, amelyhez korábban csak önfeledten orrukat turkáló gyermekek jóvoltából juthatott hozzá, és ott volt a nyál, melyet csak akkor tudott megízlelni, ha alvó ajakra mérészkedett. A két utolsó, legmélyebb és legkevésbé ismert kútba mártva az elülső lábait, megtapasztalta, milyen üd-

vös, hogy e végtagok ügyes, szürcsölni tudó ujjakban végződnek.

Hagyta, hogy egész idegen testén végigfolyjon a víz, míg lassacskán el nem tűnt a különbség közte és az átlátszó folyadék között, melyet addig igyekezett kerülni. Ha választhatna harmadik átváltozást, vízből szeretne lenni, víz-zé szeretne változni. És többé senki nem vehetné el a tisztaságát.

Egyelőre rózsás, duzzadó, nedvdús húsában gyönyörködött, és a fogaival csipkedte magát.

Hasra feküdt a kád hívogatón kényelmes, fehér bölcsőjében, és azt képzelte, hogy a meglepetések elkerülése végett a csápjai azért kikandikálnak belőle.

Többször megmozgatta vadonatúj szemhéját, és becsukta a szemét, amelyben – az összetett szem pragmatizmusához lévén szokva – nem bízott.

És csak ekkor, teljesen a vízbe merülve érezte magát egészen nőnek. Kedve szottyant visszaidézni eseménytelen gyermekkorát, a lárvaélet harmadik szakaszát, amikor anyja oltalmazó árnyékot keresett neki, ahol magára hagyhatta. Elbújt a humuszban, ahol burka megkeményedett és ellenállóvá vált. Női időszámítás szerint harminc nap elegendő volt hozzá, hogy kifejlett rovarként, kifeszített szárnyakkal, vakon kutatva az első lakoma után, röpdösni kezdjen. Az egyszeri megtermékenyítéshez majd szükséges alapanyagot már elraktározta az ondótartályában. És szapora anyja volt.

A reggeli kávét szürcsölgetve felavatta az első tiltott cigarettát.

Több mint egymillió faj képviselői közül bizonyosan ő lesz az egyetlen, akit emberszámba fognak venni. Jobban mondva, Nőszámba. Föllapozta az újságot, keresve benne önmagát mint hírt. Egyelőre még nem tudósítottak a kísérletről. De hamarosan híres lesz. Kétszeresen is. *Egy nő megöli a legyet önmagában.* Vagy: *A légy női jogokat követel.* Elég

szenzációs lesz így? Szenzációsabb, mint az, hogy *Egy ember megharapott egy kutyát?*

Izgatottan lapozgatott, csak a csupa nagybetűs címekeket olvasta el. Biztosan a legyek miatt van ekkora titoktartás, mert ők mindenütt megfordulnak, döngicsélnek az újságos standok körül is, és még gyanút foghatnak.

És rágcsálta a kihűlt pirítóst. Hamar elfeledte korábban szokásos reggelije, az ürülék édeskés ízét. És most először érzett viszolygást a másik faj iránt, amelyhez először tartozott.

Több csúfondáros megállapítással jutott idáig:

Semmi kétség: minden Légynek közvetlenül megfeleltethető egy Nő. A petétől egészen a kifejlett a rovarig. És még inkább így van, ha ez a nő éppen Olcsótányné, és a keresztnéve Felícia.

Nyelve nem volt, de rágószervével jól elboldogult. Most, hogy kapott egy saját tulajdonú nyelvet, saját használatra, továbbra is minden lehetséges a számára. Öröl, szív, szúr, szürcsöl. És beszél.

Apát nem ismert. A légycsapó, a rovarirtó és az Alma – a két megélt faj összes közös bizonyítéka – helyettesítették az Apát, ami néhány bonyolultabb természetű előnnyel járt.

Akinek nincs Apja, annak ott a polgári törvénykönyv, a nagybácsi, vagy néhány átkozódó szomszéd, aki kifigyel minden egyes, ablaküvegre száradt légypiszkot.

Mindenki egy Apát vagy egy Anyát gyűlöl és kíván. Még a Sigmund is – suttogetta Sartre, a Paul, hangja; méghozzá abban a nőben, aki azelőtt légy volt, és aki már mindkettőjükkel együtt, valamint Franz-cal, Max-szal és Gregorral is, átélte az Ítélet napját.

Senki nem gondolkozik máson, csak saját magán, folytatta az öblös belső hang a légy, vagyis mit beszélek, a nő testében.

A különbség az átváltozás szakaszában rejlik. Mindenkinek megvan a maga legye. Néha, ahogy ebben az esetben is, a döglött legye. És Csótánya.

Nem árt tudományos ismeretekkel rendelkezni a Légy életéről, főként, ha a Nőről akarunk beszélni, vagy szeretnénk megírni valamelyikük, esetleg mindkettő életrajzát. Nem esik nehezére a gondolkodás annak, aki most nő, és már volt légy. Ám ez csak erre a ritka alfajra igaz.

És még ritkább, ha éppen Olcsótány úr hitvesi ágyában ébred.

Csak ebben a stádiumban (nem tévesztendő össze a legyektől hemzseggő marseille-i stadionnal!) fogta föl az olcsó(tányi) filozófiát.

És csodálta a jóhiszemű Olcsótányt, aki egyaránt rokonszenvesnek és olvashatónak tekinti a Legyet, a Nőt vagy az E. T.-t, amennyiben tudja, ki a szerzőjük.

Ki teremtett téged? Apád van-e?

Az Olcsótány – akinek még állítólag sem volt apja – szárnyak nélkül repült és erőszak nélkül ijesztgetett. Ezért ette meg a Nőt. A leghőbb szenvedéllyel. Mint egy kínai bonbont. Élvezettel szopogatva a töltelék fehér, sűrű krémjét. Olcsótány és párja tejszínkrémjét. Mivel éppen repülés közben lepte meg őket, mintha valami illetlen légtornász párost utánoztak volna.

És senki sem gondolt arra, hogy egyszer még a légyből is nő lehet, ami pedig sokkal pompásabb, sokkal ritkább látvány, mint amikor a nő vagy a férfi jelentéktelen, ámbár méltóságteljes léggé változik.

Először nézett tükörbe, először látta magát tetőtől-talpig ez a Nő. Szerette volna látni előző képmását. Megpróbálta felidézni. A tükör továbbra is megtagadta tőle a Légy-alakot.

Csak egy kar nélküli nőt tükrözött vissza – A Milói Vénusz. Hová fogja tenni most használt gyűrűit? Az arany, ezüst abroncsokat, smaragdokat, rubinokat?

Azután fej nélkül képzelte el magát – Győzelem! A Szamothrakéi Niké.

Ezek a nők, akárcsak ő, nem ismerték Apjukat. Vagy hallgatásba burkolózva, konok némasággal, sosem akarták fel-

fedni kilétét. Az egyiknek a szája hiányzott, a másiknak a könyöke és a mozdulatai.

Engesztelhetetlenül bűnösnek találta mindazokat a művészeket, akik úgy hagyták az utókorra (olykor remek-) műveiket, hogy nemcsak múlandó, hanem felejthető saját életüket nem törekedtek megörökíteni. Úgy, hogy még egy elnagyolt nevet sem véstek a Nőbe, teremtményükbe, hogy az tanúskodjék a teremtés aktusáról.

Ennyi elég lenne ahhoz, hogy megkülönböztessük őket például a legyektől, amelyekről mindenki tudja, hogy mégiscsak Isten teremtményei. Igen, mert valakinek meg kellett teremtenie ezeket a nőket, akiket azonban, a legyekhez hasonlóan, nem Isten képére és hasonlatosságára teremtettek.

Talán a túlradó képzelettől hajtva nem ott hagyott jelet a művész, ahol minden szobrász megjelöli az alkotását, vagyis a szobor talapzatán? Lehet, hogy az egyik alkotó a Vénusz könyökére véste, amelyről már soha senki sem fogja megtudni, hogy be volt-e hajlítva vagy sem. És a másik, az talán Niké tarkójára karcolta a nevét?

Nem volt biztos benne, hogy szép, mivel a szépség mindig kétséges, de a fürdőzés után azért elragadtatva nézgette új képmását a tükörben. Magát látta viszont abban a néhány nőben és a sok-sok aláírt alkotásban, annak ellenére, hogy, akárcsak Vénusz és Niké, ő sem rendelkezett családfával.

Szerencsére azonban volt feje, és két ép karja, bár csak egyetlen pár. Talán egyszer majd hozzászokik használatukhoz.

Ez a frissen készült Nő, akinek nem volt híres alkotója, most visszafeküdt, nagyon nyugodtan, mert lenyelt valami drogot, amely törvényesen beszerezhető. Eszébe jutott, és mozdult is, hogy gondoskodjék a törékeny szárnyak biztonságáról. De hiszen elvesztette őket, az összetett szemével együtt, emlékezett vissza álmosan.

Fölpillantott a mennyezetre, ahol korábban fejfelé sétálgatott, és fölfedezte a nyálból szőtt hálót, önmagában

pedig a bizsergő vágyakozást, hogy belegabalyodjék. Elfogta az első aggodalom. A heti takarítás előtt, sárga flanellrongyot csavarva a partvis fejére, le kell szednie a pókocskát. De vajon képes lesz-e másodjára is felkelni abból a kilátástalan, hanyatt fekvő testhelyzetből, amelynek semmiféle Olcsótány nem tudott soha ellenállni?

Az álmos puhasággal küzdve megkísérelte felmérni gyűrűsödő dereka rugalmasságát, s érezte, átalakult potroha milyen gömbölyűn súlyos, majd némi ernyedte erőlködés árán fölült az ágyban. Jól megvetette a szőnyegen ötödik és hatodik lábát, s megrezegtette a szárnyait, hogy elhesentsen egy másik rovar, egy idegesítő húslegyet. Kinyújtott csápjával megérezte a fürdőszobából kiáradó, ellenállhatatlanul étvágygerjesztő, édeskés illatot, amely mindig anyyira vonzotta. Elfelejtette becsukni a vizek ajtaját.

Rémülten rándult össze.

Nem volt képes fölállni, és úgy viselkedni, mint egy kétlábú lény. Vajon csupán összetett szeme játszik vele, vagy tényleg visszanyerte ötödik és hatodik lábát? Szorították a testét abroncsként ölelő gyűrűk, annál is inkább, mert még mindig aranyból, ezüsből, smaragdból és rubinból voltak. Immár nem rövid, vékony ujjait övezték, hanem az egész testét, mely ismét apró és szőrös volt.

Kimerülten zuhant a párnára, ahol apró, fekete pöttyöt hagyott, erőfeszítése és félelme jelét.

Vajon újra megszállja őt a makacs Légy? Soha nem hagyja már békén, otthonülő, Olcsó(tányos), női nyugalomban?

Hogy a legyek utálatosak, avval minden nő egyetért.

Még a legOlcsó(tánya)bbak is.

És fordítva – gondolta még filozofikusan (amely a gondolkodás egyetlen módja) és végezetül az Olcsó(tány), az, aki lenyelte a Légységében ásító Nőt.

Meleg volt délidő-országban. Még a légy se... Szinte haltott.

Csaba Márta fordítása

A. M. PIRES CABRAL

A treff bubi

Azon a sokáig emlékezetes estén jókora tolongás és izgalom volt a játékasztal körül. Híre ment, hogy itt van a gralhósi Onofre, és Tadeu vendéglőjében batotát játszik azokkal a kigyószerű bűvészujaival, amelyekről senki sem mondta volna, hogy egy hétpróbás és kalandos életű férfihoz tartoznak, aki hajókat rakodott, és ha kellett, megfogta az eke szarvát, inkább egy hölgyhöz vagy művészhez illettek volna, olyan finomak és kifejezők voltak. Azok a kezek egyetlen könnyed érintéssel, egy gyengéd cirógatással megérezték a pakli alján, hogy melyik kártya van soron, és ha nem találták megfelelőnek, akkor milliméternyire elcsúsztatták, éppen csak annyira, hogy felismerjék a következőt, és eképpen tovább, amíg ki nem tapintották a kedvükre valót.

A selma gavallér megjelenése odavonzotta Eugénio Canavarro-t, a Marco-ház lovagját, aki megrögzött kártyás és notórius vesztes volt: megátalkodottan tékozolta vagyonát jó tíz mérföldes körzetben, vagy ha úgy alakult, még Spanyolországban is, nemkülönben Póvoa és Espinho kaszinóiban, amikor fürdőre ment. Bármilyen játékban benne volt, legyen az pórias és demokratikus makaó, batota, netán huszonegy, vagy kozmopolita és rafinált rulett – és mindegyikben mindig veszített. Miután számvetést csinált, egy ideig a sebeit nyalogatta, sopánkodott anyagi veszteségein, ám hamar megbékélt önmagával, azzal a megkönnyebbült érzéssel, mint aki súlyos terhet hordozott, s most végre megszabadult tőle. Vagy mint aki valami nehéz kötelességének tett eleget.

Megjelent az a féltucatnyi rendszeres kártyás is, akiket ugyancsak fűtött a játékszenvedély, csak éppen volt bennük valamelyes óvatosság, önmérséklet és józanság, nem úgy, mint a lovagban, s velük az is előfordult, hogy nyertek ki-

sebb összegeket, vagy ha a sors másképp akarta, akkor ott hagytak két vagy három százás bankót, nem többet. Eljött Quintas is Portela-ból, egy jó kedélyű fickó, aki képtelen volt akár egy percre befogni a száját, és mindig készen állt rá, hogy ízetlen tréfákat erresszen meg vagy elkáromkodja magát, ha nem volt kedvére való a lapjárás, s csak úgy áradnak belőle a se füle-se farka történetek, és annyi sületlenséget összehordott, hogy környezete hamarosan görnyedt a nevetéstől – viszont egy bizonyos idő után már mérhetetlenül bősztette a lovagot, különösen akkor, amikor az kétezret veszített a treff bubin, azon a lapon, amelyben pedig mindig különösen megbízott.

– A teremtsit, jóember, nem a piacon vagyunk. Ha nem képes úgy játszani, ahogy az illem kívánja, akkor vegye szépen a kalapját.

– Ezen ne múljék, lovagom. Én itt már kiegyenlítettem a számlát. Ez a csirkefogó Onofre már csaknem háromezret lefejt rólam: huszonöt híján három ropogós bankjegyet. Úgyhogy leróttam a fejadagomat. Most akkor fizessen más, nem vagyok én fejjstehén. Maradjon békével, lovag, mert én most elmegyek, csak azt kívánom, hogy legyen szerencséje.

Azzal távozott, s vele együtt még két-három alak, akik többre értékelték Quintas vaskos humorát, mint a batotaasztalt, amely aznap este hangos volt a lovag balszerencséjétől, merthogy egyre kötekedőbb és ingerültebb megjegyzésekkel kísérte egék felé kúszó veszteségeit. Különben is ekkor jutott a játék azokba a magasságokba, amikor a tetemes tétek sorra riasztották el a maradék játékosokat, úgyhogy végül ketten maradtak szemtől szemben, mint egy réges-rég esedékes, életre-halálra menő párbajban – a lovag és Onofre. Nem messze tőlük Tadeu, a vendéglős ácsorgott és keserű beletörődéssel, de különösebb érdeklődés nélkül figyelte a játék fordulatait, s miközben az álmoságtól félájultan várta a rendeléseket, magában pedig könnyörögve kért minden szentet, hogy a kártyásoknak legyen

végre elege a felhajtásból, és mindegyik éjjeli bagoly térjen meg a saját vackára.

Hanem az nem olyan este volt. Olyan este volt, amelyen valakinek véglegesen veszítenie vagy nyernie kellett, olyan este, amely kárpótol az élet valamennyi veszteségéért vagy kiforgat mindenből. Ez volt a várva várt nagy este.

Onofre csak hellyel-közzel fordult meg itt, ám minden esetben megelőzte már-már legendás híre, és senki sem tudta, hogy ennek mi a magyarázata. Mintha csak a szelek szárnyára bízta volna, hogy mindenfelé elvigyék a hírt: ma eljön Onofre... Jött, leült, kért egy csomag kártyát és nekiállt pasziánszozni. Amikor már legalább fél tucat kíváncsiskodó gyűlt köréje, hogy bámulja boszorkányos ügyességét, akkor visszaadta Tadeunak az öreg és sűrű használattól zsíros paklit, előhúzta magát és végre belefogott a mutatványba. Látványos levezetőket pörgetett ki egymás után, amiket ő csak „pávafarok”-nak nevezett, s egykettőre olyan harmonikát rakott ki a lapokból, hogy szinte megszólalt. Végül az összes kártyát felhajította a levegőbe, a nézősereg néma csöndje közepette, hogy azután a visszahulló lapok közül tévedhetetlenül kiragadja azt az egyet, amelyet a kérésére valaki előre megnevezett: a treff királyt, a kőr dámát, a pikk ászt... Ahogy a vendég parancsolja! A közönség jutalma csodálkozó moraj és taps volt.

– Ez maga az Sátán! – kiáltott fel valaki a báméskodók közül, félig hitetlenkedő döbbenettel, félig tréfásan.

Onofre szerényen és hamiskásan mosolygott.

Rövid idő múlva, mint akik épp csak arra járnak, szállingózni kezdtek a fogadók, hogy kicsivel később Onofre már ott vezényelje nekik a batotát a vendéglőhöz csatlakozó borpincében, abban a szentélyben, ahová csakis a játékosoknak, a beavatottnak volt bejárása. A batota: két vonzón és igézőn kitakart kártyalap egymás mellett. A játékos csak annyit tehet, hogy, hogy megpróbálja megfejteti a pakli titkát, azután dönt, hogy melyik lapra tesz. Mikor mindenki megtette tétjét, akkor Onofre lassan, örjítő lassú-

sággal, kiélvezve a jelenlévők pattanásig feszült figyelmét, elkezdte felütni a lapokat a pakli aljáról, egyiket a másik után, amíg elő nem kerül az első, amelyik a kitett lapok közül az egyikkel házasítható volt: hármas a hármassal, dáma a dámával és így tovább. Onofre fizetett annak, aki eltalálta, és beseperte a pénzt attól, aki melléfogott. Ez a szertartás rendre mélyen belenyúlt az éjszakába, néha még a hajnalba is. Onofre valójában annyit nyert, amennyit akart, és attól, akitől akart. Nagy ritkán pont az ellenkezőjét cselekedte, mert annyit veszített, amennyit akart és azzal szemben, akivel akarta. Jó néhány este szántsándékkal veszített, csak hogy partnereit el ne ijessze egyszer s mindenkorra. „Az ember vet, hogy arathasson”, mondogatta magában. Boszorkányos ujjaiiban ott lakozott annak a művésze, hogy mindig a legmegfelelőbb lapot húzza: hol hogy nyerjen, mint aki begyűjti munkájának gyümölcsét – hol hogy veszítsen, mint aki ma veti meg a holnapi boldogulás alapját.

„*Saca la buena, coño!*”, hörögte a lovag, aki sűrűn élt Zamora és Salamanca földjén felcsipegetett spanyol nyelvtudásával, mert féktelen kártyaszennvedélye és szoknyavadász természete sodorta időről-időre azokra a tájakra is elvitte magával.

A pikk hármas volt felcsapva az asztalon, és mellette újra a treff bubi. A lovagot egészen elvakította a treff bubit: az volt a talizmánlapja, amellyel a legtöbb pénzt nyerte a kártya és a bor mámorában töltött megszámlálhatatlan estén. Minden maradék pénzét feltette rá. Most visszanyer mindent, vagy búcsút vesz mindentől. És Onofre, elviselhetetlen lomhasággal, húzogatni kezdte a lapokat. Ha akarta volna, azonmód végét vetheti a komédiának, mennyibe került volna kihúzni egy hármast vagy egy bubit? Egyszerű választás kérdése volt. Ám úgy tetszett neki, hogy elnyújtsa a játékot, hadd leljen szinte alpári örömet a lovag redőkbe szaladó képének szemlélésében, ahogy eszelős tekintettel csügg a kártyákon, mintha életet vagy halált remélne tőlük.

Végre elkövetkezett, akár a bikaviadalokon az igazság pillanata, és az asztalon megjelent a kőr hármás. A lovag megint csak veszített a treff bubival.

Ököllet vágott az asztalra.

– Hogy az ördög állna belé! Ma este már másodszor űz velem rossz tréfát ez a fránya treff bubi – szolt Eugénio Canavarro. Kinyitotta tárcáját, hátha talál még egy, csodával határos módon ottfelajtott bankjegyet. Nem volt benne semmi. Bosszúsága jeleként fújt egy hangosat, majd már derűsen, szinte alázatosan megkérdezte: – Van hitelem?

– Ó, az ég szerelmére, Canavarro úr! Ha a Marco-ház urának nincs, akkor már ugyan kinek volna?

– Milyen határig?

– Nincs határ.

– Köszönetem. Akkor hát folytassuk ezt a nyavalyás játékot.

– Rajta hát.

Onofre nekikészült, hogy megkeverje a kártyát, de a lovag megelőzte.

– Nem, most én keverek.

Onofre vállat vont: édes mindegy volt neki. Keverjen csak a lovag, ha úgy akarja – az ő titka a lapok finom kezelésében, ujjainak rendkívüli érzékenységében rejlett. Megkapta Canavarro kezéből a megkevert és elemelt paklit, majd kígyólassúsággal kihúzott két lapot a következő fogadáshoz. Kőr ötös, pikk négyes. A lovag a pikk négyesre tett.

– Kétezer a négyesre – mondta.

– Kétezer, egyetlen játékra?

– *Coño*, hát nem most veszítettem pontosan kétezret? Akkor bezzeg nem nyavalygott... Akkor most mit nyavalyog? Vesztettem, és szeretném visszanyerni. Nézzenek már oda!

– Legyen hát – mondta Onofre, és kezdte felütni a lapokat: egy felső, egy ász, egy hatos.

Onofre azon az estén nem egy marékra való ezres bankóért játszott. Egy régi sérelem volt a tét, afféle sérelem, amely idővel csak erősödik, és mind követelőzőbben kö-

veteli az elégtételt, szakadatlan háborítja a nyugalmat egészen addig a pillanatig, ameddig el nem jön a visszavágás pillanata, s akkor végre kifakad, de addig csak csöndben zaklat, zaklat, zaklat...

Onofre hét esztendővel azelőtt tért vissza Brazíliából egy tüzes vérű nőszemély kíséretében, aki São Paulo-ban született és nevelkedett, és sehogyan sem tudott hozzászokni a gralhósi ködökhöz és hidegekhez. Hasztalan hozatta rendbe Onofre pincétől a padlásig a szüleitől örökölt öreg házat, nem lett az attól sem kényelmesebb, sem melegebb, és Lucinha dideregve epekedett a trópusok után.

A forgandó pénzügyi szerencse – ami különösen jellemző kísérője a wolfram-kereskedelemnek, s éppoly könnyen részeltet sok embert tiszavirág-életű gazdagságban, amilyen könnyen Onofre-t a tönk szélére sodorta – Lisszabonba vezérelte férfit, hogy ott próbáljon újra szerencsét. Lucinha mindenre kérte a férfit, hogy vessen véget száműzetésének, és vigye magával Lisszabon langyos melegébe és nyüzsgésébe. Onofre azonban úgy gondoltak, hogy jobb, ha ott őrzi Gralhós szigorú puritanizmusában, s nem teszi ki őt a főváros veszedelmes kísértéseinek, arról nem is szólva, hogy gyepelő és nyakló nélkül kívánt belevágni kecsegtető ügyleteibe. Lucinha maradt.

Eugénio Canavarro volt a legelső, aki bebocsáttatást nyert Lucinha hálósobájába. A kisasszonyt elkápráztatta a név, a Marco-házból való lovag rangja, még ha az egészet Eugénio csökönyös feje félig már a romlásba vitte is, de attól még mindig Marco-ház maradt. Mindamellet Eugénio mutatós ember volt a maga negyven esztendejével, arisztokratikusan halovány bőrével, kék szemével, és bozontos üstökével, elszántan őrizgetve tovaszállt ifjúságának maradékát. Lucinha tehát elbukott. Viszonyuk mindaddig tartott, ameddig bizonyos regényes fény lebegte körül, s Eugénio megszökve hites felesége, Dona Isaura sóttan simogatásai elől, a tomboló viharban vágatott szilaj lován Lagoa-tól Gralhósig, előre élvezve Lucinha ágyának forró

gyönyöreit, a viharnek egy másik válfaját. Egy idő múlva azonban mutatkozni kezdtek a jóllakottság jegyei, és az éjszakai viharok, amelyekkel Eugénio a fennsíkon vágatva szembeszegült, akárcsak azok, amelyek Lucinha hálószobájában vártak rá, egyszer csak elveszítették varázsukat. A látogatások egyre ritkultak, míg végre egészen elmaradtak. Lucinha nem bánta, mert időközben már egy másik férfi szerelmével kárpótolta magát, egy bizonyos Mogadouro-éval, aki menetrendszerűen, minden hétvégén megérkezett Gralhósba csillogó autóján, ami azért jóval látványosabb volt, mint a lovag pej hátasa. Azután ezt a bizonyos Mogadouro-t egy márciusi hétvégén az a meglepetés érte, hogy hűlt helyét találta Lucinha-nak. Az történt ugyanis, hogy felbukkant életében a harmadik, egy taxisofőr személyében, aki egyszerűen elrabolta, s elvitte őt egy minho-i városkába, ezzel egyszer s mindenkorra megszabadítva Gralhós minden nyűgétől.

Onofre-nak volt egy unokaöccse, aki olykor írt neki Lisszabonba és sorban beszámolt neki az eseményekről. Onofre azonban, aki mindeközben ki tudja, merre kószált, az összes levelet egyszerre kapta kézhez, amikor végre megtért az Infancia utca 16. szám alatti lakosztályába. Unokaöccse vészkiáltásai nyomán lassan összeálltak előtte Lucinha románcai. Voltaképpen nem lepte meg a kimenetel, s még csak nem is hőzöngött, hogy megy és kiragadja a nőt legutolsó szeretője karjaiból (az is kérdéses volt persze, hogy hol keresse) és vérfürdőt rendezz. Levelében csupán ezt írta unokaöccsének:

Annak, aki úgy ismerte őt, mint én, semmi meglepő nincs abban, amit nekem mesélsz. És most, hogy elvitte őt az ördög, csupán annyit mondhatok neked, öcsém, hogy sohasem volt az én törvényes feleségem, ennél fogva pedig nem érzem kötelességemnek, hogy erőszakra ragadtassam magamat. Én magam is a brazil hadsereg egy nyugalmazott századosától raboltam, aki a maga részéről egy teresina-i

kereskedőtől szerette el. Hogy az kitől vette, azt én meg nem mondhatom: olyan messzire nem ér az emlékezetem. Benne van a vérében stb., stb.

Hanem az igazság mégiscsak az, hogy ott maradt a tüske, eleinte észrevehetetlenül, lassanként azonban megmozdult és fájó szúrást okozott, amely csigavonalban sugárzott szerte, és fészket vert benne ott, ahol az effajta tüskéknek szokása. Ha amúgy hagyta volna is az ördögbe a szeretőjét, hiszen az sem akadályozta benne, hogy legjobb belátása szerint élje a maga életét, valahol mégiscsak megaláztatás érte, az a tény pedig, hogy nem a felesége volt, csak az ágyasa – ürügy, mit sűrűn hajtogatott, azzal áztatva magát, hogy az adott körülmények között mégsem mondható rá, hogy egy megcsalt férfi volna –, nemigen enyhítette ezt a megaláztatást. Mert akárhogy csúrte-csavarta, úgy érezte. felszarvazták. És a vágy, hogy bosszút álljon a hűtlen nőn és az összes szeretőjén, egyre jobban elhatalmasodott benne.

Eugenio Canavarro, a lovag réges-rég elfelejtette már azt a kalandot, amely az ő esetében nem az első és nem is az utolsó volt a házasságtörés sikamlós és törvénytelen terepén. Számára pikáns viszony volt, az biztos, de semmi más nem következett belőle. Méltán dicsekedhetett vele, hogy a testi szerelem dolgában igazi nemzetközi tapasztalatokat vallhat magáénak, mivel gazdag spanyol választékot ismert Zamorából és Salamancából, egy alkalommal pedig még egy francia nőhöz is szerencséje volt Póvoa do Varzimban. Brazil viszonylatban azonban ordító úr tátongott benne, pedig hallotta eleget, micsoda tüzes asszonyok teremnek a brazil észak-keleti vidékeken. Lucinha-tól kapta meg azt a lehetőséget, hogy betöltse végre ezt az úrt. Végző soron nem volt más, csupán egy bélyeg vagy pénzérme, amely még hiányzott a gyűjteményből.

Amikor viszont az unokaöcs telekürtölt mindent, hogy Onofre hazakészül Lisszabonból, hogy lemossa a gyaláza-

tot, és olyat még nem látott senki, mert ott vér lesz és más szörnyűségek, a lovag nem tudott leküzdeni magában némi nyugtalanságot. Jó ideje ismerte Onofre-t, számtalan játékasztalnál futott össze vele hol itt, hol ott: nyugodt és megfontolt ember volt, ritkán jött ki a sodrából, még ha köztöködtek is vele, ami gyakran megesik batota közben. Nem hitte hát róla, hogy erőszakhoz folyamodik, és esetleg pisztolyt vagy kés ránt, pláne hideg fejjel, több mint egy évvel a sérelem után. Különben is, az a nő még csak a felesége sem volt, sem az egyház, sem a törvény színe előtt, amúgy is eldőlt a sorsa még azelőtt, hogy Onofre kinézte magának, és elhozta Portugáliába. Megéri az, hogy egy férfi ilyen semmiségek miatt felizgassa magát?

Teljességgel azonban nem tudta elhessegetni magától azt a nyitva maradt eshetőséget, hogy egy nap szembetalálja magát vele valami vásáron vagy útkereszteződésnél, s Onofre előrántja rugós bicskáját, amely állítólag hűséges társa, de Lucinha-nál mindenképpen hűségesebb... Mi tagadás, valami végzetes dolog is megeshet. Nem volt ijedős ember, de amikor megtudta, hogy Onofre feltűnt Gralhósban, az óvatosság arra intette, hogy készüljön fel mindenre. Azon volt hát, hogy lehetőleg észrevétlen maradjon, és véletlenül se keresztezze Onofre útját.

Telt az idő. Egy napon azután meglátták egymást vagy húsz lépés távolságról, s Eugénio nem vett észre rajta semmi gyanúsat. Másodszor Macedo de Cavaleirosban futottak össze egy kávézóban, és a találkozás annyira meglepte őket, hogy egy tartózkodó biccentéssel még üdvözölték is egymást. Két héttel később már ugyanannál a batota-asztalnál ültek. És attól fogva ritkán telt el hónap anélkül, hogy játszottak volna, hol Lagoa-ban, hol Macedo-ban.

Eugénio nyugtalan gondolatai megfakultak.

Nem úgy az Onofre-t mardosó érzések.

– A teremburáját! – kiáltott fel a lovag. – Nem mondom, jókora malaca van magának ma este. Mennyi már a tartozásom?

– Itt áll feljegyezve: tizennyolcezer – válaszolta Onofre azzal a nyugalmas előzékenységgel, ami csak arra szolgált, hogy Eugénio Canavarro-t még jobban felpaprikázza.

Onofre előtt ugyanis hevert az asztalon egy gyűrött papírlap, ahová ceruzával minden játék után felrótta a lovag adósságát. Minden ezres egy függőleges vonás. Amikor szándékosan vesztett, akkor kitörölte a kellő számú vonalat. Attól persze a számla még nőttön-nőtt, vonás jött vonás után. Ha összejött belőlük négy, akkor azokat egy vízszintes vonallal áthúzta, így adtak ki ötezret. Öt meg öt meg öt meg öt meg három, az tizennyolc.

Eugénio elhallgatott. Magában dülva-fúlva próbálta meg felmérni a helyzetet, amelybe sikerült nyakig belemásznia. Tizennyolc darab ezres. Azzal a harminchattal együtt, amit a legutóbb, nem egész egy hónapja, elvesztett, az annyi, mint ötvennégy. Ötvennégy ezres harminc nap alatt, nem is csekélység, vette tréfára a dolgot, kis híján kétezer naponta. Vajon ezúttal melyik ingatlanjától lesz kénytelen megválni?

– Akkor végeztünk mára? – kérdezte Onofre, abban a biztos tudatban, hogy a válasz nemleges lesz.

– Megijedt talán? – kérdezett vissza a lovag.

– Mi okom lenne rá? Nem panaszkodhatom a lapjárásra ma este.

– Akkor folytassa a küzdelmet. Tadeu, tölts nekünk azokba a poharakba. Utána eredj és nézd meg, hogy a konyhán maradt-e még némi harapnivaló...

Tadeu dohogva engedelmeskedett, miközben Onofre az asztalra helyezte a kártyacsomagot.

– Tudja, mit mondok magának, Onofre? Nincs az a szerencse, ami örökké tart. Mert a szerencse csak olyan, mint a nő: addig marad velünk, ameddig úgy látja jónak. Egyik pillanatról a másikra aztán belé bújik az ördög, és másvalaki karjaiba veti magát.

Volt ebben kíméletlenség, bántó él és rosszkedv is a tete-
mes veszteség miatt. Onofre azonban nem jelezte, hogy a
tördöfés talált volna. Derűsen felelte:

– Pontosán úgy van, ahogy Canavarro uram mondja. A
szerencse egy nagy ribanc. De ma mintha mellém sze-
gődött volna...

– Még meglátjuk. Addig tart a szüret, míg a puttonyt el
nem mossák.

– No, majd meglátjuk.

És a játék abban a feszült hangulatban folytatódott to-
vább, amit Eugénio vagdalkozása váltott ki, talán meggon-
dolatlanul, talán készakarva, hogy megbántsa ellenfelét,
aki már jócskán borsot tört az orra alá.

– Ó, lovag úr, már megbocsásson – szólt közbe Tadeu a
kezét tördelve –, de lassan hajnali háromra jár. A lovag úr
megteheti, hogy addig alszik, ameddig kedve tartja, de én
nem. Korán kelek, mert gondoskodnom kell a megélhe-
tésemről. Nem elég még, amit eddig veszített? Nem volna
ideje abbahagyni a kártyát?

Eugénio éppen ekkor vesztített el egy újabb kört, és a tar-
tozása már negyvenháromezerre rúgott.

– Igazad van. Mindjárt hagyunk is aludni. – Majd
Onofre-hoz: – Menjünk el hozzám. Majd ott folytatjuk.

– Nem volna elég mára? – mondta Onofre fondorkodva.
– Canavarro uramnak átkozott balszerencséje van ma...

– Micsoda! Isten kedve sem állandó, s azt, aki költözik,
Isten is megsegíti. Költözzünk hát mi is, és menjünk el
hozzám. Ott addig maradhatunk, ameddig jólesik, és ez a
nyavalyás Tadeu sem idegesít majd a sirámaival.

– Hát menjünk – mondta Onofre, és nemigen tudta lep-
lezni szemének kaján csillogását.

A Marco-ház a falu szélén állt. Végig kellett menniük a
nyugalomba süppedt, kísértetiesen kihalt utcán, ahol csak
egyetlen kutya adott életjelt egy rövid vakkantással valame-
lyik portán. Eugénio kissé tántorgott, mert jócskán ivott az
éjjel, ami megfeküdte a gyomrát, akárcsak az adóssága.

Nem úgy Onofre, aki előkelő tartással haladt mellette, nyílegyenesen tartva az irányt.

– Menjünk ide, a borpincébe – mondta a lovag, és már el is fordította a kulcsot a zárban. – Itt a legnagyobb kényelemben leszünk, a feleségemet sem háborgatjuk és miniket sem háborgat senki. Ha pedig mégis háborgatnánk, akkor vigye el őt az ördög, ő is épp eleget háborgatott már engem annyi év alatt.

Meggyújtott egy gyertyát, és odarakta arra hordóra, amely egyben asztalként is szolgált. Hozott két poharat meg egy üveg bort. A sonka ott függött a kezük ügyében.

– Szolgálja ki magát.

Onofre engedelmeskedett.

– És elő azokkal a kártyákkal.

Onofre engedelmeskedett.

És a játék újra elkezdődött. Onofre előrelátón hagyta, hogy a másik olykor-olykor nyerjen.

– Látja? Látja? Úgy látszik, alakul a dolog... – mondta Eugénio. – Most magára jár a rúd.

Hanem fél tucat leosztás után az adósság hetvenezerre kerekedett. Onofre fáradni kezdett, és mielőbb szeretett volna végezni a dologgal.

– Itt nem állhatnánk meg, Canavarro? Már hetvenezerral tartozik nekem. Csaknem annyival, amennyit ez a ház ér... Ne vegye rossz néven, de kérnem kell magától egy adóslevelet...

– Már abba akarja hagyni? Amikor még ilyen fiatal az idő?... Igyon inkább!

– Késő van, és nekem még haza kell mennem Gralhósba, hogy lefeküdjek.

– Aztán miféle levelet akar? Nem éri be a szavammal?

– Az ember él, és meghal, Canavarro. Képzelse csak el, ha, ne adj Isten, hirtelen meghal. Akkor meg kitől kérem a járandóságomat? Nem veheti rossz néven, hogy szeretnék egy papírt az aláírásával.

– Erős vagyok, mint a bivaly Onofre, és a maga kedvéért nem fogok felfordulni egyik pillanatról a másikra.

– A halálhoz elég annyi, hogy él az ember.

– Igazán nem látom, mi szükség van itt papírokra. De mindegy, írja csak meg, én meg majd aláírom.

Onofre odafirkantott valamit egy papírra, és átnyújtotta. A lovag odatartotta a papírt a gyertya imbolygó világághoz, hogy elolvassa. Szemlátomást elégedett volt a redakcióval, habozás nélkül aláírta. Keserűen azért még hozzáfűzte:

– Látom már, mekkora csirkefogó maga, Onofre... Megéri a pénzt... Megezi a húsomat, a csontot meg kiköpi...

– Félreismer, mert nem ilyen vagyok. Be is bizonyítom, hogy mennyire nem, mert ajánlok magának egy utolsó fogadást. Az utolsót, mert hogy nekem már késő van. Mégpedig azt, hogy ha akarja, akkor Canavarro uram eltépheti ezt az írást.

– És mik volnának a feltételek?

Onofre arca elkomorult.

– Canavarro uram, ez a hetvenezer, amivel most tartozik, meg a régebbi adóssága az egész házába kerülhet. Mindenki tudja, hogy nem egy birtoka ráment már a kártya-adósságaira. Én azonban nagylelkű vagyok, és adok magának egy lehetőséget, hogy visszakapja ezt a hetvenezret és ráadásul még azt a harmincezret is, ami itt van a zsebemben. Az együtt százezer. És ezért nem kell kockára tennie semmit.

– Az meg már hogy lehet?

– Beszéljünk hát nyíltan, mint férfi a férfival. Tudja jól, hogy magának köszönhetem, hogy az a nő engem felszarvazott. Azután másokkal is megtette, de maga volt az első. Ne is próbálja tagadni, mert biztosan tudom, hogy viszonya volt Lucinha-val. Mégsem folyt vér, ahogy a szívem súgta, de csak azért nem, mert az élet civilizált ember faragott belőlem. Ám elképzelheti, micsoda indulat fortyog idebent maga ellen. Na jó. csak azon a napon nyugszom meg, amikor ugyanabban a pénznemben fizetek meg ma-

gának. Kirakom erre az asztalra ezt a papiroost meg még harminc darab ezrest. Maga pedig felteszi ellene a feleségét. Megegyeztünk?

– Mi... Mit akar ez jelenteni? – hebegte Canavarro elképedve.

– Ne beszéljen mellé, nagyon is jól értette, mit mondtam. Ez az ajánlatom. Ha veszíték, akkor magáé a papír és a pénz – lesz mit elszórnia. Ha maga veszít, akkor felenged engem oda, hogy a felségével legyek.

Eugénio hangosan fújtatott. Most menten kirúgja, hogy mentse a becsületét? Vagy menjen bele a fogadás feltételeibe, hogy mentse a birtokát? De mindjárt azután azt villant az agyába, ha gondolkodik rajta, akkor már meg is tette az első lépést a fogadás felé. Ám mert továbbra is kétségek gyötörték, igyekezett hideg fejjel végiggondolni az ajánlatot. Már egyszer feltette a lovát, amelyikkel Macedoba járt, és el is veszítette. De hogy a feleségét játssza el... Jó, ha mondjuk nyer, akkor a Marco-ház minden gondja egy csapásra megoldódik: a százezer már nagyon komoly pénz. Nem kellene elvesztegetnie az ezüstműket, sem a megmaradt olajfaligeteket, csak hogy a lyukakat betömöködjé. Ha pedig veszít, akkor ugyan mit kockáztat, különösen, ha sikerülne feltételül szabni Onofre hallgatását? A feleségét nem szereti, sohasem szerette, tökéletesen közömbös volt iránta mindig, olykor már gyűlölte is azt a némbert, akit a család érdeke jelölt ki hitvesnek, anélkül hogy bárki kikérte volna a véleményét.

Nem sok kellett már, hogy ráálljon a fogadásra. Olcsón azonban nem akarta adni magát, mintha abban az intim párbajban a tisztességérzetnek akár csak csekély szerep is juthatott volna.

– Távozzon e házból!

– Ahogy kívánja – mondta Onofre, felkelt helyéről és a papírt a tárcájába tette a pénzzel együtt.

Csakhogy a lovagban mindenelőtt egy kártyás vére folyt, és akkor már elkapta a játék hevülete.

– Megálljon, gazember! Tétélezzük fel, hogy állom a fogadást... Akkor megígéri, hogy az egész kettőnk között marad?

- Magától értetődik.
- Kártyás becsületszavát adja?
- Becsületszavamam.
- A kártyás becsületszavát?
- Azt.

Még mindig motoszkált valami Canavarro belsejében, de az már csak szalmaláng volt, az utolsó és felesleges lobbanása a lelkiismeretnek: jól tudta már, melyik fele győzött.

– Láthatnám-e azért előbb, hogy milyen kártyák kerülnek az asztalra? – kérdezte még, csak hogy alkudozzon a szerencsével.

Onofre visszaült. Vette a paklit és kicsapta a lapokat: kőr hetes, treff bubí. A lovag belevakult a káprázatba.

– A treff bubí! Harmadszorra és utoljára! Vessen hát az ember, de maradjon fenn a híre! Ráteszek – jelentett ki Eugénio Canavarro magán kívül. – Igyekezzék, *coño!*

Onofre húzni kezdett: treff ász, pikk király – káró hetes.
– Vesztett, Canavarro.

– Kövessen hát – mondta a lovag leforrázva, és felvezette a másikat a lépcsőn. Vele együtt lépett a szobába, és tartott egyenesen az ágy felé, ahol álmából riasztott felesége éppen felkönyökölt.

– Isaura, én most itt hagyom ezt az urat egy negyedórára. Azt tedd, amit parancsol. Én odalent várok a borházban.

– Micsoda?! – tiltakozott Dona Isaura, halálra válva a megrökönyödéstől.

– Nem az én bűnöm, hanem a treff bubié. Tedd, amit mondtam – zárta le a vitát keményen.

És ment.

Az asszony megértette. Megszokta már a hóbortjait, a lenéző viselkedését, a sértéseit. Hozzászokott hűtlenkedéseihez, faragatlanságához, durva tréfáihoz. Megszokta a

kegyetlen bánásmódot és a szüntelen megaláztatást, amihez már a puszta jelenléte is elegendő volt. Megszokta, hogy szeme láttára húzza egyre mélyebbre a Marco-házat a játékszenvedély örvénye. Ez alkalommal, nem kétséges, őt, a feleségét játszotta meg, és vesztett. És már megint vérig alázza, mint mindig. Most azonban ez a minden eddiginél durvább és elviselhetlenebb megaláztatás az örökké halogatott bosszú eszköze lesz, elégtétel, amelyhez saját elhatározásából sosem lett volna mersze. Isten hozott, megaláztatás. A sötét szobában fel sem ismerhette azt a férfit, aki nek oda kellett adnia magát. Mi mást tehetett volna? Csön-desen várakozott.

Odalent a borpincében Eugenio Canavarro az egyik pohár bort a másik után döntötte magába a gyertya mélabús világánál. A szoba éppen a borpince fölött volt, és hallhatta, hogy Isaura, ellenáll. Rövid dulakodás hangja hallatszott, és valami a padlóra esett. Utána csönd lett. A csönd beálltával már csak az ágy nyikorgását lehetett hallani, később pedig Onofre hörgő zihálását. Dona Isaura-nak egy sóhajtása sem hallatszott, halk zokogása sem. Csak Onofre érezte arcán könnyeinek hideg nyomát.

Canavarro egyre ivott.

Röviddel rá Onofre lement a lépcsőn és belépett a borpincébe. Jött, hogy elköszönjön, de legkivált azért, hogy kiélvezzé győzelmét Canavarro fölött.

– Kész – mondta. – Ezzel megvolnánk.

Hátravolt még azonban egy gesztus. Kinyitotta a tárcáját, kivette onnan az adóslevelet, és fecnikre tépte. Éppen úgy, mint amikor a madámnak fizetünk, mielőtt elhagynánk a bordélyt.

– Kvittek vagyunk az adósságban, Canavarro úr. Mára beérem ezzel a bosszúval.

A lovag, a bortól és a lelkét dúló viharoktól kábultan, csak azt kérdezte:

– Kitalál?

– Ki. Ne fárassza magát.

- Akkor menjen békével, én maradok háborúval.
- Nem is képzeli, milyen nagy az a béke.
- Maga sem, hogy milyen nagy az a háború.

Onofre elindult kifelé. A lovagnak azonban volt még kevés mondanivalója:

– Legközelebb, Onofre, tudom, hogy miben fogunk játszani. Már eddig játszottunk pénzben, játszottunk lóban. Legközelebb pedig szarvakban játszunk. Szarv szarv ellen. Megegyeztünk?

Székely Ervin fordítása

ORLANDO NEVES

Egy lisszaboni csibész emlékiratai

1

Egyik nap a Zé Nunessel mászkálok, aki különben jó fej, csak egy baja van, hogy homokos, hát egyszerre csak ott terem az orrunk előtt a Tona.

A Tona-nak olyan biluxa van, hogy ihaj. A piskótái meg az ütközői dettó. Az ember belenéz a szemébe a csajnak, és totál beszív tőle. Nem t'om, értitek-e. Na, hát a Tona megáll, puszi ide, puszi oda, én már tisztára olvadozok, mire ő rám néz, és azt mondja:

– Még mindig abban a szobában laksz, az Alegria téren?

– Ott hát.

– Fölmehetek hozzád beszélgetni?

Majdnem elküldtem a francba, mert persze tisztában volt vele, mennyire odavoltam érte, csak ő, ugye, akkor lekoptatott, de aztán mégse húztam fel magam, mert olyan sárgás volt a képe, mintha beteg lenne, vagy éhen akarna halni. Úgyhogy belenéztem a biluxába és azt feleltem:

– Hánykor?

– Kettő körül.

A Zé Nunes meg csak sandított rám, mivelhogy tiszta homály szegény. Én meg azt mondtam:

– Na jó, de aztán ne úgy gyere ám, hogy be vagy akasztva, mostanában nem sok cérnám van a piásokhoz.

A Tona erre fölkapta a vizet, hogy ő már nem iszik, hogy ő nagyon vigyáz magára, meg minden, tudjátok, amiket akkor mond az ember, ha rendesnek akar látszani. Aztán elköszönt és lelépett.

Mire a Zé Nunes, aki, mint mondtam, homokos és tiszta homály, megállapította:

– Hű, de szarul néz ki a csaj. Észrevetted?

Az a helyzet, hogy én a Bica-felvonó környékéről ismerem a Tona-t. A halárus Lurdesnek a lánya, csak az meghalt, mikor a Tona még csecsemő volt. Aztán ott nőtt fel, mert az apja viszont váltókezelő volt a vasútnál, és csak akkor járt haza, amikor a szeretője, különben egy ribanc, éppen valami másik fazonnal kódorgott. Igazából az öreglány nevelte fel. Gyengébbek kedvéért, az öreglány az anyám. Szóval, velem együtt nőtt föl, de persze fiatalabb volt nálam. Oltári balhé lett, mikor tizenhárom éves csitri korában megerőszakolta egy járőröző zсарu, és Tona a kórházban kötött ki, a zсарu meg fél év múlva újra fölbukkant a környéken, mint parancsnokhelyettes. Elhatároztam, hogy bicskával fölszabdalom a hasát, de az a szemét lecsukatott, így aztán hogy három hónapig ültem a sitten. Na, mindegy, nem is érdekes, csak azt akartam mondani, hogy a Tona sose volt valami pirospozsgás, nem csattant ki az egészségtől, és különben is, alig jött ki a kórházból, máris úzni kezdte az ipart. Úgyhogy, mivel tudtam, milyen életet él, nem tűnt fel különösebben az arca. Ami azt illeti, szomorúnak elég szomorú arc volt, az fix.

A Lavra-felvonónál elváltam a Zé Nunestől, ottmaradt a sarkon tátani a száját.

Kettőkor bezörgetett a Tona. Egész meg volt görnyedve és azonnal elterült az ágyamon. Baromi sokáig egy hangot se bírt kinyögni. Aztán fölült, és azt mondta:

– Ne haragudj, fiacskám, rosszul vagyok.

Hogy fiacskámnak szólít, az csak a szava járása, mert ahogy fentebb említettem, a Tona fiatalabb nálam. Szava járása, már ahogy vesszük, mert az ő köreiben, tudjátok, így szokás. Hagytam, hadd öntse ki a szívét, addig is bámulhatom. A lelkem mélyén még mindig döglöttem érte. Egy zсарu juttatta idáig a szegényt, és a tetejébe ilyen szemekkel, naná, hogy megsajnáltam. Részemről a sajnálat persze azért van, hogy ne kelljen többet mondani. Mert az az igazság, hogy bele voltam zúgva. Koponyának sose volt

valami ragyogó a Tona, de mindig számíthattam rá, mert a szíve nagyobb volt, mint a Palota-tér.

– Mi baj, Tona?

– A Pajtás...

A Pajtás nem kutyus. A Pajtás a Tona hapsija. Nem kell úgy húzni az orrotokat, a Tona-féle csajoknak mindig van ügyeletes krapekjuk. És ne gondoljátok, hogy csak azért tartják, mert félnek. Előfordul, hogy tisztára beléjük vannak zuhanva. Hát pont így volt a Tona-val is, mert ő, ha bírt valakit, akkor szüret, akkor egészen az övé lett, szóval, a Pajtásé, mert őt tényleg nagyon bírta. A Pajtás, igazából kár lenne sokat szövegelni róla, annyi idős, mint a Tona, kész csontkollekció, és azelőtt autószerelő volt. Aztán hűvösre tették, mert megfújta egy balek kocsját, és amikor kijött a rács mögül, csak tengett-lengett, nem kellett senkinek, most meg csak hentereg egész nap a jó meleg ágyikóban, és várja a Tona-t. Hogy mit evett rajta a Tona, nem tudom, de egy nő biztos rá tudna jönni. Mondanom se kell, én nem voltam elragadtatva tőle.

– Jaj, ne is fáraszsz vele! Lelépett? (A hangom persze tele volt reménykedéssel, gondolhatjátok.)

– Nem.

Avval, se szó, se beszéd, kigombolta a nadrágját, és szemlére bocsájtotta a virgácsait, melyek, mint mondtam, nagyon nyerők. Néztem, mint hülye a moziban, és egy hangot se értettem az egészből. Aztán leoldott a hasáról egy széles övet, és megmutatta, mi van alatta.

Bevallom, sok mindent láttam már. De olyat, mint az, soha. A köldöke alatt két nagy, vérrel átitatott vattadarab látszott, egy-egy mindkét oldalon.

– Hát ez meg mi?

– Két késszúrás.

– A Pajtás csinálta?

– Ó.

– De miért?

Akkor végre kitálalt. Azért dekorálta így ki az a gazember, mert a Tona megmondta neki, hogy terhes. A balfék ordított egy sort, aztán megpróbálta kiverni belőle, kitől van a gyerek, de a Tona persze azt mondta, hogy tőle. Ő meg, ugye, egy hangot se hitt el belőle. Fogta a kést, és ott mindjárt elintézte. Aztán lelécelt. A Tona-ból meg dőlt a vér, úgyhogy vattával bedugaszolta a lyukakat, aztán az övvel összeszorította a hasát, és elindult megkeresni az embert. A Zé Nunes meg én akkor találkoztunk vele.

– És te tudod, hogy tőle van, mert senki más nem nyúlhat hozzám itt. Tudod, hogy van az.

Világos, hogy tőle volt, mert ha van, amiben a Tona sosem hazudik, akkor vagányság tekintetében biztos nem, mivel az csak növeli a krapekja ázsióját.

Beviszem a kórházba, mondtam. Mire ő, hogy ne, mert akkor majd tudni akarja a rendőrség, hogy ki lyukasztotta ki a hasát, és ő nem fogja bemószerolni a Pajtást.

– De hát akkor mit akarsz tőlem?

Na, amit erre mondott, attól tisztára puff lettem. Azt kérte a dilinyós, hogy hadd maradjon ott nálam, és ha történne vele valami – amikor itt tartott, kinyitotta a pénztárcáját –, adjam oda a Pajtásnak azt a harmincezret, mert az arra van, hogy a Pajtás kiváltsa a taxisofőri engedélyét.

Azt mondtam, jó, feküdjön csak le, és aludjon. De az éjszaka kellős közepén – naná, hogy nekem nem sikerült elaludni – nyöszörögni kezdett, aztán el is ájult. Mivel elég majrés vagyok, gyorsan taxiba raktam, és bevitettem a São José kórházba. Kiötlöttem egy öngyilkossági mesét, úgy tűnt, hogy be is vették. Hajnali hat körül jöttem el.

Két nap múlva a Tona elpatkolt.

Kedvem lett volna fordítani egyet a dolgon, és megszívni a Pajtást, de aztán arra gondoltam, hátha a rendőrség komolyan veszi az ügyet, és a végén még engem tesznek hűvösre. Úgyhogy inkább nem csináltam semmit.

A harmincezret persze elköltöttem, sikerült háromszor-négyszer tök egyedül kampóra innom magam belőle.

Ami a Pajtást illeti, ha látjátok, figyelmeztessétek, hogy ne kerüljön a szemem elé, mert ezúttal azt se bánám, ha húsz évet kellene rács mögött tölteni.

2

Süger Quim kocsmája az Intendente metróállomásnál van. Nem mintha sokat járnék oda. Csak néhanapján.

Egy ilyen napon éppen az egyik asztalnál üldögéltem, az orrom előtt egy irtó nagy korsó sörrel, meg két szelet kard-halfilével, amit a Quim pofátlanul homárnak szokott titulálni.

Pocsék napom volt, már nem tudom, hogy az eső miatt-e, amit rohadtul utálok, vagy azért, mert egy zsarú járt a lakásomon, hogy begyűjtsön, és csak azért nem sikerült neki, mert akkor éppen egy barátnőm, a Miló ágyában feküdtem, aki egy fodrászüzletben szokott besegetni, és olyan szája van, hogy inkább nem mondok semmit, nehogy csurogni kezdjen a nyálatok. Ott tartottam, hogy iszom a sörömet, amikor egyszerre csak észreveszem az ajtóban a Kéglifúró Manuelt. Ő az, akit pont akkor akar látni az ember, mikor a saját háta közepét. Ha találkozom vele, mindig kikészül tőle a gyomrom. Mivel éppen az a fajta fickó, akinek minél kevesebb köze van az emberhez, annál jobb. Jó mélyen beledugtam az orromat a korsóba, mert semmi kedvem nem volt társalogni vele.

Frissen szabadult a sitkóról, ugyanis lenyúlt néhány jelentéktelen tárgyat, utoljára mindjárt egy karos gyertyatartót, rajta ólomkristály függőkkel, ami már az ükapja idejében is iszonyú antiknak számított. A Dona Maria Pia utcán felé igyekezett lefelé, kezében a gyertyatartóval, amikor elkapták, ráadásul ebben az utcában merő véletlenség-

ből egy órszoba is van. Kéglifúró Manuelnek persze halvány gőze sincs a város helyrajzáról, és hiába hajtogatta, hogy a műtárgy a nagynénjéé, mert a hekus ismerte az egész családját, és tudta, hogy nincs is nénikéje a Kéglifúró Manuelnek, de ha lenne, akkor se vásárolna olyan gyertyatartókat.

No, de annyira azért nem lökött gyerek a Manuel, hogy ki ne szúrt volna a korsó fenekén keresztül, és már indult is, nyílegyenesen felém. Nem volt kedvem dumálni vele, egyrészt, mert egyszer már beköpött, és a nyakamra uszított egy csomó civilruhás zsarut, azt se tudtam, miért, másrészt, mert azt beszéltek, hogy meleg, márpedig én meleggel csak akkor, ha haver, mint a Zé Nunes.

Lecövekelt az orrom előtt, mire én:

– Szia.

– De jó, hogy látlak – mondja.

Ez a vég. Elég volt meghallani surmókám jókedvű csi-csergését, mindjárt tudtam, hogy valami új balhén töri a fejét. Úgy tettem, mint aki nem érti, és fölnéztem a Fias-tyúkra, mintha mindjárt a tányéromba potyognának a csillagok, miközben reméltem, egy kimért szia elég lesz hozzá, hogy felszívódjon, de nem. Maradt. Sőt, minden további nélkül kényelembe helyezte magát. Megvakartam az ormányomat, turkáltam benne az ujjammal, és olyan képet vágtam, mintha éppen az emberi sors tragédiájáról elmélkednék.

– Le vagyok égve.

Sejtettem. Ha azt hiszi, bármit kicsikarhat belőlem, eltévesztette a házszámot. Mocskos mancsával lesimította azt a gubancos sörényét, és elmondta, miről van szó. Hosszú litániával kezdte, aztán kábítani próbált, és előadott valami süket dumát, hogy nem jött be neki egy vállalkozás, azért van úgy lerobbanva, utána másról beszélt, majd visszatért a témára, és a végén kibökte, hogy fölfedezett egy haláli nagy üzletet, tojástart kell venni az ő szülőfalujában, ahol van neki egy unokanővére, az árulja a tojástart, bagóért, utána

meg el kell adni a fővárosban ötször annyiért, mint amennyiért vette.

Tudta a fickó, hogy mi a gyengém. Ha a szívemhez szólnak, tisztára kiver a jószág. Keresni néhány fillért úgy, hogy közben nem kell megszakadni, talán nem tudjátok, de éppen ez az az életforma, amelyik leginkább passzol a neveltetésemhez, és kíméli gyöngé egészségemet. Úgyhogy megállapítottam magamban, hogy talán mégsem volt egészen elvárásolt dolog végighallgatni azt a rengeteg rizsát. Elmélyülten tanulmányoztam Kéglifúró Manuel problémáját, és úgy láttam, én is szakíthatok belőle valamennyit. A tojásokénti néhány buznyák tízzel szorozva egész tűrhető dohány. Szóval felöltöttem a legangyalibb képemet, és azt mondtam neki:

– Talán tudok stekszet szerezni. Mennyi kell?

Huszonöt rongyból futja, hogy furgont béreljen, leutazzon a falujába, és megvegye a tojást, több tucat kosárral. Aztán úgy lesz minden, ahogy mondta.

Berekesztettem a tárgyalást, leperkáltam a kezébe a bankjegyeket, és megbeszéltük, hogy egy hét múlva ugyanabban a műintézményben találkozunk, hogy elosszuk a hasznot, és beruházzunk a jövőbe.

Fölösleges hangsúlyozni, mekkora balek vagyok, csak mert a Kéglifúró Manuel nem jött el a találkozóra. Persze most nagy a pofátok, hogy tutira lehetett venni. Elismerem, nem tudok eleget az emberi lélek rejtelméről, de nem angyali jósból ültem fel a hantájának, hanem mert meg voltam győződve róla, hogy én fogom csöbe húzni őt (háromnegyed részt kaptam volna az üzletből).

Egy jó hónap eltelt, mire újra összefutottam a jómadárral. Valósággal vonszolta magát fölfelé a Liberdade-n, én meg a Manecashoz igyekeztem, aki a Mayer-park mögött lakik, és meghívott, hogy vacsorázzak nála. Egy árva hangot se szóltam az üggyel kapcsolatban. Szia, hogy vagy, pazarul, és te, megvagyok, mondja, és dörzsölten hallgat. Elszánom magam egy komoly lépésre.

- Ismered a Manecast? – kérdezem.
- A Manecast? – így ő.
- Igen, azt, aki Rongykezüvel járt.
- Ja, már tudom! – mondja.
- Nála fogok kajálni – mondom.
- Én is bírnék enni – mondja.
- Gyere te is. Biztos főzött annyit, amennyi kettőnknek is elég – mondom.
- Hú, de király – mondja.

Pont ezt akartam. Az Alegria-térnél kaptattunk föl. Kész volt a tervem. Surmókámnak egy foga se marad, de a dohányt vissza kell adnia nekem. A Manecasnál nem lesz gond, ő nem szokott patáliát csapni.

Nagyon úri módon fogadott minket a Manecas. Persze ez a minimum, amit elvárhat az ember egy olyan nőtől, aki még franciául is tud, már amennyit elsőben megtanult (csak azután kezdte az ipart, hogy a papája elhalálozott a sitten – szomorú történet, csupa ármány, tudnék mit mesélni). Eldumáltunk erről is, arról is, végül asztalhoz ültünk. És a Manecas behozott egy iszonyú nagy spanyol tortillát, tele kolbásszal és egyéb nyaláncságokkal.

Tudjátok, mi történt ezután? A Kéglifúró Manuel ránéz a tortillára, és úgy elsápad, mint egy 25-ös égő, közben gyúri az abroszt, aztán se szó, se beszéd, leokádja a tortillát, az asztalt és a Manecas cicijét, hol sűrűbben, hol meg hígabban jön belőle valami ragacsos folyadék, míg a végén le nem fordul a székről a nyomorult. Hát ez meg mi, mi a fene ez, kérdezem a lányt, ő meg engem, mint két hülye, úgy állunk ott, a srác meg a földön fekszik kinyúlva, nyáladzó szájjal. Bevittük a kórházba, és elcsicseregtük, mi történt. Mérgezése volt, vagy valami nagy öröm érte, nem értettem rendesen. Hogy hagyjuk csak ott, majd egy-két óra alatt rendbe jön.

És ha nem futottam volna össze a Bocassal, aki a barátja, akkor még ma sem értenék semmit az egészből. A Bocas

mesélte, hogy a Kéglifúró Manuel egy hónapja hajszál híján kinyiffant, ugyanis fejre állt egy tojással megrakott furgonnal, és több mint hat órát töltött egy árokban úszkálva, ahol a kiloccsant sárgájából és fehérjéből valóságos fürdő keletkezett.

Lukács Laura fordítása

MÁRIO DE CARVALHO

A Gago Coutinho sugárúti hallatlan ütközet

A nagy Homérosz is elbóbiskolt olykor, állítja Horatius. Más költők néha sziesztáznak, és ilyenkor bizony a hangzás látja kárát, valamint a mondandó emelkedettsége. De sajnos, nem csupán költők szokása a szendergés. Az isteneké is.

Így történt egy ízben Klióval, a Történetírás múzsájával is, aki belefásult a gondjaira bízott hatalmas, ezredéves, kárpit szövögetésébe, a szürkés árnyalatú színekbe s a rengeteg egyhangúan ismétlődő rajzolatba; elbólintott hát a szőke fej, és néhány pillanatra elszundított a múzsa, miközben ujjai ösztönös beidegződéssel még egy darabig folytatták a munkát. Mindjárt egymásba is gabalyodott két szál, és egy göb került a mintába, kitüremkedés a sima szövedéken. Akkor akadt össze két időpont, mégpedig 1148. június 4. és 1984. szeptember 29.

Az autósok, akik ezen a szeptemberi reggelen a Gago Coutinho sugárúton értek be Lisszabonba, és az Areiro tér felé tartottak, először is rettentően megijedtek, és néhány pillanatig az egész környék felpörgő motorok, csikorogó fékek, ütemes, fülrepestző túlkölés éktelen lármájától volt hangos. A hangzavarba fegyvercsörgés, nyihogás és torokhangú csatakiáltások keveredtek.

Ezzel egy időben ugyanis az Almohád Ibn-el-Muftar berberék, észak-afrikai mórok és arabok alkotta, több mint tízezres hada a sáncárok menedékében óvakodott előre, szinte a folyóág partján, közel az akkori torkolathoz, avval a szándékkal, hogy ostromgyűrűt vonjon Lixbuna várfalai köré, egy évvel korábban ugyanis gyűlölt nazarénus hordák megostromolták és bevették a várost.

A had egyszeriben ezernyi, szikrázó színű fémkocsi között találta magát, megveszekedett lármában – amely a ma-

darak kedves csicsérgését és a bögölyök meghitt zümmögését váltotta fel nagy hirtelen –, hihetetlenül magas, óriási ablakokkal borított falaktól mindenfelől közrefogva. Riadalom támadt a beduinok között, akik minden tudományukat összeszedve próbálták megzabolázni megbokrosodott lovaikat a hadmozdulatoknak még megmaradt, szűk helyen, pedig Ali-ben-Juszuf pedig, Muftar helytartója, jámbor, istenfélő ember, szíve szerint azon nyomban leszállt volna a nyeregből, hogy imádkozzék, s ég felé emelt karokkal kiáltsa, hogy Allah hatalmas.

Allah nagysága felől a hadak vezérének sem volt szemernyi kétsége, de nem találta alkalmasnak a pillanatot az imára, mert úgy vélte, a helyzet jóval inkább gyakorlatias megoldásokat és jó adag körültekintést kíván. Goromba mozdulattal térítette el szándékától hadsegédjét, majd magasra emelte a zöld lobogót, és elordította a parancsot, amely századról századra gyűrűzött tovább, amíg a legutolsó utóvédcsapathoz is el nem ért, már valahol az Encarnaçao körönd közelében: – Lépést se tovább!

El-Muftar beletúrt gyér szakállába, megigazította turbánját, és mindentudó képet vágva szemügyre vette a körülöttük folyó lidérces kavarodást: – Vajon a Korán poklaira jutottak mindannyian? Vétettek volna Allah ellen? Esetleg keresztény bűbájosságnak estek áldozatul? Vagy csupán pajkos dzsinnek éretlen tréfájáról van szó?

Miközben az arab vezér telivérje hátán ülve elmélkedett, addig Manuel Tobias, második kategóriás közlekedésrendészeti forgalomirányító, aki a Gago Coutinho sugárút elején teljesített szolgálatot, félig megbújva egy épület oszlopai mögött, avval a bölcs és dicséretes szándékkal, hogy rajtaüthessen azokon, akik semmibe veszik a jelzőlámpát, úgy értékelte a helyzetet, hogy valami nincs rendben, és most intézkedni kell.

Miután úgy érezte, egyedül nem tud megbirkózni az eseményekkel, motorjának adó-vevő készüléke segítségével

bonyolult, számokkal és rejtjelekkel teli üzenetet továbbított az őrszobára, amely így foglalható össze:

Hímnemű egyének meghatározatlan nagyságú tömege, nagy részük kezében szúrófegyverrel és más, rendbontásra alkalmas, vágó- és ütőszerszámmal, zászlókkal és farsangi öltözékben, nem engedélyezett felvonulást tart, és már elárasztotta a Gago Coutinho sugárutat, valamint az Areiro tér egy részét. Tekintve, hogy viselkedésükkel feltehetően zavarják a gyalogos forgalmat és a közúti áruszállítást, további utasítást várva vételre állítja készülékét.

Azt a választ kapta, hogy intézkedni fognak, s hogy szorítkozzék mindössze a történések megfigyelésére, azaz egyelőre ne avatkozzék közbe.

Egy közvetlen telefonhívás a polgármesterhez, tőle pedig a miniszterhez igazolta, hogy aznapra nem vártak egyetlen előre bejelentett felvonulást sem, így a beavatkozás javára lendült mozgásba a rendőrségi gépezet. A belémi laktanyában felsüvöltöttek a riadócsengők, és néhány perc múlva már rohamosztagok száguldottak a helyszín felé, hangos szirénázással és színpompás villogás közepette...

Ibn-el-Muftar ezalatt azt tapasztalta, hogy nagy tömeg verődött össze, és szószólói az ő embereit szidalmazták. Az autósok voltak azok: kiszálltak kocsijukból, és félig-meddig indulatból, félig-meddig szórakozásból, mindenesetre óriási patáliát csaptak. Valami reklám, vélték egyesek; inkább filmet forgatnak, mondták mások.

A mór szemében nem tűnt különösebben fenyegetőnek a nagy létszámú gyalogság, már csak azért sem, mert a körülötte ágáló, különös viseletű embereknél nem látott semmiféle fegyvert. Ezért Ibn-Muftar megelőző hadmozdulatra szánta el magát a rendelkezésére álló kicsiny területen.

Szabályját lengetve jelezte utasításait, így két-három századnak sikerült, nem kis nehézség árán, felfejlődni az Areiro téri kocsiparkolóban, míg egy gyalogos osztag a túloldali benzinkút területén sorakozott fel, a sereg derékhada pedig a tér közepén ékeskedő, gyepvel borított szige-

ten állt hadrendbe. Muftar úgy döntött, ügyet sem vet többé a mindenfelé álldogáló kerekcsémes fém tárgyak lakóinak kevéssé barátságos taglejtéseire, sem azokra az arcokra, amelyek egy furcsa, átlátszó anyag mögül lesték őt. Ha varázslattal állunk szemben, akkor legjobb kivárni, amíg véget ér – súgta oda Ben-Juszufnak, aki bizalmatlanul és holtsápadtan válaszolt: In's Allah!

Manuel da Silva Lopes egy olyasfajta bosszantó, söröskeresztekkel megpakolt teherautót vezetett, amelyet arra szánt a Gondviselés, hogy ellehetetlenítse Lisszabon közlekedését. A sofőr a legrosszabb pillanatot választotta ki arra, hogy lekaszálódjék a vezetőfülkéből, s mert bizonyára féltékeny volt a konkurenciára, elhajított egy kavicsot, amely a beduin Mahmud Beshever pajzsán koppant, aki mellesleg, miután még fel sem ocsúdott kábulatából, a legbékésebb ember volt a seregben.

Ibn-Muftar megvetően máris parancsot adott, húsz íjásza nyomban felajzotta az ideget, az íjak célba vették az eget, s a következő pillanatban sűrű zümmögéssel nyílzápor indult útjára, arra kényszerítve mindenkit, hogy visszabújják autójába, vagy a házak kapualjában, esetleg teherautók mögött keressen menedéket. Hatalmas, határozott és egybehangzó süvítés hallatszott az Areeiro tér felől.

Ezt a hangot értelmezte oly tévesen Nunes felügyelő, aki ebben a pillanatban érkezett a D. Afonso Henriques fasorba. Csődület és felfordulás, állapította meg. A csőcselék már megint provokálni akarja a rendőrséget.

– Tisztítsátok meg az utat az Areeiro-ig – mondta. Azzal, sípjába fújva, rohamra vezényelte osztagát, s módszeresen dolgozni kezdtek a gumibotok, hol itt, hol ott.

A járókelők azonban nem hagyták magukat, nem lehetett csak úgy félresöpörni őket, úgyhogy a rendőrségi rohamosztag csak igen keservesen haladt előre, és csak jóval később tudott megérkezni az Areeiro térre, jó néhány betört kobak és két saját sebesült árán, mert akadt bizony olyan is közöttük, aki követte sötét lépcsők alá a fürgébb civileket.

Miután sikerült a tömeg egy részét nagy hűhóval kiszorítani az Actores-negyedbe, a ziháló Nunes felügyelő rendbe szedte az embereit, összevonva őket az Areeiro tér zöld szigetén, az oda telepített dáliák és hortenziák jelentős kárára.

Ibn-el-Muftarnak azonban akkor már nagyon elege volt a lármából, az általános zűrzavarból, s különösen az bosszantotta, hogy valamelyik ablakból lelocsolták, eláztatva köpenyét és láncmellényét.

Amikor meglátta a szemben felsorakozott, pajzsos, sisakos gyalogosokat, biztosra vette, hogy annak a kutya Ibn-Henriknek, Lixbuna hódítójának felderítői ők, s a keresztény vezér próbálja gyalázatos varázslattal keresztetni az ő útját.

Egy szempillantás, és már indultak is a berber lovasok, hangos csatakiáltással, szablyáikat suhogtatva cikáztak az autók között, horpasztottak motorháztetőket, feltartóztat-hatatlanul közeledve Nunes felügyelő embereihez.

Az utóbbiak lényegében nem voltak felkészülve a mór lovasság rohamára: alakzatuk megingott, hullámszerűen kezdett, majd végképp felbomlott, és amikor az első szablyák már a Lisszaboni Közlekedési Vállalat autóbuszainak oldalán csattogtak, a rohamrendőrség rettenthetetlen tagjai futásnak eredtek, és meg sem álltak a München sörözőig; ott elrejtöztek a pult mögött, és hagyták, hogy immár a mór-nép legyen az Areeiro tér zöld szigetének egyedüli ura.

Ekkor már a motoros hadosztály és a Katonai Tisztképző Iskola alakulatai is megkapták a parancsot a közbelépésre. A legjobbkor, mert a München sörözőben lapuló Nunes és emberei, miközben az arra kószáló arab lovasok fenyegető, rémisztő ábrázatát lesték, már egy csöppet sem érezték magukat biztonságban.

A plexiüveges motorosok nem jutottak tovább az Encarnação-negyednél. Hiába vették igénybe a baloldali sávot a gyorsabb haladás érdekében, menthetetlenül fennakadtak több tucat összetorlódott kamionon.

Aurélio Soares kapitány már több szerencsével járt válogatott tisztekből álló, elit csapata élén. Az Estados Unidos sugárúton, a Vavá kávézó előtt kiszálltak a járművekből, és futólépésben vágtak neki a füves sávnak, míg a Gago Coutinho sugárút kereszteződésében fel nem bukkant előttük Ibn-el-Muftar hada.

Aurélio kapitány azzal a paranccsal jött, hogy derítse fel a terepet, mérje fel a helyzetet, és annak megfelelően járjon el, de mindig a mértéktartás jegyében. Úgyhogy miután erőteljes kiáltásokkal elhessegette a civileket, felszólította embereit, hogy helyezkedjenek tüzelőállásba, és megpróbálta felmérni az ellenfelet: sok ezer mór, többségük lóháton, a Gago Coutinho sugárúton, autók közé préselődve, a reggeli csúcsgalomban.

– Ilyesmi is csak velem fordulhat elő – morgott magában a kapitány, megfedkezve a több ezer lisszaboniról, aki pontosan ugyanabban a pillanatban találta szembe magát a különös jelenséggel. – Mindegy, lássuk, mit lehet tenni...

És hangosan vezényelt:

– Zászlós, maga velem jön, hozzon magával egy szakaszt, ők fognak minket biztosítani.

A hét férfi óvatosan, ravaszra tett ujjal indult a mór gyülekezet felé.

Ibn-el-Muftar és nagyvezére a sugárutat járva éppen a sereg általános állapotát szemlélte, amikor egyszerre csak a Soares kapitány vezette követségbe ütköztek; a követek a biztonság okáért egy fehér rongyot lobogtattak, amelyet az egyik földszinti lakás bérlőitől kaptak kölcsön. Az arabnak azt súgta az ösztöne, hogy katonák közelítenek felé, és bár nem értette pontosan a kapitány által lengetett fehér lobogó jelentését, úgy érezte, szándékuk nem ellenséges. Másfelől a körülmények, az egész furcsa kavarodás azt sugallta, hogy tanácsos hajlani az alkura. Azonnal el is döntötte, hogy tárgyalni fog.

Szaporán elügetett a Telefontársaság egyik szervizkocsija előtt, amelyből a szerelő szájátva bámult utána, megállt a kapitány előtt, és kezét a mellére szorítva üdvözölte:

– Szálem alejkum.

Mire Soares kapitány, aki egyszer Bissau-Guineában is járt, még hozzá küldetésben, és ott muzulmánokkal is kapcsolatba került, meghajolt, és nyomban rávágta:

– Alejkum szálem.

Ebben a pillanatban Klió múzsa felriadt álmából, és azonnal felfedezte a hibát. Egy szempillantás alatt kibogozta a szálakat, és visszavezérelt mindenkit a maga korába.

Vagyis az arabok ugyanolyan hirtelen, ahogy jöttek, el is tűntek a Gago Coutinho sugárútról, ahol Soares kapitány és társai mély döbbenettel vakargatták a fejüket.

Ami Ibn-el-Muftart illeti, amikor azt látta, hogy eltakarodtak a környékről a furcsa emberek, tárgyak és épületek, megkönnyebbülten sóhajtott fel, és elhatározta, hogy visszafordul, mégsem ostromolja meg Lixbunát, ahol mellesleg, számításaival ellentétben, Ibn-Henrik már nagyon is felkészülten várta hadigépeivel és a várfalakon égő tüzekkel. Az arab hadúr baljós előjelnek tekintette az iménti jelenést, intésnek, hogy a Lisszabon elleni roham nem járhat sikerrel, így tehát lemondott a városról.

Klió istennőnek nem állt hatalmában, hogy a végbement eseményeket a kiindulópontig visszafejtse, arra amúgy még az istenek apja sem lett volna képes. De a Léthé vizéből vett permettel ködöt tudott bocsátani az emberek emlékezetére, s így néhány másodperccel az elbeszélte események után Ibn-el-Muftar hadából már senki sem emlékezett az útközben esett varázslatra, Nunes felügyelőnek fogalma sem volt róla, mit keres a München söröző pultja mögött, és Soares kapitány sem értette, hogy miért masírozik embereivel az Estados Unidos sugárút kellős közepén, a forgalomirányító Manuel Tobias pedig nem tudott volna számot adni arról, hogy miképp alakult ki az a szokatlanul nagy közlekedési dugó, ahogy a motoros rohamrendőrök

feje, Vaz Rolão ezredes sem értette, hogy kötött ki éppen ott, és hogyan engedhette, hogy automata gépfegyverrel szitává lőjék egy kamion oldalát.

Ibn-Muftarra nézve nem volt súlyos következménye az eseménynek, mert a visszautat kihasználva felperzselte Chantarim Tejo-parti földjeit, és végül gazdag prédával, bőséges hadizsákmánnyal térhetett haza.

Nunes felügyelő, Soares kapitány és Rolão ezredes lényegesen rosszabbul járt, mert hadbíróság előtt kellett számot adniuk róla, hogy mit kerestek a város kérdéses pontjain, fegyveres alakulatok élén. Ekkortájt sokat emlegettek zendülést a lapok, és szenvedélyes figyelemmel kísérték a tárgyalások menetét.

Ami Klió istennőt illeti, négyszáz esztendőre megvonták tőle az ambróziát, ami, lássuk be, nem valami elrettentő büntetés ahhoz, hogy többé ne kövessen el hasonló figyelmetlenséget.

Székelly Ervin fordítása

JOSÉ VIALE MOUTINHO
Utolsó pillantás a fák között

Karjánál fogva fölemelték az ágyból Ant3nio Jorge Pestana-t. Azt akarta, hogy vigy3k az ablakhoz, ahonnan hegyi t3jat 3s felh3kbe burkol3d3z3 ligeteket l3that. Ott volt a szigeti b3ke sz3ve, ott, ahol egykor Gertr3ddal s3t3lt. Csipkef3gg3ny3k, t3volba sz3k33 3rnyak, a fat3r3zsek is mind, 3gak, lombok, imm3r az emlékezés mank3i. A kiss3 t3volabbi alakok ide-oda imbolyg3 emberekre hasonlítottak, a nyugtalan kuty3kat pedig csak a t3vols3g miatt nem halhatta. Csak nem lesz v3g3l sz3ks3ge arra a hatalmas lencs3re, amely zseb3ra m3ret3re nagyít egy hangy3t? Nem, elég, ha egyed3l marad 3nmag3val, 3s l3legzet-visszafojtva v3rja, amit utolj3ra fog l3tni, a gled3csia-erd3t. Nem kell lefel3, f3l fel3 vagy ak3r oldalt kitérnie a tekintet3nek. Csak elveszít3n3 a hatalmas f3kat, ha egy pillanatra is elkalandozna t3l3k. Miután 3tkelt a tengeren, 3s hazat3rt, arra sz3mított, mindenfel3l a cs3phadar3 szelid csapkod3sa fogadja majd. Csakhogy azokban az 3vekben, am3g t3vol volt, az 3 kedves s3tahely3n kis szállod3t 3pített valaki. H3l3k 3s nappalik, csupa r3t szín3 b3tor. Az erd3 k3zep3b3l n3tt ki a szálloda3p3let, amelynek ablakkereteihez, ajt3ihoz 3s falaihoz is felhasználták az erd3 3reg f3inak anyag3t. 3, ha elvihetn3 mag3val a sz3l3f3ld utolsó emlék3t, ha csak annyit is, amennyi belef3r haldokl3 tekintet3be. Gertrud, p3ld3ul. 3s ha minden elv3sz, amikor az 3let v3get 3r? H3t nem marad-e ott a sziget az 3 hal3la ut3n is? T3l3lte a l3ngokat, amelyeket Henrik inf3ns tenger3szei gy3jtottak rajta, meg3jult, vir3gzott. Emberek ezrei j3ttek ide meghalni. P3ld3ul Habsburg K3r3ly. 3t szem3lyesen is ismerte, 3s az osztr3k uralkod3 hal3la ut3n megk3s3relt 3letrajzot írni r3la. Habsburg K3r3ly saját s3rboltban fek3dt a montei templomban. L3tta 3t, az uralkod3t 3s Zita cs3sz3rn3t

megérkezni a *Cardiff* fedélzetén, április 1-én. Azaz nem, mert április elseje Károly halálának a napja, érkezni november 19-én érkezett. Alig egy évet töltött a szigeten. A kanonok, Homem de Gouveia udvarán a néger cseléd hatalmas szemekkel néz a császárra, és, mint aki számos nyelven el tudja mondani ugyanazt, tisztán formált köszöntéssel hajol meg a vendégek előtt:

– *Willkommen!*

Vieira de Castro hatalmas autója, nyitott csomagtartó, a frissen érkezettek belezúduló csomagjai, a bankár, aki a *Reid's*-hez vezeti őket. Volt valami a levegőben. Ami az egész mögött volt, azt később fordította le neki Gertrud, az apja, egy diszkrét magyar úr társaságában, aki odaadó híve volt a száműzöttnek. António Jorge emlékezett rá, milyen megalázó volt mindaz, ami a császárral történt, a *Neues Wiener Abendblatt*-ban kitergetve. Tizenhárom nappal a funchali partraszállás előtt Budapesten kihirdették a trónfosztást. Károly és Zita ezen a napon hajót változtattak, s a *Gloworm*-ról a *Cardiff*-ra szálltak át.

António Jorge érezte, ahogy fokozatosan megnyugszik a szíve. Augusta jobbfelől támasztotta a hátát, és halkán beszélt hozzá, de ő nem fogta föl, mit mond. Az ápolónő csak suttogott, neki még a nevét sem tudta. Zavarta Manuel Brásnak, Strasbourgban doktoráló unokahúga, Helena férjének erősen dohányszagú lehelete. Ilyen kellemetlen szaga csak Hunyady grófnak volt, aki a császár mellett afféle komornyikként szolgált a szigeten, az érkezéstől ama bizonyos 1921-es év végéig. Decemberben már nem bírta tovább a nélkülözést, és feleségével együtt hajóra szállt Európa felé. Hunyadyék tehát áttelepültek Svájcba, ahová valaki eljuttatta nekik Magyarországról kicsempészett ékszereiket. António Jorge Pestana 1933-ban, amikor az utolsó Habsburg császárról szóló könyvén dolgozott, meglátogatta őket. A gróf sokat beszélt. A Nagyköveti Konferencia, mesélte büszkén, egyedül neki engedélyezte, hogy elkísérje Habsburg Károlyt a száműzetésbe. Őt azonban nem olyan

fából faragták, hogy dolgozószobában ülve akár csak fél órát is megszakítás nélkül írással töltsön. A felesége mindjárt meg is rótta érte, mert lám, hány vastag kötet őrizi a legkülönbözőbb események főszereplőinek emlékiratait, különös tekintettel a közeli Franciaországba emigrált fehéroroszokra.

A nála húsz évvel idősebb Alão bácsi bizalmas barátságban volt Rocha Machado bankárral és Machado dos Santos doktorral, bejáratos volt Vieira de Castro-hoz, akít ő vett rá, hogy adja át közlésre Camilo néhány megmaradt levelét, mármint azok közül, amelyeket az ő nagybátyjának, José Cardoso-nak küldött az író. Kék borítékba csomagolt, kicsi köteg volt, Afrikából küldték. Ant3nio Jorge megmozgatta az ujjait, de semmit és senkit nem sikerült megfognia, még Gertrud kísértete is egyre távolabb került, hiába idézte oda képzelete a szenved3 asszonyt. Motyogott valamit, érezte, hogy a fejek közelebb hajolva próbálják megérteni. Pedig abban a pillanatban 3 csak egy könyvet szeretett volna, vagy egyik sétabotját, egy zsebkend3t, akármit. Mondjuk, kedve lett volna így felkiáltani: „Adjatok egy emel3t meg egy támpontot, és én kifordítom sarkaiból a világot!” Szíve szerint magát a halált forgatná ki a sarkaiból. Jobban mondva, alaposan ellátná baját a halálnak, mire az bemenekülne a fák közé, vagy nekirohanna a sziget egyik félelmetes vízmosásának. Eszébe jutott, hogy Habsburg Károly a funchali székesegyházba is ellátogatott, ahol a toronyóra gondnokát adták mellé kísérl3nek; a toronyórát különben egy angol ajándékozta a templomnak, egy a sok angol közül, aki úgy dönt3t, 3r3kre a szigeten marad. Ez volt az egykori császár utolsó nyilvános megjelenése.

Ant3nio Jorge testén görcs3s rángás futott végig, szájából és orrából kibuggyant némi vér. Augusta, az ápolón3, meg az unokahúg férje hadarni kezdett, mind egyszerre. Valami történik vele, szédül. Olyan egyszerű lenne, ha tennének valamit a kezébe, a kezeibe. A hörgés és a szavak össze-

olvadtak a fejében, tárgyakká, szabadon futkározó állatokká alakultak át, mint Trindade Coelho-nak abban a kis olvasókönyvében, amelyikből még ő tanulta meg, hogy: *sétabot, kutya, kalap, söprű, óra*, meg egyébek. Érezte a neki feszülő karokat és Manuel Brás felhővé sűrűsödő leheletét, amely megköhögte az ápolónőt. Felemelték, előretolták, megpillantotta az ablak szélét. Tekintete mindkét irányból érzékelte a suhogva elhúzott függönyöket. Már tudta, mennyit szenvedhetett a haldokló Maria Domitília, Augusta és Helena édesanyja, amikor odahívta őt, s kérte, hogy vigyék Alão bácsi arcképéhez, a kandalló mellé. Ő megértette nővére nyöszörgését, melyhez azonban tévelygő pillantás, és kétségbeesetten mozgó ujjak tartoztak. Tudta, ebben a családban így végzik mindannyian, és a többiek csak ritkán értik meg a vontatott agónia szenvedő alányának kívánságait. Ha ő akkor megértette a nővérét, aki a nagybáccsival szemközt akart meghalni, akkor ezek itt, akik Lisszabon óta gyámolítják, ezek miért nem tesznek a kezébe egy könyvet, egy sétabotot, az ablak szélét vagy egy pohárka malvasiát?

Manuel Brás fojtott hangon és minden képzelőerőt mellőzve megpróbálta leírni neki a tájat. Ostobaságnak tartotta, hogy a nagybácsi egyszerre csak úgy döntött, elhagyja a lisszaboni Vöröskereszt Kórházat, és fölszáll egy madeirai gépre, magával rángatva Augusta-t meg az ápolónőt. Helena képeslapot küldött, s azt írta rá, hogy a doktori vizsgák miatt most nem kísérheti el a férjét, akit azonban elküld segítségnek maga helyett. Manuel Brás szükségtelen megjegyzéseket fűzött a leíráshoz, és ő különben is remekül látott mindent. Ahogy nagyon jól látta annak idején azt az óriási termetű, lengyel tábornokot is a *Reid's* egyik asztalánál, súlyos, civil öltözkéiben, a neve Pilsudski, nem sokkal a madeirai felkelés előtt, ekkor azonban még a négy évvel korábbi, februári forradalom száműzöttjeiről beszélt. Két nevetés között olyat mondott, ami António Jorge-nak még most is a fülében cseng:

– Milyen csodálatos ország az, amelyiknek a Szibériája Madeirán van!

Az egyik ilyen forradalmár, egy fiatal hadnagy, aki a pult mellett ült, a lengyel asztala felé fordította a fejét, és kihívóan felkiáltott:

– Lószart!

Mindenki elhallgatott. António Jorge kitalálta, hogy a tiszt most meg fogja tenni azt a hat lépést a lengyelig, és az arcába vagy a kabátjára lötytyinti a borát. Kettejük közé furakodott hát, és sikerült is kiráncigálnia a hadnagyot a kertbe. Szívesen foglalt volna állást, de azzal csak súlyosbította volna a helyzetet. A bárban néhány rendőr is tartózkodott. A társalgás azonban gyorsan újraindult, az incidens már nem volt érdekes.

Ebben a pillanatban António Jorge azt kérdezte magától, mi hasznuk azoknak a könyveknek, amiket ő maga írt. Ott hevert egy kupacban a komód tetején a több mint húsz kötet. Mind közül a legterjedelmesebb Habsburg Károly madeirai száműzetésének emlékeivel foglalkozik, mindenre kitérve, ami ezalatt a néhány hónap alatt történt. Alão bácsi kilencvenkét oldalas, apró betűkkel teleírt kéziratából indult ki, innen tudta meg, kihez érdemes fordulnia, s voltak még orvosi jelentések, aztán egy levél Zsámboky atyához.

Alão bácsi mindig a király közelében forgolódott, ám igazából a jogi feljegyzések terén volt otthon, melyekből öt vastag kötetnyit hagyott hátra; emlékiratok terén már rosszabbul állt, egy maroknyinál nem is maradt több száraz, de pontos, és ezért hasznos írásaiból. António Jorge kinyitotta a kezét, érezte, ahogy a csontok mozognak a vékony, szinte átlátszó bőr alatt, s lassan tovaáramlik a vér. Fájt neki a hideg, a rokonok és a hiány. Ezekben a pillanatokban mégsem akart a halálra gondolni. Nem sok volt hátra, csak ennyit tudott, és már régen fölkészült rá. Arra számított, hogy újra azok között a fák között sétálhat, ahol úgy ötven évvel ezelőtt megcsókolta Gertrudot. Meglepődött, amikor a kocsí a szálloda kapujánál állt meg.

- Itt vagyunk, bácsikám...
- De...
- Most szálloda van itt...

Szeretett volna többet időzni az ablaknál. Emlékezetében kereste Gertrud képét, de az már az árnyékok közé tartozott. Néma rejtőzködő; nem talált rá a szemére, a szájára. Közvetlenül Habsburg Károly halála után Gertrud apja elhagyta a szigetet, Gertrud pedig két héttel később utána ment. Akkortájt azonban csak arról beszéltek, hogy a császár bebalzsamozott teste majd a Kapucinusok Kriptájába kerül. A Monte-i templom megoldás lehetett. Gertrud került a vele való találkozást. Már nem emlékezett rá, mi történt. Annyit érzékelt, hogy egykor ott járt a gledicsiák között, Gertrud társaságában. A többi mind elenyészett.

Az ápolónő egyre hangosabban beszélt, de nem sikerült felfognia a szavak értelmét, mert a nyíló ajtó zaja és a beáramló huzat elnyomta. Valaki belépett, talán mégis Helena tért volna haza Brüsszelből? Érezte, hogy megfogják a jobb kezét, furcsa szag, bőr vagy papír, elmosolyodott magában. Ujjak az ő ujjai között, polip, amely körülöleli a *Nautilus*-t. Íme egy könyv, azt csinál vele, amit akar. Bőfentett, megpróbált rátámaszkodni a lábár, meztelen talpa alatt érezte az ágyat. A kutya elhallgatott, és egy nő, nagy ruháskosárral a fején, éppen átvágott a ligeten. Egy pillanatra megállt, odanézett, aztán folytatta az útját.

Amikor a roham leterítette, António Jorge *Az ördög szavai* című regénye harmadik fejezetét írta. Jónás éppen mondani készült valamit, amikor a bálna lenyelte. Melyek voltak az utolsó szavai? António Jorge Pestana egy pohár vizet kért, hogy bevegye a tablettát. Mennyi ideje? Hány ápolónő váltotta egymást a steril szobákban, ahol az elmúlt heteket töltötte? Manuel Brás az ablakpárkányon nyomta el cigarettáját. A függönyök kioldódtak, mindjárt eltűnik a táj. A csipős dohányfüst ottmaradt a szemében, a hangok suttogássá halkultak, gondozói pedig nekiláttak, hogy óvatosan visszafektessék. Egy reszketeg, dohánytól bűzlő kéz a

szeméhez ért, megpróbálta lezárni a szemhéjait. Ellenállt, noha nem látott mást, csak hamut, mely a szívéből szállongott fölfelé. Nem érezte magát halottnak, nem akarta, hogy úgy bánjanak vele, mint egy holttesttel. Óriási erőfeszítéssel sikerült megállapítania, melyik könyvet adták a kezébe, majd erősen belekapaszkodott, így jelezve, hogy még él. Kemény bőrkötés, bonyolult zár, volt merszük Maria Domitília imakönyvét adni a kezébe. Dühösen a takaróra ejtette a könyvet. Ismét Manuel Brás dohányszagú ujjai matattak az arcán, türelmetlenül. Ő ellenállt.

– António Jorge bácsi még él!

De már esteledett.

Lukács Laura fordítása

JOSÉ MANUEL MENDES

Fenyegető tűz

Az ellenség előretolt egységei készenlétbe helyezkedtek a Gáveas utca végén. Ha jobban megnézzük, állig felfegyverzett emberekből álló szakasz, csupa mindenre elszánt alak. Parancsot kaptak, és végre is fogják hajtani a tervet, amelyet a kabinetben ülő tábornokok kifőztek, mert az ilyen háborúskodásban mindig van egy húgy-, penész- és dohányszagú kabinet, szóval minden pillanatban megindulhat a támadás. Mi meg úgy állunk itt, mintha nem történt volna semmi, ki látott már ilyet? Még Camões sem száll le a talapzatról, vak szemén fekete kendővel, meg a verseivel, melyek egy hadsereget képesek lennének feltartóztatni, ahogy a portugáltanárom mondta a Passos Manuel Gimnáziumban, és a városi laktanyákat sem mozgósították. A zsernyákokra nem lehet számítani, ez köztudott, menten lelécelnek, ha balhét szimatolnak. Csak tudnám, miért nem ítélték oda nekik már régen a Kámfor Nobel-díjat. De hogy a hadsereg... Mi ez a csönd, ez a kussolás? Különös, nagyon-nagyon különös. Én már tegnap szóltam a Brasileira kávéházban egy illetőnek, hogy dolgozzuk ki az ellenállás tervét. Ahogy előre látható volt, mindjárt a padlóra szegezte a tekintetét. A szemüveg árnyékán át nézte a földet. És azután ezt válaszolta: A hazánál szebbek nekem a rózsák. Ez persze nem nekem szólt, de hát neki rögeszméje belerakni a szövegébe, csak úgy, ahogy eszébe jut, azt a sok zagyvaságot, ami a fejében van. Így a semmiházi: rózsák.

Meghív egy pohár vörös borra? A maga nyakkendője tele van tevékkel, szabályos sivatag a gallérja körül, és húzódik lefelé a mellén. Homoki állatok, kis mozgó várak. És szabadna egy szál *Gauloises*-t is? Apámnak volt érzéke a *fado*-hoz. Amikor elege lett az irattárból, és végzett a hivatalban,

szépen hazajött az Estefânia negyedből, mivel ott dolgozott, és azonnal énekelni kezdett. Elénekeljem? „Dohánygyárba járt az én anyám / Ó, be különös asszony volt. / A füstön át még most is látom / Drága arcát, míg szívom cigarettám.” Éppen illik az alkalomhoz, nem gondolja? Olykor elvitt tengeri csigát enni, csapolt sört inni a közeli sörfőzdebe. Ó se hitt békés világokban meg pacifista filiszteus dumákban. Beverni a pofájukat, ordította. Rázta az öklét, és a méregtől úgy kidagadtak az erei, mintha kígyók fonódnának a nyakára. Beverni a pofáját annak, aki kést hord az övében, meg annak is, aki beszari gyáva, csak löki a sima sódert. Aki nem barát, azt szemmel kell tartani, amíg be nem bizonyosodik, hogy mégis az. És az első gyanús jelre, puff. Hát szamaritánusok vagyunk mi? Ezért figyelmeztetem: az orosz banditák elfoglalták a fő stratégiai pontokat, és már körülvették a teret. Egykettőre kezdődik a mészárlás.

Mit beszél? Szóval azt hiszi, hogy az oroszok, csak mert ledőlt egy vacak fal, mindjárt a Mikulás bácsi leányvállalata lettek. Bombák helyett új államokat adtak a Nyugatnak, nagy csinnadratta közepette. Hát aztán? Zárkába bújnak, hogy meg ne gebedjenek a hidegben, tántorognak az éhhalál küszöbén, de a rakétákat szemétre dobják. Kinek lehet ezt beadni? Jelcin szépen megtartotta a nukleáris meg a hagyományos fegyvereket, és amikor a legkevésbé számítottunk rá, akkor rendez majd egy kis házi tűzijátékot. Nevezze csak fajankónak, masztodonnak, aminek akarja. Iszákosnak. Az igazság az, hogy szinte mindenkiből bohócot csinál! És akkor majd szebbek lesznek a rózsák. Ó meg röhög a markába. Még egyetlen portugál harci gép sem húzott el Lisszabon felett, katonáknak színét sem látni, egy árva hadihajó sincs a Tejo-n. Nézzen be az Almada vagy a Flores utcába. Mit lát? Komphajókat, ócska bárkákat a folyón. És ami mindennek a teteje, hallgatnak a harangok, elkapták az álomkórt a galamboktól. Még az ördög is füttyül rájuk. Rézroszdás harangjátékok, tétlen harangnyelvek, sok

haszontalan bronz a templomokban. Elfelejtették, hogy kell zúgni, zengeni, érteni?, elfelejtették a félelmet, a közösségi életösztönt. A három múlt századi francia megszállás kiherélte őket, már kongani se tudnak, és tessék, az eredmény egy birkanép, mely még a rá leselkedő végveszélyt sem ismeri fel.

Gondoltam rá, hogy majd a spanyoloktól kérek segítséget. Egyszer már illene, hogy mellénk álljanak. Az egész történelem folyamán csak fosztogattak bennünket, karöltve az angolokkal, úgy véltem, itt az idő, hogy végre jobb belátásra térjenek. Különben is, a tűz már az ő portájukat is fenyegeti. Fenyegeti vagy nem? Felkerestem Muñozt, aki tengerésztiszt, és nálunk kötött ki Franco meg egy csinos halaskofa miatt, akkoriban, amikor még voltak halaskofák. Elmentem hát abba a Calçada do Combro-i kávéházba, ahol törzsvendég volt. Beszéltem neki a sorsunkról, a barbárokról, az Ibériai-félsziget szorongatott helyzetéről. Nem fogja elhinni, mit válaszolt. Összehúzta magán a kabátját, olyan szerencsétlen képpel, mint akit kínoz az aranyér, azután csettintett az ujjával, és odavakkantotta: *Me cago en la leche con el frío*. Konyakot rendelt, én pedig, merthogy nem akartam bunyót, csak annyit mondtam neki, hogy nyalja ki. *Hermanos*, mi? Gondolja meg, ezzel a söpredékkal akar-e tartani. Vagy inkább antúriumot kér, nárciszt vagy gardéniát. A fenébe is, itt vannak az oroszok. A Gáveas utca végén. Nincs vesztegetni való időnk.

Székely Ervin fordítása

SILVA CARVALHO

10. jelenet

Sokat sejtető mosollyal nézek rá, és ez inkább egy belső, mint anyagi formában kifejezett vagy kifejeződő szándék, azt szeretném mondani, hogy az a szfinxszerű és nagylelkű mosoly, amelyet az arcomon és a szájam szegletében viselek, az ő számára jóformán észrevehetetlen, én azonban úgy érzem egész testemben, mint a lélek kitörölhetetlen megnyilvánulását, azt a szinte ünnepélyes vágyat, hogy szétsugározzam magam körül azt a cél nélküli odaadást, ami akkoriban legnagyobb személyes problémám volt. A szerelvény egyik kocsjában utazunk, amely ennek az oly régóta ipari társadalomnak a zenéjére és ütemére halad előre, hiszen ez a társadalom szülte őt magát is, a metró, ami számomra, és bizonyosan – de nem akarnék visszaélni a mindentudásommal, ezzel a nővel kapcsolatban pedig egyáltalán nem – az ő számára is újdonság volt. Nem tudom, hogy kerültünk ide, a metró melyik torkán szálltunk alá, hogy együtt érkeztünk-e, vagy hogy az egyik állomáson futottunk-e össze. Végső soron csak azt tudom, hogy állva utazunk, közvetlenül az ajtó mellett. A vagonban nincs sok ember, annyi azonban igen, hogy minden ülőhelyet elfoglaljanak. Nézem őt, és arra gondolok, mielőtt még szavakba próbálnám önteni, mint aki ösztönösen érzi azt, amit nem tud, „tudom jól, mit akarsz”, mert időről időre hozzám szól, és rám pillant, hol talányos mosollyal, hol a közeledés szándékát sejtető arckifejezéssel, s közben egyik kezével abba a fémrúdba kapaszkodik, amely annak a négyzetnek a közepéből mered fel, ahol állunk. Magáz engem, ami határozottan zavar, én tegezem őt, ám, sietek lehűteni az erős és izgató érzelmekre szomjas olvasót, hogy semmilyen különös kapcsolat nincs közöttünk. Talán csak annyi, hogy ő is portugál, de idősebb nálam, bár még ma

sem igen tudnám meghatározni a korát, meg hogy ugyanott dolgozik, ahol én, annál a takarítóvállalatnál, amelynek a neve, ha emlékezetem nem csal, „Métropole”. Bizonyára szombat van, vagy vasárnap, délután négy vagy öt óra, júniusban járunk, vagy júliusban, és még nincsenek emlékeim Párizsról, tapasztalataim meg még kevésbé. Tehát még nem érzek kiábrándulást. A száműzetés első hónapjait, őszintén megvallom, bizakodó reménységben éltem át, mintha azzal, hogy éppen odahagytam azt a negyvenegynéhány éves diktatúrától megnyomorított országot, valami nagy vagy egyenesen dicsőséges tettet vittem volna végbe. Attól kezdve szívtam magamba és boldogan éltem át a demokráciát, bár sehol sem sikerült tapasztalnom vagy észlelnem, mert az állampolgárokkal a lehető legkevesebb kapcsolatom volt.

Azt hiszem, valami szívességet kért tőlem vagy talán én tőle az egyik műszak végén, ami délután hattól este tízig tartott, amikor az elvégzett munkától kimerülten összeverődöttünk egy néhány percig tartó félórára (milyen jópofa bakugrásokra is képes a nyelv!) a számtalan irdatlan helyiség valamelyikében, ott a postahivatal épületében, amelynek valamennyi csatolt és kiegészítő részlegében, ami persze egyre megy, előbb serényen dolgoztunk. A Javel-víz szaga (ahogy magamban elneveztem a lúgos súrolószert, és ekképp is fordítanám le a portugál vagy mindegy milyen nemzetbeli olvasónak, aki nem ismeri túlságosan a francia nyelvi valóságot) úgy hatotta át a légkört, mint valami második természet (hogy kié vagy mié, arra még csak célozni sem fogok) vagy mint a tisztaság nem kevésbé bizarr eszméje. Emlékszem a még nedves szőnyegekre, ahogy valamiféle füstöt vagy inkább valamiféle semmit eregettek magukból, amikor száradásnak indultak, és emlékszem arra a két vagy három emberre, akik összejöttek egy könnyed csevegésre. Közülük az egyik én voltam, a másik ő.

Nem volt igazán szép nő. Ha megfertőztek volna az előítéletek, akkor azt mondanám, hogy amolyan tenyeres-tal-

pas lány, aki most jött le a hegyekből a városba, az igazat megvallva azonban, maga mesélte el nekem, hogy tanítónő volt odahaza egy kisebb településen, csak aztán elege lett a nélkülözésből és a nyomorból, s emiatt emigrált, habár én az ilyesemben, valószínűleg mert korlátolt vagyok, és nem tudom vagy nem tudtam még, hogy mi a nyomor, mindig gyanítok valami huncutságot, hogy azt ne mondjam, férfügyet, ami persze inkább szoknyaügy, de ebbe most inkább nem bonyolódnék bele. Mindenesetre ez az ő gondja, előttem pedig titok maradt. Ennyit tehát szépségről vagy szépségekről... Voltaképpen mégiscsak azt mondanám, mégpedig hagyományos, mondjuk, párizsi normákon belül maradván, hogy nem volt szép nő. Az arcvonásai, hogy is mondjam, kissé elnagyoltak voltak, talán még közönségesek is, a pofacsontja olyan majomformán széles, amilyeneket manapság többé-kevésbé tudományos könyvekben rajzolnak azoknak a valószínűsített nőknek, akiket a modern képzelet a majom és az ember közti átmenetbe helyez. Lapított orrán a lélegző és remegő cimpák olyan érzékiséget sugároznak, hogy joggal érzem úgy, mintha azt suttoznák nekem hangtalan nyelven és ezáltal közvetlen ösztönösséggel, hogy „tudom jól, mit akarsz”, a fogsora pedig olyan tökéletesen gyönyörű, hogy amikor nevet, akkor az ember azt érzi, most egy hús-vérnővel vagy bárdolatlanabbul, egy valódi nősténnyel áll szemben. Éreztem, hogy vonzásába kerít ez a nyers erő, az a forróság, ami egész testéből árad, s csak akkor csap át valami dermesztően feszengető szomorúságba, amikor azt tapasztalom, hogy még mindig makacsul magáz.

Nem vagyok maradéktalanul őszinte. A testének volt ugyanis egy olyan része, amely váratlan félelemmel töltött el, mégpedig a keze. Nem volt szép és nem volt csúnya, sem kicsi, sem nagy, hanem hiányzott róla a hús, azazhogy, és így is elég zavaros a magyarázat, mintha valami láthatatlan húskesztyűt viselne a lúg használata, illetve a vele való érintkezés miatt. Mintha az a hús ott, egészen a csuklójáig,

önálló életet élt volna, mintha azok a kezek, a maguk önálló terjedelmében, egy milliméternyit megnövekedtek volna egy ismeretlen jelenség következtében. Még a bőr színe is megváltozott, és ha az ember azokat a kezeket nézte, olyan érzése támadt, mintha a munkásosztályon belül lejátszódó szörnyűséges átalakulásnak volna a szemtanúja. Mindaz a gyűlölet, amelyet a munka iránt tápláltam, maradéktalanul benne foglaltatott azokban a bizonyos értelemben karizmatikus kezekben, ha pedig néztem őket, mint ahogy most is látom, amint a fém hidegére markol, akkor valósággal az emberi nyomorúság és szenvedés kiáltását hallottam.

A vonat alagutakon tapogatózik előre, időnként megáll egy-egy kivilágított állomáson, miközben az jár a fejemben, hogy a város egyik kapuja felé tartunk, ahol lakása van egy hatodik emeleti szobában vagy manzárdban. Váratlanul azonban, és most már végképp nem emlékszem, hogy melyik vonalon utazunk, a nappali világosság a Szajna képét vetíti a szemünkbe, amint éppen átkelünk rajta, egyik oldalon az Eiffel-torony, a másikon pedig a színpadias Chailot Palota. Valami megváltozott bennem, mert nem ezt a fényt vártam, ám végül is, a vonat megy, a dübörgése kevésbé fülsiketítő, és kétoldalt a folyón átívelő hidak látványa igazi élvezet. Párizs! bizonyára igen provinciális módon valami illúzió porfellege lebeg a szemem előtt, mert egyszeriben megváltozom, még én is, még a személyiségem is más lesz.

Nemsokára kiszállunk valamelyik állomáson. Az utcán kevés az ember. A városi hétvégék már csak ilyen lehangozó, aki teheti, elhagyja a fertő melegágyát, hogy a tizenkilencedik századi művészi felfogás komor és jellegzetes kifejezésével éljek. A helytől, ahol vagyunk, csak egy ugrás a Filmklub. Ott fogok majd eltölteni számtalan szombatot és vasárnapot, megszállottan ülve végig mind az öt előadást, amelyet naponta kínál. Ott tülekedek majd ostobán, hogy lássak néhány tekintélyes rendezőt, köztük, már ha a szó nem túl ijesztő, igazán zseniálisakat is. Ott fogok végignéz-

ni megindultan néhány olyan filmet, amelyet alapvetőnek ítélt az a magas és kövér férfi, akinek a haja mindig zsíros, de legalábbis a kellenél ragacosabb, viszont tőle származik a Filmklub gondolata. Most azonban ráérősen bandukolunk, de még így is azt érzem, hogy valami furcsa dolog motoszkál a fejemben. Nincs semmi köze a hőséghez, amely ránk telepszik. És miközben töröm a fejem, lépkedek a nő mögött azon az utcán, amilyen nagyon sok van a városban, és ahol most teremtett lélek nem mutatkozik. A rengeteg autó végig kitölti az utca mindkét oldalát úgy, hogy némelyik egy vagy két kerekével még a járdára is fölkapaszkodik. Olyan utca ez, ahol a nagypolgárság bölcsen elrejtőzik az urbánus kavargás elől, a metropolisznak egy olyan bugyra, ahol, mindennek dacára, ott lebeg az emberiség korlátain belüli a létezés lehetősége. Belépünk egy elegáns épületbe, néhány másodpercig tart, amíg átvonulunk az előcsarnokon, utána pedig liftbe szállunk, egy olyan skatulyába, amely virágdíszekkel és formájával bizonyos múlt századias fényűzésről tanúskodik. Felmegyünk a negyedik emeletre, a fémrács kissé hangosabban zörög a kellenél, ő előkeresi a megfelelő kulcsot, kinyitja a lakás ajtaját, bevezet egy széles és félhomályos előszobába, és szinte száműzetésbe küld a szobájába, mondván, hogy ott várják rá.

A szoba meglehetősen nagy, én pedig, akinek nem kenyerre a leírás, valahogy kényszerítve érzem magam, hogy a hűség, vagy minek is?, a kedvéért részletesen leírjam. A szoba hosszú, széles és magas, szinte tökéletes kocka, áll benne egy ágy, amire az ember, ha mit sem ért bútorokhoz és stílusokhoz, azt mondaná, hogy antik, egy olyan ágy, amely nekem a múlt századot vagy még inkább a tizennyolcadik század végét idézi (emlékszem olyan filmekre arról a bizonyos, úgymond francia, nyolcvankilences forradalomról, amelyeket átjárt a napóleoni idők légköre), egy hatalmas íróasztal olyanfajta fából, amely kiállta és állja a történelem megpróbáltatásait, egy elnémult pianínó, két vagy

három szék, és bevallom, nem emlékszem rá, hogy ruhásszekrényt vagy bármi ehhez hasonló bútort láttam volna. Merthogy a szoba amilyen tágas, olyannyira kopár, szinte le van csupasztva, leglényegére.

Ücsörgök egy ugyancsak történelmi karosszékben, ha már belebonyolódtam ebbe a tárgyba, csak tudnám, hogy másszak ki belőle (de most megvallom az igazat, hogy én ugyan nem fogom tanulmányozni ezeknek az évszázadoknak a bútorait, csak hogy olyannak mutassam magam, amilyen nem vagyok), és a lakás csendjében főleg a fa anyagának az illatát élvezem, az anyag ódonságát, ami ha meg nem is részegít, mégis olyan lelkiállapotba hoz, amely elmélkedésre ugyan nem késztet, mégis meleg rokonszenvet ébreszt bennem a valóság iránt. Elfelejttem az utcát, ahol néhány perce gyalogoltam, el a parkoló autókát is, és csak azt látom, ami látnom adatott; egy hatalmas ablakot, az egyetlen ablakot ebben a szobában, amelyen keresztül belép a fény, hogy elárassza a belső teret, miközben egy nagy mértani foltot vetít a parkettára, ahonnan miriádnyi, szinte molekuláris részecske verődik vissza, megtartva magát egy olyan látszólagos egyensúlyban, amelyben a lefelé és a fölfelé mozgás elveszíti valóságos jelentőségét. A fény elmélkedésre indító látványa váratlanul felidézi gyermekkoromat. Nem véletlen, hogy miközben minden erőmmel az ágyra összpontosítok, a szemem sarkából nézve lassan látni kezdem (ahogy mondani szokás!) egy gyermek az alakját. Nem a sajátomat, mert annyira narcisztikus azért nem vagyok, amilyennek első látásra vagy felületesebb olvasás alapján tűnhetek, hanem Proustét, amint ebben a percben szegődik az eltűnt idő nyomába, miután kizárta a fényben fürdő külvilágot és a mozgást és a játékokat és az életet (amilyenek mi látjuk a magunk minden illúziójával) azért, hogy menedéket találjon a szoba megszárt védelmében, s nekikezdjen egy másik élet (amilyenek mi képzeljük a magunk minden illúziójával és kudarcával) tanulmányozásának többé-kevésbé fantasztikus vagy egyenesen fantazma-

górikus könyvekben. Persze, hogy akkoriban nem sejtettem azt az olvasatot, amit egy Paul de Man szűrt ki később ebből az epizódból vagy a metaforával és metonímiával kapcsolatos egész problémakörből.

Nem azért, mintha különösebben nyomasztana a magány, de felkelek a székből, és az ablakhoz megyek. Azt mondhatnám, hogy valami hallatlan különösség uralkodik abban a rejtőzködő és elhagyatottságra ítélt kertféleségben, ahol az árnyék éles, ám szüntelenül mozgó körvonalakkal incselkedik ugyanazzal a fényvel, amely felülről hull rám. Nem, ez a fény nem lehet júniusi, júliusi pedig még kevésbé, ez a 75 *szonett* könyvéből való, *Augusztus* című szonettnek a fénye. „Augusztus mindig a tragikus örület hónapja volt”, tessék, ez az első sora, és sietve kinézek megint, és nem vagyok képes semmit sem kivenni azon a belső udvaron, de sehol másutt sem, mintha az a fény, amely egy másik összefüggésben irigységet és gyönyört ébreszt Camusben, egészen elvakított volna. Váratlanul verejték üt ki rajtam, és csak egy lepattogzott és homályos tükörben felsejlő figurát látok, amely kívül került a tudatomon, és mintha sem a tudat, sem a figura nem létezne már, csak egy hatalmas, a felszínen elmosódó ezüstfolt. A rám tört félelemben becsukom a szemem, és amikor kinyitom, újból látom azt a meghitt árnyékot, amely ráterül a parányi és félig elvadult kertre, imbolyogva megfordulok, visszamegyek a székhez, és feldúltan leülök. Április óta, amikor ideérkeztem, majdnem tizenöt kilót fogytam, alighanem emiatt fogott el a szédülés (már elnézést kérek, de nem vagyok képes lepakítani semmilyen mágikus vagy fantasztikus realizmussal, és bajosan jelenhetne meg bármelyik írásomban egy repülő ökör vagy egy a halott, amely a síron túlról szónokol, vagy akár a síron innen, ha már egyszer meghalt).

Ő meg csak várakoztat, miközben én mérhetetlenül unatkozom. Ismét felállok, teszek két kört a szobában, mint egy ketrecbe rekesztett vadállat, az egyik ujjammal láthatatlan vonalat húzok a fal stukkójába, azután a türelmetlenségtől

hajtva eltökélten kimegyek. A folyosó sötét, a házat úgy üli meg a csend, mintha időtlen-idők óta lakatlan volna, benyitok a következő szobába, és egy irdatlan szalonban találok magam. Amely maga a csoda. A bútorzat, s ezt – tekintetbe véve tudatlanságomat – feltételezem csupán, a tizenkilencedik század végi jólétet sugározza leírni azonban már nem tudnám, csak azt tudom, hogy elbűvölő érzés tölt el, mintha egy másik világba csöppentem volna. Kevés képzelőerővel és kevés idő alatt akár egy jelenetet is tudnék kanyarítani, és elmondanám, hogy a kandalló mellett, ideges karját egy polcon nyugtatva, amelyen egy núbiai macska trónol, Mallarmé szónokol a szimbólum jelentőségéről, miközben a hangja különféle utalásokkal érzékelteti a fogalom hatóerejét az értő füleknek, és hogy milyen hatalmas szerep vár rá a kortárs esztétikákban. Most kissé eszményítem az egyik keddi napot, amikor is a barátait fogadta házában, mert biztos vagyok benne, hogy az a környezet nem volt ennyire előkelő. És miközben lezöttyenek az egyik kevertre, amely mértékadó darabja egy olyan kornak, egy olyan fizetési kötelezvényünknek, amelyet hálátlanul semmi kedvünk nincsen elismerni, minden érdeklődésemet elveszítem a homályos szimbolista látásmód iránt, és hirtelen egy bizonyos Apollinaire fesztelen és harsány hahotájára leszek figyelmes, miközben zavarban vagyok, mert jóformán semmit sem tudok róla. A szag, amely a bútorokat és az egész hatalmas termet is átjárja, már nem az anyag megnyilvánulása, hanem egy szegényes, kimerült és csaknem ködbe veszett szellemiség utóhatása. Jó lehet itt élni, jó lehetett itt élni valamikor, suttogom gondolatban, és a misztérium inkább a történelemé, semmint a metafizikáé, mert mintha a könyvekben felhalmozott tudásnak és a kultúra külső eseményeinek a rendjébe tartozna. Nem hallottam semmit abból, ami elhangzott a mallarméi eszmefuttatásból, nem tanultam semmit az apollinaire-i látomásból, és lehet, hogy nincs is semmi tanulságos a szalonban szétszórt bútorokban. Világok merülnek fel, és világok tűnnek el,

csupán a föld marad, az, amelyik máig is ott van azon az elhagyatott belső udvaron vagy az, amelyik eltart bennünket akkor is, amikor lenézően a természet egy darabjának tekintjük. Minden egyéb átmenet, és némi reménykedés. A múlttal szemben marad az eszményítés. Az egykor leélt életek újjáteremtése, amelyek biztosan nem voltak olyanok, amilyeneknek feltételezzük vagy kierőszakoljuk magunknak őket. A lét, mondaná most egy filozófus lemondóan, nem hagy emléket maga után, és ez a mondás akkora sületlenségnek tetszik, hogy meghökkentő mimetizmusával képes volna eltemetni az egész nyugati civilizációt. Csak abban bízom, hogy az olvasó képes lesz az elnézésre, és nem tulajdonít túlzott jelentőséget annak, ami nem érdemes rá. Még ha maga a tautológia... nos, igen, ha meg akarják érteni az írásnak ezt a részletét, akkor el kellene olvasniuk legfrissebb versesköteteimet.

Amint már mondtam, várok. És ez így igaz. Ő azonban csak nem jön. És nem merülök el a múltban, mert most a jelen követeli a jelenlét jogát (ne mondják, hogy ez a mondat így nem szép!, frissen loptam illetve emeltem át *A jelen, a jelenlét* című könyvből, amely még megjelenés előtt áll). Felkelek, és komolyan ingerült vagyok, mert már végképp nem tudom, hogy mit keresek itt, valami nincs rendben, s erre a nyilvánvaló tényre lassan ébredtem rá, ahogy egy baljós előérzet igazolódik be. Nem viselem tovább ezt a kiszolgáltatottságot, amit a várakozás jelent. Kimegyek a szalomból, az ajtó hangosabban nyikorog, mint vártam volna, és átvonulok az előszobán, amíg a legvégén el nem érem azt a helyiséget, amelyik szerintem a konyha. És valóban egy konyhába jutok. Kevés fényt kap, de annyira azért látni lehet benne, hogy hosszas fürkészás után a tulsó sarokban, a tűzhely mellett felfedezem egy nő alakját. Már nem látom kortalannak. Elindulok a sütő nyitott ajtaja fölé görnyedő test felé, és férfimód a vállára teszem a kezemet. A nő felém fordul, és elképedten látom, hogy nem ő az, akivel a metrón együtt jöttem idáig, hanem egy másik lány, akivel évek-

kel később találkoztam, merőben más körülmények között. A zavarom határtalan (vagyis mégsem, mert az egészet most találom ki!), és rájövök, hogy melléfogtam, hogy tévedtem, hogy valahol elvesztem, és vissza kell fordulnom, hátha visszanyerhetem az elvesztett időt és az elbeszélés (Eltűnt? Megtalált?) fonalát. Világos, hogy a kérdés, amelyet most (Mint szerző? Mint elbeszélő?, Mint szereplő? Mint olvasó?) felteszek, s majd nyitva hagyok, mint lüktető sebet, a történet a szövegében, csakis ez lehet: ugyan miért választottam ezt az elbeszélői eljárást? Előrébb visz-e, vagy hátrazoztat abban, amit még el akarok mondani erről a napról? Vagy jelent-e egyáltalán valamit? Máris kedvem támadt, hogy különféle válaszokkal hozakodjak elő, mert mégis, mit gondolnak?, én magam igazán buzgó olvasója vagyok az írásaimnak, vagy (hogy ne mutakozzam annyira önteltnek) annak, amit éppen írok. Ám ellenállok a saját kísértésemnek. Még nagyon sok olyan megírandó dolog van, amit meg kell írni. Ugyanis leginkább az írásos létben való létezés izgat engem, hogy egészen őszinte legyek.

Nos hát utazunk egy szellő sem járta metrókocsiban, amely föld alatti alagutak koromsötétjében robog; halvány, imbolygó fények között hallgatjuk a fémhez verődő fém robaját, és reménykedve várjuk a végállomást, amelyhez csak nem akar eljutni. A vonal a város egyik kapujához vezet, abba az igen népszerű negyedbe, ahol a legkülönfélébb és legváltozatosabb etnikumok kivonata található. Az előreugrásból visszaugorva, végre megérkezünk, és lassan elhagyjuk az állomást, amely a nappali világosságra tárul.

Fenn megkapó felfordulás fogad. Az utca közepén terpszkedő zsidvásárban emberek százai nyüzsögnek azon a senki földjén, amelynek határait kétfelől pontosan megvonják a járdán túl sorakozó ütött kopott épületek. Arabok, négerek, portugálok, és minden bizonnyal akad néhány helyi lakos is, zömmel kereskedők, akik kapitalista nyitottsággal kínálják portékáikat az egyelőre még nemzeti élettér új

megszállóinak, az önkívületnek abban kettős állapotában, amikor embereknek és népeknek a nemzetek egymás közti megegyezésében viselt szerepe könnyen felcserélődik azáltal, hogy senki sem tudja biztosan (a szó nyersen valóságos értelmében), hogy ki az úr és a ki a rabszolga. Nem kétséges, vidám színezete van az egésznek, a láрма a maga megszokott módján harsány, és a rengeteg, történelmi hagyományai folytán sötét arca kiülő vakítóan fehér fogsorú mosoly tovább mélyíti az érzést, hogy különleges ünnepnap alkalmából van most a vásár itt. Ha továbblép az ember, a látványosság kissé módosul, az emberi jelenlétről árulkodó mocskok alattomosan árasztja el a járdákat és az utcák kövezetét, van benne többé-kevésbé trópusi és többé-kevésbé egzotikus gyümölcshéj, miközben gyanús illatok csapnak a finnyásabb arra járók orrába, olyanformán, mintha pofont mérnének a tiszta lelkiismeretre, amelyik gondosan kerüli, hogy tudomást vegyen a harmadik világ létezéséről. A nő megáll, hogy vásároljon néhány zöldségfélét, rám mosolyog, én pedig olyannak látom azt a mosolyt, mint a test átlényegülését, mint a réges-rég csöndre intett emlékezet kisugárzását, és az a sejtelmes érzésem támad, hogy mondani akar valamit nekem, csak éppen nem értem a nyelvét. Valami mély, elmúlt vagy eleven fájdalmat gyanítok ott. Ha most emberi lényről beszélek úgy, mint egy helyről, az azért van, mert az idő megkövetel áldozataitól egy kevés cinkosságot, vagyis a modern és már megint századvégi lét velejárója, hogy az ember összekeveri, vagy szívesen keverné össze a teret az idővel egy olyan évszázad után, amely szélsőséges elméletek zürzavarának a jegyében telt el. Megsejtek magamban valamit, amit eddig még nem adatott meg átélnem, és egészen szelíden, mintha az ilyesmi lehetséges volna (igenis az, ma már biztosan tudom!), valami szerelemféle ébred bennem az iránt az ismeretlen nő iránt (aki felvillantja előttünk az ismeretlent, mint valamiféle hívást, ami azzal együtt, hogy megrázkódtat, a lét lényegére nyitja rá szemünket), és lassan rájövök,

hogy a mosolyom belső átalakuláson megy át, mintha már a jövő éltetné bennem azt a ragyogást, amely oly gyakorta megtagadtatott és megtagadtatik tőlem.

Odahagyjuk a ricsajt és kavargást, betérünk egy utcába, amelyiket kevésbé érint a hétvégi zsidvásár, majd egy cementtel felöntött belső udvarba jutunk. A néptelen, lárva mód gubbasztó belső udvar végén felmegyünk egy használatban elkopott cselédlépcsőn, miközben a csipője ott ring az orrom előtt, mint egy életmentő bója, a szürkületi fényben, és amikor a lépcsőfordulóba érünk, sietősen megnyomom egy kapcsoló gombját, mire ő szégyenkezve és szerényen mond valamit, figyelmeztetve rá, hogy a lépcsőházi világítórendszer úgy, ahogy van, rossz, én azonban tovább próbálkozom, gondolom idegességemben, hogy egyedül leszek egy nővel, akit alig ismerek. Hat vagy hét emelet, pontosan már nem emlékszem, és azután, már fent, egy barátságtalan, piszkos és kopott folyosó, amit egy apró és porlepte tetőablak világít meg, legvégül az ő parányi szobája. Felfigyelek a linóleumra, amely úgy borítja be padlózatot, mint egy sziszegés vagy egy csúszós pisszenés, szemem rátapad a tekintélyes méretű asztalon szétterülő műanyag terítőre, képes vagyok rá, hogy felismerjem mindebben azt a szokványos ízlést, amit bárki, még az olvasó is (most elsősorban a nőkre gondolok, akik minden haladás és minden egyenjogúságuk ellenére továbbra is háziasszonyok a nyugati család munkamegosztásában) észrevenne, ha leírnám, de inkább hagyom az egészet a levegőben lógva, miután semmi szükség rá, hogy megismételjük vagy felidézzük az egész szimbolista esztétikát, ez az értékes és ironikus beszámoló természetesen pusztán provokáció volna, meg félnék is attól, hogy az olvasót ezekkel a többé-kevésbé haszontalan részletekkel untassam. A szoba mélyén egy meglehetősen széles ágy van, amelyet mutatós selyemterítő takar, s úgy ítélem, hogy szépsége divatjamúlt, egy kissé cigányos, hogy azt ne mondjam, ibériai módon vidékies. Felfigyelek rá,

hogy az ágyterítő rojtjai vörösek, akár odahaza a hazai közepszerűséget sugárzó, szomorú hírű bikaviadalok délutánjai, és szinte művészi elrendezésben terül szét a földön, de nyomban magamhoz térek, amikor az ajtó hangos csapódással becsukódik. Itallal kínál, amit nem fogadok el, mert úgy becsülöm, hogy hőmérsékletére nézve siralmas állapotban lehet. Megérti húzódozásom okát, és azt mondja, hogy van néhány hideg söre a bidében, ahol folyik rájuk a víz halk, de folyamatos csobogással. Az első pillanatban észre sem vettem, de már látom, hogy az ágy mellett lóg egy függöny, amely valami fülkét takar, ahol egy piciny fürdőszoba lett kiépítve, zuhanyozóval meg mindennel. A sört már elfogadom, és miután behozza, odaülök az asztalhoz.

A látóhatáron a nap egészen különleges, a romlás és a magány állapotába süppedt szoba abból a júniusi fénytől él, attól lüktet, és azt lélegzi be, amely két megvetemedett és előregedett ablakszárnyon át érkezik. Magasztos érzést kelt az egymásba érő háztetők látványa, akárcsak hátrébb, nyugaton az a narancsszínben izzó fény, amely mintha fel akarna robbanni a kétségbeesett ragyogásban. Létezik a boldogság? A kezembe ad nekem valamilyen iratot, hogy fordítsam le franciára, majd eltűnik a függöny mögött, hogy lezuhanyozzon vegyen. Nem vitás, elég jól ismerem ahhoz ezt az idegen nyelvet, hogy elboldoguljak a fordítással, hanem a sör friss ízétől és a látóhatár szegélyén ülő nap felől érkező édes-szomorkás vonzástól minden kedvem elmegy, hogy hasznos legyek. Valójában pontos fogalmam sincs róla, hogy miről van szó. Ő is frissen érkezett emigráns, és a törvényes eljárás kellős közepén van, mert ez ára annak, hogy megkapja a munkavállalási és a tartózkodási engedélyt. Hallgatom a zuhany csábító vízzubogását, bámulom a két papírlapot: az egyik formájában dokumentális és monumentális, avittas szövege valamiféle fennköltiségre törekszik, míg a másik lap szórakozott fordításom első kezdeményeit tartalmazza. Azért haladok vele, szét-szórt figyelmem fondorkodása dacára is, előttem ott áll a

sör, mohón kortyolgotam, a mindent betöltő nap nyári melegével cirógat, a két papírlap egymás mellett hever, és végül ott az írásom, amely olyan távol van ettől a maitól, hogy már-már úgy tetszik, sohasem láttam.

Amint felemelem tekintetem a nekem rendelt feladatról, meglátom őt az ágy lábánál, az ezer redőbe szaladó függöny előtt, ahogy frissen kilépett a fürdőből, meztelenül. A teste könnyedén annak a keskeny falsávnak támaszkodik, amely alig tíz centiméternyit fut a sarokig. Alighanem a meglepődés kifejezése rejlett halk felkiáltásomban, mert megint elmosolyodott, az arca kipirult enyhe zavarában, és mintha azt mondta volna, hogy nem csinállok semmi rosszat, vagy hogy ne félj, és lám, néma beszédével sokkal közelebb került hozzám, mint a megszokás által ráerőltetett, ostoba magázással, amit eleve ki nem állhatok. Azt a mosolyt sohasem fogom tudni leírni, mert annyira anyagtalan és ugyanakkor földhözragadt is, mert (gondolom én) átjárta az a fajta testi tudás, ami akkor robban bennünk, amikor a legkevésbé várjuk vagy szeretnénk. A legőszintébb felkínálkozás mosolya volt az, nem a szerelemé, ahogy hagyományosan átéli az ember, a világ megalkuvásai és a társadalmi kötelezettségek között, hanem az odaadásé, a sorsnak vagy nemlétének az elfogadásáé, ami egyre megy. Alacsonyabb nálam, testének alsó része pedig kissé aránytalan a felsőtestéhez képest, ahogy az egy tisztességes portugál nőhöz, amilyen ő is, illik, mert a deréktól lefelé, úgy tűnik, hogy ha nem is kövér, mint jelen esetben sem, a teste nem nyúlt meg eléggé ahhoz, hogy elejét vegye annak a sejtésnek, hogy valami hibázik a vonalak és az anatómiai felépítés terén. Hála mosolyának és némiképp a testtartásának is, miközben vérem felforrósodik az izgatottságtól és a gyönyörtől, derűs maradok. Bármeddig el tudnám nézni. Még mindig kemény mellei enyhén remegnek, a fürdőtől még nedves, kihegyesedő bimbói felfelé mutatnak valami nem is tudom, miféle élvezetek és illúziók égboltjára, hanem ami legjobban elbűvöl, az a tökéletesen háromszöget rajzoló

ágyékszőrzete, amelynek duzzadt bozontja, mint fekete kispasztika emelkedik ki a napbarnított bőr világosságából. Nincs azon egyetlen hiba vagy rés, semmi olyasmi, amit a meteorológiai jelentésekben felszakadozó felhőzetnek neveznének, semmi, ami feltárná az alatta hordozott csodát. Megilletődve és teljesen önállóan, de hebehurgya lendülettel pattanok fel a helyemről, a szék, amelyen dolgoztam, felborul, s a félelemtől vakon és imbolyogva indulok a teste felé, mint egy hajótörött teljes önkívületben. Lenne rá idő, hogy váltsunk néhány szót, de hiányzik hozzá a bátorságom, a torkomban érzem, hogy egész jelenlétem belekuszálódik egy patetikus érzelmektől szított felfoghatatlan látomásba. Egyszerűen csak a testét szeretném megragadni, megérinteni remegő keblét, és belehatolni legmerészebb ujjammal érett belsője nedves melegségébe. Félénkségből és a kellő meghittség híján nem csókolom szájon, a sör kesernyés íze is csak legnyersebb ösztöneimet hozza felszínre ellenállhatatlanul. Vaktában fúrom bele fejem a nyakába, viselkedésem minden elemében meghatározott, ami súlyos lihegésemben belőlem szól, az egy ősrégi hang természetességével fejezi ki magát. A két kezem kevés ehhez a testhez. Átböngészem, mint egy ismeretlen vidék térképét, szemem ruganyosan feszülő húsára tapad, amely úgy jelenik meg előttem, akárcsak egy szabálytalanul felszabdalt felület. Segít a vetkőzésben, kibont az ingemből. Amikor érzem, hogy a nadrágom, az alsóm és a zoknim is elhagyott, ő már ott fekszik az ágy egyik oldalán, az ágyterítőt egy biztos és határozott mozdulattal már előtte levette, és meleg és sima kezével simogatja a hátamat.

Kitörő öröm kerít hatalmába, érzem, hogy fiatal vagyok és erős, és miközben izmaim feszülésével ívben fölébe hajlok hanyatt dőlő a testének, amelyet meglep ez a bocsánatos sietség, hogy máris szétfeszítem két combját, amelyek a bársonyos háromszögformában találkoznak. Egyensúlyomat megtartva kutatom a megduzzadt, nedvektől és folyadékoktól síkos, kissé savas illatú nyílást, majd káprá-

zatos szerencsével belé hatolok anélkül, hogy a közreműködésére szorulnék. Az az élvezet, hogy érzem húsom gombaszerű átváltozását, amelyben minden redője kisimul, és hogy a pénisz öntudatlanul fülledt ki-be csúszkálásba kezd, elhomályosítja köröttem a valóságot, és minden erőmmel arra a mélységre összpontosítok, amelybe el fogok merülni. Még két perc sem telt el abban a viharos és ritmustalan lovaglásban, amire az izgalom, az önfelelt, tiszta gyönyör lázrohama tüzelt, amikor döbbsen tapasztalom, hogy egész teste összerándul, mintha el akarna szakadni az enyémtől, el akarna lökni magától, mintha testének tömege összepréselődött volna az én súlyom alatt. Váratlanul, testének láthatatlan részéből fakad fel, megdöbbsen szapora és szaggatott nyögések kíséretében az orgazmus, és sűrű egymásutánban görcsökbe rántja hullámzó testét, miközben mintha arra kérne fenekemre simuló két tenyere nyomásával, hogy álljak meg. Az arca most felismerhetetlen, egészen eltorzult az erőlködéstől vagy a kéjtől. A szeme csukva, és valami hűdéses vakság állapotában ajka vadul az enyémet keresi, de nem azért, hogy klasszikus csókban forrjunk össze, hanem hogy belém marjon, és magába szippantson egy vérszívó mohóságával. Elkábulok az izzó érzéstől, amikor mozgékony nyelve a szájamba hatol, mindkét kezemmel megfogom gyönyörtől kába fejét, miközben ernyedő ajka minden fogával vállam gödrébe menekül. A krízis elmúlt. Újra nekiállok a hullámzó beléhatolásnak talán túlságosan is szenvedélyesen, de mit tegyek? amikor a tapasztalás megtagadja, hogy tapasztalatot szerezzen az ember, mintha mindenhez megvolna a megfelelő életkor, a végén még ahhoz is, hogy rendesen szeretkezni tudjunk.

Az ágy valamennyi eresztékében recseg-ropog, minden irányba kileng, sűrű tengeren hánykolódó tutaj, kiszolgáltatva az időjárás viszontagságainak, amelyek belülről támadnak: nem tudom, hogy a mi testünk mozog-e, vagy

csak átvettük az ágy ritmusát. Csatázom, mint egy megveszekedett harcos, mert tudatomba halvány gyanú lopja be magát, és egyre erősebben motoszkál. Homályosan sejttem, hogy nem jó úton haladok, valami nincs rendben, talán bénítólag hatott rám az ő első túlságosan is heves orgazmusa. Minél mélyebbre hatolok ágyékom egyre merevedő húsával, annál inkább érzem a bőrömnön éteri finomsággal kigyöngyöző verejtéket, amely lecsordogál a lepedőre. Újabb egy percig nekifeszülök, majd még kettőig, még háromig, azután eljön a negyedik és az ötödik perc is. Ám nem jutok el oda, amit az örökké leleményes portugál nép elélvezésnek nevezett el (Aquilino egyik regényéből emlékszem rá), mert mintha testemnek ez a legérzékenyebb része, tökéletesen belekövült volna a merevedésbe. Szerencsémre tapasztalt nővel hozott össze a sors, aki nem veszíti el a fejét, és nem akad fenn szerencsétlenkedésem, ellenkezőleg, kihasználja ügyességét és alkalmazkodva ahhoz a mozgáshoz, amelyet már szinte kényszermunkaként végzek, mentőakcióba kezd, hátamon összekulcsolja két erős karját, hogy csaknem kiszorítja belőlem a szuszt. Azután a szerelmeskedésben szerzett komoly tapasztalattal (ebben a pillanatban nem találok helyénvalónak, hogy másik szót használjak az aktusra, pedig ismerem nem egy kifejezőbb változatát is, mert azt remélem, hogy ez a részlet a maga legontologikusabb vagy legalább legegzisztenciálisabb értelmében kerül olvasásra és megértésre, anélkül hogy a pornográfia legcsekélyebb gondolatát kapcsolná bárki legteljesebb nyíltságomhoz!) átveszi a kezdeményezést, mondhatnánk úgy is, mint egy skorpió, amelyik felcsapja a farkát, mielőtt támadásba lendülne, és ösztönös érzékkel külön mozgásba kezd alattam, hogy csiklója minél erőteljesebben érintkezzék péniszem tövével, és csakhamar eljut a legteljesebb élvezetig, miközben nyögések, zihálás az öröm legfeszitelenebb sikoltásai törnek fel belőle. Hosszú az orgazmusa, legalább hét vagy nyolc ki-be csusszanásomig tart, végül jótékony kezével újra megragadja a hátsófele-

met, mintha az mondaná, hogy állj meg egy kicsit. Mit tehetnék, de most már mindegy.

Kimerült. Kimerültem. Vége szakadt a verejték egyhangú gyöngyözésének a látóhatár nélküli, távolba vesző felületen, ehelyett a test bizonyos részei, mint afféle természetes domborzat – tereptárgy? – erekké gyűjtik össze a meleg folyadékot, amely apró vízesések formájában hull le a gyűrött lepedőre, amikor az elterült testek megmozdulnak. Rám mosolyog, miközben a szemét még mindig lecsukva tartja, de talán helyesebb azt mondani, magában mosolyog, vagy esetleg a sebbibe, saját belső érzelmeire mosolyog, gyönyörűséggel adja át magát annak, amit érez, s olyan átéléssel sugároz ki magából, hogy egészen elszégyellem magam, hogy nem voltam képes átjutni a befeszítettség sorompóján. Tessék, itt fekszik ernyedten, szét hullva, úgy sóhajtozik a gyönyörtől, hogy nem maradhatok közömbös iránta, én pedig még mindig benne meredezem, nem tudom, mitévő is legyek, amit kimondani rosszabb, mint átélni.

Óvatosan mozgásba jövök megint, ki-be húzom merev péniszemet, mint elátkozott modern korunk valamilyen gépezetének alkatrészét (csak hogy egy régi, franciául írt versem egyik sorára utaljak!), mint egy lélektelen motor öntudatlan dugattyúját. Telnek a percek, barátságatlanul repül az idő, nem is tudom, objektív vagy szubjektív értelemben-e, ha a dolgok egyáltalán jelölhetők így ezen a százdvégén. A percek telnek, én meg tompán és fáradtan dolgozom, túl a sokadik holtponton, eszelősen próbálva kicsi-holni a gyönyört, amit egy kő nem érezhet. Látom, hogy ő már elvesztette kedvét a megkezdett játék iránt, de van olyan kedves, hogy még liheg, hátha magamhoz térít az élvezet kegyes színlelésével. Túlságosan késő. Elvesztem. Elkeseredetten megállok, felhagyok az erőlködéssel, és belefúrom a fejem a szégyentől és izzadságtól nedves párnába. Gyalázat. Még belesúgja a fülembe, nos?, ezzel beteljesedik a bukásom (és az idő most maga az örökkévalóság

a transzcendencia lehetősége nélkül), kibontakozom a testből, és eldőlok oldalra, miközben egyik kezemmel rejtegetem szégyenemet.

Szerencsére, talán egy jótét belső hangnak engedelmességedve, macskaügyességgel felpattan, tesz két lépést a hullámzó ágyon, leszökik a földre, és megint eltűnik a függöny mögött. Egyedül maradok. A délután tűnékeny fénye bronzsínbe vonja a lakás falait. Úgy tetszik, mintha az ablakon keresztül a világot hallanám, pedig csak a halántékomban zubogó vért, a megsértett érzékenység vértolulását hallom, közben két combom között nemi szervem bevetésre készen ágaskodik, és tanácstalanságom ritmusára imbolyog. Megkövült egészen, vagy inkább mintha egy henger alakú szív próbálná fékezni a vér lüktetését, amely úgy hintáztatja őt, mint egy hajó árbocát.

Eltelik néhány perc, hallom őt a fürdőszobában és úgy képezem, hogy mosakszik, mert gondolataimat távoli vízcsobogás fest alá. Észreveszem, talán akkor először, a kovácsoltvas könyöklőt, amely mintát szab az ablakon érkező világosság alsó felébe. Csodálatos nap. A világ minden ideje benne van. Mintha különös, hogy azt ne mondjam, idegen magány ölelne körül. Körülnézek, és látom az asztalt a két székkal, az egyik felborult a linóleumon, mint valami elsietett aktus nyoma, amelynek nem volt értelme, létjogosultsága pedig még kevésbé. Oldalt egy sarokkonyha. Közelebb egy műanyag ruhásszekrény, majd az ágyon itt vagyok én, egy test, amelyről most oly nehéz beszélnem. A verejték lassanként eltűnik, felszárad, nem tudom, hogy érdemes-e leírni a jelenséget. A cseppek párolgásával a frissesség jóérzése jön el, ám továbbra is aggaszt, hogy itt fekszem, és nem tudom, hogy mit hoz számomra az életem a legközelebbi jövőben. Ilyesmi még soha nem fordult elő velem, micsoda felsülés. Csakhogy a természet mindennek ellenére létezik, és megvannak a maga törvényei, a maga eshetőségei.

Végre újra megjelenik, felszökik az ágyra, a keble ritmusosan ugrál, tesz két lépést a matracon, amely bemélyül a súlya alatt, miközben tisztán látom a vulva sötét nyílását, mint valamifajta hegyszorost a hús domborzatában, egy villámot a lába között, amitől ismét forrongani kezd a vérem. Törlőruha van a kezében, amelynek két sarkát benedvesítette, és letelepszik mellém törökülésbe. Tettem egy felesleges mozdulatot, talán tiltakozásképpen vagy szégyenből, mert a péniszem továbbra is felmered, és képtelen vagyok rá, hogy visszaparancsoljam lankadt állapotába. Ahhoz sincs bátorságom, hogy feléje forduljak, de azt érzem, hogy arcom tűzben ég, hirtelen támadt és megmagyarázhatatlan vértolulástól, amely elhomályosítja és ködöbe vonja látásomat. De azt azért hallom, amikor gyakorlatias hangon, mint aki megszokta, hogy hasonló természetű nehézségeket kezel, azt mondja: „majd én gondoskodom rólad”, és most először tegez, kibontakozva abból a személytelenségből, amelyet a társadalmi közfelfogás ír elő, ettől megkönnyebbülök, mintha egy örök időktől fogva tartó büntetés szakadt volna le a vállamról. Mindez bizonyosan az osztályok, a kasztok és az ember társadalmilag különböző helyzetével van összefüggésben, még ha tudattalanul vagy paramnéziás állapotban érzékeljük is, hogy váratlanul közelebb kerültem magamhoz azáltal, hogy ő engem közelebb érez magához. Egy kórházi nővér odaadásával és alaposágával mosogatja péniszem tövét és az ott függő heréket a langyos vízbe áztatott ruha sarkával. Csak most érzem azoknak a megszáradt és elfehéredett nedveknek az illatát, amelyek rám kerültek, mint a vagina a természetes kenőanyagai, azt az illatot, amelyet némi nyelvi szabadsággal ovárikusnak neveznék, mert úgy sejtem, hogy van valamilyen metonimikus kapcsolatuk az uterusszal. Illat, amilyennel a természetben nem találkoztam, nem az a fajta, amikor különösebb cél nélkül mi férfiak nyelvünkkel illetjük a kis ajkakat, hanem inkább a születéshez van köze,

az újszülött megjelenéséhez, amit akkoriban még egyszer sem tapasztaltam. Boszorkányos ügyességgel tünteti el összeszúrt levünk minden nyomát, miközben a mosogatással és ügyes ujjaival új életet csíhol az antenna módjára fölmeredő, használhatatlan hímtagba. Látom két kezét (amelyekről azt gondoltam vagy képzeltem, ami ugyanaz, hogy formátlanok), ahogy feladatukat végzik, és hirtelen elővesz a vágy, hogy megint a karomba szorítsam testét, pontosabban, hogy jobban megvilágítsam az érzést, szeretném a testébe fojtani magam, mint egy könnyekkel küszködő sírhatéknót. Testünk helyzete azonban megakadályozza a gyengédség effajta megnyilvánulását. Végzi a maga mentőakcióját, és amilyen türelemmel és gonddal teszi, attól egészen elérzékenyedem, szólni sem vagyok képes, hogy valami kedvességgel újra felkeltsem vágyát a játék iránt. Annyi bátorságom maradt csupán, hogy rátegyem karomat a törzsére és végigsimogassam a hátát, az oldalát, vagy meglepetésként megcirógassam a bal melle vonalát, ahol a hasával érintkezik. Az ujjaim remegnek, várakoznak, meg vannak róla győződve, hogy csak a tudatlanság ad ennyi örömet. És érzik, hogy a bőr ezernyi krátere feltárulkozik hirtelen, hogy minden pórus külön életet él, miközben szelíd érdességet ad a test felszínének, valamiféle ellenállást, amelynek a leküzdésére a legismeretlenebb gyönyör mozgósítatik. Mindeközben ő életet próbál adni annak a hengeres testnek, amely úgy meredezik, mint egy vártorony, amely már régóta behódolt az ellenségnek. Nem mondom meg, még csak célozni sem fogok rá vagy sugallni sem fogom, hogy miféle ellenségnek, a tevékeny olvasóra tartozik, hogy megfejtse magának ezt a fordulatot, ha személyes tapasztalássá akarja tenni. Két kezének hüvelykjével masszírozza azt a megveszekedett keménységet, és igazából nincsen tekintettel a szó etimológiájára, és nem tudja azt sem, hogy hazájában, felszentelt és felszentelésre ajánlkozó költők faltörő kosnak választották egy bizonyos esztétikához, ahelyett, hogy a hallgatásba burkolták volna (ekképp

próbálták elcsépelte szimbólumokkal leplezni egy rég letűnt században az impotenciát, ami most erősen rám ijesztett!).

Tökéletesen elvesztettem a jelenvalóságomat. Ahogy a kezében tartja azt a testet, amely látszólag oly távol áll attól, hogy bárminek is alanya legyen, kezdem megérteni a természetességét és a természetét annak a műveletnek, amelynek alanya és alávetettje vagyok (ne gondolják, hogy a redundancia csupán a stílus tartozéka: a kétértelmű struktúrákkal az ember a jelentés új tartalmait kutatja!). Mosolyog, mint aki tudja, hogy mit csinál, és olyan erősen érzem a rajtam matató kezek gyöngédségét, mintha egy olyan újfajta civilizációs betegségben szenvednék, amelyet magánynak nevezni olcsó fogás volna. Szívesen tennék e helyütt néhány többé-kevésbé filozofikus észrevételt a modern emberről vagy az ember modernségéről, de nem volna szerencsés az egykori, de még ma is létező múltba helyezni egy olyan (mindig viszonylagos) tudást és egy olyan (mindig személyes) tapasztalatot, amellyel akkor még nem rendelkezttem. Ennélfogva, egyszerűen képtelen vagyok tárgyilagosan megállapítani, hogy mi járt akkor a fejemben, de alighanem valami portugálra fordított francia egzisztencialista, akitől később messzire távolodtam. Azért gondolják csak el, hogy egy könyvem már megjelent, a baudelaire-i ihletésű *Unalom verejtéke*, amellelt megírtam még hármát vagy négyet, amelyeket visszamenőleg legelső korszakomba sorolok. Ez azonban egy másik történet része.

Miután megtisztult a férfitest, jelen esetben az én testem, legexogénabb és legerogénabb része, és lehullott róla a lepel, amely lemosta, látom és érzem, a következő műveletet, amely már nem az épülésére, hanem remélhetőleg a bukására szolgál. Megfogja megint a *corpus delictit*, amely végre visszatért a kívánt lankadt állapotba, azazhogy péniszem végre elvesztette agresszív veszélyességét, s a hosszúság és a magasság kiegyensúlyozott állapotába került, és játékosan morzsolgatja hüvelyk- és mutatóujjával, amivel

megint vért csal a szivacsos szövetekbe. Érzem a felpesz-
dülő érzést. Az után a tökéletes érzéketlenség után, mond-
hatnám akár, hogy már az is nagy dolog, hogy egyáltalán
érezek. Az izgalom azonban tettvágyat ébreszt: egész valóm-
mal figyelek és kész vagyok mindenre, jöjjön bármi. Most
jobb kezébe veszi testem nyúlványát, markát hüvellyé for-
málja, és úgy intézi, hogy a feje vagy makkja, mindegy,
előbukkanjon, amihez igénybe veszi a bal kéz gyakorlott
ujjait is, amelyekkel szelíden visszahúzza a fitymát. Azután
valami különösen kedves nyíltsággal (meglátom azt a jel-
zőtlen mosolyát az ajkán, és megbocsáthatatlannak érzem
vétkemet, hogy nem tudtam úgy szeretni ezt a nőt, ahogy
megérdemelte volna) fel-le mozgatja jobb kezét, eleinte
lassan, mintha csak egész, önmagát cserbenhagyó testemet
akarná felpumpálni levegővel, majd egyre gyorsuló ütem-
ben, mintha a vérkeringést próbálná újraindítani, vagy
megkísérelni feloldani megbénult erotikus képességemet.
Annyi év távolából akár azt is mondhatnám, hogy ő már
akkor tudatában volt annak, amit később, szinte csak mos-
tanság, a káoszelméletnek neveztek el, és különösen az or-
vostudományban jutott fontos szerephez, kiváltképp pedig
a kardiológiában. Azazhogy, nem tudom, hogy ösztönö-
sen-e vagy véletlenül, mindenesetre a ritmus (végül is min-
den ritmus kérdése!), amellyel jobb keze mozog, anélkül
változik, hogy fel lehetne fedezni benne bármilyen szabály-
szerűséget vagy mintát, valójában viszont a lassú és a gyors
váltogatása meghatározhatatlan szabályosságot teremt,
amitől még érdekesebb. A bal kéz sem elégszik meg a téb-
lábolással, ellenkezőleg, nagyon is résztvevője szeretne len-
nie ennek a leigázó műveletnek, mert a heréket cirógatja a
véletlen finomságával, mintegy kiegészítő gyönyört kínálva
nekem, amelyet ugyanakkor alapvetőnek is érzek saját sze-
mélyemben. Oly gyorsan és oly észrevétlenül tör rám a
késztetés, hogy ebben az irodalmi szövegekörnyezetben
minden mást elnyom. A semmihez sem fogható, bizonyta-
lan, visszahozhatatlan vágtyól hajtva – amely a szakadék

szélén egyensúlyoz, és bármikor beletorkollhat saját bennfoglaltságába vagy fenyegető közelségébe – a test ki akar bújni a magából a testből (sohasem gondoltam, hogy egy ilyen élmény segít hozzá egy efféle, ráadásul filozófiai gondolathoz), hogy az időt úgy élem át, mint a test feltételezett kiterjedését vagy a teremtképeséget, mint a megváltás eszközét. A világ, mely én vagyok, lassan megszűnik mint világ, hogy a földdé váljon, és földként örültem érzem a tektonikus erők munkáját, amelyek felébresztik és forrongóvá teszik a belül fortyogó vulkánt. Megint azt érzem, hiába elmentmondás, hogy amikor kiemelkedem magamból, mint a jelenvalóság tudata, az egyúttal zuhanás a megnevezhetetlen mélységbe, a közömbösség közömbösítő szere, mert a veszélyben mutatkozik meg igazán az a piciny tégely, amelyet ebben a civilizációban még úgy neveznek, hogy lét. Hanem hát számít ez? Remélem, hogy a kérdés nem merő retorika, sokkal inkább szikrája értelmeknek. A lényeg az, hogy a vulkán kitörni készül. Ő is érzi energiáktól szeplőtelen kezével, és az elveszettség és magány iszonyatos pillanatában hangom a nyögés és sikoly ekstázisában tör ki, a szóban forgó test felső része (és most mellre és a fejre utalok) ívbe merevül, s egy időtlenül időleges időközben (ezt a jelenséget az isteni megszállottság állapotának nevezem, elszakítva minden szent vagy vallásos összefüggésétől: még egyszer javasolnám, hogy alkalomadtán olvassák el *A jelen, a jelenléte*, amely egyelőre elfeledve hever egy fiók mélyén, s az a lényege, hogy minden jövőre nézve végzetes, ha jelen merészel lenni!) a vulkán sorozatos kilövellésekben kitör. Az első sugár olyan elképesztő volt, hogy röppályája ellentmondott a ballisztika minden szabályának, úgy hullt fújtató mellkasomra. Ő előrelátó bal kezéből kagylót formál, és abban fogja fel a tejuhatagot, miközben hirtelen jött változástól, egy hirtelen ráncba vonódó homlokától, az arca némi aggodalmat tükröz. A kitörés elültével, amikor annyi pszichikai és fizikai viszontagságtól elgyengülve már

csak pihegek, látom, hogy felém közelít a tenyerében keletkezett tavacskával. Folyékony sűrű és fehéres anyag van benne, a közepén pedig, mint egy utálatos fekete üstökös egy alvadt vérpetty. Mégsem ez igéz és rettent meg leginkább, mintha egy profán misztérium résztvevője lennék, hanem hogy orromat abból a szerves folyadékból is a felmosószeres lúgos, maró és erős szaga csapja meg.

Székely Ervin fordítása

JOÃO DE MELO
Egy boldog vég kilátásai

Úgyszólván szóra sem igen érdemes az az egyszerű, bár kevésbé rokonszenves módszer, amelyet az Atya azon a délutánon választott ki arra, hogy végezzen velem. Ha most mégis elmesélem, egyedül azért teszem, mert bizonyos hasznát mégiscsak láttam a tapasztalatnak, és ezt szeretném megosztani az élőkkel. Egyetlen szándékom vele pedig annyi, hogy megszabadítsalak benneteket a felesleges szorongásoktól, amelyek amúgyis megkeserítik azt a rövid és mindig oly nyomorúságos emberi létet. A halál voltaképpen egyszerű és könnyű – és nem fáj. Különösebb jelentősége nincs sem a módokatoknak, sem az eszközöknek, valamennyien jól ismerjük őket – ilyen a puszkagolyó, a gáztól vagy víztől történő fulladás, a mérgezés vagy, akár az én esetemben is, a kés általi halál. Az eszközök minőségének viszont már van. A vágófelülettől, az anyag tömörségétől vagy mondjuk a gyorsaságtól, amellyel a tárgyat kezelik, nagyban függhet az elhunyt jó- vagy rosszérzése.

Am a halotti lét boldogságával ér fel az, ha éleslátás érvényesül az ilyen vagy olyan eszközök megválasztásában is, amelyekkel az Atya végtelen bölcsessége kiemel bennünket az életből. Ha az emberek hinnének benne, hogy a haláltusát megnyugvás és pihenés követi, akkor a lélek békéje gyógyír lehetne a világ minden bajára. Létezik egy pillanat, amikor az erőszak minden ismeretes formája valamifajta derűs lebegéssé változik: a mosoly édes pillanatává. Ma már tudom, hogy ennek az édes érzésnek lehet a neve kapu, kolostor, nyoszolya, hajlék vagy trón, ahol az Atya éppen fogad bennünket. Az egészség együtt pedig Nagy Háznak nevezik, de azt már nem állíthatom, hogy ez valami falak által határolt tér volna, erdő fák nélkül vagy egy felhők között emelkedő, képzeletszülte templom. Ez úgyben

beérem annyival, hogy osztozom az összes többi halott titkában. Ami az Atya személyét illeti, sokat most abból sem tárhatok elétek, mert az ő jelenlétét átélni lehet, leírni nemigen. Tudjátok meg azért, hogy nagy természetű, valamegyest sovány és eléggé hallgatag. Soványsága persze magától értetődő, mint minden olyan lény esetében, amelyik a légtérben száll, és nincs helye a látható dolgok között. És mert tavirózsák pártái között lebegve tölti életét, teste nem csontokra épült, hiányzik minden szerve, csupán verőerei vannak, szentséges körmei és fényességes hajkoronája, amit a többi isten annyira csodál és boldogan utánoz.

Ha jobban belegondolok, akkor mégiscsak mégér néhány szót az az egyszerű módszer, ahogy az Atya kezétől azon a délutánon elszenvedtem halálotomat. A házzal szemközt üldögéltem a kerítésfalon, s viszonylag gondtalanul lógáztam a lábamat, mert álmomban sem jutott volna eszembe, hogy ilyesmi megtörténhet velem. Halkan susogtam. A kedvesem szelíd nyugalomban borult a vállamra, én pedig boldog ártatlansággal lélegeztem be leheletét, amely elkeveredett az enyémmel. Annyira halkan beszélgettünk, hogy hallani lehetett a fügefák zöld szívverését, a kő gyökereinek fehér sóhaját vagy a madarak csöndjét, amelyek földre szállva, nyomban elszundítottak. Ezért lepődöm meg még ma is azon, hogy miként találhatott valaki ebben az összhangban olyasmit, ami komolyan veszélyeztette volna a világ nyugalalmát.

Történt pedig mindez egy maihoz hasonlóan bódító és füledt napon. Habár a nap valahol igen messze kódorgott tőlünk, úgy rémlik, nyár volt. A délután besűrűsödött levegőjét átjárta a pára, és a föld mélyéből erős kénzsg szivárgott elő, amitől szinte elakadt a lélegzetünk.

Kedvesem annak az elbeszélésnek a részleteit hallgatta, amelyen akkoriban dolgoztam. Tekintve, hogy meghaltam, még mielőtt befejeztem volna, vázlatosan elmondom nektek is, mi volt a történet lényege. Volt benne egy csuhás ember. Sok rossz szenvedélye mellett különösen beteges el-

tévelyedésére vallott, hogy időről időre szűz lányokat áldozott fel az Atyának. Álmukban ragadta el őket, majd magával hurcolva kerteken, éjszakai sövényeken és erdőkön át, elevenen felfalta mindet egy nádas rejtekén. Nos, az utolsó áldozata egy mályvaszínű leány volt, akinek a telihold messzire szétsugározta sejtelmes arcát. Ez segített abban, hogy nyomába szegődjek elrablójának, és közelről érezhessem az éter szagát, merthogy azzal kábította el áldozatait, és végül rajtaüthessenek a szörnyű bűntény elkövetése közben. Amikor a vad rohanástól zihálva a tetthelyre értem, azt kellett látnom, hogy a szerzetes éppen a leány haját készül megenni. Azután már minden könnyen ment, ahogy ez elképzelhető. Tőrömet a szerzetes hátába döftem, megforgattam benne, és kéjes érzés töltött el, amikor azt tapasztaltam, hogy az a papi test semmilyen ellenállást nem tanúsít egy ateista igazságosztó keze alatt. Magyarán, a legcsekélyebb ellenállás nélkül orra bukott. A szegény leány hamarosan magához tért, és nem tudta, hová legyen, hogyan fejezze ki háláját. Bátorságom jutalmaképpen végtelen és páratlan szerelmét kértem tőle, azt a fajta szerelmet, amelyben férfi és nő eggyé lesz. És lám, meg is kaptam angyali testét, amelytől kigyúlt bennem a szenvedély, amint megpillantottam az ezüstsín lábai között tündöklő, kinyíló virágot, és akkor megesküdtem neki, hogy élete végéig oltalmazni fogom.

Amikor idáig értem az elbeszélésben, Maria Adelaide a szavamba vágott:

– Hát nem pontosan így történt velünk is, szerelmem? Mondd, miért csak mindig megtörtént dolgokat írsz le?

Ültem tehát a falon és simogattam kedvesem koromfekte haját, amikor egy könnyűléptű férfit pillantottam meg, aki sejtelmesen közeledett, majd megállt és valami leírhatatlan kifejezéssel nézett ránk. Nem állíthatom, hogy hasonlított volna Maria Adelaide-ra, mert nemcsak az ő fiatalos bája hiányzott belőle, hanem kifejezetten gyűrött

ábrázata volt, akár egy aggastyánnak. Ezenkívül kezeslábast viselt, kis szürke feje volt, vastag ujjairól pedig hiányzott a köröm. Az a kéz úgy hatott, mint egy teknőcpáncél: repedezett volt, és tele bőrkeményedéssel. A szeme – vizenyős. És amikor azt fejtegettem, hogy az időjárás nemcsak régi nyarakra emlékeztet, hanem egy gőzöket eregető téglára, amelynek pórusaiban a föld gyomrából származó lávacseppek izzanak, kedvesem egyetértően mosolygott:

– Valóban – mondta –, a nyár olyan, mint egy furunkulus. Amikor túlérik, vérezni kezd, kifakad vagy belül robban szét.

Eleinte jóformán ügyet sem vettem az idegenre. Akkortájt már volt némi nevem, okosnak tartottak, és maga is kezdtem elhinni, hogy az emberek szívesen állnak meg mellettem, hogy végighallgassák okfejtésemet akár a legcsacskább tárgyban is. Néhány ifjú képviselőnek rendszeresen tanácsokat adtam retorikából, s hol szívhez szóló beszédeket, hol megrázó szónoklatokat fogalmaztam a számukra. Lassanként azonban olyan érzésem támadt, hogy már az mégiscsak túlzás az a szemrehányó tekintet, amellyel az a férfi bámult. Valami nem volt rendben. Kedvesem kissé elhúzódott mellőlem, közönyös tartást vett fel, és attól fogva nem szólt semmit. Ő akkor már nyilvánvalóan kitalálta, hogy mi lesz a végkifejlet. A férfi váltig meresztette rám ellenséges és ostoba tekintetét, én pedig megjegyeztem magamban, hogy düllelt szeme éppen olyan, mint egy feltört madártojásból előbukkanó fehérje és sárgája. Amellett annyi megveszekedett indulat süttött belőle, hogy arra gondoltam, most változik át kutyává, és mindjárt megugat vagy belemar a lábikrámba. Foglyul ejtett engem az a tekintet, mert ahhoz hasonlatos, delejes erő sugárzott belőle, amilyennel a kobraék igézik meg a madarakat és a kisebb állatokat, mielőtt élve elnyelnék őket. Ha jobban utánagondolok, valóban volt a fickóban valami a ragadozó hullók gonoszságából. Az arcára oldalról tekintve láttam, hogy nyálkaréteg feszül rá, a bőrén pedig olyasféle cseppek

csillognak, mintha különleges fegyverolajjal volna bevonva, amellyel elejét lehet venni a rozsdásodásnak.

Még nem féltem. Később, amikor nekilátott, hogy végezzen velem, akkor már igen, akkor már szétáradt bennem a rémület – és ez hiba volt. Cédruskezőnek minden dőfése a húsemba hatolt, miközben olyan mérget fecskendezett belém, amitől az emberek elveszítik a fejüket. Ha elvetem a feltételezést, hogy esetleg az Atyának vagy legfeljebb még Maria Adelaide apjának a haragját vontam a fejemre, akkor csak annyit mondhatok, el nem tudtam képzelni, hogy akkora gyűlöletre bármivel rászolgáltam volna. Az a teljes igazság, hogy kedvesem iránt táplált szerelmem napról napra nőtt, és már kiterjedt a negyedben lakó emberekre is. Amúgy egészségesek, szabad és könnyed embereknek találtam őket. Ennek megfelelően rászoktam, hogy úgy viszonzozzam a köszöntésüket, mint aki tudatosan kerüli, hogy ellenségei legyenek, és nem tér ki sem a szegények, sem a gazdagok bánatos mosolya elől. Mivel pedig a huszadik században éltünk, nem látszott valószínűnek, hogy bárkit is megbotránkoztatott volna, hogy én voltam az a férfi, aki első ízben birtokolta Maria Adelaide szüzi testét. Ezt más nőkkel sokan megtették már előttem. És még ha életemnek erről a lépéséről másképpen vélekedik is valaki, akkor sem hiszem, hogy ez önmagában elegendő okot adott volna arra, hogy se szó, se beszéd halálra ítéljen. Valami alapvető ellentét feszült köztem és a férfi között. Jóval idősebb volt nálam, pókszeme volt meg kérges asztaloskeze. Ám ha mindez az ő létezése mellett szólt is inkább, azért nekem is voltak ütőkártyáim. Két kezem tökéletesen kifejezője volt azoknak az emberi formáknak, amelyek képviselőik tanácsadójához vagy elbeszélések írójához illenek: szépen rajzolt körömágyak, hosszú és könnyed ujjak, laza ízületek. Ártatlanságom ékes bizonyítékai.

Akkor már belém mart a szorongás. Még az is eszembe jutott, hogy kedvesemtől kérek segítséget. Azon az órán, halálom előtt megígérhettem volna neki mindent, amit

csak férfi ígérhet nőnek ehhez fogható szorultságában. Tudjátok ti is, hogy a nők milyen érzékeny lények, és a szelíd szavak, akár a fehér rózsák rendszerint leveszik őket a lábukról. Abban a szent pillanatban azonban, amikor éppen felkészültem a csábításra, a férfi kinyújtotta karját, és közénk állt, kedvesem teste és akkor már enyhén reszkető kezem közé, s azt mondta:

– Megálljunk csak, hékás, maga most meg fog halni. Hozzá ne nyúljon ahhoz a gyümölcshöz, mert abból már nem eszik. Azért jöttem, hogy megöljem.

Na jó, ehhez már nem fért kétség. Tényleg azért jött, hogy megöljön, ahogy ezt nem sokkal később meg is tette. Mellesleg szólva, ez még jogában is állt azóta, hogy érvénybe lépett a Rendelet. Jogi értelemben tehát nem emelhettem kifogást. Megtehetette nyugodtan, hogy végez velem. Nem létezett peres eljárás, sem rendőrség, börtön vagy kivégzés pedig még kevésbé, elvégre a huszadik század utolsó éveit tapostuk. Országunk az elsők között csatlakozott azokhoz a nemzetekhez, amelyek síkraszálltak a Rendeletben foglalt elvek mellett, amelynek betartását egyébként az Egyesült Államok melegen ajánlotta a szegény országoknak a nemzetközi rend feltétlen megőrzése érdekében. Ennek értelmében a halál egyszerű lelkiismereti kérdés lett, az állampolgárok egyéni belátásának függvénye, és nekem lassan minden reményem sötét sejtelemmé változott, hogy az a férfi bármit tehet a mások életével. Kinek-kinek csak arra kellett ügyelnie, hogy ne kövessen el természetellenes bűnt. Ha mégis, akkor a lelkiismerete fellépett ellene, és üldözőbe vette. Mellesleg szólva bebizonyosodott, hogy a Rendelet kibocsátása óta a halálesetek zöme értelmetlen volt. Mert ha az Atya igazságtalannak találta a halált, akkor azon nyomban elrendelte, hogy egy új egyén keljen életre azzal a küldetéssel, hogy bosszút álljon elődjéért a gyilkos személyen. Ilyenformán már csak egy belevaló özönvíz vethetett volna véget annak a mélyseges zűrzavarnak, amely az emberiség kebelében tombolt.

Mondanom sem kell, hogy ezt és még sok egyéb érvet is felhoztam, hogy emberemet eltántorítsam. Közben szükségét éreztem, hogy kellőképpen meggyőző is legyek. Ám tudd meg, olvasó, hogy vannak nagyon-nagyon elvetemült emberek. Ezeket győzködheti bárki, hogy mennyi veszélyt zúdítanak saját nyakukba, merő szócséplés, falra hányt borsó minden. Elmondtam én akkor mindent, amit a halálról tudtam. Ha azonban lett volna felőle némi tapasztalatom, ahogy most már bőségesen is van, akkor elejét vehettem volna, hogy a férfi másodszor is megfenyegessen, ezúttal a fülembé ordítva, azon a számomra végzetes délutánon. Életem legdicstelenebb délutánján.

– Állva akar meghalni, tökfej, vagy a falon ülve? Legyen, ahogy magának jobb, csak döntsön gyorsan.

Ekkor felálltam, és máris végtelen nyugalom töltött el, az akasztófára váró elítéltek, az országúti rablók, a liliomtiprók, a viharban kacagó, eltorzult ábrázatú örültek perverz és természetellenes nyugalma: olyan nyugodalmas nyugalom, amelynek már nincsenek sem csontjai, sem idegei. Hűvös volt az a nyugalom, és kicsit még kápráztató is. Ennek ellenére egyik kezemmel megfogtam a vállát, mintegy védekezésésképpen. A napnál is világosabb volt, hogy halálra ítélt, és hogy emiatt a legkevésbé sem háborog a lelkiismerete. Csakhogy még egyszer, utoljára a szemébe akartam nézni, hátha megingatom esztelen szándékában. Semmi haszna, mondtam, hogy egy magamfajta embert a halálba küldjön. Ártatlanságom tengerré lesz, és élete legutolsó napjáig üldözni fogja. A testem is tengerré alakul, s a tengernek ez a része elevenen fel fogja falni, mert táplálkoznia kell, és csak őbelőle táplálkozhat. Mindenki tudja, milyen keserves meghalni a sótól, az ólomtól, amely ott van a vízben, s együtt mozog az árapállal...

– Ettől eltekintve, uram, nem kellene késsel esnie nekem, nem gondolja? Megtehetné azt a szívességet, hogy valamivel kíméletesebb halált mér rám. Mondjuk, például, hogy kigyóelixírt itat velem, esetleg az angyalok halálos likőrjét...

Világosan láttam, hogy képviselőket szolgáló szónoki rátermettségem itt mit sem ér. Mint ahogy novellairói tehetőségemnek sincs semmi haszna. Az az ember eltökélte, hogy megöl, így hasztalan volt minden érv; ettől rám tört a kétségbeesés. (De ahogy mondtam nektek, ma már tudom, hogy hibáztam, mert a halál nem nehéz, nem kellemetlen – és egyáltalán nem fáj.) Mintha elszántságát akarta volna nyomatékosítani, a férfi páncélkezelével a felső zsebébe nyúlt, majd előrántott belőle egy kést, amely akkora volt, mint az a tőr, amellyel én szolgáltattam igazságot a liliomtipró szerzetesen. Jellegzetes csattanással kipattintotta a pengét alig néhány centiméterre a számtól. Ütött az órám. A férfi először a nyelvemet fogja kivágni, hogy elejét vegye hisztérikus jajkiáltásaimnak, azután az ádámcsutkámat, a gyomromat és így tovább. Amikor majd heréim már csak egy vékonyka idegszálon fityegnek, kedvesem segítségért kezd sikoltozni, vagy egyszerűen csak elborzad ekkora kegyetlenség láttán. De még mindig maradt egy apró lehetőség, hogy mindez mégse történjen meg. Nyugalmat parancsoltam magamra, és megálltam a férfi előtt. Megfogadtam, hogy szembe nézek vele. Hogy mindenáron és megingathatatlanul fogva tartom tekintetét, hátha ráébred cselekedete súlyára, hogy az nemcsak helytelen, de veszedelmes is a jövőjére nézve. Hogy időt nyerjek, kijelentettem, hogy szeretném megbeszélni vele halálom részleteit. Először is haza kell kísérenem a kedvesemet – ezt ugye belátja? Bocsánatkéréssel is tartozom neki, mert megígértem, hogy vele fogok meghalni, még hozzá szeretkezés közben, és most mégsem tehetem, mert nem adatott meg, hogy a vágyam teljesüljön. Továbbá feltétlenül keresnünk kell egy sötétebb helyet, mert bár a nap nem süt, de ha itt folyik szét a vérem, akkor feltűnően csillogni fog a földön. Ennek a helynek nedvesnek, sőt egyenesen vizesnek kell lennie, nehogy a vérem gőzölni kezdjen. A Rendelet, minden engedékenysége ellenére, megfogalmazza a gyilkossal szemben azt a követelményt, hogy a helyszínt a lehető leg-

tisztább állapotban hagyja maga után, az erőszak minden olyan látható jele nélkül, amely az erkölcsöt és a helyi szokásokat sértheti. Az idő tájt a köztisztasági szolgálat nagyon szigorú volt, és még a legsötétebb negyedekben sem tűrte a gyanú leghalványabb árnyékát sem. Mindenekelőtt azonban köteles figyelemmel lennie törvényeink szellemére és betűjére: márpedig szigorú előírás, hogy a testet nem szabad felismerhetetlenné tenni. Máskülönben az angyalok megtiltják, hogy belépjen a Paradicsomba. Egymás közt szólva, az angyalokkal nem lehet kukoricázni: bizony becsapják a kaput a megcsonkított holtak orra előtt, amivel kárhozottakká teszik őket, kóborló lelkekké, és ez már nem tréfadolog. Néhány efféle lélek nem tud ellenállni a kísértésnek, hogy az élőket rémisztgessen szokatlan megjelenésével, miközben könyörületért esdekel. Mindhiába. Szerencsére, ez nem az én esetem, merthogy én minden további nélkül kiérdemeltem azt a gyönyörűséges helyet, ahonnan most hozzátok szólok.

Kíméletes halálra volt tehát szükségem, hogy ne kelljen az örökkévalóság évszázadait azzal töltenem, hogy megváltásért rimáncokodom. Azon kívül tapintat kérdése is, hogy az ember folttalanul, testi hibák nélkül kerüljön az Atya színe elé. Most, hogy már tudok Felőle egyet s mást, elmondhatom, hogy komolyan elborzad a háborúban megcsonkított, agyonlőtt vagy különösebb ok nélkül feldarabolt emberek láttán. Az Atya csontsovány, törekeny személy, akinek bármi elveszi az étvágyát. Ha vannak is gyengeségei, én csak egyet ismerek: kivételez a jókkal, akik szemében a leg-tökéletesebbekkel és a legszebbekkel azonosak, a csúnyákat, a szegényeket és az öregeket pedig mindig a legvégére hagyja. Apa persze ő is, de nem olyan feltétel nélküli módon, ahogy a többi apa viszonyul saját húsából és véreből való gyermekéhez. Ő eklektikus Atya.

Amikor az első vágás a szájamon ért, a nyelvem pedig a porba hullt, és ott vonaglott, mint egy halálra sebzett állatka, már biztos voltam benne, hogy a férfi egyetlen szavamat sem hallotta. Közönséges, mocskos, hidegvérű gyilkos volt, gúnyos vigyor ült keskeny ajkain. A szellem fénye lobbant fel akkor bennem, mint egy hajnalhasadás, mint egy szimfónia, vagy mint valami csoda, és elemi erővel közölte, hogy nincs többé jövő. De mivel nem tudtam felkiáltani, nem fenyegethettem meg újra a végzet tengerével. Csontjaim, azt hiszem, megteltek az ólmos áramlatokkal, és ez megakadályozta, hogy testem azonnal erre a helyre szálljon. A körülmény azonban mégsem bizonyult végzetesnek, mert rátaláltam egy másik megoldásra, az egyetlenre, amely lehetővé teszi, hogy az ember ne múljon el nyomtalanul a földről. Ha nem így lett volna, akkor most nem tudnám elmesélni néktek részletesen mindazt, amin átmentem, és őszintén szeretném, hogy veletek ne ismétlődjön meg ugyanaz? A második kérdőfést a torkomba kaptam, kissé ferdén, minekutána fejemet már csak az a csavarmenetes szívószál tartotta testemen, amit nyelőcsőnek hívnak. Amikor a vas a beleimbe hatolt, egyszer, majd még egyszer, a férfi már verejtékben úszott és szemlátomást elcsüggedt attól, hogy milyen szívós vagyok. Valami meghatározhatatlan gyűlölet sugallhatta neki, hogy így nem ölhet meg engem, mert a szememmel még ellenállok. Egyik szúrás a másikat követte, de a tekintetem végig rajta függött, szinte természetfölötti eszelősséggel, ő pedig már nem volt benne annyira biztos, hogy ki tudja tölteni rajtam minden gyűlöletét. Amellett, hogy elnémultam, már annyi erőm sem maradt, hogy köhögjek. A kés a szívem fölött járta át a mellkasomat, és amikor kihúzta belőle, húscsapatok, rostok és kék erek voltak rátekeredve. Miután tanultam némi anatómiát, játszva felismertem az egyes szerveket, alakjukról, tömegükről, de még a szagukról is. Könnyedén felsorolom őket abban a sorrendben, ahogyan kiszaggatta belőlem: máj, hasnyálmirigy, fél tüdő, vastagbél...

Hogy ne borzassam el túlságosan az olvasót, rövidre fogom a sorsdöntő részletek leírását. Ismertetem, hogy miképpen következett be halálom.

Mint köztudott, az a legfontosabb, hogy miképpen tudunk behatolni tekintetünk fényével a gyilkos személyébe. Ha valamikor az a veszély és megpróbáltatás jut valakinek osztályrészéül, hogy az Atya el akarja venni az életét, ne mulasszon el mélyen a szemébe nézni. Sosem lesz képes ellenszegülni az igazságnak, sem az élni akarás nyilvánvaló erejének, amely dacol a világon halált osztogató akaratával. A tárgyban szerzett saját tapasztalataimból kiindulva, tanácsot adhatok arra is, milyen a legjobb kéztartás az ilyen esetekben. Nem szerencsés ökölbe szorítani, vagy védekezően hadonászni velük. Az Atya hatalmas, és nem nézi jó szemmel, ha incifinci lények fizikai erővel szállnak szembe akaratával. A sors egyes-egyedül az ő döntésétől függ. A kezét kitérve a test elé kell tartani, de nem védekezésül, hanem az erkölcsi fölény kifejezése céljából. Nem érdemes a testet sem riadóztatni az első őt ért csapásra. És ha tovább záporoznak az ütések, lankadatlanul túrni kell őket. Ami engem illet, most, hogy már vége mindennek, úgy látom, többször feleslegesen kockáztattam meggondolatlan viselkedésemmel. Melléfogtam mindjárt az elején, mert alábecsültem testi képességeimet. Jóformán még a legvégén sem hittem abban a roppant és káprázatos erőben, amely az óriásokkal szembenező gyengék tekintetében lakozik.

Az én mindenható és tökéletes gyilkosomnak bizonyára sejtelve sem volt arról, mennyire hiszek a szeretet erejében. Az angyaloknak az a feladatuk, hogy visszaadják a szegényeknek a megbocsátás őseredeti, delejes hatalmát, és képesek mindenütt jelen lenni. Nagy szükségünk van rájuk, de még ha távol vannak is, ha szólítjuk őket, máris a segítségünkre sietnek. Talán bensőnkben is létezik közülük egypár, amint ismeretlen fészkekben kuporogva csak arra várnak türelmesen, hogy feltárhassák előttünk titkaikat.

Rajtam, mint mindannyiszor, most is egy női angyal segített. Rájöttem ugyanis, hogy kedvesem, Maria Adelaide képes megsokszorozódni, mint minden nő, akik csak azért élnek, hogy óvjanak és megmentsenek bennünket. Elmondom hát: amikor az Atya visszakozott ártatlan pillantásom elől, valahonnan mélyről előbukkant kedvesem kezének emléke, amint testemen kalandozik, és a létezésre bátorítja. Akkor az Atya hátat fordított nekem – mert neki soha semmi nem sürgős –, és finom, könnyű és lebegő lépteivel elindult más végzetek felé, abban a tévhitben, hogy én már örökre elvesztem az irgalma számára. És akkor megtörtént. Ha valaki nem hinné, próbálja ki, és újra képes lesz hinni a nőkben. Mert ők mindig tudják rólatok mindazt, amit a sors még nem mondott el.

Kutyák közelítettek felém, hogy felfaljanak. Maria Adelaide azonban elővette varázslatos női bátorságát, és elkergette őket. Azután leguggolt, és darabkáimat sorra a kötényébe szedte, majd útnak eredt velük. Testének melege és vére lassanként átjárta testem halálát. Lehelete végigfutott széttroncsolt artériáimon. Sorban új életre keltette testem minden kihűlt szervét. Ekkor már lábra álltam, és járni kezdtem. Odaértünk első és egyetlen ölelésünk színhelyére. Gyorsan megegyeztünk, hogy most megismételjük. Egészen belevesztem derűje vakító ragyogásába, és mohón szürcsöltem csodás asszonyi energiájának napsütését, amikor az Atya megint arrafelé járt. Figyelmes lett rá, hogy testünk lassan egyetlen testté olvad – egyetlen tökéletes és ép testté, amilyen annak előtte volt. Megértette, hogy érenyeink egy új, második lehetőségért kiáltanak, hogy visszatérhessünk az életbe. És úgy megindította őt ezen újjászületett lények második ártatlansága, hogy felemelt a földről, belerakott hatalmas bíbor zsebének fészkebe, és elvitt minket magával örökre.

Azóta, hogy megérkeztünk az Atya Nagy Házába, szüntelenül újjáteremtődünk az ő képére és hasonlatosságára, hogy például szolgáljunk mindenkinek és minden angyalai-

nak is. Valahányszor az emberek megfélelkeznek magukról, elveszítik fejüket és elutasítják a mi igazságunkat, az Atya bánatosan ránk mutat, és kibuggyannak a könnyei.

Utoljára tegnapelőtt láttam sírni, amikor tudomására jutott, hogy valakire kivégzőosztag vár.

Állítom nektek, hogy vigasztalhatatlanul zokogott.

Nagyon is jól láttam!

Székely Ervin fordítása

JAIME ROCHA
Justino utolsó rokona

Amikor utoljára látták Justino-t, lassan lépkedett a keskeny temetői úton, a bal szélén, a ciprusok mellett, ahol a legöregebb síremlékek voltak. A gyászmenet mögött haladt, kezében egy piszkos virággal, és közben az elhunytak nevét böngészte.

Vasárnap volt. A sírgödör Justino egyik közeli rokonára, öreg bácsikájára várt, aki harcolt Afrikában, és államférfiakat ábrázoló pénzerméket gyűjtött. Justino nem üdvözölt senkit, nem sírt. Szokásához híven csupán messziről hajított biztos mozdulattal egy virágot a koporsó kellős közepére.

– Ezt is megértem. Így tehát minden marad a régiben.

Justino több mint négy nemzedéken át ismételte már ezt a mozdulatot. Jócskán elszállt felette az idő, gyermekek, unokaöccsök és unokahúgok, unokatestvérek, vők és menyek, szülők távoztak el előtte. A családján végigsöprő súlyos betegség következtében hamar, már a háború alatt megözvegyült. Rádiók és egyéb szerkezetek szerelésével foglalkozott. Az ő lakásában volt az ország legnagyobb rádiókészülék-múzeuma.

Justino egyedül élt. Birodalma egy szobára, egy kis kamrára, egy francia erkélyes konyhára és arra a helyiségre korlátozódott, ahol a rádiókészülékek voltak. Itt töltötte özvegyi magányának napjait. Justino egy nagy mahagóni karosszékben szokott üldögélni, sálban, takaróval a térdén, és az ajtó felé fordulva, valamiféle titokzatos várakozásban.

Azt beszélték, hogy a koponya, amelyet az egyik szekrény tetején őrzött, abból az időből való, amikor műszerésznek tanult. Ő azt állította, hogy a piacon vette egy orvostól, aki szőnyegekkel kereskedett. Az igazság az, hogy Justino min-

den nap gyengéden letörölte, és nem engedte, hogy néhai felesége lámpát készítsen belőle az éjjeliszekrényre.

Katona nagybátyja temetése után még egyszer látták Justino-t, egy füledt júniusi napon, amint a konyhaerkélyen kapargat egy megégett piritóst. A szomszédok szerint több mint egy órán keresztül kitartóan pizmogott vele, míg a kenyér teljesen szét nem morzsolódott a kövön.

Később vált ismeretessé, hogy egy gyakori éjjeli műveletről van szó, melyet azért végzett, hogy reggel odarepüljenek a madarak, és lágy csicsérgés közepette felcsipegessék a morzsákat.

Senki sem látogatta, kivéve, amikor elhunyt egy rokona. Justino a temetés előestéjén süteménnyel és édes borral szokta fogadni a családi küldöttet, és ilyenkor mindent megtudott, ami két haláleset között történt a világban.

– Különös betegség ez – szokta mondogatni Justino a soros rokonnak. – Csak akkor vagyok képes talpra állni, amikor fölkeresnek, hogy bejelentsek valakinek a halálát. Napokon, heteken, néha hónapokon át gubbasztok itt úgy, hogy fel sem kelek, nem eszem, s csak várom, hogy meghaljon egy rokonom, hogy ismét mozoghassak, kinyissam a kenyeres zsákot, igyak a haldokló egészségére. Keserves élet ez.

– És a kutya?

– Elpusztult szegény jószág. Most senkim sincs, aki idehozná, amire szükségem van.

– És Gracinda?

– Meghalt, megtért az anyaföldbe.

Justino nem hagyott időt a rokonnak a töprengésre. Egy fiókból elővette nagyapja öngyújtóját, és rágyújtott az ilyen alkalmakra tartogatott szivarkára.

– Még most is jól emlékszem arra az éjszakára, amikor idős apám meghalt. Egy barátja holttesténél virrasztottunk, aki vadász volt. Az elhunyt mellett ott feküdt a puskája, a holttest feje felé irányított csővel. A csőbe virágot tűztek. Évek óta ez a szokás járta. A koporsót zászlóval takarták le.

Apám vadásztársa fekete zakót viselt, mellén kitűzővel, amelyen ez állt: „mentsük meg a hiúzt”. A férfiak a puskát, a nők a halott homlokát érintették meg. Nem tudni hogyan, eldőrdült a fegyver, az ólom áthatolt a koporsón, és széttroncsolta idős apám nyakát. Borzalmas volt. Kővé dermedtem.

A rokon letörölte a könnyeit, szippantott a szivarból.

– Na és most? – szólalt meg.

– Most várok, amíg újra meg nem hal valaki.

A rokon hirtelen felugrott. Sietve becsukta az erkélyajtót. A madarak elmenekültek.

– Hozd csak ide nekem azt a koponyát – kérte tőle Justino. – Anyádé. Valóságos szent volt.

A rokon erőt vett magán.

– De hát nem egy kereskedőtől van vetted?

– Csak úgy hiszik.

– Elmegegyek – válaszolta amaz.

Justino az ölébe helyezte az ereklyét, a sálja csücskével gondosan megtörölgette, majd rongydarabba göngyöltte.

– Adj egy papírlapot.

– Elmegegyek – ismételte a rokon, szinte üvöltve.

Justino a következőt írta: „Utolsó rokonának halála esetén átadni ezt a csomagot Justino úrnak”.

– Vidd el ezt a koponyát, és gondoskodj róla, hogy viszszaadjam, amikor haldoklik az illető – rendelkezett ellenvetést nem tűrve Justino, és átnyújtotta a csomagot.

– De hát én vagyok az utolsó életben maradt rokona, Justino bácsi!

– Éppen ezért viszed el a csomagot.

Néhány hónap múlva Justino megkapta a koponyát. Sovány volt és beteg. Háromezer escudo-s nyugdíja csak arra volt elegendő, hogy meghosszabbítsa végső szenvedéseit. Minden bizonnyal az utolsó rokon temetése előtti napon fogyasztotta el utoljára az ilyenkor szokásos útravalót: levest, tyúkhúst, bort és desszertet. Többé nem fogadhat látogatót, aki valamelyik családtagja halálát jelentené be. A

túlélés minden esélye szertefoszlott. Nem volt meg benne apjának erkölcsi léhasága, hogy vadásztársak temetésére járjon étkezni.

Unokaöccse temetésének napján Justino a koporsó előtt kaptatott fel a keskeny temetői úton. Nem szorongatott virágot a kezében. Mielőtt a sírásók leeresztették volna a koporsót, váratlanul ő vetette bele magát a sírgödörbe.

Szelényi Zsolt fordítása

HÉLIA CORREIA

Epeira

– No, lássuk csak – szólt a testéhez –, mi a csudát kezdjek veled.

Mert elérkezett a találkozás órája, hogy szembenézzenek egymással most, hogy több, mint harminc év telt el a tetőtöltés után. Akár az egész élet eltelhetett volna úgy, hogy nem jön el ez a pillanat, mert a teste azon fáradozik, hogy illatozzék, izzadjon, ürüléket ürítsen, gyermeket szüljön, míg ő maga romolhatatlan marad, nemigen gyarapszik, és túlságosan szereti önmagát. Szellemének munkáját úgy választotta ki magából, mint pók a selymét, és ott is maradt benne, csüngve, s olykor rezgő mozgást továbbítva a lábának. De ez nagy termete miatt van így – magyarázta önmagának –, hiszen a lába, akár két torony, mely a csípőt támasztja, nagyon is rendelkezett a kellő erővel a gömbölyded tompor megtámasztásához, megfelelően tartva a csontos boltozatot a ráboruló, idegek nélküli izomtömeg súlyát. Feljebb, a mellek és a karok fonnyadtan lógtak, mint árnyékos helyre ültetett növények. Szülésre termett teste van, mondták az emberek, őszanya-teste, és öléből bújt elő sírva az emberiség. Hasa azonban füttyült a mítoszokra, s nem mutatott különösebb rátermettséget a két fiúgyermek kipréselésekor, ők pedig szemlátomást nem rajongtak a természetes kijáratért. Lettek volna csak tojások, idekinn fejlődtek volna, s neki csupán kotlani kellett volna, kikölni őket, s úgy mindjárt más színben tűnne föl a terhesség is. Csupán annyi előnye származott az egészből, hogy egy darabig megkímélték a vizslató tekintetek, a terebélyességét tanulmányozó, kemény bírálattal teli pillantások, amelyek lustán végigpásztázták az egész testét.

Mert rendszerint elhanyagoltságnak tartották, ha valaki ilyen durván vét az *anches garçonnieres* törvénye ellen, hi-

szen a nők istenítik a nádszálvékony, fiús alkatot, amelyért mindent hajlandók elszenvedni. Barátai, ismerősei és az utca embere olyan tapintatlanul mustrálgatták, mintha lenőtt hajtöveket keresnének rajta. Pedig ő már megjárta a maga kálváriáját, éhezett vagy olyan porokat nyelt, melyek állítólag csontsoványra vékonyítanak, hordott hideg fűzőket és alávetette magát az elektródáknak is, mintha elmebeteg vagy kínvallatás áldozata lenne. De az a széles csont nem engedett, sőt, megóvta az ülepet az elvékonyodástól. Elfogyott az idő és a pénz, és egy nagyon csekély kis fogyatkozás után az anyag újra elfoglalta a helyét, mintha csak annyi történt volna, hogy összenyomtak egy rugalmas testet. Az arc és a mell, melyeket más anyagból gyúrtak, átmenetileg megöregedtek, megráncosodtak, hogy aztán újra kisimuljanak, mihelyt megbékültek a mindenevő falánkság tényével. És a nő, aki e testben lakott, mérlegelt, majd feladta a küzdelmet.

Derék fölött ráncolt ruhák, függönyként palástolva a nyilvánvaló alaktalanságot; kevés tükör; és az anyai odaadás, amely minden nőt elfogadhatóvá tesz: így tudott kiegyezni nap mint nap a testével. Az pedig éjszakánként, túl az első vigasztalanságon, a csend és a sötétség igényével, egy másik történetre emlékezett, és a barnás has csak várta azt a másikat, a másik megrészegült mámorát, miközben távoznak belőle az életadó nedvek. Talán ezt sugallta epekedő tekintete a férfiaknak, akik megmagyarázhatatlanul vonzódtak hozzá, emiatt pedig elfordultak tőle a barátnők. Asszony és teste így jutott el a közömbösséig, egyezséget kötve, ragaszkodás nélkül, de mégsem undorodva, egységben, egymásra utalva. Azt várta el a testétől, hogy ne fájjon, legyen megbízható, és ne nyugtalanítsa őt különféle szeszélyekkel.

Míg ezen a napon szemtől szembe nem találták magukat, ha elnézik nekem ezt a pontatlan kifejezést. A fiúkat az apjuk gondjaira bízta; a ház hétvégi ricsajtól zengett, az erkélyekről illatozott a házmesternék faszénen sült pecsenyéje,

a fák között lusta nyugágyak; ekkor beült a kádba, és a folyóiratok tanácsainak megfelelően járt el: pakolás, habfürdő, időtlen ellazulás. S minthogy a tunyaság tunyaságot szül, szokásával ellentétben most nem krémezte be magát és nem is öltözött fel rögtön, hanem megállt szemben a tükörrel, mely félalakos és jótékonyan párás volt.

Meztelenül átment a szobába, ahol a ruhásszekrény lakkozott felületén megpillantotta tetőtől-talpig visszatükröződő alakját. Megróttta magát, miért áll ott, de az első méltatlankodás múltával nézegetni kezdte csöppet sem összeálló részekből álló testét, amely mintha különböző eredetű darabokból készült volna, a fele egyfajta testből, a másik fele pedig egy másikból. Talán él valahol egy vastag törzsű, keskeny csípőjű nő, aki ugyanannak a hibás összeszerelésnek az áldozata. Talán minden emberi csúnyaság a testek sejtjeit összeszerelő munkás figyelmetlenségéből és unottságából ered, és nincs törvényszék, mely elítélhetné őt a hanyagságáért.

– Például kettéfűrészelvek – fenyegetőzött. De kinevette magát, hiszen nem is volt ez fenyegetés, csupán képzeletének elkalandozása. A test visszanevetett, a tükörből mintegy jelezve, hogy ő sem vette komolyan, mert tudja, tőle semmi bántalom nem érheti. Akár fájdalom, akár halál, egyikükről a másikra terjedne át, mint valami szerelmi bűvölet. – Akár szerethetlek is – mondta az asszony. És kezeivel végigsiklott ölén, csípőjén, örömét lelve a mozdulat minden pillanatában. Kissé oldalt fordult, hogy így is szemügyre vegye a tükörképet, s hirtelen azon kapta magát, hogy egy magas sarkú cipőt szorongat. Belevágott a tükör közepébe, a csillogó felszín megtelt repedésekkel.

Szinte aprólékos rajzolat, sugarak szövevénye, melyek szertefutnak és újabb vonalakat képeznek egymás közt. Az asszony látta magát e háló belsejében, s úgy vélte, most már egész nap arra fog várni, hogy egy férfi kinyissa a kulcsra zárt ajtót.

Kerekes Judit fordítása

ANA MARGARIDA FALCÃO
A fehérből szótt asszony

*Az emberi személyiség azonosítása nem abban rejlik,
hogy az egy gondolatra vagy egy számra redukálható,
ahogy semmilyen egyetemes fogalom sincs rá. Ez igenis
a testnek az érzékekre adott konkrét válaszában rejlik*

Mondják, hogy a tér legsötétebb zugában bukkant föl egy napon, ugyanott, ahol szertefoszlott a kislány, aki asszonynyá lett és örökre megnémult. Ez a hely a hegy déli lábánál található, és gyakorlatilag nem más, mint egy hosszúkás barlang, amelynek falai sima, sötét ólomhoz hasonlítanak, azonban körformája és a hegy belsejében lappangó tűz átmelegíti.

Mondják, hogy a tér legsötétebb zugában egy napon felbukkant az asszony. Úgy látszott mintha a rebbenésnyi hidegből kelt volna életre, minden alap és indok nélkül, mintha egy, a sötétségtől megrémült könnyű fuvallat rekedt volna meg, amely egy elhagyatott, de tiszta vitorla szövetének foszlányában vált valósággá.

Úgy látszott, ennek az asszonynak csupán az áttetszőség és a tisztaság volt az egyetlen állandó sajátossága. Ezért talán fehérből szótt asszonynak lehetne nevezni, bár soha nem tudta senki meghatározni, milyen színben szelte át a tér csarnokai, szótlanul, nyugodtan, érinthetetlenül, sokak számára láthatatlanul, haladásával rémületet és kétséget hintve szét; azokban pedig, akik megláthatták őt, elvetette a lázadás halk és magba zárt csíráit, amit föl sem fogtak, mégis úgy maradt meg szívükben, mint fanyar gyümölcs magja, erőtől telten a kidomborodó, lüktető vénákban.

Nos, a térben, általában az északi oldal legtávolabb eső csarnokaiban kószált egy nem mindennapi fiú, aki úgy érte meg kamasz-, vagy talán már felserdült férfi-éveit, hogy a

hallása nem lett finomabb, és a tapintása sem fejlődött különösebben, a mozdulatain pedig egyáltalán nem látszott, hogy őt is érintené az a fokozatos, lassú és kikerülhetetlen elszenesedés, amely nem kímélte a tér egyetlen lakóját sem.

Ennek a fiúnak, akárcsak a többieknek, lecsupaszított-fa teste volt, de bőre az átszűrődő nappali világosságban szokatlan árnyalatot kapott: lágy, rezes fényben világolt, mintha a pórusain áthatoló néhány éjszakai fénynyaláb a bőre alatt szóródott volna szét, sűrű-cseppfolyósan, akár a méz. Ezen kívül semmi nem különböztette meg a többi arafelé élő embertől, mert neki is áttetsző és színtelen volt szeme, hosszú, vékonyszálú haja borzas és ezüstösbe hajló, öltözéke hamuszürke, szépia, vagy szénfekete, és lassan mozgott, válla meggörnyedt a kényszerű magzati testtartástól.

Aznap, amikor a hegy déli lábánál, a tér legsötétebb zugában felbukkant a fehérből szőtt asszony, a fiú hosszú évek óta tartó, gyógyító álomból ébredt föl egy sziklaüregben, amely az utolsó északi csarnok legtávolabbi pontján helyezkedett el. Ez a sziklaüreg álombéli tündérvárak nagy kövekből rakott falaira vagy erdei manók, idővel rózsásnarancsos árnyalatot öltött kútjára hasonlított.

A fiú lassan ébredt, és feleszmélve egyik kezét bizonytalanul a körötte csillámló fal felé nyújtotta. Levél-ujjaival lágyan megérintette az őt körbezáró és védelmező érdes falat, és egy pillanatig tétovázott. Azután hirtelen erőteljes, nyers csapással, függőleges rést tört a falon.

Sebesült karja úgy mozgott a megnyílt repedésben, mint egy templom időtlen kövei közül előtekergő kígyó. Miután a vér tűzzé, az ujjak arccá, a kar testté változott, önnön tekintete tükrében megnézte magát, és újonnan kialakult régi képétől elbűvölten, bátortalanul elmosolyodott.

A fiú tett néhány lépést, és fejét hátrahajtva kinyújtotta a nyakát azért, hogy a hulló esőt habzsolva visszakapja tiszta szomjúságát. Azután még sajtó karjával szakított a válla fe-

lett csüngő fanyar méz-gyümölcsből, és ernyedten a földre kuporodott. Guggolva, nagyon lassan szürcsölte az arany-színű nektárt, miközben könnyű borzongás futott végig rajta; hallgatta a nappal hangoktól mentes, tiszta csöndjét, mígnem egyszer csak önkéntelenül fölpillantott, s megpillantotta a fehérből szótt asszonyt.

Az asszony hagyta, hogy a fiú néhány pillanatig – ki tudja órákig-e vagy évekig – nézze őt, aztán könnyű szellőlépteivel sarkon fordult, és távolodni kezdett, belengve a homályos árnyakat, a meghatározatlan fény-tisztasokat, amelyek a falon keletkezett repedéstől az első jobboldali csarnok kezdetéig vezettek.

A fiú azon nem lepődött meg, hogy a fehérből szótt asszony megjelent a hegy északi lábánál, noha valójában, pillanatokkal azelőtt a hegy déli oldalán elhelyezkedő tér leg-sötétebb zugában tűnt föl – mert erről nem tudhatott; ám azon meglepődött, hogy – a fanyar méz-gyümölcs majszo-lását félbehagyva – kedve támadt az asszony nyomába eredni.

Követte őt hűségesen, türelemmel, megpróbálta utánozni áttetsző járását, és amikor az asszony szellő-foszványként illant tova, a csarnok-falak árnyékos nyugalmában várakozott, szüntelen és emberfeletti virrasztással, napokon, hónapokon, időtlen időközön át.

Amikor az asszony feléje fordult, a fiú többször is megpróbálta utolérni, kinyújtotta hosszú, sovány faág-karjait, mintha azok maguktól, csak az akarattól vezérelve, átnyúlhattak volna a távolságon. Ám valahányszor ez történt, a fehérből szótt asszony sarkon fordult, szertefoszlott a levegőben, és csak hosszú várakozás után tért vissza.

Mígnem egy napon, a sok évszázados, hosszú vándorlásban megfáradva, amikor elhaladt a sziklaüreg mellett, amelynek falai az álombéli tündér-várak nagy csillámló és narancsos árnyalatú köveire hasonlítanak – ez volt a menedéke sok-sok holdfényes éjszakán át –, a fiú, akinek az éjszakai méz-fénynyaláboktól rézsárgán világlott volt a bőre,

úgy érezte, hogy nagyon, nagyon mélyen megbántották, és megfáradt kezét lassan a repedés felé nyújtotta, amelyet ő maga hagyott a falon. Egy szertartás megnyugtató szelíd-ségével érintette meg az őt egykor körbezárón védelmező érdes falat, és egy pillanatig tétovázott. Végül, azután, hogy – maga sem tudta miként – átlépett rajta, nedves tenyerével lassan bezárta a falon nyílt repedést.

Teste karrá, arca ujjakká, az őt még éltető belső tűz pedig vérré változott. Leguggolt a sötétben, és pontosan olyan testhelyzetet vett fel, mint amikor először pillantotta meg a fehérből szótt asszonyt, majd ernyedten a jobb oldalára dőlt, beburkolózott a sötétség oltalmazó melegébe és először érezve azt, hogy a világon reménytelenül egyedül van, arra vágyott, hogy örökre elaludjon.

Pillanatokkal később, amikor elnyújtózó és kitárulkozó testét már átjárta a végtagok álmos zsibbadása, és gondolkodása csupán síkos, bizonytalanul egymásba gabalyodó rostok kusza játéka volt, egy másik testet érzett maga mellett. Először karokat érzett a karján és a lábához simuló lábakat, azután a mellét érintő mell, és az ágyékához nyomuló ágyék langyos és ölelő melegét, de nem úgy érezte, mintha másvalaki is volna ott, hanem csak saját teste az, amely érzékeinek felébresztésével nem hagyja elaludni.

Ekkor meghallotta a mézszínű arcán szétömlő víz és tajték csobogását és megérezte a szárnyas hidegséget, amely a szájában tűzzé változott. Mélyen belelegezte a megrekedt hold-fuvallat illatát, és bizonyossággal, a gyermekmesék megingathatatlan és mélységes bizonyosságával tudta, hogy nem saját maga szította fel az érzéki vágyat önnön-magában, hanem a fehérből szótt asszony megfoghatatlan teste.

Tökéletes odaadással, maradéktalanul átengedte magát az asszonynak, hagyta, hogy a pórusait kitöltő éjszakai fények kicsorduljanak, és a testén végigfolyva, lassan összegyűljenek az ágyékában. A csillagrendszerek arkangyali kardjából útnak indult egy tejfényű eső permetéből és a

VERGÍLIO ALBERTO VIEIRA

A tűzhajó

Titkos végzetet hordozott magában.

Nem tudom, hogy félelmet-e, hogy a Dél-tengerek ragyogását-e – mert tél volt, és télen a dolgok belülről fagnak meg: a folyók súlyosan alszanak a hidak alatt: és, merő ámításból, minden arc egyetlen arcot sejtet – de ami ebben a pillanatban a lelke mélyén sajgott, az már a barbár halálvágy volt, azé az emberé, aki teljesen egymaga, csöndben elszánja magát a halálra.

A gyanú fogságában élt.

A 60-as évek elején, minden ideológiai meggondolás nélkül, beállt az Intervenciós Brigádok kötelékébe, és ott is maradt.

A félelem és az életveszély megtanította rá, hogy férfi legyen, egyetlen bizonyossággal, hogy a föld és a fény mindenkié, mert nem tartozik senkihez, és tudván, hogy ha hazát akarnak építeni, meg kell szüntetni a törvényt, amely évszázadok óta szétválasztja a tenger két partjáról egymás felé kinyújtott kezeket.

Ezért állt ott a halálra készen.

A házak télen korábban megbetegszenek, a vonatok holtan keringenek, megállnak, szétdőlják az esős földeket, a ködfelhőket, és mert nem elég hosszúak, félve bújnak be az alagutakba, elsötétítik, vonallá szűkítik a táj mozdulatlan (és hideg) színét.

Írúból érkezett, legalább is így tudták, és csak egy név volt, egy higgadtan eltökélt arc, melyet a titokban hordozott fegyver valósággal elrendelt a gyilkosságra; a vasúti kocsis lecsukható asztalán a félig széthajtogatott lisszaboni városkép feketével jelölte meg számára azt a helyet, ahol a spanyol hadsereg egy Madridban felszálló, magas rangú

tisztjének, kíséretével és biztonsági embereivel együtt, meg kell majd halnia.

Lehetséges, hogy ugyanebben az órában, még tegnap, vagy majd ezután, egy épület szendergő homlokzata előtt, Ustaritzban, Peyrehorade-ban vagy Bydarray-ban, öhelyette terít le a golyó valakit.

Ő azonban ott volt.

És könnyen belátható, az estének ebben az esetben nincs sok jelentősége, egy merénylet ritkán bír ilyen arányokkal, mert eljön a pillanat, amikor elég meglökni egy vállat, elég egy apró s apránként elfelejtett mozdulat, és máris minden annak a tévedésnek a számlájára lesz írható, hogy a mindig diszkrét biztonsági emberek semmit sem vettek észre, már csak lépések visszhangzanak csendesen, és egy volánon fekete kesztyű lifeg.

Egy arc, minden vesztett ügy.

A kalauz hangjának hideg közönyében ő csak egy magányos utas volt, egy azok közül, akik télen felkeresik a tengerpartot, és kettejük kereszteződő tekintetében összeolvadt az otlét fájdalma, miközben valahol messze, talán Donostia utcáin, éppen egy csavargó kószált az őrjárat célkeresztjében.

Mellesleg hosszú évek alatt alig tett többet, mint hogy megöregedett, hagyta, hogy nyomában az árnyak egyre szorosabbra vonják, majd teljesen bezárják a kört, és ő maga mozgó céltáblává változzék a hatalom szemében.

Megismerte, hogyan nyomják el a népeket, és hogyan tesznek erőszakot az egész földön az emberek, s hogyan szentesíti ezt a törvény.

Am a magányból, azon az órán, amikor a Sud Express a Tejo mentén nyilként hasított a halál felé, csak a sziszegéssel szabdalt gyenge szél támadt fel helyel-közzel, hol innen, hol onnan, s az esti derengésben belemosta a vízbe az ég darabkait.

Lisszabon kapujába érve úgy állt fel, mint egy isten.

Lépésről lépésre, egyre távolodott a biztonságos helytől,

ahol addig utazott, és az éj leple alatt kereket oldva végül elfoglalta utolsó szolgálati őrhelyét.

Éjfélkor megremegett a Santa Apolónia pályaudvar.

Amikor a távvezérlésű szerkezet robbanótöltete kitört a levegőbe, mint egy vulkán, és az első vasúti kocsiban tűzhullámok, jajgatás, vér és vasdarabok keveredtek bíbor izzással a gigantikus lángoszlopban – csak ő hallotta a dörrenést, amelynek nyomán lángoktól hajtott füstkolosszus söpört végig a pályaudvaron.

A nevét, most utoljára, vérrel nyomtatták ki a lapok.

Székely Ervin fordítása

FERNANDO CABRAL MARTINS

zsenge évek

A busz felkapaszkodott az Avenida-n, megkerülte a Márki emlékművét, elkanyargott a Campo Grande-ig. A Sodré rakpart óta rajtunk kívül csupán ketten-hárman utaztak még. Nem ültünk le, a busz közepén, csuklóban álltunk. A szemedben láttam magam. Törékeny voltál, szláv tested aranyszínű, lábodon szandál. Boldogan magamhoz szorítottalak. Te anélkül, hogy megszólaltam volna értetted, mit akarok mondani neked, megértetted a mondatot, mely csak most fogalmazódott meg bennem.

A Rossio meleg párába burkolózott. Deszkapalánkok és építőipari gépek között, valaki szitkokat szórt egy kocsi felé, mely alig kétarasnyira fékezett le tőle. Fűlsiketítő csikorgás és porfelhő, báméskodók néma csoportja, mely rögtön fel is oszlott. A zsakarandafák már elvirágoztak, a járdákat menyegzős virágszőnyeg borította. Talán leszálltunk, hogy a ligetek felé menjünk, valahol az Avenida de Roma környékén. Ujjaid szorítása felelt a csókra, melyet a fejed búbjára adtam. Megpördültél a sarkadon. Szorosan egymásba kapaszkodtunk a dülöngélő buszon.

Vállad fölött láttam egy kocsit, amely a Campo Pequeno-nál a viadukt egyik pillérjének ütközve ripityára tört, a kocsi orra a magasba meredt, körülötte lökdösődő tömeg, a karosszériából füstoszlop szállt fel, az ajtó helyén egy véres fej hanyatlott le. Végigsimítottam a hajadat. Egy járókelő dohányfüsttől köhögött.

Egy szobor mögött élénk tárult a Campo Grande. Az Avenida do Brasil kereszteződésénél egy nő feküdt az aszfalton elterülve. Mellette a retikülje, a nőn elegáns szoknya, kockás anyagból. Tőle kétlépésnyire egy rendőr tele-

font szorított a füléhez. Nem sokkal odébb egy taxi szaladt fel a járdára, a sofőr most valamiféle iratok között matatott. A fekvő nő fekete haja kócosan szétterült a csillogó aszfalton. Úgy látszott, hogy a taxiban nem esett kár, a távolság miatt nem lehetett jól kivenni, a rendőr mozdulatlanul állt, könyökét behajlította, a tányérsapka a tarkójára csúszott, miközben telefonált. Éreztem combod lassú forgását. Szinte állt a forgalom. Mivel lassan haladtunk, kissé eltávolodtál tőlem, hogy kinézhes. Onnét kivehető volt a horpadás a taxi lökhárítóján, a félig felnyíló motorháztető, a kocsi fényszórójának szilánkjai, a fekvő nő kockás szoknyáján sötétlő vér. Újból átöleltelek, éreztem a hajad illatát. Behunytam a szemem.

Szelényi Zsolt fordítása

the end

Monteiro úr özvegyember. A díszlet egy hivatali szoba, oldalt egy kisebb szobával, ahol a közönséget fogadják. Vannak válaszfalak tört üvegből, és egy szünet nélkül mozgásban lévő lengőajtó. A szoba ablakain át kormos tűzfalak látszanak.

Monteiro úr pillantása talán készakarva olyan kihívó, miközben szemüvegét megigazítva néz. Örömmel fogadja felsőbb utasításokat, mert akkor alkalom nyílik arra, hogy fontos feladatok megoldásában alkalmazzák. Bent szokott maradni éjszakára is.

Amikor a hivatalnok beszólt hozzá, fejét zavart gyorsasággal kapta fel keze közül.

– Az új alkalmazott, Monteiro úr.

Egy fiatal lány volt az. Úgy tetszett neki, mintha a fejéből lépett volna elő. Szűk, fekete ruhát viselt. Intett neki, és Roberto-ra mutatott, akit megbízott azzal, hogy mutassa

meg a lánynak az irodát. A nyilvántartásnál talált neki munkát, amit a legutóbb terhesszabadságra ment alkalmazott félbehagyott. És ott maradt, hogy lássa eltávozni a lányt. Fekete haja hófehér nyakára omlott.

Aznap este miután megvacsorázott, elhelyezkedett a tévé előtt. Fájt a hasa. Egy rövidesen kezdődő filmet harangoztak be. Rövid hírek. Aztán elkezdődött. Egy hasonmásokról szóló filmdráma volt, benne egy elrabolt, majd elcserélt fiú és egy lány. Feltűnt neki, hogy a lány hasonlít az új hivatali alkalmazottra. Fehér bőrre omló fekete haj.

Leült a földre, a képernyő elé. A külvilág áthatolt rajta, és ugyanolyan örült sebességgel haladt tovább, miközben őt ülve felejtette. Már nem tudta kivenni a képet. Kissé előre hajolt, és átölelte a televíziót. A képernyőhöz érve sercegett a bőre. Nem is látta, hogy feltűnik a felirat: the end.

Szelényi Zsolt fordítása

a medence

Kék-zöld vízfelület. Egy női fej bukkan fel a fodrozódó habokból. Hosszú haja betakarja az arcát. Egyik kezével belekapaszkodik a lépcsőfokba, amely kivezet a medence körüli gyepre. Másik kezével elsimítja a szemére-szájára rátapadó sötét, csuromvizes hajszálakat. Kifújja a vizet. Hangosan nevet.

Felkapaszkodik a vaslépcsőn, s otthagya a víz ölelését végül kijut a napra.

Meztelen. Leül a fűvön szétterített törölközőre, majd hanyatt fekszik, és úgy is marad, karjával eltakarja a szemét és szőke, borzas hónalját, egyik térdét felhúzza.

Egy férfi, aki kerek asztalnál ül, és sört iszik a ház bejáratánál lévő sárga ponyva alatt, egy cserép növény mögött

félig megbújva képes újságot olvas. Dobozos sört iszik, pohár nélkül. Végül bedobja a bejárati ajtó sarkában egy szögre akasztott vödörbe.

Feláll, megigazítja rövidnadrágja gumírozását, megindul a víz felé. Elmegy a fekvő nő mellett, és odaszól neki:

– Cecília telefonált. Nemsokára megérkezik.

A nő úgy tesz, mintha nem hallaná.

A férfi továbbmegy, azután elmerül a vízben. Felkiált. Gyönyörűséggel. Széles karcsapásokkal körbeússza a medencét. Majd karjával fehéződik az egyik sarokban, és letelepszik a keskeny kőperemre, a lábát a vízbe lógatja.

A nő felkönyököl:

– Mit nem merészel ez a kurva!

Jambok Judit fordítása

egy üres pohárban repültek a jégkockák

Az ajtóban egy napbarnított nő állt fekete ruhában, amely fekete nylonharisnyától csillogó lábokban folytatódott, de a harisnya feketeségén átsejlett bőrének fénye. A súlyos fém-szálás függöny és két kifelé igyekvő alak között tekergőzve léptem be a táncterbe, ahol voltaképpen nem is táncoltak, az egész termet testek sokaságának hullámozása töltötte be a színes lámpácskák fényében. Odaléptem a bárpulthoz, mintha keresnék valakit. Megpillantottam egy ismert színészt, öltönyt és mellényt viselt, egy másik farmerdzsekis férfi társaságában volt, akit nem ismertem. Egyenesem rám szegezte a tekintetét, de az én figyelmemet már elragadta egy csoport, amely a terem egyik oldala felé imbolygott, és elég érdekesnek látszott. Egyszer csak észrevettem, hogy a barman közelében könyöklök, aki olyan volt, mintha egy vadnyugati kocsmából lépett volna elő. Kértem egy bour-

bont két jégkockával, s amikor megkaptam és a számhoz emeltem, a bourbon rózsák illata és a távolság belém hatolt az orrlyukaimon keresztül és elérte szomjúságomat – egykor egy hajtásra kiittam a pohár tartalmát. Megfordultam. Szembetaláltam magam egy szőke lánnyal, haja a vállára omlott, vörös ruhát viselt, magasabb volt nálam, áttetszően tiszta szemében ott tükröződött az én szemem, az arcáról nem lehetett leolvasni sem szomorúságot, sem vidámságot, úgy emelkedett ki a körülötte állók közül, mint Ingrid Bergman egy calábriai falucskában, és olyan fényt árasztott maga körül, mint csupasz villanykörte egy hangárban. Nyugtalanul vibrálva beszélgetett egy másik, alacsonyabb lánnyal, aki bőrdzsekije alatt bő T-shirt-öt viselt, amelyen áthegyesedtek a mellbimbói. Azután szemügyre vettem a többi arcot körülöttem, és amint visszafordítottam a tekintetem, a lányokat már nem láttam. Elmerültek a zene hangjaira kavargó félhomályban, amelyet ebben a pillanatban átjárt a csönd. Felkeltem a bárpulttól, és ekkor hirtelen zajt hallottam: a jégkockák repültek az üres pohárban.

Tóth Tímea fordítása

az elveszett kézirat

Egy mozgóbüfé előtt állt, melyben kávé, sört és szendvicset árultak. Felbukkant ott valaki márkás szemüveggel; ismerte valahonnan.

– Szervusz Hélder!

Intett neki.

Megjelent két lány, formás lábukra rásimult a szűk nadrág. Egyikük, a magasabb, a szemüveggel kezdett beszélni, aki azután Hélderhez fordult, és megkérdezte tőle, nincs-e egy lakása, ahová fölmehetnének.

Azt felelte, hogy van.

Leintettek egy taxit, és szálltak mind az öten: Hélder, az ismerőse, a magas lány, a barátnője és egy csillagászként bemutatott férfi, aki a semmiből bukkant elő, kopasz volt, kövér, hegyes bajszú, kacsázó járású, és besüppedt az ülésbe, miközben az eget fürkészte.

Hajnaltájt vonultak fel a két szobába, melyek a híd alatt lévő utcára néztek.

Hélder körbevezette a vendégeket, és rögtön utána bejelentette, hogy aludni megy. A többiek korábban vettek egy üveg Macieira-t a mozgóbüfében. Most iszogattak.

A szobában Hélder úgy döntött, hogy elalvás előtt nem ereszi le a redőnyt. A világosság miatt korán fel szokott ébredni. Annak a puszta gondolata is nyugtalanította, hogy késő estig aludjon. Olyankor ugyanis az szokott történni vele, hogy lemegy az utcára, semmit sem talál nyitva, se éttermet, se mozit, csak bárokat, ahol teljes hangerővel szól a zene, és mozgóbüféket.

Amikor felébredt, a szomszéd szobában csend volt. Ebből arra következtetett, hogy a mulatozásnak vége. Hallotta, hogy a ház kapuja becsukódik, és hallotta a lépcsőn távozók hangját.

A szoba ajtaja azonban félig kinyílt. Belépett valaki, bizonytalan léptekkel közeledett, és lassan leült az ágy szélére. Megszólalt:

– Itt maradhatok?

Hélder egy örökkévalóságig tartotta csukva a szemét. Végül sikerült kinyitnia, és kissé felemelkednie az ágyban.

A hallgatagabb és szelídebb lány volt az. Odébbhúzódott, hogy helyet adjon neki. A lány lefeküdt, aztán nem mozgott, egyik karjával eltakarta a szemét.

Kikelt az ágyból, és lassan levetkőztette. Meglátta rövid kombinéját, a finom anyag ráfeszült a mellére. Keble mozgásából ítélve először úgy tetszett neki, hogy felizgatta a lányt. Aztán észrevette, hogy alszik. Azért aludhatott el oly hirtelen, mert ápoló módjára vetkőztette le, vagy,

indokoltabb volt azt feltételezni, hogy a kimerültség miatt. Betakarta.

Felöltözött. Leült a székre, és az ágy felé fordította. Keresztbe fonta a karját, míg azt nem érezte, hogy felmelegszik. Majd megszólalt:

– Együtt éltem egy nővel, mígnem egy szép napon elváltunk, már nem is emlékszem, miért. Aztán mindenütt őt kezdtem el keresni, de soha többé nem láttam.

Elhallgatott. A lány továbbra is nyugodtan aludt. Hallatszott, amint tovagördült a reggel, áthatolt a falakon kiáltásokkal és szirénázással, a hídon áthaladó kocsik majdnem felülről érkező kúrtszólamai közepette. Egy kutya ugatott időnként. Eszébe jutott, hogy aznap a kiadóba kell mennie, hogy megtudja, elolvasták-e a kéziratát. Egyébként még egy fordítással is tartoztak neki.

Megérkezett a *Baixa*-ra. A lemezboltokat már a fordítáért járó csekkel a zsebében járta végig. Ami a kéziratot illeti, elvesztették.

Volt ott a közelben egy snack-bár, kanyargó pulttal. Leült, kért egy feketét. Fellapozta az újságot. A horoszkóp rovatban egy kis fotón felismerte az elmúlt éjjel látott csillagászt, művészi fénykoszorú övezve. Úgy írta alá, hogy „Tamás, a Titokzatos”. Továbblapozott a moziműsorhoz, és kiválasztotta a legközelebb eső mozit, a Terminált.

Szelényi Zsolt fordítása

JOSÉ JORGE LETRIA
A mélabús törpe

Amikor a nap a legmagasabbra hág az ég kupoláján, hozzámérem árnyékomat a többi emberéhez, és elkeseredve látom, hogy az enyém fele akkora. Magasságom olyan jelentéktelen, hogy mérni sem érdemes, és hiába viselek oldalamon jókora kardot, amelyet külön magamnak készítettem, és szinte a földet söpri, nem mernék megmérkőzni senkivel sem. Nem könnyű napokat élek meg ebben a tenger túlsópartjáról érkező fűszer, arany és ezüst mámorától részeg Sevillában.

A nevem Pablo Velázquez, és egy tehetős posztókereskedő fia vagyok, aki virágzó üzleteket bonyolít a hozzá hasonlókkal Normandiában, Angers-ben és Lavalban. Mindig lekísérem apámat a kikötőbe, a Guadalquivir partjára, és magával ragad a Hamburgból és Lübeckből érkezett hajók ringatózása, amelyeket fával és kenderkóccal raktak meg, mert szükségünk van rájuk a hajók építéséhez és dugarozásához, vagy tőkehállal, szárított heringgel, amivel a legénység táplálkozik. Minden egyes hajó gyomrában hozza magával azokat az álmokat, amelyekről én nem álmodhatok. Pedig van képzelőerőm és elég vagyonom is ahhoz, hogy hajóra szállhassak. A termetem hiányzik hozzá, a magasság. Ki fogadna fel szívesen egy törpét az óceánokat átszelő karavellájára. Az asztrológusok és a jövendőmondók azt állítják, hogy a törpék vonzzák a bajt és a szerencsétlenséget, arról már nem is szólva, hogy mi hasznukat lehetne venni a rakodás embert próbáló munkájában, amint-hogy a hajózás eszközeit, a vitorlákat és a kötélzetet sem lehetne a gondjaikra bízni.

Talán meg is van minden okuk, hogy ekképp gondolkodnak, ám én biztosan tudom, hogy szokásos érvelésük én-rám nem érvényes, mert művelt vagyok, lélekben edzett, és

tehetségemet még Lope de Vega is megirigyelhetné, akitől szinte betéve tudom a *Sevilla csillagá*-t.

Éjszaka azonban, amikor a sötétség cinkosomul szegődik, óriássá növekedem, és szűk utcákon, sikátorokban boszorkányokat és alkimistákat látogatok sorra azt az elixírt kutatva, ami által elnyerhetem a többi ember méretét, mindazokét, akik lélekben alacsonyabbak nálam, de akkorra tenyerük van, hogy megragadhatják a gallionok vitorlakötélét, amelyek Vera Cruzig mennek, addig a kikötőig, amely egész Mexikót és Amerikát táplálja, és amelynek mi hódítók és civilizátorok a saját nyelvünkön adtunk nevet. Lennék csak természetesebb, és mindenki emlegetné a Pablo Velázquez nevet, az is, aki most levegőnek néz.

Udvari festők ajánlkoztak már, hogy portrét készítenek rólam kipirosított arccal és a komédiások tarkabarka maskarájában, én azonban nem álltam kötélnék, nem akarom, hogy kicsinységemet nemesek szalonjában mutogassák, habár közöttük is vannak törpék, de tudják a módját, hogy hogyan rejtsek el őket a világ szeme elől.

Bevallom, hogy egyetlen álmom a tenger, a hatalmas tenger-óceán, ahol oly szívesen tenném próbára bátorságomat, eszemet és parancsnoki képességeimet. Ezért van az, hogy amikor Sevilla az Amerikából érkezett bálaktól és hordóktól letaglózva, mély álomba merül, én mindig ott bolyongok a Vámház, a Kikötőfelügyelőség és az Árubörze körül, arról álmodozva, hogy egyszer még súlya lesz ott bölcs és agyafűrt szavamnak.

Szükségem van rá, hogy parancsolhassak valakinek. Apám cselédjei még legszigorúbb utasításaimat is semmibe veszik, és én biztosan tudom, hogy ennek apró termetem az oka, magas fejhangom pedig még csak ront a helyzeten.

Szemet vetettem egy Malagából származó helyre cselédlányra, majd elepedek telt formáiért, kemény és dús kebléért, ám égő vágyamat hideg vízként hűti le a gondolat, hogy vallomásomat csak úgy rebeghetném fülébe, ha lócá-

ra állnék. Akkor pedig hogyan vehetné komolyan vágytól fűtött szavaimat?

Él itt egy sánta író, egy igazi széltoló, aki abból él, hogy képzelt utazások krónikáját veti papírra, és bennük megörökíti a megrendelők nevét. A napokban nálam is kopogtatott, és valami regényt ajánlgatott, amelynek én lennék a főszereplője. Abban a regényben, amibe nem egyeztem bele, mert még fizetnem is kellett volna érte, mint törpe szereplőnek, ami valójában vagyok is, de később felfedezném, hogy varázserőm van, és akkorára nőnék, mint egy árbo, hogy bosszút álljak mindenkin, aki szenvedést okozott nekem.

Ha ez a bizarr elképzelés valóra válhatna, akkor habozás nélkül felhatalmaztam volna, hogy megírja. Ebben a személyvesztő formában viszont, amelyben a vágyak csak felkorbácsolódnak, de végül nem valósulnak meg, nem kellett nekem a munkája.

Hasonló ötlettel állt elő egy kiugrott szerzetes, aki már jó ideje elszökött rendjéből és kolostorából, azzal a különbséggel, hogy ő imáiba foglalta volna a nevem, és áldásért könyörgött volna értem, s mindezért a szolgálatáért negyven ezüstpénzt kért volna. Nem mintha ennyi pénzt ne tudnék nélkülözni, hiszen apám bőven gondoskodik rólam, csak hogy az ajánlatát hitvány fondorlatnak tartottam, aminek csak az volt a célja, hogy kicsaljon tőlem egy vagyont, ezért elküldtem nyomban, és megmondtam neki, hogy messzire kerülje házamat.

Mindezek után, hogy, mint már elmondtam, mindenféle rendű és rangú alkimistával, bűbájossal és jövendőmondóval is tanácskoztam, rá kellett ébrednem, hogy bajomra nincs orvosság, és beletörődtem, hogy ezzel a szégyellni való, apró termettel kell leélnem életemet.

Azt a jogot azonban senki sem tagadhatja meg tőlem, hogy álmodozzak, és azokkal a tettekkel vigasztaljam magamat, amelyekre csak álmomban van bátorságom, így hát továbbra is hódító kalandokra induló gallionokra képzelem

magam. Legkedvesebb álmodom az, hogy az őserdő mélyén egy olyan birodalomra találjak, ahol az emberek pár hüvelykkel még nálam is alacsonyabbak. Én ott helyben ajánlom nekik, hogy kormányozni fogom őket és elviszem hozzájuk a civilizációt. Mert igenis: az emberi nagyságot nem arasszal mérik, még akkor sem, ha olyan megtört és mélabús emberről van szó, amilyen én vagyok ebben a percben.

Székelly Ervin fordítása

FRANCISCO JOSÉ VIEGAS
Levélváltás

Íme az eddig összegyűjtött anyag, az adatok, amelyek azonos méretű, fehér kartoncédulákon sorakoztak, az asztalon felállítva. Egyik oldalról agyagszobrocska tartotta a karnok sorát; a másik oldalról egy kemény fedelű füzet egyensúlyozta ki a tömeget, amely máskülönben szétcsúszhatott volna az asztalon. Rosário találomra kihúzott egyet, és miközben kitekintett az ablakon a folyó kékjére, lélekben felkészült az első fejezet megírására. Néhány fehér géppapír volt odakészítve az asztal sarkára, hogy kéznél legyen, amikor majd leül az írógéphez.

Igazából nem volt író, de mindig is érdekelte mások élete, és ha ez nem is volt nyomós érv, mindenesetre hozzájárult ahhoz, hogy néhány hónapja elhatározta, minden kényszer nélkül, a maga örömeire megírja Alfredo Madaleno ezredes életének rövid történetét. Jól emlékezett falun töltött gyermekkorára és a mindenki által rettegett Ezredes körül keringő történetekre, aki nem is annyira a hatalma, mint inkább az életmódja miatt volt félelmetes. Az életrajz felkeltette az érdeklődését; a kutatómunka során később alkalmazott módszerek és megválasztásuk éppúgy függött a véletlentől, mint azoktól az ismeretektől, amelyeket az egyetemen szerzett az írás művészetéről és technikájáról. Pontosan ezt tanulta, jóllehet úgy vélte, a technikának kevés köze van a művészethez, a kettőnek együtt pedig az igazi irodalomhoz – azt ugyanis a véletlen, az írás körülményei és az író személyes érdeklődése alakítja.

Ezért Lisszabonban azt mesélte a barátainak, hogy regényt fog írni, a faluban pedig, ha valaki kíváncsiskodott a kutatásai után, egyszerűen azt mondta, hogy könyvet ír. Így vetette el a stílus és a műfaj gondját, és túllépett más, a munkával kapcsolatos kérdéseken is, mivel eldöntötte,

hogy már a nyáron mindenképpen hozzákezd. Teljes nyári szabadságát áldozta rá, hogy rendezze a többé-kevésbé már ismert dokumentumokat, és most rászánta magát, hogy belefog. Délelőtt majd odaül az írógép elé, és megpróbál rendet teremteni az eddig gyűjtött, rendszertelen feljegyzések között, amelyek majdnem ugyanolyan, egyforma, fehér kis kartonokon szerepelnek, mint az egyetemen készített bibliográfiák vagy kiírt idézetek. Egyszerűbb lett volna minden, ha nem tartotta volna önmagát olyan fegyelmezettnak és módszeresnek.

Amikor elhatározta, hogy életrajzot fog írni, mely műfaj érdekes és egyedi egyszerre – mivel semmi sem olyan érdekes, mint éppen mások élete –, annak tanulmányozásával kezdte, ami egy életrajzból sohasem hiányozhat: a főszereplő gyermek- és serdülőkkora, iskolái, szerelmei, házassága, hivatásának kisebb-nagyobb kihívásai. Azonban éppen az, ami érdekes lehetett az Alfredo Madaleno ezredsről szóló történetekben, az veszett el a módszeres rendezési munkálatok során. Banális lett, túlságosan mindennapi. Jóllehet különösen felkeltették az érdeklődését a színhagyomány útján terjedő történetek, amelyekre jól emlékezett, minthogy rendszeresen a faluban, nagyszüleinél és nagynénjénél töltötte az iskolai szünidőket, hamarosan rájött, hogy a várakozással ellentétben az általános életrajzi adatok semmi olyat nem tartalmaznak, ami alátámasztaná ezeket a történeteket.

Az Ezredes önmagában hétköznapi alak lett volna, ha gonoszsága, kegyetlensége és nyers modora fel nem kelti az érdeklődését. És persze amikor megtudta, hogy hőse milyen komolyan érdeklődött a boszorkányok és a kísértetek iránt, az ő érdeklődése is csak tovább nőtt. Megtudta ugyanakkor, hogy az Ezredes negyvenhat éves kora után, vagyis miután másodszor nősült, és elvette Magda Pinheiro de Sousa-t, csak elvétele hagyta el a falut, illetve azt a határt, amelyet a Szilfás-major szabott személyes szabadságának. Beszéltek, hogy második feleségnek különleges ha-

talma volt az Ezredes személyisége és akarata fölött, mert teljesen leszokott a háztartásban dolgozó cseléd lányok hajkurászásáról, és búcsúba se járt többet a szomszédos falvakba, ahol pedig úgy ismerték, mint a rossz pénzt, mert verekedésekbe keveredett, és éjszakákon át tartó kártyacsatákat folytatott a gesztenyefák alatt, míg minden pénzét el nem veszítette (szükség esetén ilyenkor személyes tárgyakat is kockára tett), vagy amíg a kártyapartnerek meg nem elégték a sorozatos veszteségeket.

Egy szép napon az Ezredes beszállt öreg autójába, egy 1951-es Fordba, és lement a faluba, ahol különös találkozásban volt része egy fiatalemberrel, aki a déli vonattal érkezett. Az ifjú gyalogszerrel kaptatott fel azon a keskeny utcán, amely az állomástól indult, hóna alá vágva világos színű, viseltes, skót gyapjúszövet öltönykabátját, majd leült a falu legtekintélyesebb kávéházának hevenyészett teraszán. Megivott néhány sört, és éppen akkor állt föl, amikor az Ezredes becsapta kocsija ajtaját, és elindult a postahivatal felé. A terecske közepén találkoztak össze, ott, ahol két buganília fut fel a kőfalakra, és ahová vasárnaponként a falubeli lányok szoktak kiülni mise után. Egymásra néztek, és csendesesen üdvözölték egymást. A fiatalember, aki huszonötödik éve körül járhatott, felkeltette a kávéházi vendégek figyelmét. Nem azért, mert idegen volt, hiszen a kávézóba naponta betértek utasok, akik csak addig időztek, amíg vesztegelt a vonat, kihasználva a hosszabb-rövidebb szünetet, hogy csillapítsák a szomjukat, vagy cigarettát vásároljanak – hanem mert feltűnően magas volt, csaknem akkora, mint az Ezredes, és szőke, mint egy külföldi. Miután köszöntötték egymást, néhány percig halkán beszélgettek a falut a vasúttól és a folyótól elválasztó fal mellett állva. Ez valamikor május táján történt, az Ezredes az ötvenedik évét taposta. Ritkán mutatkozott a faluban, leginkább csak keddenként, hogy feladja a leveleit a postán, havonta egyszer pedig azért, hogy beváltsa az ezredesi nyugdíját biztosító pénzes utalványt. Rosário ezért hallhat-

ta ezt a történetet a nagynénje szájából. Arra gondolt, különös szál lehet ez az Ezredes életében, annál is inkább, mert rebesgették, hogy a rendszeres kicsapongás és hűtlenkedés, amelyet első felesége, egy nagyon katolikus és nagyon beszédes (éppen ellenkezőleg, mint a második) asszony mellett folytatott, nem maradt gyümölcs nélkül, hanem megajándékozta egy törvénytelen fiúval, akit bizonyára gondosan rejtegetett a falu szeme elől.

Rosário megragadta ezt a szálát, már csak azért is, mert az utalás, amely a déli vonattal érkező és kevéssel később Porto felé távozó – hisz onnan jött – fiatalember külföldies küllemére vonatkozott, azonnal érdeklődést és lelkesedést ébresztett benne. Az Ezredes jó kapcsolatokat ápolt a folyó völgyében még megmaradt néhány angol családdal. A Leech-major, kevéssel Pinhão előtt, fontos támaszpont volt e kapcsolatok tekintetében.

Rosário egyenesen úgy vélte, hogy az Ezredes személyével kapcsolatos kísértet-históriák és a boszorkánysággal való gyanús viszonya nem annyira új feleségével lehettek összefüggésben, hanem inkább azoknak a kötelékeknek voltak köszönhetőek, amelyeket az évek során a Douro menti angolokkal ápolt, nevezetesen Leechékkel, akiknek háza táját mindig bizonyos fenntartás övezte, szokásaikat pedig ferde szemmel nézték. Anglia dombos nyugati vidékéről, Holyhead mellől érkeztek ide, ott volt az ősi családi birtok, szemben az Ír-tengerrel, de már sok-sok éve letelepedtek Pinhão közelében, egy majorságban, amelynek saját kikötője is volt – egy évszázaddal ezelőtt szükségük is lehetett rá, hogy behajózzák a portói borral teli hordókat, először Gaia-ba, majd onnan tovább, London felé. Az udvarház egész felépítése, a belső kertek, a főépület ódon, fehér falain nyíló ívelt ablakok, amelyek a folyóra, a kikötőre és a belső udvarra néztek, oda, ahol egy öreg pálma tanúskodott az évek múlásáról, és a kaméliákkal beültetett lugas, mindezek a szabadtéri, mégis elkülönített helyiségek könnyen utalhattak a lakók elzárkózására, amit a Douro

mentén könnyen magyaráltak titkok rejtegetésével. Márpedig a titkolózástól nem áll messze a törvénytelenég sem.

Ilyen volt hát az udvarház, ahová az Ezredes gyakorta ellátogatott, habár ezt a gyakoriságot fenntartásokkal kell fogadni, ha mindent összefüggésében nézünk, mivel második házassága után szinte kolostori elzárkózásban élt. Az Szilfás-major legöregebb cselédei mesélték Rosário-nak, hogy attól az időtől fogva az Ezredes különös – de nem megmagyarázhatatlan életet élt. A hosszú nyári délutánokon, ebéd után, amikor kabócák özöne lepi el a forró mezőket, ahol a száraz búza aratásra vár, a hőség pedig a szokásosnál is jobban megnyújtja az idő múlását, az Ezredes egy könyvvel a kezében kivonult a verandára, elhaladva Dona Magda gladióluszokkal beültetett, rózsákkal ékes belső kertje mellett. A belső kert gondolata nyilvánvalóan Lechéktől származott, állapította meg magában Rosário, és elképzelte Alfredo Madaleno ezredest, ahogy kigombolt mellénnyel ül a vászonülőkés kerti széken, s szájában szivarral bóbiskol egy könyv fölött, amelynek megsárgult a fedele, annyit várta, hogy valaki végre elolvassa. Hónapokkal később azonban, amikor bejutott a majorház könyvtárába, rájött, hogy tévedett az Ezredes olvasói szokásainak megítélésében. Mert tanult ugyan nem volt, de nagyszerűen válogatta meg az olvasmányait: a folyosó végén, a könyvtárszobában Rosário jó pár olyan címre bukkant a könyvektől roskadozó polcokon, amelyeket maga is szívesen elolvasott volna, történelmi tárgyú írásokat, régi településekről szóló helytörténeti munkákat, értekezéseket, amelyeket manapság az etnográfia vagy az antropológia körébe sorolnának, de megtalálta az okkult tudományokat is több, angol nyelvű kötetben, amelyek jelenésekről, jövővételesekről, a halál utáni életről és egyebekről szóltak.

Voltaképpen ez vezette őt egy lényeges körülmény felfedezéséhez, és ez adta meg a végső lökést, már-már kényszerítő erővel, hogy megírja az Ezredes történetét, ahogy

eleinte gondolta, csak kedvtelésből, illetve, hogy feltárjon egy különös tényt, ahogy már később vélekedett – holott nem volt szó sem egyikről, sem a másiktól, állapította meg egy még későbbi időszakban.

Az a kép, hogy az Ezredes a katonás életből nyugalomba vonultan pihen az árnyékos verandán a Szent Teréz rózsáival ékes lugas mellett, és várja a teázás óráját (még egy angol szokás), egészen lenyűgözte Rosário-t, mert ez a végtelen nyugalom oly ellentétes volt az igazi Ezredessel, azzal, aki elkötelezte magát a Salazar rendszer mellett, nyers modorú volt, agresszív és hatalmaskodó. Később azonban mindent összezavartak a kísértethistóriák.

Rebesgették, hogy második felesége, Dona Magda meglehetősen lelkesedéssel táplálta az Ezredes amúgy is meglévő, természetes érdeklődését e tárgyban. Az Ezredes a faluban is kérdezősködött, farkasemberekről szóló történetekre lett volna kíváncsi, és felfigyelt egy idős asszonyra, akiről az a hír járta, hogy boszorkány, vagy legalábbis valamikor gyakorolta ezt a mesterséget. Az Ezredes megüzente neki, hogy egyszer egy héten eljöhet hozzá ennivalóért, és ilyenkor, amikor Lucinda ott járt a majorban, ő történetekről faggatta, és élvezettel társalgott vele.

Amikor az Ezredes meghalt, 1967. május 15-én, egy esős napon, a mesélők szerint, Lucinda elment a Szilfás-majorhoz, és hosszan kerülgette a főépületet, állítólag azért, hogy oltalmat kérjen Alfredo Madaleno-nak. Természetesen nem küldték el, hagyták, hadd üljön az esőben, fekete ruhában, csak a gazdatiszt kérdezte meg egy idő után, hogy mit csinál ott. A kérdésnek nem volt értelme. Mert Lucinda éppen úgy festett, bár ez az ő esetében ki volt zárva, mint aki barátja, sőt végső soron pártfogója lelki üdvéért imádkozik.

Az Ezredes halála emlékezetes történelmi esemény lett a falu életében. A folyó megáradt az áprilisi esőzésektől, amit olyan aszály követett, hogy az egész vidéken megsínylette a termés. Az Ezredes halálát ugyan nem kapcsolták össze e

természeti csapásokkal, de az évre, pontosan az utóbbiak miatt, mindenki jól emlékezett.

Rosário-t az lepte meg igazán, amit Lucinda, a falu állítólagos boszorkánya mondott: szerinte az Ezredes nem halt meg, hanem a régi Colinas-birtokon lakik, a hegyen, amelynek oldalára a falu épült. A Colinas-birtoknak is van a története, amelyet Rosário néhány sorban fel is jegyzett a céduláira: a birtokot 1868-ban elhagyták a tulajdonosai, és egy közeli városkába, Vila Nova de Foz Côa-ba költöztek, így a birtok a természeti erők és az enyészet martaléka lett, és helyrehozhatatlan károk estek az épületben, olyannyira, hogy falaiból kipotyogtak a téglák, a veranda faoszlopai elkorhadtak, mindenütt ciprusfélék burjánzottak, s végül olyan kísértetjárta képet öltött, hogy senkinek sem akaródzott elfoglalni. Több vásárló is érdeklődött utána, de amikor tudomást szereztek a híreről, sarkon fordultak és más, termékenyebb földek után néztek, melyek könnyebben felértékelődhetnek, ha építettek rájuk, sőt az állam is felvásárolhatta őket, ha majd elkezdődik a víztározó építése a folyón. A Colinas-birtok túl védtelenül állt a hegytetőn, alig lehetett megközelíteni, és nem tett jót neki a sok falubéli mendemonda sem; azt beszélik ugyanis, hogy Vila Nova de Foz de Côa vicomte-jainak a szellemei lakják, akik gonosz emberek voltak, mellesleg rokonai, igaz, távoliak, Viseu vagy Távora hercegeinek, akik viszont Cedovimben tartottak fenn régi kúriát, méghozzá annak rendje-módja szerint. Mindkét család története tragikus, s csak a századok bosszúja és a gonosz királlyal szembe forduló történések segíthették hozzá őket a rehabilitációhoz.

Maga Lucinda volt tehát a szülőanyja a legendának, amely 1967. május 15-e után kapott lábra: az Ezredes lakja a Colinas-birtokot, legalábbis a lelke, lévén, hogy a halottak lelke játszi könnyedséggel közlekedik egyik helyről a másikra.

Rosário felkerekedett, és nagynénje intéseivel dacolva el látogatott a birtokra, de nem talált semmi különösét, csak

mohával lepett kőlapokat, nedvességtől és időtől málló falakat, üvegcserepeket, réseket a tetőn, amelyeket esők tágítottak és állatok tettek egyre számosabbá. Mindenesetre túl szép ahhoz, gondolta, hogy egy kísértet hajlékául válassza. Odalátzott a folyó szabálytalan alakú, zöld teste, a tavasz közepén virágzó nyárfák hús sora, a keskeny móló, ahol halászbárkák voltak kikötve, az öreg vashíd, amelyen napon-ta vonatok dübörögnek át Régua, Porto vagy Miranda de Douro felé. A kőfalat meg egy előregedett rozsdás drótkerítést teljesen behálózták a kúszónövények, s ettől a színhely még hátborzongatóbb volt.

Ugyanezt a színhelyet látta viszont meglepődve Rosário az Ezredes könyvtárában, egy bekeretezett fényképen, amely éppen a Colinas-birtok épületét mutatta. Elég volt kézbe venni, mindjárt felismerte. Megfordította és megnézte hátán a keltezését: 1938 szeptemberében készült. Előtte azonban ki kellett emelnie az üveg alól, szét kellett feszítenie a keretet összetartó két kis rugót, és ollóval óvatosan fel kellett vágnia a kép hátoldalára tapadó merített papírlapot. Tudta, hogy az Ezredest érdekelte a fényképezés, és ebben is osztozott Leechékkal; a Szilfás-udvarház szalonjának a falán, és a folyosó végén is, szemben a gondozatlan, hevenyészett és izgalmas könyvtárral, számos, embercsoportot ábrázoló fénykép függött, amelyek a majorságban vagy Pinhão-ban készültek, és mindegyiken ott volt az angol família valamelyik tagja.

Rosário úgy vélte, jó ütemben halad a kutatás, és a nagynéni is sokat segített azzal, hogy időpontokat és helyszíneket tisztázott, pontosított, ám igazi lendületet akkor vett a munka, amikor azon a júniusi délutánon Rosário hosszabb időt tölthetett az Ezredes könyvtárában.

Az Ezredes halála után felesége, Dona Magda sem időzött sokáig az élők között: négy hónappal később meghalt ő is. A faluban azt mondogatták, hogy a gyász, a bánat vitte el. Mindenesetre Alfredo Madaleno Lisszabonban élő unokaöccseire szállt a major. Ők már csak hosszabb nyaralá-

sokra használták, olykor pedig családi összejöveteleket rendeztek a birtokon, melyet az év többi részében a gazdatisztre és családjára meg egy intéző gondjaira bízta, aki pontosan és lelkiismeretesen kezelte a föld megművelésével kapcsolatos teendőket, gondoskodott a betakarításról és a bérekről is. Rosário, megemlítve a rokonoknak a készülő könyv témáját, hozzájárulásukat kérte, hogy látogathassa a házat, főleg pedig a könyvtárat. Az Ezredes unokaöccsei nem tudták, hogy nagybátyjuk viszonylag olvasott ember volt, miáltal az állítólagos életrajzíró tájékoztatása kapóra jött nekik, mivel olyan korban éltek, amikor a kultúrát a felhalmozott könyvek folyómétereivel mérték, és nem a tartalmukkal vagy a bennük foglalt mondanivalóval. Köszönték hát Rosário lelkes kezdeményezését, s még külön kérték is, hogy mélyedjen el alaposan a kutatásban; egyszerűen nem gördítettek akadályokat az adatgyűjtés útjába; az életrajz még abban az évben elkészülhetett, ahogy Rosário akarta.

Azon a júniusi délutánon Rosário szórakozottan kézbe vette a papírvágó kést, amely a terem sarkában, az egyik ablaknál álló ébenfa íróasztalon hevert, és észrevette, hogy bele van vésve a hely neve, ahonnan valószínűleg származik: *Leech and Sons*. Alatta pedig: *Emlék a Pico-szigetről, Azori-szigetek*.

Tudta, hogy az angolokat mindig is vonzották a szigetek, az Azori-szigetek pedig kiváltképpen. Azt azonban álmában sem gondolta volna, hogy egy Leechnek köze lehet a picoszigeti csecsebecsék forgalmazásához. De ha így volt is, akkor is furcsa lenne egy Leechet Vila da Madalena-ban, egy pult mögött látni, szemben a tengerrel, amint bálnacsontból faragott tárgyakat, halászok viselte gyapjúpulóvereket és más, kétes értékű portékát árul, csupa olyasmit, ami máshol elképzelhetetlen lenne. De a bálnacsont papírkés akkor is ott volt: *Leech and Sons, Emlék a Pico-szigetről, Azori-szigetek*.

Csak akkor döbbsent rá, hogy a történet jóval messzebbre ragadhatja, mint szerette volna, és a douro-i Ezredes egyszerű kis életrajzából a végén még kisregény kerekedik, s az már azokról a szerteágazó mesékről fog szólni, amelyeknek szálaait a Douro menti kis falu sodorta önnön emlékezetéből és szülőttei sorsából.

Halványan emlékezett rá, hogy fiókok mélyén talált levelekben itt-ott látott utalást az Azori-szigetekre, úgyhogy megkereste a levélköteget, amelyet egy közönséges befőttes gumi tartott össze. Megvolt. Óvatosan kibontotta a köteget, átböngészte a borítékokon a feladók számára fenntartott helyet, és rá is bukkant a keresett címre, jöllehet könnyen elképzelhető volt az is, hogy az Ezredes maga járt az Azori-szigeteken, vagy az egyik Leech ajándékozta neki azt papírvágó kést, amelyet egy rokona árult türelmesen a Pico-szigeti Vila da Madalena-ban. Ám az a szó, hogy Azori-szigetek, akkor ütött szöveget a fejébe, amikor elolvasta a papírvágó kés feliratát. Nem volt más dolga, mint egy másik helyen is megtalálni ezt a szót, lelkesülten és kissé ijedten is: hiszen alighanem olyan szerencsés véletlen volt ez, amiből irodalom születhet, vagy egy sejtelmes hangulatú novella. Az egyik feladó ugyanis ez volt: J. S. Leech, Madalena, Pico, Azori-szigetek, Portugália.

Széthajtogatta az 1966. szeptember 5-én kelt levelet. J. S. Leech beszámolója rövid volt, de felvetette egy régóta halogatott találkozás lehetőségét: „Karácsonykor tehát láthatjuk majd egymást”, szólt a sokatmondó részlet. Egyelőre az egyetlen. Az íróasztal legalsó fiókjába hanyagul bevágott, minden sorrendet nélkülöző borítékkötegekben azonban S. J. Leech más levelei is lapultak. Kilenc levelet talált, mindet a Tisztelt Alfredo Madaleno Úrnak címezték, Szilfás-major, Pocinho, Douro.

Milyen kár, hogy Leechék eladták birtokukat az egyik nagy, portói bortermelő társaságnak. Természetesen utána fog nézni, hogy maradt-e utánuk legalább egy cím, egy családtag, aki felvilágosítással szolgálhat J. S. Leechről, ha-

bár megteheti azt is, hogy telefonon vagy levélben érdeklődik utána a Pico-szigeten. Vagy nincs is benne semmi különös, hogy az Ezredesnek volt egy angol barátja, aki egy szigeten élt, az Atlanti-óceán közepén? Hogy írt neki? Hogy leveleztek?

Amennyire ő tudta, mégpedig biztosan hiteles forrásból, Alfredo Madaleno ismerte Lisszabont, Porto-t, a faluhoz közel eső néhány kisvárost, második házasságkötése után azonban gyakorlatilag nem hagyta el a major területét, kivéve, ha olykor felkereste Moncorvo-ban lakó orvosát, aki-ről mellesleg gorombán nyilatkozott, mivel a doktor vesebetegséget állapított meg nála – amelybe később bele is halt. Találkozása J. S. Leechcsel bizonyára rendkívüli esemény volt, még ha esetlegesnek számított is közepszerű életében, amelynek határait a környező hegyek és egy liszaboni lovassági kaszárnya mérték ki szerény, ám némileg homályos életrajzában. Azonban eredetileg nem ez ébresztette fel Rosário-ban a kedvet, hogy könyvet írjon róla.

Most, hogy ott ült fehér kartotékjai előtt, amelyekre Alfredo Madaleno ezredesre vonatkozó adatokat és feljegyzéseket írt, Rosário belátta, s meg is fogalmazta magában, hogy a véletlen egybeesések szülik és írják az irodalmat. Mi több: a véletlenek szülik az életben az irodalom utáni vágyat, még merészebben pedig az állítható, hogy az élet meglepő módon utánozza az irodalmat. A kartonok mellett most már az a kilenc levél is a birtokában volt, amelyeket J. S. Leech küldött Alfredo Madaleno ezredesnek. És voltaképpen ez volt az egyetlen igazán meglepő véletlen könyvírás kísérleteinek történetében. Minden nagyon gyorsan történt, miközben Leech Madaleno-nak küldött levelei keltezését jegyezte fel. Hirtelen azonban szinte megbénult a meglepetéstől. A leveleken az Ezredes halála utáni kelteзések szerepeltek: 1967. május 16., azaz a halála utáni nap; 1967. augusztus 6.; 1967. szeptember 4.; 1967. december 18.; és az utolsó, 1968. január 25. Megállapította,

hogy a leveleket óvatosan bontották fel, mindig a boríték felső szélét vágva fel, valószínűleg a bálnacsontból készült papírvágó késsel, amely az Ezredes íróasztalán hevert, Dona Magda fényképe mellett. A felbontás módja ugyanolyan volt, akár Madaleno halála előtti, akár későbbi leveleket nézett, ami arra utalt, hogy vagy Dona Magda nyitotta fel minden alkalommal a férje leveleit (ami a férfi temperamentumát ismerve kevésbé valószínű), vagy egy harmadik személy. Ez esetben újabb rejtély áll elő, tekintve, hogy az 1967. december 18-i és az 1968. január 25-i levelet is ugyanaz a gondos kéz nyitotta fel. Ha ez a szerep Dona Magdáé volt, akkor mi magyarázza, hogy a majorba érkező levelek kezelése mit sem változott az ő halála után, amely mindössze négy hónappal az ezredesé után következett be?

Amikor széthajtogatta a leveleket, és olvasni kezdte az enyhén dőlt, apró betűs, intelligens emberre valló írást, végre megtapasztalhatta a rég várt borzongást. Az 1967. december 18-án kelt levélben J. S. Leech őszinte sajnálatát fejezte ki, hogy Madaleno hitvese távozott az élők sorából, és tapintatos szavakkal biztatta az Ezredest, hogy látogasson el a Pico-szigetére, „hogy kissé kikapcsolódj és enyhüljön a csapás fájdalma, amely feleséged halálával ért”. Még nagyobb meglepetést tartogatott a következő levél, 1968 januárjából: „Örömmel olvasom, hogy idén tavasszal végre rászánod magad az utazásra. Házunk rendelkezésedre áll, csak semmi formáság. Julie repes a boldogságtól, hogy a vendégünk leszel, hiszen tudod, hogy mennyire hiányzik a szigeteken a társaság.”

A szoba hirtelen nagyon hidegnek tetszett, mire Rosário végére ért az utolsó levélnek, amelyet ugyanolyan apró, dőlt betűkkel írtak. Ez a levél hevert most előtte az asztalon, a kikészített ceruzák mellett.

Hozzákészült, hogy elbeszélje a történetét. Amikor befűzte a gépbe az első üres lapot, hogy írni kezdjen, hirtelen rádöbbsent, még soha életében nem hallott ilyen történetet, és valószínűleg a saját történetét sem fogja hallani soha –

azt a történetet, amelyet ő kutatott fel, amelyhez ő készített jegyzeteket, cédulákra és kemény fedeles füzetekbe, mint abba is, amelyik a fehér kartoncédulák sorát tartja.

Az az igazság, hogy telefonált a Pico-szigetre, hogy tudakozódjék Leech után, de mindannyiszor kudarccal járt. Senki sem emlékezett egy J., feltehetően John nevű angol férfitra és a feleségére, Julie-ra. Mr. és Mrs. Leech ismeretlen volt arrafelé. A hatodik vagy hetedik kísérletre, amikor egy madalena-i kávéház számát tárcsázta fel, amely elképzelése szerint afféle jellegzetes szigeti kávézó lehetett, ahol szivarokat és illatos borokat árulnak, s a férfiak órákon át bámulják a tengert, a vizet, amely S. Jorge és Terceira szigetével köti össze a Pico-t, vagy, mindjárt szemben, a legszebb szigettel, Faiallal, nos, ekkor végre választ kapott. Titokzatos választ, de olyat, amelyben benne rejlett a megoldás. Női hang szólt a kagylóba, valószínűleg idősebb asszonyé.

– Ó, igen, a Leech úr... Mi csak Johnnak, John úrnak szólítottuk. Úgy hívták persze, hogy John Leech. Igen, ott laktak, a kikötőnél, John úr meg a felesége, Dona Júlia. Volt egy boltjuk is... valóban.

– Ez régen volt?

– Igen... nagyon régen.

– Mi történt velük?

– John úr meghalt, Dona Júlia pedig állítólag visszament Angliába.

– Emlékszik rá, mikor halt meg Leech úr?

– Nem... Arra nem emlékszem...

Rövid csend támadt az éterben, Rosário tekintete az aprócska postahivatal falán kószált, majd megállapodott a pulton, rajta a műanyag virágokat tartalmazó vázával, ahol szórólapok és nyomtatványok álltak halomban, meg némi por.

– Kérem, próbáljon meg visszaemlékezni... Nagyon fontos lenne az időpont...

– Ó, igen, emlékszem már... Nagyon is jól... Tudja, sajnáltuk nagyon, mert kedves, jó ember volt, szerette mindenki. Mintha nem is angol lett volna... Éppen azon a napon halt meg, amikor az unokám született... 1966. november 16-án.

Székely Ervin fordítása

Életrajzi jegyzetek

Mário Dionísio (1916-1993): A portugál neo-realizmus elméletirója, festő, középiskolai majd – élete utolsó éveiben – egyetemi tanár. Legjelentősebb művei a *Poesia Incompleta* ('Beteljesületlen költészet', 1966), valamint a lisszaboni kispolgárság életét feldolgozó *O Dia Cinzento* ('A szürke nap', 1944) c. elbeszéléskötete, amelynek kibővített kiadása az *O Dia Cinzento e Outros Contos* ('A szürke nap és más elbeszélések, 1967) címmel jelent meg. Kötetünkben közölt elbeszélését az *A Morte é para os Outros* ('A halál másoknak van fenntartva', 1988) c. kötetéből választottuk, eredeti címe: *Que a luta continua, dizem eles*.

Maria Ondina Braga (1932-): Luanda-ban, Goa-ban és Macauban dolgozott tanárnőként, és itt összegyűjtött tapasztalatai alapján ír a határain túlrá terjeszkedő Portugália asszonyainak mindennapjairól, aprócska megpróbáltatásairól. Fordít és krónikát is ír (*Eu Vim para Ver a Terra*, 'Azért jöttem, hogy lássam a földet', 1965); *Estátua de Sal* ('Sószobor, 1969') címmel önéletrajzi elemeken nyugvó regényt írt, és igen jelentősek *A China fica ao Lado* ('Kína itt van mellettünk', 1968), *Estação Morta* ('Halott évszak', 1980) és az *O Homem da Ilha* ('A szigeti ember', 1980) c. köteteknek elbeszélései, valamint *A Personagem* ('A személyiség', 1982) c. regénye. Kötetünkben közölt elbeszélését az *Estação Morta* c. kötetéből választottuk, eredeti címe: *O Homem Pássaro*.

Júlio Conrado (1936-) Újságíró, irodalomkritikus, eddig tizennégy kötete jelent meg: ír verset, prózát, krónikát és esszét (*O Som e a Dúvida. Ensaio sobre a Vida e a Obra Poética de José Jorge Letria*, 'A hang és a kétség. Esszé José Jorge Letria életéről és költői munkásságáról', 1999). Jelentősebb munkái: *Era da Revolução* ('A forradalom korszaka', 1975), a forradalmas Portugália ellentmondásairól

írt regénye, a *Gente do Metro* ('A metró népe', 1989), és a közelmúltban megjelent *Maldito entre as Mulheres* ('Átkozott az asszonyok között, 1999) c. elbeszéléskötete; ez utóbbiban kegyetlenül mulatságos képet rajzol a tömegkommunikációs eszközök által befolyásolt társadalmi csoportokról, amelyek nyelvezetét mindenki másnál jobban képes visszaadni. Kötetünkben közölt elbeszélését a *Gente do Metro* c. kötetből választottuk, eredeti címe megegyezik a kötet címével.

Manuel Alegre (1936-) A Portugál Nemzetgyűlés szocialista párti elnökhelyettese. A száműzetésből alakította az 1974-es forradalom hangját. 1975 óta képviselő, *Praça do Canção* ('A dal tere', 1965) és az *O Canto e as Armas* (A dal és a fegyverek, 1967) c. köteteinek verseit többször megzenésítették és énekelték. Camões költészetének hatását magukon viselő versekkel indította útjára a gyarmatosítást bíráló költészetet. Számos lírai alkotása között csak két, 1989-ben megjelent prózai művet találunk: *Jornada de África* ('Afrikai utazás') c. regényét, valamint az *O Homem do País Azul* ('A kék országból való ember') c. elbeszéléskötét. Ez utóbbiból származik kötetünkben közölt elbeszélése, amelynek eredeti címe: *A Pedra*.

António Torrado (1939-): Akarata ellenére nemegyszer ifjúsági és gyermekírónak tartják – több mint száz könyvet írt a fiataloknak. Könyvkiadóként és pedagógusként dolgozott. Dráma- és filmforgatókönyv-író, költő (*Do Agregado Sentimental*, 'Az érzelmi többletről', 1970; *Os Silos da Infância*, 'As ifjúság silói', 1981), és a magyar irodalom véletlen hatására (amelyből maga is fordított), a rövidpróza mestere (*Almanaque Lacónico*, 'Szükszavú almanach, 1991). Örkény István csodálója attól fogva, hogy 1983-ban *Contos de Um Minuto* (Ernesto Rodrigues fordítása) címmel Portugáliában megjelentek a magyar író egypercesei. A kötetünkben közölt rövid elbeszéléseket az író *Almanaque Lacónico* c. kötetéből választottuk, eredeti összefoglaló címük: *Era uma vez...*

José Martins Garcia (1941-): Az Azori-szigeteken született, és miután a Lisszaboni Egyetemen, és az Egyesült Államokban lévő Providence egyetemén tanított az Azori Egyetem tanára lett. Újságíró és merész krónikaíró, ritkán jelentkező költő. A tudós nem nyomja el benne a regényíró, aki a gyarmati háborúról (*Lugar de Massacre*, 'A mérszárlás helyszíne', 1975) és az Azori-szigetéről elvándorló emigránsok életéről ír. Szatirikus elbeszéléseiben kifigurázza a hazai politikát és a nevetségesen továbbélő hagyományokat (*Katafaraum É Uma Nação* 'Neszeneked egy nemzet', 1974; *Katafaraum Ressurecto*, 'Az újjászületett Neszeneked', 1992). Utóbbi kötetéből választott elbeszéléseknek eredeti címe: *Imposto Ininterrupto*.

Maria de Santa Cruz (1941-): A Lisszaboni Egyetem Bölcsészettudományi Karának tanára, fordító és esszéíró, aki az *A Dama de Pé* ('Gyalog királynő', 1994) c. kötetének gunyoros elbeszéléseivel jelentkezett először. Írásaiban Portugália mellett megjelenik Mozambik is, ahol 1978-ig élt. Kötetünkben közölt elbeszélését *A Dama de Pé* c. kötetből választottuk, eredeti címe: *Mosca*.

A. M. Pires Cabral (1941-): A trás-os-montes-i ruralizmus képviselője, középiskolai tanár és kultúraszervező Vila Realban. Versek mellett (*Algures a Nordeste*, 'Valahol északkeleten', 1974), színpadi műveket és krónikát ír (*Os Arredores do Paraíso*, 'A Paradicsom határvidéke', 1991), de leginkább úgy ismerik mint elbeszélőt és regényíró, akinek ízes nyelve még a portugál olvasók számára is nehezen felfejthető (*O Diabo Veio ao Enterro*, 'Az ördög eljött a temetésre', 1985; *O Homem Que Vendeu a Cabeça*, 'Az ember aki eladta a fejét', 1987). Válogatásunkban közölt elbeszélését az *O Escritor* c. folyóirat 2., 1993 decemberi számából választottuk, eredeti címe *O Valete de Paus*.

Orlando Neves: Féltékenyen titkolja születési adatait, csak annyit tudni róla, hogy 1959-ben jelentkezett első verseivel. Huszonharmadik verseskötetét (*Poesia*, 'Költészet', 1995), számvetésnek szánta. Ez a valamikori színházi ren-

dező, televízió- és irodalmi kritikus 1961-től legalább három tucat kötetet jelentetett meg: színpadi alkotásokat, krónikákat, gyerekirodalmat, szótárakat és szépprózát. Prózai és versesköteteiért több díjat is kapott. Válogatásunkban szereplő elbeszélése a *Contrário* ('Ellentét', 1993) c. kötetben jelent meg, eredeti címe: *Memórias de um Rufia Lisboês*.

Mário de Carvalho (1944-): Korholó hangon, szellemes iróniával csupaszítja le a portugál történelmi szemlélet bizonytalan pontjait. Drámaíró és krónikás, prózaíróként a nemegyszer középszerű és képtelen mindennapiságról (*Contos da Sétima Esfera*, 'A hetedik égből elbeszélései', 1981; *O Livro Grande de Tebas, Navio e Mariana*, 'Tebas. Navio és Mariana nagy könyve' 1982; *Os Casos do Beco das Sardinheiras*, 'A szardíniaárusok utcácskájának esetei', 1982; *A Inaudita Guerra da Avenida Gago Coutinho*, 'A Gago Coutinho sugárúti ádáz ütközet', 1983), máskor a történelmi álságosságról (*A Paixão do Conde de Fróis*, 'Fróis grófjának szenvedélye', 1986; *Um Deus Passeando pela Brisa da Tarde*, 'Egy Isten sétál a délutáni szellőben', 1994), vagy pedig súlyos tragédiákról ír, mint a gyarmati háborúról szóló *Os Alferes* ('A zászlósok', 1989) c. könyvében, vagy a Kommunisták Pártot belülről szenttelenül bemutató *Era Bom Que Trocássemos Um Ideias sobre o Assunto* ('Jó volna, ha egy kicsit eszmét cserélnénk a témáról') c. 1995-ös kötetében. A kötetünkben közölt írás 1983-as kötetének címadó elbeszélése.

José Viale Moutinho (1945-): Újságíró, tizenkilencedik századi portugál írók kiadásának gondozója és a galego irodalom szakértője, költő (az 1975 és 1985 között megjelent kötetei 1990-ben láttak napvilágot egy kötetbe foglalva, *Portas Entreatas*, 'Félig nyitott ajtók' címmel), krónika- és elbeszélésíró (*Fogo do Sério*, 'A komolyan vett játék', 1974 és még több más kötet). Kötetünkben megjelentetett elbeszélését a *Pavana para Isabella da França* ('Pavanne francia Izabellának', 1992) c. kötetéből választottuk, eredeti címe: *Um último olhar pelos vinháticos*.

José Manuel Mendes (1948-): 1963-ban jelentkezett költőként (1992-es kötete, a *Rosto Descontínuo*, 'Meg-megszakadó arc' előző hat verseskötetének anyagát foglalja egybe), esszé- és előszóíró, egykori képviselő, 1992-től a Portugál Írók Szövetségének elnöke, a Minho-i Egyetem tanára. Szervezőtehetséggel megáldott, együttérző lélek, nyugtalan és antimilitarista (*Ombro, Arma!*, 'Fegyvert vállhoz', 1978), gazdag bibliográfiáját 1995-ben egy krónikakötettel is gazdagította (*Os Relógios e o Vento*, 'Az órák és a szél'). Elbeszélései az *O Homem do Corvo* ('A holló-ember', 1989) és az *O Rio Apagado* ('A kihunyt folyó', 1997) c. kötetben jelentek meg. Ez utóbbiból választottuk *O fogo a rondar* c. elbeszélését.

Silva Carvalho (1948-): középiskolai tanár, 1985-től amerikai egyetemeken portugál lektor. Rövid ideig Goában is dolgozott. Fordító, esszéíró, 1969 óta 18 verseskötete jelent meg, valamint egy *Palingenesia ou o Estado e Processo do Romance* ('Palingenezis, avagy a regény állapota és folyamata', 1999), c. kötete, amelyben párizsi száműzetésének élményeit dolgozza föl, számos vendégszöveggel tarkítva. A kötetünkben közölt *Cena 10*-et ebből a kötetből választottuk ki.

João de Melo (1949-): Középiskolai tanár, aki megtapasztalta az Afrikában folyó gyarmati háborút (*A Memória de Ver Matar e Morrer*, 'A gyilkolás és meghalás látványának emléke', 1977), amelynek egyik legjelentősebb ismerője és – antológiáival – ismertetője. Verseket, tanulmányokat és főképpen szépprózát ír, melyben legfőbb ihletője szülőföldje, az Azori-szigetek: nagy sikerű regényben dolgozta fel a szigetéről elvándorló emberek sorsát (*Gente Feliz com Lágrimas*, 'Könnyező boldog emberek', 1988). Kötetünkben szereplő elbeszélését a *Terrortório* ('Borzadalom', 1989) c. antológiából választottuk, eredeti címe: *Hipótese para um fim feliz*.

Jaime Rocha (1949-): Rui Ferreira e Sousa újságíró álneve. Egyike a kevés sikeres portugál drámaíróknak (*Deus-*

cão, 'Kutyaisten', 1988), de arról kevesen tudnak, hogy immár harminc éve műveli a költészetet (első összefoglaló kötete az *A Dança dos Lilazes*, 'Az orgonák tánca, volt 1982-ben, utóbb jelent meg *Beber a Cor*, 'Meginni a színt', 1985, *A Pequena Morte/Esse Eterno Canto*, 'A kis halál/Ez az örökkönvaló ének' c. Hélia Correia-val együtt kiadott kötete, 1986-ban, *A Perfeição das coisas*, 'A dolgok tökéletessége', 1986-ban, *Do Extermínio*, 'A kiirtásról', 1995-ben), és ír fekete humorral, váratlan és képtelen eseményekkel teli elbeszéléseket, amelyekben a megszokott, köznapigesztusok zátonyra futását ábrázolja (*A Loucura Branca*, 'A fehér örület', 1990; *Os Dias de Um Excursionista*, 'Egy kiránduló napjai', 1996). Kötetünkben szereplő elbeszélését a *Terrortório* ('Borzadalom', 1989) c. antológiából választottuk, eredeti címe: *O Último parente de Justino*.

Hélia Correia (1949-). Elbeszéléseiben Portugália eldugott, matriarchális zugait mutatja be, ahol különös események történnek a marginalitás és az örület határán, és különös figurák jelennek meg. Színdarabokat és verseket is ír. (*O Separar das Águas*, 'A vizek elválasztása, 1991; *O Número dos Vivos*, 'Az élők száma', 1982; *Montedemo*, 'Hegyszellem', 1983; *Villa Celeste*, 1985; *A Casa Eterna*, 'Az örökkönvaló ház', 1991; *Insânia*, 'Egészségtelenség', 1996). Kötetünkben közölt elbeszélését az *O Escritor* c. folyóirat 9., 1997 márciusi számából választottuk, eredeti címe *Epeira*.

Ana Margarida Falcão (1949-): madeira-i egyetemi tanár, költő és elbeszélő (*Z de Zacarias*, 'Zakariás Z-je', 1991; *O Largo ou o Percorso de Um Habitante*, 'A tér avagy egy lakos útja', 1995). Kötetünkben közölt elbeszélését ebből az utóbbi kötetéből választottuk, eredeti címe: *A Mulher de Branco*.

Vergílio Alberto Vieira (1950-): középiskolai tanár és irodalomkritikus. Először költőként jelentkezett (*A Adivinção pela Água*, 'Jósolás a vízből', 1990; *O Caminho da Serpente*, 'A kigyó útja', 1992; *Os Sinais da Terra*, 'A föld

jelei', 1993), de elbeszéléseket (*O Navio de Fogo*, 'A tűzha-jó', 1993), színdarabokat és gyermekkönyveket is ír. Fontos esszéírói (*Os Consentimentos do Mundo*, 'A világ egyet-értései', 1993) és naplóírói (*A Invenção do Adeus*, 'Az Is-tenhozzád feltalálása', 1994) munkássága. Kötetünkben közölt elbeszélését a megegyező című *O Navio de Fogo* c. kötetéből választottuk.

Fernando Cabral Martins (1950-): a lisszaboni Új Egyetem tanára, esszéíró és fordító, alkalmi filmszínész-ként Fernando Pessoa-t testesítette meg – akinek műveit, más portugál szimbolista és avantgárd költők műveivel együtt kiadta. Biztos kezű elbeszélő (*Ao Cair da Noite*, 'Amikor leszáll az este', 1989; *A Cidade Vermelha*, 'A vörös város', 1991, *Western*, 1995.) Ez utóbbi kötetéből választottuk ki kötetünkben megjelentetett elbeszéléseit, amelyeknek eredeti címe: *os verdes anos, the end, a piscina, as pedras de gelo voaram num copo vazio, o manuscrito perdido*.

José Jorge Letria (1951-): Egykori „polbeat” énekes, újságíró, a Sintrai Elöljáróság tagja, egyike azoknak az íróknak, akik 1973 óta a legtöbbet írnak, publikálnak, és a legtöbb irodalmi díjat nyerik Portugáliában. Említésre méltó *O Fantasma da Obra* ('A mű látomása', 1973-1993) című versgyűjteménye, jelentősek színpadi művei, emlékezései és Borges hatását mutató elbeszélései, amelyek az *A Mão Esquerda de Cervantes* ('Cervantes bal keze', 1998) c. kötetében jelentek meg. A kötetünkben szereplő elbeszélést az *Os Amotinados do Vento* ('A szél felkelői', 1993) c. kötetből választottuk, eredeti címe: *O Anão Melancólico*.

Francisco José Viegas (1962-): Rövid egyetemi pályafutás után az újságírást és az irodalmi kritikát választotta. Tucatnyi verses- és drámakötete, valamint útirajza jelent meg, Portugáliában ő a legjelentősebb képviselője az un. Montalbán-típusú detektívtörténetnek, amelyben a bűn felderítése csak ürügy a szociografikus vizsgálódásokra és a különböző kisebb-nagyobb, elsősorban gasztronómiai élvezetek bemutatására (*Crime em Ponta Delgada*, 'Bűntény

Ponta Delgada-ban', 1989; *Morte no Estádio*, 'Halál a Stadionban', 1991; *Um Crime na Exposição*, 'Bűntény a kiállításon', 1998). A kötetünkben közölt elbeszélést az *AA. VV. Imaginários Portugueses* ('Portugál képzelgések', 1992) c. kötetből választottuk, eredeti címe: *Troca de correspondência*.

Az ÍBISZ KÖNYVKIADÓ BT. kiadása
1173 Budapest, Búbosbanka u. 5/b
tel/fax: 256-57-91
Felelős kiadó Rosta Katalin
Nyomta a Gyomaendrődi Kner Nyomda
A könyvet tervezte Sz. Bodnár Éva
Sorozatszerkesztő Pál Ferenc
Készült Budapesten, 2000-ben
Megjelent 12,19 (A/5) ív terjedelemben,
a „Portugál Műhely” 15. kötete
ISSN - 1217 2286
ISBN - 963 9294 04 7

Kötetünk az elmúlt két évtized portugál novellaterméséből nyújt át válogatást az olvasónak. A művek kiválasztásánál arra törekedtünk, hogy átfogó képet adjunk a félszigeti ország mai kisprózájáról, s a legújabb törekvések mellett felvillantsuk azokat a hagyományokat is, amelyek a modern értelemben vett elbeszélés megjelenésétől fogva, mintegy másfélszáz éve töretlenül élnek a portugál irodalomban. Így a történelmi múltat a romantika óta – nemegyszer ironikusan – megidéző vagy kommentáló elbeszélések mellett találhatunk regionális színezetű, illetve fekete humorral átszótt, fantaszti-kumba hajló írásokat, amelyekben a múlt századi portugál szerzők – Eça de Queirós – mellett Poe és Hoffman, sőt néha Borges hatása is érződik, s néhány olyan alkotást is, amely a bűnügyi próza legújabb, a spanyol Montalbán által fémjelzett irányzatához kapcsolódik.